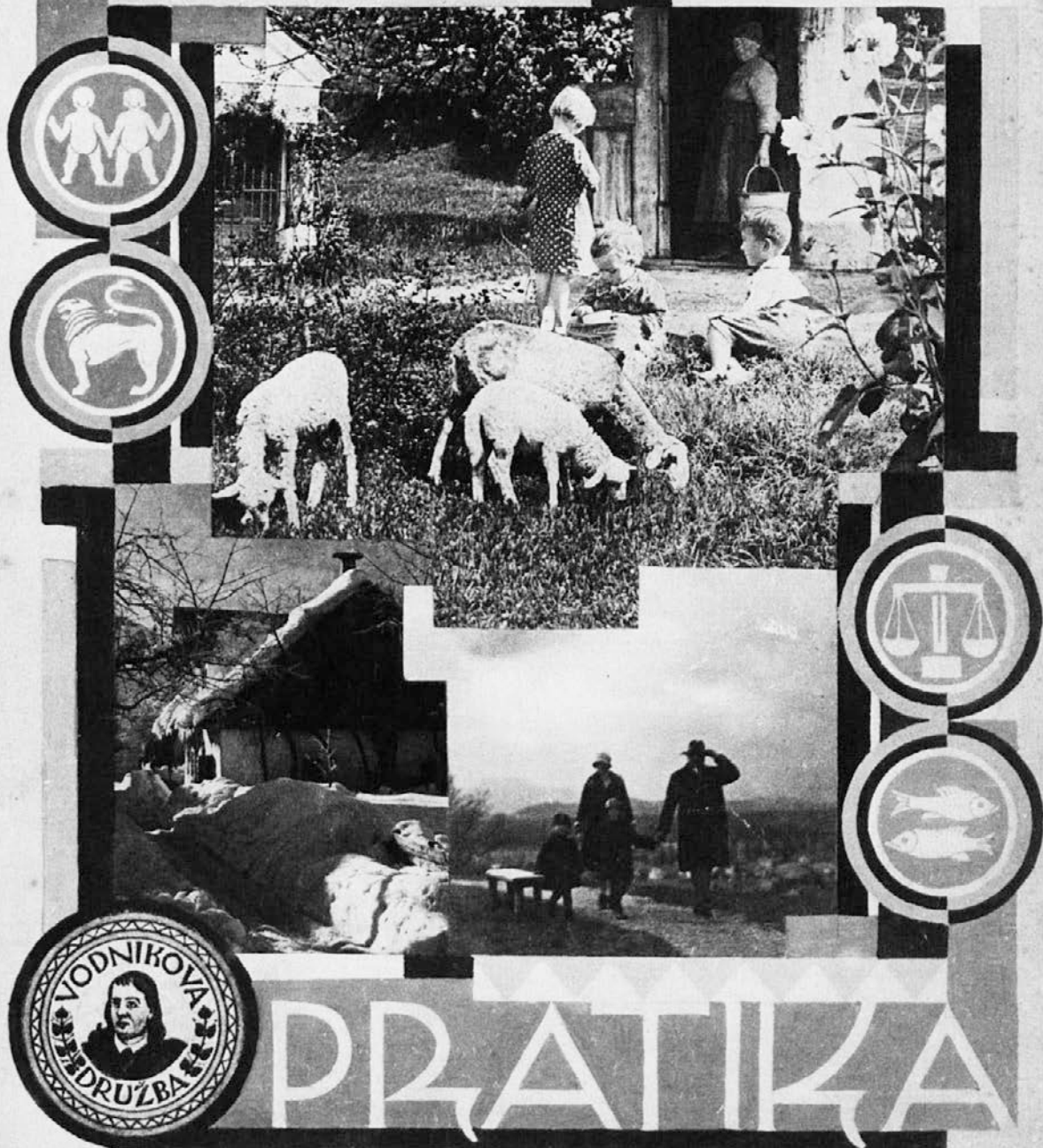

VODNIKOVA

PRATIKA

Članom in poverjenikom Vodnikove družbe.

Za leto 1928. je izdala Vodnikova družba štiri knjige, ki jih prejmejo člani po poverjenikih. Te knjige so:

Vodnikova pratika za leto 1929.

Fr. Govekar, **Olga**. Povest.

Iv. Matičič, **Na mrtvi straži**. Povest.

Dr. Iv. Lah, **V boju za Jugoslavijo**. I. del.

Vsak član prejme knjige pri poverjeniku, pri katerem se je vpisal. Člani, ki so se vpisali naravnost pri družbi, prejmejo knjige pri njej v Ljubljani, po pošti pa le tedaj, če so ji poslali poleg članarine v znesku 20 Din še 7 Din za poštnino in zavojnino.

Vse stroške za pošiljanje denarja in prejem knjig morajo po družbenih pravilih člani povrniti poverjenikom.

Hkrati z razdelitvijo knjig se začne vpisovanje za leto 1929. Članarina za leto 1929. znaša za Jugoslavijo 20 Din, za sosedne države 34 Din in za Ameriko 1 dolar.

Člani se nabirajo z nabiralnimi polami in nabiralnimi knjižicami, ki so priložene vsaki pošiljki knjig. Nabrani denar naj se pošilja po priloženih položnicah z nabiralnimi polami vred **sproti Vodnikovi družbi v Ljubljani**.

Nabiranje naj se vrši čim hitreje, zaključiti pa se mora (po družbenih pravilih) konec meseca marca. Ostanek denarja z nabiralnimi polami vred naj se pošlje do dne 10. aprila 1929. v Ljubljano.

Na naročila brez denarja in na prepozno dospela naročila se družba ne bo mogla več ozirati.

Za leto 1929. se pripravljajo naslednje knjige:

Vodnikova pratika za leto 1930.

Juš Kozak, **Blatni grad**. Povest.

(Še ena pripovedna knjiga).

Dr. Iv. Lah, **V boju za Jugoslavijo**. II. del.

V družbeni pisarni in v knjigarnah se dobijo posamezne družbene knjige:

Fr. Bevk, **Hiša v strugi**. Povest.

Fr. Govekar, **Olga**. Povest.

Iz tajnosti prirode. — S slikami.

Juš Kozak, **Beli mecesen**. Povest.

Zofka Kvedrova, **Vladka in Mitka**. Povest.

Dr. Iv. Lah, **Vodniki in preroki**. — S slikami.

Dr. Iv. Lah, **V boju za Jugoslavijo**. I. del.

Vlad. Levstik, **Pravica kladiva**. Povest.

Iv. Matičič, **Na mrtvi straži**. Povest.

Vsaka broširana knjiga velja 12 Din, v platno vezana pa 20 Din.

V Ljubljani, meseca septembra 1928.

Vodnikova družba.

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16.

RAZGLAS.

Naznanja se Vam, da je

Zlatorog terpentinovo milo

priznано nedosegljive kakovosti, pri uporabi jako
štedljivo in zaradi tega najcenejše.

Zato se Vam priporoča v stalno uporabo.

Cvetličarna PAVEL SIMENC

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23

se priporoča za napravo svežih in
suhih vencev različnih aranžmajev.

Sveže cvetje vedno v zalogi.

R. WILLMANN

strojno podjetje

Ljubljana, Slomškova ulica št. 3.
Izdeluje različne vrste strojev za lesno indu-
strijo, transmisijske naprave, tovarna dvigala
vseh vrst, rebraste cevi iz kovanega železa.
Prevzema projektiranje in opremo različnih
mehaničnih naprav ter izvršuje vsa v strojno
stroko spadajoča dela in popravila točno, so-
lidno in po možnosti najhitreje.

Zajamčeno dobre
tamburice vseh vrst,

Farkašev in sremske, priporoča stara
izdelovalnica tamburic

STJEPAN M. GILG,
SISAK št. 217 (Hrvatska).

Cenilke tamburic kakor tudi partitur po-
šiljam vsakomur na zahtevo brezplačno.
Odklikovan na velesojmu in razstavi v
Osnju l. 1926.

z zlato kolajno in diplomom.

Lekarna dr. G. PICCOLI
Ljubljana, Dunajska cesta 6

priporoča sledeče lastne izdelke

ŽELEZNATO VINO

katere krepiča malokrvne.

ŽELODČNA TINKTURA

učinkuje odvajalno.

MALINOVEC

pristni naravni izdelek izvrstne kakovosti.

Naročila točno po povzetju.

Kmetijska družba za Slovenijo

je najstarejša (že iz leta 1767.), največja in
najbolj razširjena kmetijska korporacija v
Sloveniji.

Kmetijska družba za Slovenijo

ima namen, pospeševati vse panoge kme-
tijstva z zgledi, podporami, poukom in pri-
skrbovanjem gospodarskih potrebščin. Njeno
glasilo je ilustrovan gospodarski list

„**KMETOVALEC**“,

ki izhaja že 45 let in prinaša poučne kmetijske
spise, kmetijske novice, družbene vesti, po-
ročila in odgovore na različna gospodarska
vprašanja. Ta list se pošilja vsakemu članu
brezplačno. Član Kmetijske družbe za Slo-
venijo plača letno samo **20 Din članarine.**

Za pismene pošiljatve je naslov:

Kmetijska družba za Slovenijo
v Ljubljani, Turjaški trg 3.

Fabiani & Jurjovec
v Ljubljani, Stritarjeva ulica št. 5

se priporočata

slavnemu občinstvu pri nakupu
blaga za moške in ženske obleke.

**Največja izbira svilenih šerp
in rut, perja, puha in žime.
Popolne opreme za neveste.**

Postrežba solidna.

Nizke cene.

Stanje vložnega denarja nad 350 milijonov dinarjev

Telefon št. 2016.

Ustanovljena leta 1889.

Poštni ček 10.533.

Mestna hranilnica ljubljanska

(Gradska štedionica)

Ljubljana, Prešernova ulica

sprejema vloge na hranilne knji-
žice kakor tudi na tekoči račun,

in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.

Stanje vložnega denarja nad 1400 milijonov kron

Samo kratak čas poizkusite rabiiti za nego Vašega telesa pravi Fellerjev Elsafluid in opazili bode, kaj Vam je do sedaj manjkalo v Vaši hiši. Za glavo, za hrbet, za roke in noge, za oči, zobe, mišice in živce, za celo človeško telo so najuspešnejša že od davnih časov drgnjenja in masiranja s Fellerjevim Elsafluidom, katera upravičujejo njegov sloves kot najboljši, bol ublažujoče domače sredstvo in kozmetikum. Deluje tudi notranje ugodno. V lekarnah in tozadevnih trgovinah poizkusna stekleničica 6 Din, dvojna steklenica 9 Din, specialna steklenica 26 Din. Po pošti najmanj 9 poizkusnih ali 6 dvojnih ali 2 specialni steklenici za 62 Din pri lekarnarju Eugen V. Feller, Stubica Donja št. 726, Hrvatska.

AMPYROPHEN je najboljši sredstvo proti glavobolu ublažuje nevralgicne bolesi, ischias in živčni zobobol.

AMPYROPHEN odstranja različne bolesi v križu, trebuhu krčevito prebadanje in druge muke, na katerih trpijo žene za časa menstuačnih prehodov.

AMPYROPHEN deluje izvrstno proti influenci, prehlajenju in vročici.

Dobi se v vseh lekarnah!

Izdeluje:

Kemična tvornica Ph. Mr. J. Kolář, Ljubljana VII.

Potrebujete

pravi **malinovec** in druge soke?

Potrebujete

izredno čiste in okusne **marmelade**?

Potrebujete

sadne in druge **arome, esence** za peciva in likerje?

Hočete

izdelovati dober **rum, grog** itd.?

Tedaj si preskrbite navodila, ki Vam jih dá rade volje vsak čas tvrdka

Srečko Potnik in drug

v Ljubljani, Metelkova ulica št. 13.

E. Vajda, Čakovec

veletrgovina z divjačino

Medjimurje, Jugoslavija

kupuje ustreljeno divjačino, kakor: srne, divje koze, divje prašiče, zajce, fazane, jerebice, kljunače, divje race vsak čas in v vsaki množini po najvišjih cenah od oddajnih postaj. — Obračun soliden in točen. Lastna prodajna mesta v največjih tržiščih inozemstva. — Lastne hladilne naprave.

Brzjavke: Vajda Čakovec — Telefon int. št. 59, 4, 3

SOLNČEVO strojno pletenje.

Vsa v to stroko spadajoča dela: Bluze, jope, nogavice, cele obleke po meri, otroške obleke itd. — Tovarna: Ljubljana, Gruberjevo nabrežje 16. — Detail: Trgovina „PRI SOLNCU“, Pogačarjev trg. — Istotam: Perilo za dame, gospode in otroke. — Kravate, rokavice, opreme za neveste, za birmanke in novorojenčke. — Edina zaloga abtahov (peč). — Najhitrejša, najsolidnejša postrežba.

Se priporoča **Katinka Widmayr**

LEKARNA

„pri zlatem jelenu“

Mr. Ph. R. Sušnik

LJUBLJANA

na Marijinem trgu.

Telefon šte. 2115.

◆◆◆

Dobro, moderno urejena lekarna.

◆◆◆

Zaloga vseh domačih in tujih zdravilnih sredstev, mineralnih voda, obvezil, kirurških in mineralnih predmetov.

Zdravniške ordinacije se izvršujejo točno in natančno po predpisih.

Poštne pošiljatve vedno obratno. Oblastveno koncesijonirana oddaja strupa.

BREZPLAČNA DARILA

dobi lahko vsak čitatelj

Prave
švicarske
žepne ure
št. 100

samo Din 49.60

Anker-Remontoir-
Roskopf št. 111
(brez kazalca za sekunde)

samo Din 69.20

s tri letnim
jamstvom!

„IKO“-ure, zlate, srebrne,
niklaste, po vseh cenah,
izredno tanke, gravirane
ali gladke

„OMIKO“- in „AXO“-ure
v povsem zanimivih obli-
kah, moderne, z dobrim
strojem

ANKER-, Remontoir-,
in Roskopf-ure
v raznih finih izvedbah.

Ure za na roko,
ure za dame, verižice za
gospode in gospe, zlate,
srebrne in iz drugih dra-
gocenih kovin.

Vse
zajamčeno pravo!

tega koledarja

z majhnim trudom. Ta darila so točno opisana v velikem ilustriranem krasnem katalogu svetovne tvrdke za ure in dragulje H. Suttner, Ljubljana št. 627. Pošljite le svoj točni naslov in dobili boste brezplačno ta dragoceni katalog, kateri Vam bo napravil z ogromno množino interesantnih slik in različnih novosti mnogo veselja.

➔ **Že 31 let** ➔

uživa svetovna tvrdka H. Suttner najbolj ši glas zaradi svojega solidnega delovanja in zanesljive dobre kakovosti njene robe, kar potrjuje na tisoče priznanih pisem. Pri tvrdki Suttner se kupi tako rekoč po

originalnih
tvorniških cenah

v lastni protokolirani
švicarski tovarni ur.

Od dobrih
strokov-
njakov fino
izdelane

„IKO“
URE

so svetovno
poznane, ker
gredo
na sekundo

so temeljito izdelane, precizno preizkušene
in so izredno trajne.

Nikake nevarnosti!

Kar ne odgovarja, se zamenja ali pa se denar povrne. Nikaka nevredna roba! Svetovna tvrdka Suttner vodi samo najboljše kakovosti. To boste priznali sami, ko pregledate Suttnerjev katalog.

Zahtevajte ga takoj!

Treba le, da pošljete svoj točni
naslov tvrdki

H. SUTTNER

LJUBLJANA

št. 627.

Prava
ANKER-
budilka
št. 105

samo Din 64.20

s pravim Anker-strojem,
znamenita/kakovost

s tri letnim
jamstvom!

Budilke v raznih
izvedbah.

Ure z nihalom,
izvrstne kakovosti, v raz-
nih velikostih.

Kuhinjske ure,
stenske ure itd., nadalje
vratne verižice, prstani,
uhani, brože, zapetnice
in vse zlato in srebrno
blago v ogromni izbiri

po najnižjih cenah.

Vsi ti in na stotine dru-
gih predmetov so točno
naslikani v velikem ka-
talogu.

Vse
zajamčeno pravo!

Lekarna Mr. Ph. Leo Bahovec

Ljubljana, Kongresni trg 12
Ustanovljena 1536. l. Telefon 2615

Samo v tej lekarni se izdeluje pravi, že povsod poznati, kri čistilni in kri osvežujoči „Planinka“ čaj, ki se pripravlja iz najboljših planinskih zdravilnih zelišč.

„Planinka“ zdravilni čaj namreč s tem, da čisti in prenavlja kri, izborno učinkuje pri: slabi prebavi želodca, zaprtju telesa, napihovanju, slabotnem delovanju črev, hemoroidih (zlati žili), povapnenju žil, izpuščajih, žolčnemu kamnu in obolenju mokraćne kisline.

Sprečuje kislino (zgago) in vzpodbuja apetit. „Planinka“ zdravilni čaj se dobi tudi v vseh drugih lekarnah; zahtevajte pa izrecno „Planinka“ čaj, ki se ne prodaja odprto, temveč samo v plombiranih paketih po Din 20— z napisom: Lekarna Mr. Ph. Bahovec, Ljubljana, ker so samo taki paketi pravi. (Vsakemu paketu je priložena poučna knjižica.)

Moderno urejena lekarna, katera odgovarja vsem predpisom higijene.

Lekarna Mr. Ph. Bahovec

je vedno dobro založena z vsemi in vedno svežimi domačimi in tujimi zdravilnimi sredstvi, mineralnimi vodami, obvezili, kirurgičnimi in mineralnimi predmeti.

Zdravila na recepte se izvršujejo točno in natančno po predpisih.

Izdajajo se zdravila na recepte vseh bolniških blagajn.

V zalogi so tudi vsa in najboljša zdravila za živino.

Varšavna znamka.

TELEFON
ŠT. 2312

ČEKOVNI RAČUN
10.761

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI, FRANČIŠKANSKA ULICA

JE NAJMODERNEJE UREJENA IN IZVRŠUJE VSA TISKARSKA
DELA OD NAJPREPROSTEJŠIH DO NAJMODERNEJŠIH.

Tiska šolske, mladinske, leposlovne in znanstvene knjige; ilustrirane knjige v eno- ali večbarvnem tisku; brošure in knjige v vseh nakladah, časopise, revije in mladinske liste.

Okusna oprema ilustriranih katalogov, cenikov in reklamnih listov.

Lastna tvornica šolskih zvezkov. Založba in uprava „Sokolica“ in „Naše radosti“.

UČITELJSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

prodaja slovenske znanstvene, strokovne, leposlovne, pripovedne in mladinske knjige kakor tudi knjige za osnovne, srednje in obrtne šole ter ima v zalogi vsakovrstni papir, pisalni, risalni in šolski pribor in učila kakor tudi umetne in pokrajinske razglednice v največji izbiri.

Umetnost lep postati in ostati

ko uspeša vsaki mladenki, ženi in vsakemu možu, ako uporablja spodaj navedene prirodne preparate, ki se proizvajajo po receptih, preizkušenih skozi 32 let in so zato popolnoma neškodljivi:

Feller-jeva kavkaška pomada za obraz in kožo „Elsa“

varuje, obnavlja in pomlajuje hrapavo, razpokano in luknjičavo kožo obraza, vrata in rok. Po njej postane

koža gladka, mehka, čista in elastična. Ona odstranjuje gube, razpoke in lišaje.

Kar veselje je, kako hitro izginjajo solnčne pege. Tisoči žena se imajo zahvaliti tej pomadi, da so do svoje smrti ohranile lepoto in mladeniško svežost. Lonček 12 Din. Zavojnina in poštnina posebej.

Za nego, ohranitev in krepitev kože na glavi in za lase se rabi

Feller-jeva močna Elsa-pomada za rast las

(Tanochina-pomada), ki dovaja

hranilnih snovi, koncem in koreninam las, povzroča bujno rast las, varuje pred prhljajem, izpadanjem in prezgodnjim osivetjem. Lase dela mehke in volne. Lonček 12 Din. Zavojnina in poštnina posebej.

Za poskušnjo 2 lončka ene ali po en lonček obeh pomad Elsa z zavojnino in poštnino 40 Din, samo ako se denar pošlje v naprej, ker po povzetju stane poštnina 10 Din več.

Elsa-žganje za lase krepi kožo na glavi. Steklenica Din 27.50. Zavojnina in poštnina posebej.

Elsa tekoče lilijino mleko je izdatno sredstvo za polepšanje. Steklenica Din 13.20. Zavojnina in poštnina posebej.

„Elsa“ mila lepote in zdravja.

Plemenitijo kožo in se razlikujejo od navadnih toaletnih mil po tem, da vsebujejo sestavine, katere so potrebne za lepoto in zdravje kože:

Teh 6 vrst mila so:

Elsa lilijino milo, posebno fino cvetno milo, po katerem postane koža mehka in nežna.

Elsa rumenjarkovo milo pravo blago milo, tudi za najmanjše otroke.

Elsa glicerini-milo posebno dobro za zelo razpokano kožo.

Elsa boraksovo milo izvrstno proti solnčnim pegam in kožnim izpuščajem.

Elsa katranovo milo razkužuje zelo dobro, učinkuje na kožo in lase na glavi posebno pri otrocih.

Elsa milo za britje, ki obenem razkužuje, meči dlake, se zelo peni in ne draži kože. Ako želite Elsa mila na poskušnjo, potem pošljite vnaprej 62 Din za 5 kosov mila skupaj z zavojnino in poštnino, ker po povzetju stane poštnina 10 Din več.

Elsa kolinska voda izredno fina in priljubljena. Steklenica Din 16.50. Zavojnina in poštnina posebej.

Zdravstveni puder dr. Kluger-ja (znamka „Heger“) Ta puder za zdravje in lepoto je najfinejša vrsta, ki je dosedaj pri pudru dosežena. Skatla Din 27.50. Zavojnina in poštnina posebej.

Elsa voda za usta vzdržuje zobe čiste in bele, osvježuje in razkužuje, odstranjuje neugoden vonj. Steklenica Din 16.50. Zavojnina in poštnina posebej.

Elsa pastile za pranje in kopanje. Karton 10 Din. Zavojnina in poštnina posebej.

Za umivanje glave se vobče hvall Fellerjev Sham-pooing „Elsa“. Odstranja prhljaj, lači lase, jim daje bujnost, mehkost in sjaj. V omari shranjen daje omari in perilu opojen vonj. Zavitek stane samo Din 3.30. Zavojnina in poštnina se ne zaračunata posebe, ako se naroči obenem z Elsafluidom.

Elsa kroglice milo odvajalno sredstvo s sigurnim delovanjem, krepi želodec in ne draži črevesa ter pospešuje počasno čiščenje. En omot vsebuje 6 kroglic, 12 Din. Zavojnina in poštnina posebej.

Zastrupljenje krvi po kurjih očesih

se mnogokrat pojavlja in to vedno, kadar se kurja očesa režejo z nožem. Resnično! Kurja očesa so jako boleče zlo, ki ga moramo odstraniti. Ali ne z nožem! Temveč prav lahko in urno z

Elsa-turistovskim obližem.

Mali karton 4.40 Din, veliki karton 6.60 Din.

Elsa turistovska tinktura steklenica s čopičem 11 Din — zavojnina posebej — ki zanesljivo in brez bolečine odstrani kurja očesa in žulje.

Elsa Plaster

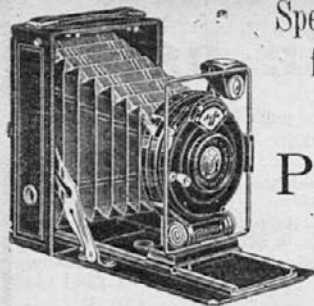

Čim več se naroči skupaj, tem več se prišteje na poštnini.

Naročila je treba razločno adresirati:

EUGEN V. FELLER, lekarnar, Donja Stubica št. 726, Hrvatska.

Specijalna trgovina
fotomaterijala

Janko
Pogačnik

Ljubljana

Tavčarjeva ul. 4.

Kdor hoče kupiti po skrajno nizkih cenah prvovrstne godbene instrumente, naj se zaupno obrne na staro, svetovnoznano tvrdko Wolf & Comp., Klingenthal Sa Nr. 460. Ta tvrdka si prizadeva prav posebno, da postreza odjemalce izredno zadovoljivo. Na tisoče zahvalnic to najbolje izpričuje.

Lastni interes vsakega bolnika, ki želi, da ozdravi od nahuhe, pljučnih in podobnih bolezni, zahteva, da si nabavi popolnoma brezplačno in poštine prosto poučno brošuro s slikami in se posluži ponudbe obče priznane tvrdke Puhlmann & Co., Berlin 499, Müggelstrasse 25—25 a, ki obstoja že več let. Pazite na oglas v oglasnem oddelku.

L. MIKUŠ

LJUBLJANA, MESTNI TRG 15

DEŽNIKI

NA MALO NA VELIKO

POPRAVE — PREOBLEKE

USTANOVLJENO 1839.

Poceni in najboljše

LIKERJE

pelinkovec

rum

konjak

slivovko

brinjevec

vino Vermut

grenčico Zlatorog

dobavlja le

tvornica konjaka, likerjev
in veležganjarna

VIKTOR MEDEN

Ljubljana, Celovška cesta 10.

Telefon šte. 2071.

KOLINSKA CIKORIJA

daje kavi prijeten okus

daje kavi izdatnost

daje kavi lepo barvo

je izdelek domačega delavca

zasluži, da se uporablja

v vsaki varčni rodbini.

Francoska linija ★ French Line

CIE. GLE. TRANSATLANTIQUE

v Južno Ameriko, Argentinijo, Chile, Severno Ameriko in Kanado,
vsak teden iz Havre, Bordeauxa in Marseillea.

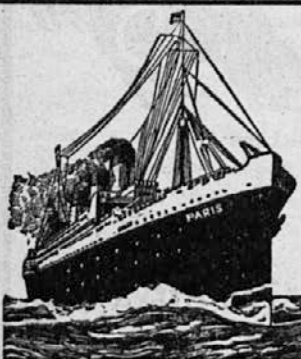
HAVRE — NEW-YORK samo 5½ dni čez morje.

Cie. Chargeurs-Réunis, Sud-Atlantique, Transports-Maritimes.

Izborna postrežba, izvrstna hrana in vino brezplačno.

Vsa pojasnila daje brezplačno zastopnik

IVAN KRAKER, Ljubljana, Kolodvorska ulica 35

SVILA IN VOLNA

VEDNO
PRIHAJAJOČE
NOVOSTI

A.E. SKABERNE
LJUBLJANA.

V letu 1828 se je k staremu ljubljanskemu tiskarnarju Rötzerju priženil mlad, izboren tiskarski strokovnjak

JOŽEF BLASNIK

ki je s svojo pridnostjo in podjetnostjo ustvaril v Ljubljani, Breg 12

moderno tiskarno in litografijo,

ki je postala edino kulturno in narodno središče Slovencev.

Izdal je „Novice“ (takrat edini slovenski list), ki so izhajale nad 60 let in ki imajo za narodni preporod vse zasluge; „Zgodnjo Danico“, katoliški cerkveni list, ki je tudi nad 60 let duševno vodil slovensko ljudstvo in vzgojil vse starejše velezasluzne generacije. Obudil je v Vodnikovih časih preminulo „Veliko Pratico“, ki je znana pod imenom „Blasnikova Velika Pratica“ in ki še danes izhaja ter je vsled svoje nestrankarske, zato pa splošno informativne vsebine, najbolj priljubljena med našim ljudstvom in izhaja vsako leto v 100.000 izvodih.

BLASNIKOVI NASLEDNIKI

pa so podjetje času primerno spopolnjevali tako, da stoji danes

Tiskarski in litografski umetniški zavod, knjigoveznica in založništvo J. Blasnika nasledniki v Ljubljani, Breg 12

v vrsti najmodernejših podjetij, ki se peča z vsem tiskarstvom, kamenotiskarstvom, offsetnim tiskom, knjigo-veštvo, kartonažo in izdelovanjem semenskih in raznih tiskanih vrečic od preproste do najkomfortnejše izvršitve. Podjetje je vsled svoje strokovne popolnosti zmožno konkurence v vseh ozirih.

Geslo Blasnika: „Solidnost, poštenost in trikrat delo“ je naklonilo njegovemu podjetju dočakati stoletni jubilej.

„SLAVIJA“

jugoslovanska zavarovalna banka

centrala v Ljubljani

zavaruje proti škodam zaradi požara, tatvine, telesnih nezgod itd. pod ugodnimi pogoji in izplačuje odškodnine točno.

Podružnice po vsej kraljevini SHS.

Prva jugoslovanska tovarna dežnikov

JOSIP
VIDMAR
LJUBLJANA

Pred Škofljo 19

En gros! En detail!

Wolf & Comp., vsakovrstni godbeni instrumenti, Klingenthal, Sachsen, Nr. 460

dobavlja že nad 20 let glasbila v vse kraje Jugoslavije.

	dinarj v
Violine . . .	od 69
Violončel . . .	507
Kitar . . .	165
Mandoline . . .	103
Gramofoni . . .	235
Plunke . . .	295
Kitarne citre	120
Harmonike . . .	66

	dinarjev
Trobente . . .	od 385
Klarineti . . .	124
Flavte . . .	90
Fanfara . . .	227
Trobentne flavte	48
Bobni . . .	36
Koncertne citre	179
Gram. plošče . . .	22

Dokaj znižane cene!

Direktna dobava!

Največje korist!

Dobavitelj številnim poklicnim godbenikom, godbam in godbenim društvom. Največja izbira harmonik in ustnih harmonik, bandonov, koncertin, violin, kitar, mandolin, plunk, citer, lesenih in medenih pihal, signalnih instrumentov, lajn, gramofonov, plošč itd. Popravila vseh instrumentov. Več tisoč zahvalnih pisem. Veliki cenik zastoj. Naročila od Din 300— dalje poštnine prosto. Dopolnitve je frankirati z Din 1-50, pisma s 3 Din.

„Čehostaklo“

Podružnica v Ljubljani.

Centrala v Beogradu.

Tovarniške zaloge stekla.

Generalno zastopstvo za Jugoslavijo: tovarne
Ak. spol. První česká sklárna, Kyjov, Č. S. R.

Pisarna in skladišče

v Ljubljani, Komenskega ulica št. 20.

Brzjavke: Čehostaklo Ljubljana. Tel. 31-40.

Dobavljamo:

Vse vrste medicinskih steklenic.
Lončke iz stekla in porcelana.
Parfemske steklenice.
Steklenice za prah z zamaškom.
Steklenice za olje v vseh oblikah.
Steklenice za liker vseh vrst.
Steklenice za konjak in rum.
Sifonske steklenice.
Steklenice za pokalice in limonado
(Sinaleo).
Steklenice za vkuhanje — spe-
cialni patent „Duplex“.
Steklenice za deco — patent in soxhlet.
Steklenice za med in marmelado.
Steklenice za lak in apreturo.
Steklene strešnike vseh vrst.
Steklene plošče za tiskovanje.
Sievertove skodelice za foto.
Akvarije in akumulatorsko steklo.
Demižone in balone, cevi itd.

KOMERCIJALNA BANKA

D. D.

PODRUŽNICA LJUBLJANA

Afilijacija Banke čehoslovaških legij, Praga.

Poštnoštekovni račun št. 13.320

Telefon št. 2005

Naslov za brzjavke: Komerčbanka

Obavlja vse bančne posle najkulantneje,
prodaja srečke vojne škode in druge
državne srečke na obroke ter proti
fiksному naročilu. Daje kredite vseh
vrst in eskontira menice. — Sprejema
vloge na hranilne knjižice najugodnejše.

Srečkovni oddelek.

Pooblaščen prodajalec srečk državne
razredne loterije.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA

Ustanovljena 1900.

Delniška glavnica:

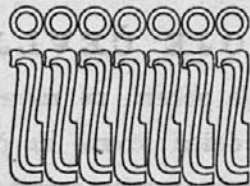
Din 50,000,000.—

Centrala:

Ljubljana, Dunajska cesta

Skupne rezerve ca.:

Din 10,000,000.—

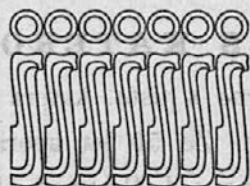
Brzjavni naslov:

Banka Ljubljana

Podružnice:

Brežice
Celje
Črnomelj
Kranj
Maribor
Metković
Novi Sad
Novo Mesto

Ptuj
Rakek
Sarajevo
Slovenjgradec
Split
Šibenik
Gorica
Trst

Telefon številka

2861, 2413, 2502, 2503

se priporoča za vse bančne posle.

hripavosti, katarju

pomagajo sigurno

Kaiser-jeve **prsne karamele**

v 35 letih milijonkrat preizkušene,
učinkujejo hitro pri vseh prehladih!

Zavoj Din 5.—

Doza Din 12.—

Dobivajo se v vseh lekarnah in drogerijah in kjer so vidni plakati.

S KATERO KREMO ČISTITE SVOJE ČEVLJE!

Sigurno s tisto, katera je najcenejša! To je napačno! Kar je poceni, ne more biti dobro. Že 50 let uporablja na tisoče ljudi v mestu in na deželi kremo za čevlje „Schmoll-Pasta“, katera vsebuje pravi terpentin in je dvakrat tako izdatna kot cenene vodene kreme. Ona da globok sijaj in konzervira usnje. Vsaka škatlja ima patentni odpiralč, da se more lahko odpreti. Zahtevajte izrečno „Šmolpasto s patentom“. Ob mokro-hladnem vremenu, za lov, za mnogo hoje vzemite Šmol-ovo gumitrans-mast za usnje, katera mehča usnje in ga naredi nepremočljivega.

DELNIŠKA TISKARNA

D. D. V LJUBLJANI
MIKLOŠIČEVA CESTA 16

BRZOJAVNI NASLOV: DELTISK TELEFON: 2132

TISK IZ IZDOLBENINE V BAKRU (BAKROTISK)

TISKARNA IZVRŠUJE VSAKOVRSNE TISKOVINE, KNJIGE, REVIIJE, ČASOPISE, DIPLOME, DELNICE, SREČKE, KOLENDARJE, ENOBARVNE IN VEČBARVNE SLIKE POLJUBNE VELIKOSTI, VREDNOSTNE PAPIRJE, RAZGLEDNICE, LETAKE, LEPAKE, POSETNICE, OVITKE, OSMRTNICE, POROČNA NAZNANILA, OVOJE ZA RAZNE INDUSTRIJSKE IZDELKE

POSEBEN ODDELEK ZA IZVRŠEVANJE IZVIRNIH RISB IN SLIK ZA RAZLIČNE REKLAME, VREDNOSTNE PAPIRJE, ILUSTRACIJE, UMETNIŠKO OPREMLJANJE KNJIG, REVIJ IN POLJUBNIH NAROČENIH TISKOVIN
SKICE NA ZAHTEVO

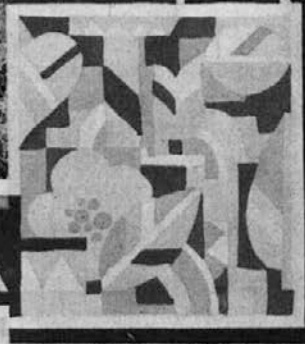
KNJIGOVEZNICA JE OPREMLJENA Z MODERNIMI STROJI IN NAJNOVEJŠIM MATERIALOM TER IZDELUJE RAZLIČNA DELA, KI SPADAJO V KNJIGOVEŠKO STROKO, NADALJE IZVRŠUJE UMETNO VEZAVO KNJIG Z ROČNIM ZLATENJEM PO ORIGINALNIH NAČRTIH IN NAROČILU

IZDELOVALNICA TRGOVINSKIH KNJIG V POLJUBNI VELIKOSTI IN OBLIKI Z LASTNIM ČRTALNIM STROJEM

DELNIŠKA

BAKROTIŠKA

TISKARNA

44197

VODNIKOVA PRATIKA

1929

030024/48

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke

v Ljubljani

podarila Vodnikova družba

dan 18/7 1944

IZDALA IN ZALOŽILA VODNIKOVA DRUŽBA V LJUBLJANI
NATISNILA DELNIŠKA TISKARNA D. D. V LJUBLJANI (PREDSTAVNIK MIROSLAV AMBROŽIČ)

RODOVNIK KRALJEVSKEGA DOMA.

- Njeg. Vel. kralj Aleksander I., rojen dne 17. (4.) decembra 1888. na Cetinju. Zasedel je prestol dne 17. (4.) avgusta 1921.
- Njeno Vel. kraljica Marija, rojena dne 9. januarja (27. decembra) 1899. v Goti, poročena v Beogradu dne 8. junija 1922.
- Njeg. Visoč. prestolonaslednik Peter, rojen dne 6. septembra (24. avgusta) 1923. v Beogradu.
- Njeg. Visoč. kraljevič Tomislav, rojen dne 19. (6.) januarja 1928. v Beogradu.
- Nj. kralj. Visočanstvo kraljevič Jurij, rojen dne 8. septembra (27. avgusta) 1887. na Cetinju.
- Njeno kralj. Visočanstvo kneginja Jelena, rojena dne 4. novembra (23. oktobra) 1884. na Reki. Poročila se je z Njeg. Visoč. knezom Ivanom Konstantinovičem dne 3. septembra (21. avgusta) 1911. v Peterhofu.
- Njeg. Visoč. knez Arsenije Karagjorgjević, stric Njeg. Vel. kralja, rojen dne 16. (3.) aprila 1859. v Temišvaru.
- Njeg. Visoč. knez Pavle, sin kneza Arsenija, rojen dne 27. (15.) aprila 1893. v Petrogradu.
- Njeno Visoč. kneginja Olga, hči grškega kneza Nikole, rojena 29. (16.) maja 1903. v Tatoju. Poročena 22. (9.) oktobra 1923. v Beogradu.

Domnevno vreme leta 1929. po stoletnem koledarju.

Lunina leta so ponavadi bolj vlažna kot mrzla in suha. Zlasti bo pomlad zelo mokra in precej topla. Dolgotrajnemu deževju vendar rad sledi velik mraz. Poletje bo večinoma toplo, često pa tudi mrzlo. Jesen in zima bosta najprej vlažna, srednje mrzla potem pa popolnoma mrzla in mokra, zima bo na sredi tudi obilno snežena.

Dozdevno vreme v posameznih mesecih.

Januar.

Neprestan mraz do 11. Od 12. do 18. temačno in južno vreme. 19. mrzlo, potem jasno in mrzlo. Od 24. do 26. dež. 27. naliv, nato do konca megleno in suho.

Februar.

1. vetrovno. 2. in 3. dež. Od 5. do 10. megleno in vetrovno. 12. in 13. močen vihar. 14. sneg. 15. in 16. veter in dež. Od 17. do 19. temačno in dež. Od 20. do konca meseca lepo jasno in milo.

Marec.

Od 1. do 5. ostro in mrzlo vreme. Od 6. do 10. toplo. 11. dež. Od 14. do 16. lepo. Od 17. do 19. vsa jutra mrzla in rezka. 22. mrzla burja, ki se drži do 29. 31. dež.

April.

Od 1. do 9. vetrovno, megleno in deževno. Od 10. do 13. hud dež. Od 14. do 18. mraz. 22. lepo. Od 26. do konca meseca dež.

Maj.

Od 1. do 7. toplo. Od 10. do 19. vroče. Od 20. do 23. mrzlo in deževno. 24. mraz in led. Od 25. do 27.

mršno in neprijazno. 28. in 29. mrzlo; 30. in 31. toplo.

Junij.

Od 1. do 3. toplo in lepo. 4. in 5. mršno in megleno. 7. dež. Od 8. do 26. toplo in suho. Od 27. do 29. dež. 30. zelo mrzla noč.

Julij.

1. močna megla. Od 3. do 4. stanovitno vreme, potem dež. Od 7. do 13. vetrovno; 14. dež, nato do konca meseca lepo.

August.

Do 3. toplo. 10. slana in mrzlo do 13. 14. dež. 15. in 16. lepo. 20. velika vročina. Od 22. do 26. dež. Od 28. do 31. lepo.

September.

Od 1. do 6. lepo in toplo. 8. slana. 9. mršno in mrzlo. Od 13. do 16. lepo, potem megleno in deževno do konca meseca.

Oktober.

Do 14. nestalno, spremenljivo vreme. 23. nenavaden mraz. 26. malo dežja. 29. in 30. mrzlo. 31. dež.

November.

Od 1. do 9. stalno deževno vreme, potem zmerno lepo. 15. in 16. spet dež. 23. jasno in mrzlo. 24. milo. 29. in 30. se prične zima.

December.

1. mraz. 4. sneg. Od 5. do 10. močni nalivi s poplavami. Od 11. do 14. spet dež. 21. sneg. Od 22. do konca meseca precej mraz.

Navadno leto 1929

ima 365 dni, začne se s torkom in se konča s torkom.

Astronomski letni časi.

Pomlad se prične dne 21. marca ob 3. uri 35 min.
Poletje se prične dne 21. junija ob 23. uri 1 min.
Jesen se prične dne 23. septembra ob 13. uri 53 min.
Zima se prične dne 22. decembra ob 8. uri 53 min.

Ure se štejejo od 1 do 24, t. j. od polnoči do polnoči po srednjeevropskem času.

Godovinsko število.

Zlato število	11
Epakta ali lunino kazalo	XIX
Solnčni krog	6
Rimsko število	12
Nedeljska črka	F
Značaj leta in praznično število	10
Nedelj in zapovedanih praznikov	59
Letni vladar	Luna

Nebesna znamenja.

Pomlad:		Jesen:	
 oven	♈	 tehtnica	♎
 bik	♉	 škorpiljon	♏
 dvojčka	♊	 strelec	♐
Poletje:		Zima:	
 rak	♋	 kozel	♈
 lev	♌	 vodnar	♉
 devica	♍	 ribi	♊

Premakljivi prazniki.

Sedemdesetnica 27. jan. Binkošti 19. maja.
Pepelnična sreda 13. febr. Sv. Trojica 26. maja.
Velika noč 31. marca. Telovo 30. maja.
Križevo 6., 7., 8. maja. Srce Jezusovo 7. junija.
Vnebohod 9. maja. Prva adv. nedelja 1. dec.

Od Božiča do pepelnice je 50 dni. Predpust traja 37 dni.
Post se začne 13. februarja in konča 30. marca, traja torej 46 dni.

Državni prazniki.

Vidov dan 28. junija.
Ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev 1. decembra.
Rojstni dan kralja Aleksandra 17. decembra.

Znaki za mesečne spremene.

Mlaj . . . . . ☾ | Ščip ali polna luna . . . ☽
Prvi krajec . . . ☾ | Zadnji krajec . . . ☽

Mrki solnea in lune 1. 1929.

Solnce mrkne dvakrat. Luninega mrka ne bo.

1.) **Popolni solnčni mrk** dne 9. maja: pričetek mrka sploh ob 4. uri 33. minut, pričetek popolnega mrka ob 5. uri 30 minut, konec popolnega mrka ob 8. uri 50 minut, konec mrka sploh ob 9. uri 48 minut. Najdaljše trajanje popolnega mrka 5 minut 8 sekund na Indijskem oceanu. Videli bodo mrk v južnovzhodni Afriki, na Madagaskarju, na Indijskem oceanu, v Indiji, v Kini, v južni Japonski, na sundskih otokih, v Novi Gvineji in v Avstraliji, razen v njenih najjužnejših pokrajinah.

2.) **Kolobarjasti solnčni mrk** dne 1. novembra: Začetek mrka sploh ob 10. uri 12 minut, začetek osrednjega mrka ob 11. uri 19 minut, konec osrednjega mrka ob 14. uri 51 minut, konec mrka sploh ob 15. uri 57 minut. Najdaljše trajanje kolobarjastega mrka 3 minute 58 sekund na zapadni obali Afrike. Videli bodo mrk na Atlantskem oceanu, v zapadni in srednji Evropi, na Sredozemskem morju, v Mali Aziji, v Arabiji in Perziji, v vsej Afriki in v zapadnem delu Indijskega oceana.

Vremenski ključ

po zvezdoslovcu J. W. Herschel u.

Pomeni, kadar se spremeni mesec:

ob uri	poletí	pozimi
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	sneg ob severozapadniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	mного dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

O p o m b a. Vse leto se razdeli na dva dela: poletje in zimo. Za poletje velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa za zimo.

PROSINEC JANUAR

*Zvezda sije na snežene ceste ...
Sveti trije kralji, kam pa greste?
Srečo voščiti se pri vas ustavimo,
bob, kolače v cekarje pospravimo.*

Novo leto

1

1

Genovefa

3

2

3

4

Sv. 3 kralji

6

5

6

Valentin

7

7

8

Pavel, p.

10

9

10

Ernest

12

11

12

Veronika

13

13

14

Hilarij

15

15

16

Anton, p.

17

17

18

Sebastijan

20

19

20

Neža

21

Vincenc

22

Spreob. Pavla

25

Franč. Sal.

29

Peter Nol.

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	T	Novo leto. Obrezov. Gospodovo
2	S	Makarij; Ime Jezus
3	Č	Genovefa; Slavimir
4	P	Tit; Angela
5	S	Telesfor; Grozdana

6	N	3 kralji ali razgl. G.; Darinka
7	P	Valentin, šk.; Svetoslav
8	T	Severin, op.; Bogoljub, muč.
9	S	Julijan
10	Č	Pavel I., p.; Dobroslav
11	P	Higin, p. m.; Božidar, op.
12	S	Ernest, šk.; Arkadij, m.

13	N	1. po razgl. G.; Sv. Družina
14	P	Feliks (Srečko); Neda
15	T	Pavel, pušč.; Hilarij, uč.
16	S	Marcel, p.
17	Č	Anton, pušč.; Ratislav
18	P	Sv. Petra stol v R.; Priska, d. m.
19	S	Kanut, kr.; Hranimir

20	N	2. po razgl. G.; Sebastijan, m.
21	P	Neža, d. m.; Janja
22	T	Vincenc, m.; (Vinko)
23	S	Alfonz; Zaroška M. D.
24	Č	Timotej, šk.; Milislava
25	P	Spreob. Pavla; Kosava
26	S	Polikarp, šk.; Vsevlad

27	N	1. predpepel.; Janez Zlatoust
28	P	Egidij; Julijan, šk.
29	T	Frančišek Sal., šk.
30	S	Martina, d. m.; Hiacinta, d.
31	Č	Peter Nolaški, sp.; Divna

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 8^h 26' do 9^h 27'.
 Dan zraste za 1^h 1'.
 Solnce stopi v znamenje vodnarja dne
 20. ob 13^h 45'.

☾ Zadnji krajec dne 2. ob 19^h 44'.

☺ Mlaj dne 11. ob 1^h 28'.

☾ Prvi krajec dne 18. ob 16^h 15'.

☼ Ščip dne 25. ob 8^h 9'.

SVEČAN FEBRUAR

*Ples in smeh, šegávi dirindaj ...
Krepke roke, ljubezniv smehlaj ...
Kaj od srca se do srca spleta,
očka, mamca zvedeti ne smeta.*

Svečnica

2

1

2

Blaž

3

3

4

Agata

5

5

6

Apolonija

9

7

8

Pust

12

9

10

Katarina

13

11

12

Valentin

14

13

14

Julijana

16

15

16

Simeon

18

17

18

Konrad

19

19

20

Aleksander

Maksimilijan

Stol sv. Petra

Matija

Roman

20

21

21

22

22

24

24

26

28

28

1 P Ignacij (Igo, Ognjesl.); Budimil
2 S Svečnica; Ljubomira

3 N **2. predpepel.**; Blaž, šk.
4 P Andrej (Hrabroslav); Daroslav
5 T Agata, dev.
6 S Doroteja; Amand
7 Č Romuald, op.; Malina
8 P Ivan od Mata; Zvezdodrag
9 S Apolonija; Ciril Aleks.

10 N **3. predpepel.**; Sholastika, dev.
11 P Deziderij; Adolf, šk.
12 T Pust
13 S Pepelnica; Katarina, dev.
14 Č Valentin (Zdravko); Cvetna
15 P Favstin; Ljuboslava
16 S Julijana, d. m.

17 N **1. postna**; Valpurga
18 P Simeon; Dobrana
19 T Konrad, pušč.
20 S Aleksander
21 Č Maksimilijan; Miroslava (Irena)
22 P Stol sv. Petra v A.
23 S Peter Damj., šk.; Romana, dev.

24 N **2. postna**; Matija, ap.
25 P Valpurga, dev.
26 T Matilda, dev.
27 S Viktor; Leander; Baldomir
28 Č † kv.; Roman, op.

Beleške.

Dan je dolg od 9^h 30' do 10^h 58'.

Dan zraste za 1^h 28'.

Solnce stopi v znamenje rib dne 19. ob 4^h 7'.

☾ Zadnji krajec dne 1. ob 15^h 10'.

☺ Mlaj dne 9. ob 18^h 55'.

☾ Prvi krajec dne 17. ob 1^h 25'.

☼ Ščip dne 25. ob 19^h 59'.

SUŠEC

MAREC

*Vedi, sinček, za bodoča leta:
Zemlja skrbna je in dobra mati;
kar ji daš, stotero ti povrne —
ali treba težko je dajati.*

Albin

Kunigunda

Evzebij

Janez od Boga

40 mučencev

1

3

6

8

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Gregor

Matilda

Jedert

Edvard

Jožef

12

14

17

18

19

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Benedikt Mar. oznanjenje Rupert šk. Janez Kap. Velika noč

21

25

27

28

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	P	Albin (Belko), šk.; Belin
2	S	† kv.; Simplicij, p.; Milena
3	N	3. postna; Kunigunda, ces.
4	P	Kazimir, spoz.
5	T	Janez Jožef od križa
6	S	Evzebij; Danica
7	Č	Tomaž Akvinski, c. uč.
8	P	Janez od Boga, sp.; Bodin
9	S	Frančiška Rim.; Danimir
10	N	4. postna (sredpostna); 40 muč.
11	P	Sofronij, šk.; Heraklij
12	T	Gregor I., p.; Božana
13	S	Rozina, vd.; Teodora, muč.
14	Č	Matilda; Desimir
15	P	Klemen; M. D., sp.
16	S	Hilarij, m.; Ljubislava
17	N	Tiha ned.; Jedert, dev.
18	P	Edvard; Ciril, c. uč.
19	T	Jožef, ženin M. D.
20	S	Aleksandra, muč.; Evgenij
21	Č	Benedikt, op.
22	P	Oktavijan; Lea
23	S	Jožef Oriol; Oton
24	N	Cvetna ned.; Gabrijel, nadang.
25	P	Marijino oznanjenje
26	T	Emanuel, muč.; Dizma; Srdan
27	S	Rupert, šk.; Janez Dam., c. uč.
28	Č	† Vel, č.; Janez Kap.
29	P	† Vel. p.; Sikst, p.
30	S	† Vel. s.; Herman; Radivoj
31	N	Velika noč; Albert, šk.

Beleške.

Dan je dolg od 11^h 2' do 12^h 47'.

Dan zraste za 1^h 45'.

Solnce stopi v znamenje ovna dne 21.
ob 3^h 35'.

Začetek pomladi.

☾ Zadnji krajec dne 3. ob 12^h 9'.

☺ Mlaj dne 11. ob 9^h 37'.

☾ Prvi krajec dne 18. ob 8^h 42'.

☼ Ščip dne 25. ob 8^h 46'.

MALI TRAVEN

APRIL

*V prožnem loku se vihti desnica:
„Daj nam, oče, naš vsakdanji kruh;
v bajti čaka nanj otrok kopica
in spet nova pride k nam sestrica.“*

Hugon

1

1

2

Rihard

3

3

4

Vincencij Fer.

5

5

6

Viljem, op.

6

7

8

Albert

8

9

10

Viktor

12

11

12

Justin

14

13

Helena

15

15

16

Rudolf

17

17

18

Ema

19

19

20

Simeon

21

21

Adalbert

23

22

Jurij

24

25

Marko

25

27

Peregrin

27

29

30

1	P	Vel. poned.; Hugon
2	T	Frančišek Pavl.; Gojmir
3	S	Rihard, šk.
4	Č	Izidor, šk.; Dušica
5	P	Vincencij Fer.; Irena
6	S	Viljem, ap.; Sikst, p.

7	N	1. povel. (bela); Helena, kr.
8	P	Albert, šk.
9	T	Marija Kleofova
10	S	Ezekijel, pr.
11	Č	Lev I., p.; Rada
12	P	Viktor; Julij I., p.
13	S	Hermenegild, m.; Milutina

14	N	2. povel.; Justin
15	P	Helena, kr.; Teodor, m.
16	T	Benedikt; Turibij
17	S	Rudolf, m.
18	Č	Apolonij, m.; Gradislava
19	P	Ema, vd.; Leo IX., p.
20	S	Sulpicij; Neža, Mont.

21	N	3. povel.; Simeon
22	P	Soter in Kajetan
23	T	Adalbert; (Vojtch)
24	S	Jurij, m.;
25	Č	Marko, ev.; Tugomir
26	P	Klet in Marcellin
27	S	Peregrin, duh.; Peter K.

28	N	4. povel.; Ivan Ev. pr. lat. vr.
29	P	Robert, op.; Peter, m.
30	T	Katarina Sienska, d.; Samorad

Beleške.

Dan je dolg od 12^h 50' do 14^h 29'.
 Dan zraste za 1^h 39'.
 Solnce stopi v znamenje bika dne 20.
 ob 15^h 11'.

☾ Zadnji krajec dne 2. ob 8^h 39'.

☺ Mlaj dne 9. ob 21^h 33'.

☾ Prvi krajec dne 16. ob 15^h 9'.

☼ Ščip dne 23. ob 22^h 47'.

VELIKI TRAVEN

MAJ

*Spominčice že sanjajo kraj brega,
pesem slavca se v večer preliva,
vsa skrivnostna, sladka, zapeljiva ...
če ni še slajša — fantova prisega.*

Filip in Jakob

Najdenje sv. križa

Florjan

Stanislav

Vnebohod

1

3

4

7

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Antonin

Servacij

Izidor

Janez Nep.

Binkošti

10

13

15

16

19

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Julija

Urban

Magdalena Sv. Rešnje Telo Angela Mer.

22

25

29

30

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	S	Filip in Jakob, ml. ap.
2	Č	Atanazij, šk.; Živana
3	P	Najdenje sv. križa
4	S	Florijan; Cvetko
5	N	5. povel.; Servacij, šk.
6	P	Benedikta; Janez Ev.
7	T	Stanislav, šk. m.
8	S	Prikazen sv. Mihaela
9	Č	Kristusov Vnebohod
10	P	Izidor; Antonin, šk.
11	S	Francišek; Mamert
12	N	6. povel.; Pankracij, m.
13	P	Servacij, m.
14	T	Bonifacij, šk.
15	S	Izidor; Zofija
16	Č	Janez Nepomuk, muč.
17	P	Pashal, sp.
18	S	Erik, kr.; Venancij
19	N	Binkošti (Duhovo)
20	P	Bink. poned.; Avguštin, šk.
21	T	Feliks (Srečko), sp.
22	S	Julija, Emil
23	Č	Deziderij, šk.
24	P	Mar. Dev., pom. kr.; Cveta
25	S	Urban I., p.
26	N	1. pobink.; Sv. Trojica
27	P	Janez, p.; Beda Čast.
28	T	Avguštin, šk.
29	S	Magdalena, p.
30	Č	Telovo; Robert; Lukrecija
31	P	Angela, Mer. d.

Beleške.

Dan je dolg od 14^h 32' do 15^h 47'.Dan zraste za 1^h 15'.Solnce stopi v znamenje dvojčkov dne 21. ob 14^h 48'.☾ Zadnji krajec dne 2. ob 2^h 26'.☺ Mlaj dne 9. ob 7^h 7'.☾ Prvi krajec dne 15. ob 21^h 56'.☺ Ščip dne 23. ob 13^h 50'.☾ Zadnji krajec dne 31. ob 17^h 13'.

ROŽNIK

JUNIJ

*Kam pa s panji v mlado zarjo, mož?
Ej, s čebelami na letovanje,
treba pašo bo dobiti zanje.
Dal obilne jim, svetnik Ambrož!*

Klotilda

3

1

2

Bonifacij

5

3

4

Norbert

6

5

6

Medard

8

7

8

Felician in Primož

9

9

10

Ant. Pad.

13

11

12

Bazilij

14

13

14

Vid

15

15

16

Gervazij in Protazij

19

17

18

Alojzij

21

19

20

Ahac

Janez Krstnik

Ladislav

Vidov dan

Peter in Pavel

22

24

27

28

29

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1389

1	S	† kv.; Fortunat; Radovan
2	N	2. pobink.; Marjeta, kr.
3	P	Klotilda, kr.
4	T	Kvirin; Frančišek Kar.
5	S	Bonifacij, šk. m.; Valerija
6	Č	Norbert; Milutin
7	P	Medard, šk.
8	S	Medard
9	N	3. pobink.; Felicijan in Primož
10	P	Marjeta, kr.
11	T	Barnaba, ap.
12	S	Janez Fakund, spoz.
13	Č	Anton Padovanski, sp.
14	P	Bazilij, čr. uč.
15	S	Vid in tovariši, muč.; Srcé Jez.
16	N	4. pobink.; Janez Krstnik
17	P	Adolf, šk.
18	T	Efrem Sirski, c. uč.
19	S	Gervazij in Protozij
20	Č	Silverij, p.; Milava
21	P	Alojzij (Slavko), sp.; Vekoslav
22	S	Ahac, m.; Pavlin; Miloš
23	N	5. pobink.; Teobald, pušč.
24	P	Janez Krstnik
25	T	Prosper; Viljem, op.
26	S	Rudolf, šk.; Janez in Pavel
27	Č	Ladislav; Hema, vd.
28	P	Vidov dan; Zorana
29	S	Peter in Pavel, ap.
30	N	6. pobink.; Elizabeta, kr. (Špela)

Beleške.

Dan je dolg od 15^h 48' do 16^h 2'.

Dan zraste do 20. za 18' in se potem skrči do 30. za 4'.

Solnce stopi v znamenje raka dne 21. ob 23^h 1'.

Začetek poletja.

☺ Mlaj dne 7. ob 14^h 56'.

☾ Prvi krajec dne 14. ob 6^h 15'.

☼ Ščip dne 22. ob 5^h 15'.

☾ Zadnji krajec dne 30. ob 4^h 54'.

MALI SRPAN

JULIJ

Zlatolasa, polna je pšenica,
rdečelična, brhka je ženjica,
koscu v solncu kosa se blešči,
škrjanček poje himno dobrih dni.

Obiskovanje M. D.

Urh

Ciril in Metod

Vilibald

Elizabeta

2

4

5

7

8

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Moh. in Fort.

Marjeta

Aleš

Vincenc Pavl.

Elija

12

13

17

19

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Magdalena

22

Apolinarij

23

Jakob

25

Ana

26

Ignacij

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	P	Teobald, pušč.
2	T	Obisk. Mar. Dev.
3	S	Lev II., p.
4	Č	Urh, šk.; Berta, dev.
5	P	Ciril in Metod, šk., slov. ap.
6	S	Izaija, pr.; Bogomila

7	N	7. pobink.; Vilibald, šk.
8	P	Elizabeta (Špela), kr.
9	T	Veronika Jul., dev.
10	S	Amalija, d.; Ljubica
11	Č	Pij I., p.; Olga
12	P	Mohor in Fortunat
13	S	Marjeta, d. m.; Dragan

14	N	8. pobink.; Marija Magdalena
15	P	Vladimir, kralj
16	T	Dev. Mar. Karmelska; Bogdan
17	S	Aleš, sp.
18	Č	Miroslav (Friderik)
19	P	Vincenc Pavlanski; Avrelija
20	S	Elija, pr.; Margareta, dev.

21	N	9. pobink.; Marta, d.
22	P	Magdalena, spok.
23	T	Apolinarij, šk.
24	S	Kristina, dev.
25	Č	Jakob (Radoslav)
26	Ā	Ana, mati Mar. Dev.; Jana
27	S	Natalija (Božena), m.

28	N	10. pobink.; Mar. Dev. Snežnica
29	P	Marta, dev.
30	T	Abdon in Senen, m.
31	S	Ignacij (Ognjeslav)

Beleške.

Dan je dolg od 16^h 2' do 15^h 6'.
 Dan se skrči za 56'.
 Solnce stopi v znamenje leva dne 30.
 ob 9^h 54'.

Začetek pasjih dni.

☹ Mlaj dne 6. ob 21^h 47'.

☾ Prvi krajec dne 15. ob 17^h 5'.

☼ Ščip dne 21. ob 20^h 21'.

☾ Zadnji krajec dne 29. ob 13^h 56'.

VELIKI SRPAN + AVGUST

*Trudno, zlato klasje je požeto
in v bahave, težke snope speto.
Zdaj se cepec v pesem bo pognal,
za življenje naše bo koval.*

Petra vezi

Alfonz Lig.

Dominik

Marija Snežnica

Lovrenc

1

2

4

5

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Klara

Veliki Šmaren

Rok

Bernard

Ivana Fr. Š.

12

15

16

20

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Timotej, muč.

22

Filip Benicij

23

Jernej

24

Avguštin

28

Obgl. Janeza

29

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	Č	Vezi Petra, ap.
2	P	Porciunkula; Alfonz; Lig
3	S	Najdenje sv. Štefana

4	N	11. pobink.; Dominik, spoz.
5	P	Marija Snežnica; Ožbolt, kr. m.
6	T	Sprem. Gospodovo
7	S	Kajetan, sp.; Donat
8	Č	Cirijak in tov. m.
9	P	Afra, m.; Roman, m.
10	S	Lovrenc, m.; Jurica

11	N	12. pobink.; Ludovik T., šk.
12	P	Klara, dev.; Hilarija, m.
13	T	Kasijan in Hipolit, m.
14	S	Anastazija, dev.
15	Č	Vnebovz. Mar. Dev. (Vel. Gosp.)
16	P	Rok, sp.
17	S	Emilija (Milica)

18	N	13. pobink.; Cefirin I., p.
19	P	Ludovik, kr.
20	T	Bernard, opat.
21	S	Ivana Fr. Šantalska
22	Č	Timotej, m.
23	P	Filip Benicij (Zdenko)
24	S	Jernej, ap.; Borivoj

25	N	14. pobink.; Štefan, kr.
26	P	Zefirin I., pap.
27	T	Josip Kalasan, sp.
28	S	Avguštin
29	Č	Obglav. Janeza Krstnika
30	P	Roža Limanska, d.; Milka
31	S	Rajmund (Rajko), spoz.

Beleške.

Dan je dolg od 15^h 3' do 13^h 30'.
 Dan se skrči za 1^h 33'.
 Solnce stopi v znamenje device dne 23.
 ob 16^h 42'.

Konec pasjih dni.

☺ Mlaj dne 5. ob 4^h 40'.

☾ Prvi krajec dne 12. ob 7^h 1'.

☼ Ščip dne 20. ob 10^h 42'.

☾ Zadnji krajec dne 27. ob 21^h 2'.

KIMAVEC

SEPTEMBER

*Ded starina drevje je sadil,
cepil, čakal, a sadu ni vžil ...
Glej ga, svoji deci vnuk njegov
težko nosi sadni blagoslov.*

Egidij

1

1

2

Rozalija

4

3

4

Regina

7

5

6

Rojstvo M. D.

8

7

8

Nikolaj Tol.

10

9

10

Ime Marijino

12

11

12

Notburga

13

13

14

Pov. sv. Križa

14

15

16

Ljudmila

16

17

18

Evstahij

20

19

20

Matevž

21

21

Emeran

22

22

Kozma in Damijan

27

25

Mihael

29

27

Hijeronim

30

29

30

1	N	15. pobink.; Egidij; Peter Kl.
2	P	Štefan, kr.; Antonin
3	T	Doroteja, d. m.
4	S	Rozalija
5	Č	Lovrencij Just., šk.
6	P	Caharija, pr.
7	S	Regina; Bronislava, m.
8	N	Rojstvo Mar. Dev. (Mala Gosp.)
9	P	Peter Klaver, spoz.
10	T	Nikolaj Toledski, sp.
11	S	Erna, d.; Prot in Hiacint
12	Č	Ime Marijino; Gvido, spoz.
13	P	Notburga, dev.
14	S	Povišanje sv. Križa
15	N	17. pobink.: Tekla, d. m.
16	P	Ljudmila, vd.
17	T	Hildegarda, ap.; Lambert, šk.
18	S	† kv.; Irena, muč.
19	Č	Januarij, m.
20	P	† kv.; Evstahij, m.; Morana
21	S	† kv.; Matevž, ap. in ev.
22	N	18. pobink.: Emeran (Jerko)
23	P	Tekla, muč.; Linus, p.
24	T	Rupert; Mar. Dev., rešen. ujet.
25	S	Kamil in tov., muč.
26	Č	Ciprijan in Justina
27	P	Kozma in Damijan
28	S	Venčeslav, kr.
29	N	19. pobink.: Mihael, arh.
30	P	Hijeronim, c. uč.

Beleške.

Dan je dolg od 13^h 26' do 11^h 46'.Dan se skrči za 1^h 40'.Solnce stopi v znamenje **tehtnice** dne 23.
ob 13^h 53'.

Začetek jeseni.

Mlaj dne 3. ob 12^h 48'.Prvi krajec dne 10. ob 23^h 57'.Ščip dne 19. ob 0^h 16'.Zadji krajec dne 26. ob 3^h 7'.

VINOTOK

OKTOBER

*Solnce v gorice razsipa zlatá,
grozdje se s trte prepolne smehlja.
Čriček o vinski dobroti drobi,
kdor ne verjameš mu, vina ne pij!*

Remigij

Frančišek Ser.

Roženvenska

Brigita

Dionizij

1

4

6

8

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Kalist

Terezija

Gal

Luka

Uršula

14

15

16

18

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Klotilda

23

21

Rafael

24

23

Evarist

26

25

Simon in Juda

28

27

Volbenk

31

30

31

Beleške.

1	T	Remigij, šk.
2	S	Angeli varuhi; Miran
3	Č	Kandid, m.; Vitomir
4	P	Frančišek Serafinski
5	S	Placid in tov., m.
6	N	20. pobink.; Roženvenska
7	P	Sergij, muč.; Justina, dev.
8	T	Brigita, vd.
9	S	Dionizij; Svetina
10	Č	Frančišek Borgia, sp.
11	P	Aleksander Sauli
12	S	Maksimilijan, šk. m.
13	N	21. pobink.; Uršula, d.
14	P	Kalist, pap. muč.
15	T	Terezija, d.
16	S	Gal, op.; Florentin, šk.
17	Č	Jadviga, kr.; Mira
18	P	Luka, ev.
19	S	Peter Alkantarski, sp.
20	N	22. pobink.; Simon in Juda; Mila
21	P	Uršula in tov., dev. muč.
22	T	Kordula, d. m.
23	S	Klotilda, dev. muč.; Živka
24	Č	Rafael, arhangel
25	P	Krizant in Darija
26	S	Amand; Evarist, p. m.
27	N	23. pobink.; Zahvalna; Karel B.
28	P	Simon in Juda, ap. á
29	T	Narcis; Ida
30	S	Alfonz Rodriguez, spoz.
31	Č	Volbenk, šk.; Srečko

Dan je dolg od 11^h 45' do 10^h 0'.

Dan se skrči za 1^h 43'.

Solnce stopi v znamenje škorpijona dne

25. ob 22^h 42'.

Mlaj dne 2. ob 25^h 19'.

Prvi krajec dne 10. ob 19^h 5'.

Ščip dne 18. ob 15^h 6'.

Zadnji krajec dne 25. ob 9^h 21'.

LISTOPAD NOVEMBER

*Tu našli so poslednji mirni dom,
v naročju matere jim je toplo.
Kako so srečni, da nič več
za naše težke boje ne vedo.*

Vsi svetniki

1

1

2

Verne duše

2

3

4

Karol Bor.

4

5

6

Lenart

6

7

8

Bogomir

8

9

10

Martin

11

11

12

Stanislav Kostka

13

13

14

Leopold

15

15

16

Gregorij Čudod.

17

17

18

Elizabeta

19

19

20

Dar. Marijino

21

Cecilija

22

Katarina

25

Virgilij

27

Andrej

30

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 P God vseh svetnikov
2 S Spomin vernih duš; Just

B e l e ž k e.

3 N 24. pobink.; Martin, šk.
4 P Karol Boromej, šk.
5 T Emerik, vojv., spoz.; Caharija
6 S Lenart (Lenko), o.; Ratislav
7 Č Engelbert; Zdenka
8 P Bogomir, šk.
9 S Božidar (Teodor) m.

10 N 25. pobink.; Andrej A., sp.
11 P Martin (Davorin), škof
12 T Martin, pap. muč.
13 S Stanislav Kostka
14 Č Jozafat, šk. m.; Borislava
15 P Leopold (Levko), kr.
16 S Otmar, o.; Ivan Trogirski

17 N 26. pobink.; Gregorij čudod., šk.
18 P Hilda; Odon, op.
19 T Elizabeta, kr.; Jelisava
20 S Feliks (Srečko) Val.
21 Č Darovanje Mar. Dev.
22 P Cecilija, d. m.
23 S Klemen, p. m., Felicita, m.

24 N 27. pobink.; Janez od Križa
25 P Katarina, dev. muč.
26 T Konrad; Silvester, op.
27 S Virgilij, škof
28 Č Eberhart, šk.
29 P Saturnin, m.
30 S Andrej (Hrabroslov), ap.

Dan je dolg od 9^h 57' do 8^h 41'.
Dan se skrči za 1^h 16'.
Solnce stopi v znamenje strelca dne 22.
ob 18^h 14'.

☺ Mlaj dne 1. ob 15^h 1'.

☾ Prvi krajec dne 9. ob 15^h 10'.

☼ Ščip dne 17. ob 1^h 14'.

☾ Zadnji krajec dne 23. ob 17^h 4'.

GRUDEN

DECEMBER

*Daljne zvezde svetijo na vas
in na trudno, tiho, zasneženo polje ...
S cerkvice samotne vabi glas:
Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.*

Ujedinjenje

Frančišek Ks.

Barbara

Miklavž

Ambrož

1

3

4

6

7

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Br. spoč. D. M.

Lucija

Spiridion

Lazar

Tomaž

8

13

14

17

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Božič

Štefan

Janez Evang. Ned. otročiči

Silvester

25

26

27

28

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	N	1. adv.; Narodno ujedinenje;
2	P	Bibijana, dev. muč.
3	T	Francišek Ksaverij
4	S	Barbara (Bara), d. m.
5	Č	Saba, op.; Stojana
6	P	Miklavž (Nikolaj), šk.
7	S	Ambrož, škof

8	N	2. adv.; Brezmadežno sp. M. D.
9	P	Peter Faurier, šk.
10	T	Lavret. Mati božja
11	S	Damaz, p.
12	Č	Maksencij; Aleksander, m.
13	P	Lucija, d. m.
14	S	Spiridion (Dušan), op.

15	N	3. adv. Evzebij, šk.
16	P	Albina, dev. muč.
17	T	Lazar, šk.; Kraljev roj. dan
18	S	† kv.; Gracijan, šk.
19	Č	Urban V., pap.
20	P	† kv.; Evgenij in Makarij, m.
21	S	† kv.; Tomaž, ap.

22	N	4. adv.; Viktorija (Zmagosl.)
23	P	Viktorija, dev. m.
24	T	† Adam in Eva; sv. večer
25	S	Božič; Rojstvo Gospodovo
26	Č	Štefan, m.; Zlatka
27	P	Janez Evangelist, ap.
28	S	Nedolžni otročiči; Zorica

29	N	1. ned. po bož.; David, kr.
30	P	Evgenij, škof
31	T	Silvester, p.

Beležke.

Dan je dolg od 8^h 39' do 8^h 24'.
 Dan se skrči do 23. za 19', potem zraste
 do konca meseca za 4'.
 Solnce stopi v znamenje kozla dne 22.
 ob 8^h 53'.

Začetek zime.

Mlaj dne 1. ob 5^h 48'.Prvi krajec dne 9. ob 10^h 42'.Ščip dne 16. ob 12^h 38'.Zadnji krajec dne 23. ob 3^h 27'.Mlaj dne 31. ob 0^h 42'.

Nakaznice (samo za tuzemstvo).

Navadne do 5000 Din.

Navadne pristojbine:

Nakaznina za znesek do

25 Din	100 par	1000 Din	500 par
50 "	150 "	2000 "	600 "
100 "	200 "	3000 "	700 "
300 "	300 "	4000 "	800 "
500 "	400 "	5000 "	1000 "

Slučajne pristojbine:

Izplačnina	do 50 Din	50 par
	" 1000 "	100 "
	" 5000 "	200 "
Ekspresnina	. . . . . 3 Din	
Poizvednica	. . . . . 3 "	
Izplačilno potrdilo	pri predaji	3 "
	po "	6 "

Preklic nakaznice, izprememba naslova:

(Za tako zahtevo se plača pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.)

Opomba:

Izplačnino je treba plačati samo za navadne nakaznice, ki gredo v kraj, kjer pošta izplačuje na domu. Izplačnine praste so nakaznice, ki so naslovljene poste restante ali na vojake, in nakaznice, ki so prenakazane na poštno hranilnico.

Za ekspresne nakaznice se ne plača nobene izplačnine. Pošte, ki izplačujejo na domu, morajo po posebnem slu dostavljati tudi ekspresne nakazniške zneske, druge pošte pa samo obvestilo. Ekspresne nakaznice dostavlja, oziroma obvešča sel samo med uradnimi urami.

Ce se izvorna nakaznica izgubi, uniči ali pri prejemniku, oziroma (vrnjena nakaznica) pri pošljatelju poškoduje, se plača za napravo izplačilnega pooblastila (dvojnika nakaznice) razen pristojbin za prošnjo (v kolkih) še 4 Din v poštinih znakah. Iste pristojbine se plačajo tudi za podaljšanje roka za izplačilo privatnih nakaznic.

Za pošiljanje za naslovnikom ali za vračanje nakaznic se ne zaračunava nobena pristojbina.

Predaltnina za nakaznice znaša v krajih, kjer se izplačujejo zneski na domu, 15 Din na mesec.

Brzovjavne do 5000 Din.

Pristojbine:

- nakaznina kakor pri navadnih nakaznicah (izplačnina ni nobena);
- brzovjavna pristojbina;
- ekspresnina 3 Din, tudi tedaj, če gre brzovjavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte.

Opomba:

Brzovjavna nakaznica se lahko pošlje tudi v kraj, kjer ni pošte, oziroma brzovjava.

Ce v naslovnem kraju ni brzovjava, ampak samo pošta, pošlje zadnji brzovjavni urad brzovjavno nakaznico pošti kot ekspresno priporočeno pismo. Ce pa gre brzovjavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte, se ne dostavi, oziroma ne obvesti po posebnem slu, ampak tako, kakor vse druge poštno pošiljke.

Pristojbine se plačajo pri predaji.

Vrednostna pisma (lettres de valeur) za inozemstvo.

Promet z vrednostnimi pismi je dovoljen za sedaj z Albanijo, Avstrijo, Belgijo, Brazilijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, z Egiptom, s Francijo, s svobodnim mestom Gdansk, z Grčijo, Italijo, Madžarsko, Nemčijo, s Poljsko, z Rumunijo, s Švedsko, Svico, Turčijo, z Veliko Britanijo, Estonijo, s Finsko, Holandsko, z Islandom, Japonsko, Letonijo, Litvo, Luksemburgom, Marokom, Norveško, s Palestino, Portugalsko, Saro, Sirijo-Libanom, Španijo, Tunisom in z belgijskim Kongom.

Teža 2 kg, vrednost 3000 Din.
Pristojbina kakor za priporočene pošiljke iste teže in vrednostna pristojbina 5 Din.

Opomba:

Pošljatelj mora izpolniti pri predaji brezplačni obrazec «Jamstvo pošljatelja», v katerem izjavlja, da v pismu ni večje vrednosti od 3000 Din, in da jamči za vse posledice napadne vrednostne napovedi. — Vrednost je treba označiti razen v dinarski veljavi tudi v frankih in centimih po relaciji (sedaj 1:12).

Vrednostna (denarna) pisma za tuzemstvo.

Pristojbina					
težna		vrednostna		do-stavnina	ob-vestnina
do g	par	do Din	par		
20	400	100	100	3 Din	50 par
40	450	500	200		
60	500	1000	500		
80	550	5000	1000		

itd., za vsa-kih 20 g 50 par več.

potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 100 par.

Ce je naslovljeno pismo v kraj, kjer je pošta in dostavlja pošta vrednostna pisma na domu.

Ce je naslovljeno pismo v kraj, kjer ni pošte.

Ekspresnina 3 Din.

Pristojbina za pokaz 50 par, če je pismo obremenjeno z odkupnino.

Povratnica ob predaji 3 Din, po predaji 6 Din. Poizvednica 3 Din.

Za preklic pisma, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

Opombe:

Teža 2 kg, vrednost neomejena.

Sprejemajo se samo zaprta pisma.

Ekspresno denarno pismo se dostavlja po posebnem slu tedaj, če naslovna pošta poštna nakaznice izplačuje na domu, sicer se dostavi samo obvestilo. Ekspresno denarno pismo z označeno vrednostjo preko 250 Din se nikdar ne dostavi po posebnem slu, ampak se samo obvesti. Prejemnik obvestila o taki pošiljki pa sme zahtevati, da se mu obveščeno pismo dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — Ekspresno se denarna pisma dostavljajo ali obveščajo samo od 6. do 21. ure, če je pa pismo odkupno, samo med uradnimi urami. — Za ekspresno denarno pismo se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Pri odkupnih denarnih pismih odbije naslovna pošta od izterjane odkupnine nakaznico za dotični znesek, ceno nakazniške golice in, če treba, tudi izplačnino, ako se odkupna nakaznica izplača na domu.

Ce se pošlje vrednostno pismo drugam ali pa vrne sprejemni pošti, se zaračuni samo dostavnina ali obvestnina.

Za denarne pošiljke (pošiljke z denarjem ali vrednostnimi papirji), ki so zavite v obliki paketa in katerih vrednost ne presega 5000 Din, je težna in vrednostna pristojbina ista kakor pri paketih; če je pa vrednost večja od 5000 Din, se plača za vsakih 1000 Din ali del tega zneska še po 1 Din.

Za denarna pisma, naslovljena poste restante ali na vojake, se ne plača dostavnina, ampak samo obvestnina.

Vrednostne škatle (boîtes avec valeur déclarée) za inozemstvo.

Promet je dovoljen z Albanijo, Alžirjem, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, Čile, z Dansko, Egiptom, Estonijo, Etiopijo, s Francijo, Holandijo, z Irsko, Italijo, Japonsko, s Kitajsko, Kongom, z

Luksemburgom, Madžarsko, Marokom, Nemčijo, s Portugalsko, Švedsko, Svico, Tunisom, Turčijo, z Veliko Britanijo in kolonijami.
Teža 1 kg, vrednost neomejena.

- b) priporočnina 3 Din;
c) vrednostna pristojbina za vsakih 300 frs (3600 dinarjev) ali del tega zneska po 5 Din.

Pristojbine:

- a) težna pristojbina za vsakih 50 gramov po 2 Din, najmanj pa 10 Din;

Opomba:

Za izvoz nakitov, dragocenih predmetov, zlata, srebra, dragoga kamena in kovanege denarja je potrebno dovoljenje generalne direkcije carin v Beogradu.

Paketi za tuzemstvo.

P r i s t o j b i n e											
težna		vrednostna		do- stavnina	ob- vestnina	nakaznina		izplačnina			
do kg	Din	do Din	par			za odkupnino	par	za odkupnino	par		
1	6	100	100	5 Din	50 par	do	25 Din	100	do	50 Din	50
5	10	500	200			„	50	150	„	1000	100
10	20	1000	500			„	100	200	„	5000	200
15	30	5000	1000			„	300	300	„		
50	40					„	500	400	„		
Za ločenko (t. j. obsežne šil pakete ali pakete, ki zahteva večjo opreznost) se plača dvakratna težna pristojbina.		potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 100 par.		Če je naslovljen paket v kraj, kjer je pošta in če pošta dostavlja pakete na dom.	Če je naslovljen paket v kraj, kjer ni pošte.	„	1000	500			
						„	2000	600			
						„	3000	700			
						„	4000	800			
						„	5000	1000			

Ekspresnina 6 Din. — Povratnica ob predaji 3 Din. — Povratnica po predaji 6 Din. — Poizvednica 3 Din. — Za prekljak paketa, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

Opombe:

Največja težna 20 kg, vrednost neomejena.

Za pakete, ki so naslovljeni poste restante ali na vojake, se plača vedno samo obvestnina. Za vse druge pakete, tudi za tiste, ki so naslovljeni na imetnike predalov, se mora plačati dostavnina, oziroma obvestnina.

Za ekspresni paket se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Paketi se ekspresno dostavljajo samo v krajih, kjer je pošta. Ekspresne odkupne pakete dostavljajo po posebnem slu samo pošte, ki nakazniške zneske izplačujejo na domu, druge jih samo obveščajo. Ekspresni paketi, katerih teža presega 5 kg, se nikdar ne dostavijo po posebnem slu, ampak se samo obveščajo. Prijemnik obvestila o takem paketu pa sme zahtevati, da se mu paket dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — Ekspresno se dostavlja, oziroma obvešča samo med 6. in 21. uro, ekspresne pakete z odkupnino pa dostavlja poseben sel le med uradnimi urami.

Za paket z odkupnino se plača ob predaji tudi še nakaznina za odkupni znesek in, če treba, tudi izplačnina, ako sprejema

pošta paketa (naslovna pošta odkupne nakaznice) izplačuje nakaznico na domu. Tudi te pristojbine se nalepljajo v znakmah na spremnico. Pristojbina za pokaz se pri odkupnih paketih ne plačuje, a od izterjane odkupnine se nikakršne pristojbine ne odbijajo.

Predalovina za pakete znaša v krajih, kjer se paketi dostavljajo, po 15 Din na mesec.

Obvestilo o nedostavljivem paketu se izroči zaprto pošiljatelju, ki plača zanj 50 par.

Ležnina za pakete znaša 100 par za vsak dan, za katerega se ležnina zaračunava.

Za pošiljanje paketov za naslovnikom in za vračanje paketov se zaračunava težna pristojbina, vrednostna pristojbina (če je vrednost označena) in dostavnina, oziroma obvestnina.

Glede paketov z donarjem in vrednostnimi papirji glej opombo k pregledu pristojbin za vrednostna pisma.

Odkupni zneski preko 1000 do 5000 Din se izplačujejo na domu samo v ožjem (krajevnem) dostavnem okraju pošte.

Paketi za inozemstvo.

V katere države in do katere teže se pošiljajo paketi v inozemstvo in kakšne so pristojbine, se lahko poizve na vsaki pošti.

Vsaka pošiljka mora biti frankirana že pri predaji. Izvozne pošiljke se lahko predajajo na vseh poštah. V krajih, kjer so carinarnice, skrbe za ocarinjenje pošiljatelj sami, ki potem pošti predajajo že ocarinjene in plombirane pošiljke. Kjer ni carinarnic, sprejemajo izvozne pakete ondotne pošte in jih odpravljajo na najbližjo pošto, kjer je carinarnica. — Za izvoz poštopaketnih pošilk se zahteva zavarovanje valute za tisto blago, ki presega vrednost 1000 Din in ki se pošilja v poštnih paketih v inozemstvo. Ako se pošiljajo v paketih manjše količine živil, je treba za oproščenje od zavarovanja valute posebnega dovoljenja od generalnega inspektorata carine. Predpisano potrdilo, oziroma dovoljenje si morajo preskrbeti pošiljatelj sami.

Zavoj izvoznih paketov naj bo iz močne lepenke, zavite v platno (če mogoče voščeno), ali pa iz močnih lesenih ali pločevinastih zabojev. Naslov naj bo napisan na pošiljki sami, a ne s svučnikom. Vrednost mora biti označena v frankih z besedami in številkami.

Stvar pošiljatelja je, da poizve, ali je uvoz predmetov v naslovno državo dovoljen ali ne.

Pošiljatelj mora na spremnici označiti, kaj naj se s paketom zgodi, ako bi se naslovniku ne mogel izročiti.

V prometu z Avstrijo, Nemčijo in s Svico so dovoljeni tudi odkupni paketi.

Izka/nica o istovetnosti (identiteti)

je veljavna tri leta in stane 10 Din.

Čekovne položnice.

Pristojbine: 1.) za zasebna sporočila na drugi strani (hrbtu) položnice 50 par; 2.) za prejemno potrdilo, ki ga plačnik davka zahteva, 50 ali pa 100 par, kakor pač želi, da dobi to potrdilo po dopisnici ali v pismu.

Za čekovne nakaznice

plača naslovnik izplačnino, če gredo v kraj, kjer jih pošta dostavlja na dom.

Zaklenjene torbe.

Prejemniki, ki ne stanujejo v kraju, kjer je pošta, lahko zahtevajo, da se jim navadne pisemske pošiljke in obvestila o drugih pošiljkah pošiljajo po lastnem slu ali po obstoječi poštni zvezi v zaklenjeni torbi, od katere se en ključ hrani na pošti. Torbo si mora prejemnik sam nabaviti. Pošta jo odpira in zapira. Za opravljanje tega dela se plača po 10 Din na mesec.

Časniki in časopisi.

Za vsak izvod časnikov in časopisov, ki jih oddajajo na pošto časopisna upravištva, se plača od vsakih 100 g ali del te teže po 5 par, če ima vsak izvod svoj posebni naslov, če je pa naslov skupen, pa po 2 pari. Za časopisne priloge, ki so dovoljene do 30 g (za posamezno prilogo), se plača po 2 Din za vsakih 100 kosov, oziroma za del tega števila. Za vse časopise, dnevnik in nednevnik je uvedeno plačevanje poštini pristojbin v gotovini.

Časniki in časopisi, ki jih pošiljajo zasebni, se morajo frankirati kot tiskovine po pristojbeniku za tiskovine. Prodajalci časopisov plačajo za časopise, ki jih vračajo preprodane upravištvom, po 2 pari za vsak izvod do 100 g teže. Za težje izvode se plača za vsakih nadaljnjih 100 g ali del te teže zopet po 2 pari. Najmanjša pristojbina takih pošiljk je 50 par, največja teža je dovoljena do 10 kg.

Časopisi za inozemstvo se morajo frankirati s frankovnimi znamkami po pristojbeniku za tiskovine. Za časnike in časopise, ki gredo v Alžir, Argentino, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, Češkoslovaško, Francijo in kolonije, Grčijo, Letonijo, Luksemburg, Madžarsko, Maroko, Nemčijo, Paragvaj, Poljsko, Portugalsko in kolonije, Rumunijo, Rusijo, Saro, Sirijo-Liban, Spanjo, Tunis in Urugvaj znaša pristojbina 25 par za vsakih 50 g ali del te teže.

Kolki za listine.

- 1.) Listine o jamstvu in kavcijah 0-1 % polistinjenega zneska.
- 2.) Zadolžnice in pobotnice 0-5 % polistinjenega zneska.
- 3.) Odstopnice 2 % polistinjenega zneska.
- 4.) Pogodbe . . . . . 2 Din.
- 5.) Oporoke . . . . . 3 "
- 6.) Izpričevala . . . . . 20 "
- Mojstrsko izpričevalo . . . . . 60 "
- Pomočniško izpričevalo . . . . . 5 "
- Izpričevalo osnovnih šol . . . . . 5 "
- Izpričevalo srednjih šol . . . . . 5 in 10 "
- Maturitetno izpričevalo . . . . . 30 "
- 7.) Računi trgovcev in obrtnikov:
  - a) do 100 Din . . . . . 10 par,
  - b) preko 100 Din . . . . . 20 "
- 8.) Lepaki . . . . . 20 "
- 9.) Menice, tuzemske, se ne smejo kolkovati, temveč se morajo kupiti znesku primerne golice.
- 10.) Zastavne listine denarnih zavodov se morajo kolkovati.

Ad 9.) in 10.): Kupnina za menične golice, oziroma kolek za zastavne listine znaša:

	do	300 Din	Din	0-60
preko	300 Din	600	"	1-20
"	600	1.200	"	2-
"	1.200	2.000	"	4-
"	2.000	3.200	"	6-20
"	3.200	5.000	"	9-80
"	5.000	6.800	"	13-20
"	6.800	10.400	"	19-
"	10.400	14.000	"	25-
"	14.000	20.000	"	34-
"	20.000	26.000	"	43-

preko	26.000	Din do	32.000	Din	Din	52
"	32.000	"	38.000	"	"	61-
"	38.000	"	44.000	"	"	70-
"	44.000	"	50.000	"	"	79-
"	50.000	"	60.000	"	"	94-
"	60.000	"	70.000	"	"	109-
"	70.000	"	80.000	"	"	124-
"	80.000	"	90.000	"	"	139-
"	90.000	"	100.000	"	"	154-
"	100.000	"	125.000	"	"	192-
"	125.000	"	150.000	"	"	230-
"	150.000	"	175.000	"	"	268-
"	175.000	"	200.000	"	"	306-
"	200.000	"	250.000	"	"	382-
"	250.000	"	300.000	"	"	458-
"	300.000	"	350.000	"	"	534-
"	350.000	"	400.000	"	"	610-
"	400.000	"	500.000	"	"	760-

preko 500.000 Din od vsakih 1000 Din še po 1 Din. Znesek izpod 1000 Din se jemlje za polnih 1000 Din.

Koledar za leta 1801. do 1880.

S tem koledarjem se more določiti, katerega dne v tednu se je izvršil ali se izvrši katerikoli dogodek iz let 1801. do 1880.

A. LETNICE										B. MESECI											
										januar	februar	marec	april	maj	junij	julij	avgust	september	oktober	november	december
1801	1829	1857	1885			1925	1953	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	0	9	3
2	30	58	86			26	54	5	1	1	4	6	2	4	5	0	3	5	1	3	6
3	31	59	87			27	55	6	2	2	5	0	2	5	0	4	0	3	6	1	4
4	32	60	88			28	56	0	3	3	6	1	4	6	1	4	0	2	5	0	4
5	33	61	89	1901		29	57	2	5	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0	4	0
6	34	62	90	2	30	58	3	6	6	2	4	0	0	2	5	0	1	3	6	0	1
7	35	63	91	3	31	59	4	0	0	3	5	1	3	6	2	5	0	3	6	2	0
8	36	64	92	4	32	60	5	1	2	5	0	3	5	1	4	6	2	5	0	3	5
9	37	65	93	5	33	61	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	6	2	0	4
10	38	66	94	6	34	62	1	4	4	0	2	5	0	3	6	2	5	0	3	6	1
11	39	67	95	7	35	63	2	5	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0	3	6	0
12	40	68	96	8	36	64	3	6	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2	5	0	4
13	41	69	97	9	37	65	5	1	4	6	2	4	0	3	6	2	4	0	3	5	1
14	42	70	98	10	38	66	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	6	0
15	43	71	99	11	39	67	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	6	1	4	0
16	44	72		12	40	68	1	4	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0	3	6	0
17	45	73		13	41	69	3	6	2	4	0	2	5	0	3	6	1	4	0	2	5
18	46	74		14	42	70	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	3	5	1	3
19	47	75		15	43	71	5	1	4	6	2	4	0	2	5	0	3	6	1	4	0
20	48	76		16	44	72	6	2	3	6	1	4	6	2	5	0	3	6	1	4	0
21	49	77	1900	17	45	73	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	0	2	5	0
22	50	78		18	46	74	2	5	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0	3	6	1
23	51	79		19	47	75	3	6	6	2	4	0	2	5	0	3	6	1	4	0	2
24	52	80		20	48	76	4	0	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	0	1
25	53	81		21	49	77	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	6	0
26	54	82		22	50	78	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	6	1	4	0
27	55	83		23	51	79	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	0	2	5	0
1828	1856	1884		1924	1952	1980	2	5	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1	4	0	2

C. TEDNI

1	8	15	22	29	36	nedelja
2	9	16	23	30	37	ponedeljek
3	10	17	24	31		torok
4	11	18	25	32		sreda
5	12	19	26	33		četrtak
6	13	20	27	34		petek
7	14	21	28	35		sobota

Pojasnilo.

Vprašanje: Prešeren je umrl 10. februarja 1849. Kateri dan v tednu? — Odgovor: V soboto.

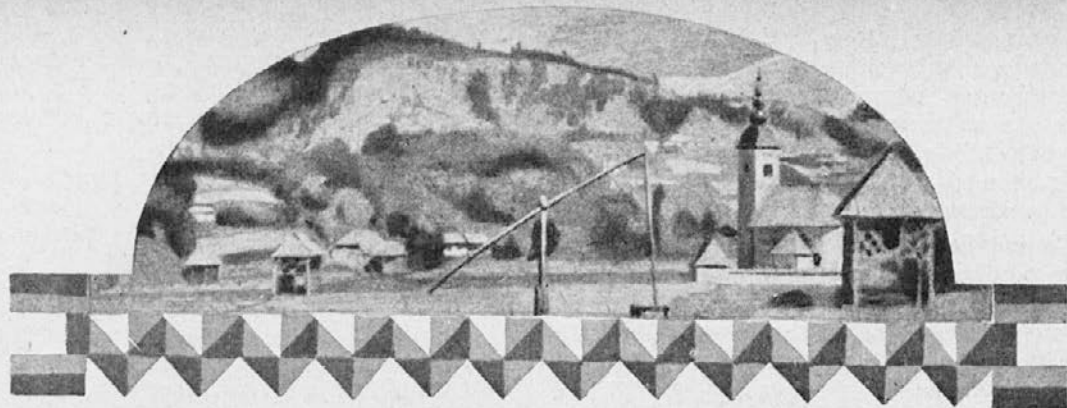
Rešitev: V razpredelnici A poiščete letnico 1849. in greš na desno v razpredelnici B do februarja, kjer dobiš številko 4. Tej pristoješ številko mesečnega dneva, v našem primeru 10. Vsota 14 v razpredelnici C ti pokaže soboto.

V. Vodnik je preminul 8. januarja 1819. 5+8=13, torok petek. Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876. 1+10=11, v sredo.

Ivan Lah:

GOSPOD BALANT.

Vroči junijski dnevi so se nagibali h koncu, ko se je po Gorjušah raznesla vest, da bodo gospod Balant odšli. Domači ljudje, ki so si šele pred tremi leti sezidali novo cerkev na Koprivniku in z nekakim ponosom gledali na domačo faro, so z žalostjo poslušali to novico in ugibali, zakaj mlademu gospodu ne ugaja pri njih in kaj ga vabi v mestne zidove. Posebno Ženskam je bilo žal, da bodo izgubile mladega pridigarja, ki jim je znal vsako nedeljo pripovedovati s prižnice tako lepe in zanimive reči, na delaven dan pa se je rad ustavljal v kmečki hiši ali pri delavcih na polju in se je pogovarjal z ljudmi, kakor da je bil vzrastel med njimi. Pri takih prilikah je bil vesel in šaljiv in je rad govoril v njihovem gorjanskem jeziku. Videli so ga pogosto, kako je hodil po stezah okoli Gorjuš, se sklanjal in pobiral kamenje in evellice, kar bi se bilo zdelo čudno in nenavadno, ko bi ne bili vsi vedeli, da so gospod Balant učen mož, ki izdajajo pratiko in pišejo v njej o vremenu in letini, o drevju in sadju, o polju in njivah, poleg tega pa poznajo tudi rude in iščejo zlatih zakladov po bohinjskih gorah. Ni jim bilo nepoznano, da sta dobra znanca s samim baronom Zoisom, ki ga pozna ves Bohinj in vsa kranjska dežela. Tudi to so vedeli, da uživa njihov kaplan pri samem škofu visoko spoštovanje in da poznajo njegovo ime tudi po drugih farah, saj imajo pratiko povsod in v nji stoji jasno zapisano ime V. Vodnik. Zato so bili domačini nemalo ponosni na svojega gospoda in so želeli, da bi še dolgo ostal med njimi. Pa ne samo zato. Z njim se je dalo govoriti o vsaki stvari brez zaprek in zadreg in ni bilo treba niti posebnih prošenj, ako je kdo iskal pri njem nasveta in pomoči. Starci in

starke so se z njim pogovorili o starosti in bolezni, gospodarji o gospodarstvu in živini, gospodinje o otrocih in domačih skrbeh, dekleta o nageljnih in ženinih, fantje o lovu in gorah, pastirji o pesmih in čredah, otroci o knjigah in šoli. Kadar je šel skozi vas, so ga vsi pozdravljali s svojimi preprostimi pozdravi, ženske so mu poljubljale roko, otroci so ga gledali od daleč in hiteli k njemu, ako jih je povabil. Tako se je bil udomačil med njimi, da si niso mogli misliti svoje nove fare brez njega; saj je bil pri njih od začetka in zdelo se jim je, da je zanj vse lepo preskrbljeno. Toda stari možje so premislili to stvar od vseh strani in po svoji modrosti razsodili tako, da ni nič stalnega

na stevu in da tudi gospod Balant ne more za večno ostati na Koprivniku. In razložili so ženskam, da učeni ljudje spadajo v mesto in da taki duhovniki ne ostanejo dolgo kmetih. Bog vé, kaj je še usojeno gospodu Balantu; poznali so razna slavna imena škofov, proštov in kanonikov, ki so učili druge s svojo učenostjo. Kajti v Ljubljani so visoke šole, učijo se latinsko in nemško in mnogi se tudi na zvezde spoznajo: Zato je cesar Jožef razpustil samostane, ker tam niso študirali in zdaj, pravijo, bodo cesarske šole bolj stroge in učene. To

bodo prave črne šole, o katerih nihče prav za prav ne vé, česa se tam uče. Gospod so vse te šole napravili in vse kaže, kako velika je njih učenost, ker bukve tiskajo. Kdo pa je prej znal kaj takega? Saj jih drugi komaj brati znajo. Tako so modrovali gorjanski možje in z velikim spoštovanjem gledali na gospoda Balanta.

Gospod Balant pa se je poslavljaj od svojega preljubega gorskega kraja. Ni mu bilo lahko slovo. Že prej so ga vabili v Idrijo, kjer bi mu bilo prijetno življenje sredi rudarjev in veselih ljudi. A ni hotel oditi iz svojega gorskega kraja. Ljubil je ta kraj in njegove ljudi. Zdelo se mu je, da se je odvadil mesta in gosposke družbe.

«Za svoje delo potrebujem duševnega miru,» je pisal 10. septembra 1795. svojemu prijatelju Jožefu Pinhaku, direktorju bogoslovcev v Ljubljani, «misel, da bom prestavljen, me obda vselej z nemirnimi skrbmi, ki mi seveda nič ne pomagajo, razven da vznemirjajo mojo domišljijo. Zato določam sledeče kot pravilo: v okraju štiri ure okoli Ljubljane, dobite zame, kar morete in za kar vas prosim; do tedaj pa mirno ostanem tu, ne da bi skušal priti kam drugam, in delam.»

Ni maral za visoke službe.

«Zdaj prepuščam vam in svojim drugim prijateljem,» je pisal, «skrb za vse drugo in ne želim nič drugega vedeti, kakor da bi nepričakovano čital dekret, da sem imenovan kot lokalni kaplan, kurat, beneficijant ali župnik, da bi imel pri tem le hrano in da bi bil sam svoj gospodar za svoje lastno delo.»

To so bile njegove skromne želje in vse leto je poteklo v pričakovanju odgovora, kajti čutil je, da bi mu bilo lažje delati, če bi bil bližje onemu glavnemu mestu, kjer so bile šole in znanci, tiskarne in Zoisov dom. In vendar ga je vznemirjala misel, da bo treba oditi iz teh lepih gorskih krajev, kjer ga je obdajal veličastni bohinjski svet, s svojimi vrhovi in gozdovi, pašniki in planinami, poln preprostih besed in domačih pesmi. In sredi tega sveta ga je vabila tiha misel na njo, ki je bila kakor pesem teh gor. Pojavila se je v njegovem življenju takoj prve dni, ko je prišel na Gorjuše. Bila je takrat šestnajstletna deklica, ki se je vesela in brezskrbna vrnila s planšarji s planine. Obstala sta drug pred drugim, ko sta se zagledala zvečer na vasi in potem sta se srečavala nehoti in nevede na potih okoli vasi, zvečer v mraku, ko se je vračal s svojih sprehodov po samotnih poljih in bregovih. Bila je

pevka in včasih je od daleč čul njen glas in njene pesmi o tratah zelenih, visokih vrhah, o bistrjih studencih in belih cestah. Globoko v duši mu je odmevala ta pesem in ko sta se nanj, ko je bil daleč od nje.

Takrat se mu je budila v prsih pesem, kot da je vzbrstela iz dišečih vrtov in opojnih trat, ponavljajoča se v rosnih jutrih in poznih večerih, odmevajoča v solnčnih dneh in vročih nočeh od pašnikov in planšarji naokoli.

Solze pretakala,	Kaj nek' odlašajo?
šmarnice plela,	Saj mi je rekel...
Mileta čakala,	Saj se zanašajo?
pesmico pela:	Čas bo le tekel.

Izbica mater'na,
hram bod' očetov,
davno že zgornico
men' je obetav.

In prišel bo čas, ko bodo zapeli fantje in godci zagodli, balo bodo nakladali in košate svatinje in možati svatje jo bodo pripeljali k poroki. In on jo bo poročal z ženinom, da jo odpelje na svoj dom...

Bilo je v soboto popoldne, ko je šel zadnjičkrat na sprehod po znanih stezah sredi malih njiv, ki so dozorevale v svojem poznem klasi, sredi pašnikov in senožeti, ki so dehtelev v svojih sočnih travah, po pobočju navzgor, od koder se je videlo po vsem prostranem bohinjskem kraljestvu, tem kraljestvu bogatih rud, pisanih čred in naravnih čudes. Na polju so obstajale žanjice in obračale za njim svoj s srpom zaklonjeni pogled, obstali so kosci na višavah in so zrlji navzdol, obmolknili je pastir s svojo piščalko in zamišljeno gledal s planin. On pa se je poslavljaj. Poslavljaj se je od vsega tega lepega gorskega sveta, od njegovih ljudi in vasi, od njegovih gora in pastirskih pesmi. Tam na zapadu so se bliščali triglavski vrhovi v zarji zapadajočega solnca in dolge črne sence so legale čez grebene v doline. Spominjal se je poti na Vršac in na čudno lepe sklade vrhov, ki se dvigajo tam na najvišjih višavah njegove domovine. Ko se je povzpел tja, se mu je zdelo, da je stopil na vrhunec, odkoder je pregledal rajstno zemljo, zemljo svojega naroda. Takrat je začutil v sebi vso vrednost te zemlje in tega naroda, katerega sin je bil. In vsa zemlja je ležala kakor gluha in nema, pokrita in pozabljena, le pastirska pesem je odmevala v podnožju gor in tam daleč po poljih in ravninah so se gibale marljive roke naroda, ki si je na tej zemlji služil svoj kruh. Kakor valovito oka-

menelo morje je bila takrat vsa ta domovina, skromne vasi so molčale v zatišju cerkev in gradov in le bele ceste so govorile o življenju, ki je šlo mimo v svet. Takrat se mu je zdelo,

da bi bilo treba izpregovoriti veliko besedo, da bi moral biti kakor prerok Mojzes, ki je udaril ob skalo in je iz nje priletela živa voda, da bi moral zaklicati z mogočnim glasom, da bi odmevalo od gor in bi se ozrli in pogledali navzgor vsi molčeči in trpeči, vsi vpognjeni, in bi začeli živeti življenje, ki se skriva v njih. Takrat se mu je razjasnilo v polni jasnosti vse, kar je nezavedno ležalo v njem od mladih let, začutil je svoj poklic in zagledal je narod, ki je čakal nanj. Toda čutil se je majhnega in slabotnega — sredi te ogromne prirode je čutil brezpomembnost človeka v borbi z božjimi silami. Kaj je človek sredi gorostasnih velikanov, kaj je človek v zgodovini naroda? In vendar: povzpел se je na najvišji vrh in z njega opazoval vršičke, ki so se zdeli od spredaj tako visoki. Zakaj bi se ne povzpел nad vso to okamenelo domovino, zakaj bi ne izpregovoril besede, ki bi oživila vse, kar spi v tej prečudni zakleti deželi? Toda kdo je on, da bi bil poklican na veliko delo? Kaplan koprivniški. Vaški kaplan brez imena in bogastva. O, da bi imel moč in oblast, naslove in zaklade tega sveta, povzdignil bi svoj glas... In vendar se mu je zdelo, da ni

tako, da ni treba ne oblasti ne bogastva, da je treba le srca in ljubezni in vse, kar zdaj tako na videz mirno spi, se bo prebudilo in narod bo začutil življenje, ki dremlje v njem. Od takrat ga je vabila ta misel bolj in bolj. Skoraj bal se je nepremagljivega glasu, ki je klical v njem, bal se je nečesa velikega, ki je ležalo kot težek zaklad v njem in pod njim; vedno bolj se je zavedal, da bi bilo treba dvigniti ta zaklad, ta ogromni zaklad, tega ne more sam. Takrat so začela k njemu prihajati Zoisova pisma. Tiho je presedal pri njih ob večernih urah in premišljeval stavke učenega barona. Kaj hoče prav za prav ta baron? Dovolj ima rud in bogastva, plavžev in fužin. In vendar on piše pametne besede. Bogastvo ni samo v rudah, plavžih in fužinah, bogastvo je tudi v pesmi, v knjigah in narodu. In baron ga vabi, da pride dvigat to bogastvo. Začel je zbirati besede med narodom, poslušal je njegovo govorico in njegove pesmi. In čutil je v sebi pesmi popolnoma podobna, skoraj enake in si jih je komaj upal napisati. Poslal jih je baronu. Sledilo je dolgo pismo: «Potem boste vi prvi kranjski pesnik, ali bolje rečeno: vi ste že...» Tako je pisal baron. Pesnik, pesnik... Spomnil se je na svoja mlada leta. Šiška. Mala vasica v podnožju zelenega gozda, pred njo ravno polje tja do Posavja in za njim visoke gore. Ob cesti je stala gostilna «pri Žibertu». Po cesti so se pomikali veliki, zvrhoma naloženi vozovi. Vozniki so pokali z biči. Ustavljali so se pred gostilno, izpregali konje, posedali pri mizah, pili in peli. On je bil takrat še deček in se je igral na bližnjih lužah pod gozdom. Tam je bil njegov dom. Ladje so plavale po morju, pristajale so v pristaniščih, žabe so švigale mimo njih in gosi so nemoteno veslale okoli brega. Nekoč pa se je vse to nenadoma izpremenilo in sedel je na stari klopi v šoli pred učiteljem Kolencem. Učitelj je držal v roki učno knjigo «Abecediko» in učenci so pisali črke na tablo. Učili so se nemškega jezika. Učitelj Kolenc je bil resen mož, po pazduho je nosil palico in kadar je bilo treba, je zarentačil nad kakim lenuhom in visoko dvignil svojo vsegomočno pomočnico. Da bi dokazal, kako lahko je naučiti se tujega jezika, je kazal na njega: «Balanta pogledjte, zakaj pa ta zna!» In Balant je čital čudne besede, kakor so bile zapisane. Zraven pa je mislil na Ljubljano in na tiste učene ljudi, ki jih je videl na ulici. Ko bi bil sam enkrat tako učen! Komaj da se je še

spomnil na luže in ladje in žabe, kadar se je vračal iz šole domov. Vsi so ga hvalili, da se dobro uči. Naenkrat je pisal stric, pater Marcellin: «Pošljite ga v Novo mesto.» Zakaj v Novo mesto, ko je Ljubljana tako blizu? Ali zato, da ga ne bodo motili vozniki, ki jih je bilo vedno polno pred hišo in v hiši? Sicer pa: zakaj bi ne šel po svetu, ako drugi poskrbijo zanj? Stric Marcellin je učen mož, živi v samostanu in tam so tudi drugi učeni možje. Tako so ga nekoč posadili na velik voz in ga izročili vozniku, ki je vozil proti Novemu mestu. Voznik je pognal in voz se je pomikal počasi okoli mesta; pri dolenskih vratih je zavil na široko Karlovško cesto. Počasi je šla pot mimo dolenskih vasi, skozi starodavna mesta, kjer so se kazali še sledovi nekdanjih trdnjav. Pater Marcellin ga je sprejel ljubeznivo in ga seznanil z učenimi patri, ki so živeli v samostanu. Tam se je učil latinščine in ob prostih urah je posedal na kapitelju ter gledal proti onim krajem, kjer zapada solnce. Tam je Ljubljana in Šiška, tam je Šmarna gora in za njo gorenjske gore. Res se sveti tudi tu Trška gorica in griči okoli nje — a vse to ni tako lepo kakor tam, doma. Vendar je tu nekaj vabljivega: to je samostan in njegova šola. Skoraj bi že mogel sestaviti latinsko pismo. Ob letu se je pomikal voz zopet proti Ljubljani in mladi studiosus je gledal svet okoli sebe z drugačnimi očmi. Spoznal je, da raste in da se mu širi obzorje vedno bolj preko krajev, ki ga obdajajo. Kaj leži vse onstran teh gora? V jeseni je šel v latinske šole k jezuitom. Začelo se je novo življenje. Očetje jezuiti so bili strogi možje. Učeni so bili neizmerno, govorili so latinsko in na hodniku je čakal korektor s palico, da je pomagal tistim, ki niso mogli razumeti njihove visoke učenosti. Bile so težke ure, polne strahu in pričakovanja, toda dobra sreča ga je vodila po naporni poti latinske učenosti in v petem letu kot da je posijalo solnče v to mračno življenje.

V šoli so se učili poezije, čitali so latinske pesnike. Takrat je zvedel, da zbira oče Marko Pohlin pri diskalceatih mlade pesnike okoli sebe. Ime očeta Marka Pohlina mu je bilo znano: poznal ga je iz cerkve, kjer ga je videl na prižnici. Govorili so o njem, da je zelo učen in da piše slovenske knjige. Slovenske knjige! Res, če imajo drugi narodi svoje pisatelje, zakaj bi jih ne imeli mi. Dobil je v roko njegovo «Kranjsko gramatiko». Čital je predgovor.

«Nikar se ne sramujmo svojega materinega jezika,» je pisal oče Marko, «ni tako slab, kakor si mislimo. Posebno naša mladina...» Vse te besede so se vrezale mlademu študentu v srce, kakor da so bile pisane njemu... Gledal je to kranjsko slovnico z nerazumljivo čudnimi besedami in se je čudil samemu sebi, da mu je vse to tako tuje.

Nekega dne je obstal pred vratmi samostana na Dunajski cesti, potem je vstopil; hodil je po dolgih hodnikih in končno obstal pred malo celico. P. Marcus, je bilo napisano na vratih. Potrkal je in znotraj se je ozval rezek glas. Vstopil je s svetim strahom in spoštovanjem. Pred njim je stal pater Marko Pohlin v temni kuti, s svojimi ostrimi bodečimi očmi in čopasto štrlečimi lasmi; obraz mu je bil blede in suh, špičasti nos je dajal celemu licu nekak smešen izraz. Okoli po mizah so ležale velike debele knjige in gosje pero za ušesom je pričalo, da se je otec Marko ravnokar pečal s pisanjem. Zdelo se je, da je vsa celica polna tistega velikega neznanega duha, ki mu pravimo učenost. Začel se je pogovor. Pater Marko je bil vkljub svojim strogim očem zelo prijazen, govoril je latinsko, a ko je mladi študent rekel, da ga zanima slovenski jezik, je pater Marko izpremenil svoj učeni obraz in se čudno priljudno nasmehnil: «A vi ste lastmarmik-studiosus!...»

«Studiosus poezije, veleučeni gospod pater. Valentin Vodnik, iz Šiške doma. Zanima me vaša poetika.»

Nato sta začela razgovor o latinskih pesnikih in o tem, kako bi se dalo pisati slovenske pesmi na latinski način. Marko je posegel po lepi, v usnje vezani knjigi in jo odprl: bil je Horac.

«Ars poetica ali spevoroška modrina je najvišji božji dar», je rekel oče Marko v svetem navdušenju. «Lepo je, da vas to veseli...» In potem je začel razlagati to čudovito učenost s tem, da je pisal na tablo črte in kljuke in primerjal latinske besede s slovenskimi. Pri tem se je tako razvnel, da je pozabil na vse drugo in zvonec je že drugič zapel, ko se je pater Marko zavedel, da mora iti v kor in je odslovil mladega študenta z naročilom, naj poskuša sam delati pesmi tako, kot mu je razložil in kakor je napisano v njegovi slovnici.

Mladi študent pa je ves navdušen od te nove učenosti stopil na ulico in verzi, čudni in težki so mu šumeli po glavi... Zvečer jih je pisal na papir in odslej se je njegovo življenje zelo

izpremenilo. Zahajal je večkrat k patru Marku in se trudil z dolgovoznimi verzji, ki se niso hoteli nikoli glasiti tako lepo, kakor latinski Horacijevi. Ali je res, da niso vsi jeziki enako vredni pred Bogom? Zakaj pa vzniki doma pred hišo tako lepo pojo? In fantje na posavskem polju?

«Tiste pesmi nimajo cene,» ga je poučil pater Marko, ko mu je povedal svoje misli, «nemarne so in pohujšljive. Vsi se moramo učiti pri Grkih in Latincih in povzdigniti jezik, da bomo tudi Kranjci pokazali svoje zmožnosti.»

Takrat se je rodila pesem:

Druži se k meni kranjske modrina dežele,
in zapét' prav čersto men' daj povelje,
stori se vredna v meni zažgati želje
pesem pet kranjsko.

O, modrina! O muza kranjska! Takrat se mu je zdelo, da leti z neba «modra devica» in da mu prinaša z liro v roki pastirsko piščal, da bi na njej zapel pesem, ki se je skrivala v sreču pa ni našla izhoda. Bil je omamljen od njene sladkosti, kakor da se je napil spevo-reškega vina in je obetal, da bo do smrti služil pevski modrini.

Kje so časi! In nato je vstopil tudi on v samostan k frančiškankam, da bi služil narodu in domovini. Objel ga je nov stan s svojimi dolžnostmi in le malo časa je ostajalo za pesmi. Rajši je pel one navadne narodne, ki jih je čul, kadar je prišel domov ali med ljudi zunaj mesta. Zato je zapel po domače tudi pesem o zadovoljnem Kranjcu in ko so izšle «Pisanice», je v njih videl prvič tiskane svoje pesmi. Naenkrat se je vse izpremenilo: treba je bilo iti na kmete duše past: v Soro, na Bled, v Ribnico in končno na Gorjuše, v ta pozabljeni bohinjski kot, kjer je bil daleč od Ljubljane, od knjig in od vseh svojih mladih sanj.

A ravno tu, kot da je prišla njegova domovina za njim in ga prosila, naj vstopi v njeno službo. Kako čudno mu je bilo pri sreču, ko je prišlo pismo od barona Zoisa, da bi v Ljubljani radi izdajali pratiko za ljudstvo, a nimajo nikogar, ki bi jo pisal in urejal. «Vi ste poklicani za to delo,» je pisal Zois. «Jaz Vam prerokujem, da se bo Vam pesniška žila naenkrat odprla, če le dobro opazujete potrebe ljudstva in krajevne posebnosti.» To so bili težki trenutki, polni bojev, ko je čul klic domovine in ji je odgovarjal glas srca: da, da...

Sprejel je delo. V svoji skromni sobici tu sredi bohinjskih gora je sestavljal prve spise

in po dnevih na sprehodih razmišljal, kaj bi dobrega in lepega povedal svojemu narodu za pouk in zabavo. Tako je izšla pratika za leto 1795. in je nesla njegovo ime v slovenski svet. Beseda je bila izgovorjena. Zapel je prvo pesem domovini:

Kranj'c, tvoja zemlja je zdrava...
Glej, stvarnica vse ti ponudi,
le jemat od nje ne zamudi...

Začutil je, da je tudi on dosti prejel od te stvarnice in zdaj je treba jemati in dajati drugim — ki čakajo na njega... Boril se je sam s seboj, premagoval zastarele predsodke, preudarjal stavke za stavkom in poslušal, ali zveni tako, kakor narod govori. V samotnih nočeh je slonel nad papirjem in poslušal v daljavo, da bi čul govornico svoje domovine. V to gorsko samoto, se je zdelo, da odmevajo glasovi od vseh naših mej in tu so se družili v preprosto besedo, kot da je vzklikla izi skalnih gorskih tal...

Tako je šla pratika v svet in za njo je moral iti tudi njen pisatelj.

Zato se je gospod Balant poslavljal. Zašel je ta dan visoko na Jovorov vrh in je tam dolgo gledal po svoji širni domovini, ki je ležala pred njim v polnem sijaju poletnega solnca. Pred njim je ležala tiha/gorska samota, Koprivnik z malo cerkvico, hišami in vrtovi — a tam daleč sredi zelenega polja, obdanega od planin, se je v mislih lesketala Ljubljana. Kako bo tam sredi gosposkega sveta, sredi učenjakov in zaslužnih mož?

Tako je odhajal Mojzes iz puščave, da prevzame vodstvo nad ljudstvom. Težka je bila njegova pot.

«Tako odhajam kot pastir s planin k svoji čredi», je govoril sam s seboj.

«A ta čreda tu?» je vprašal notranji glas.

«Pustiti jih moram v njihovi sreči in tihoti, da se morem posvetiti vsem, vsem, tisočem, ki čakajo...»

Do poznega mraka je hodil po vseh ljubih znanih krajih in se vračal v vas, zasanjan v svoje lastno slovo. Tu mu je prišla nasproti brhka in dehteča hči planin, z jasnimi, pojočimi očmi. Približala se je in mu poljubila roko. Obstal je za trenutek, ker ga je vzbudila iz njegovih sanj.

«O, ti...»

«Oni gredo, gospod Balant?»

«Jutri zjutraj...»

Sklonila je glavo. Na prsih ji je cvetel rdeč nagelj.

«Ako ne zamerijo, za spomin...»

Sprejel ga je s tihim nasmehom.

«In ti se boš poročila.»

«Da...» je odgovorila tiho, vsa zardela.

«Bog ti daj srečo in ostani dobra in zvesta — svoji hiši, svoji družini, svojim otrokom!»

Sklonila se je in mu še enkrat poljubila roko. Začutil je, kako sta padli nanjo dve vroči solzi...

«Bom, bom...»

«Če bo kaj hudega, pa sporoči...»

«Ja, bom.»

«In poj, poj veselo...»

Zaihtela je in odhitela v mrak, on pa je stopal naprej po ozki stezi med vrtovi. Šele zdaj je začutil, kako težko mu je slovo, kako je ljubil ta kraj, gorsko tihoto in te dobre srečne ljudi.

Od vseh hiš so se bližali gospodarji in stari možaki, da mu rečejo prijazno besedo na pot. Trde in okorne so bile besede, ki so imele povedati to, česar jim je bilo polno sree.

«Lep večer je, gospod Balant.»

«Lep, lep.»

«In oni res v Ljubljano?»

«Res, res.»

«Je pa škoda.»

«Dolžnost, dolžnost.»

«Pa bi še počakali», se je oglasila bolj zgovorna žena, obdana od treh otrok.

«Ni moči, ni moči», je odgovarjal smehljaje.

«Kaj bi, gospod že vedo», je dejal mož.

«E, tako je na svetu.»

«Drug za drugim gremo.»

«Drug za drugim. Nič stalnega.»

«Pa naj kaj pišejo.»

«Bom, bom.»

«Seveda, daleč smo.»

«Kaj bi pri nas — za nje je Ljubljana.»

«Eh, tudi pri nas je lepo», se je pridružila starka.

«Je, je», je prigovarjal.

«Ko pa nismo samo mi!»

«E, kaj mi vemo!»

Šel je počasi sredi med njimi in božal glavice otrokom, ki so jih poslale matere, naj mu gredo roko poljubit.

«Pridni bodite, srečni ostanite», je govoril.

«Tudi oni...»

«Bog jim daj dobro...»

«Zahvalimo za vse», so govorile ženske.

Možje so ga spremljali po nekaj korakov in vpletali v pogovor vreme in pot, vožnjo in letino, dokler ni prišel do župnišča. Tam so obstali, kakor da mu imajo še mnogo povedati.

«Pa srečno pot, no.»

«Saj se bomo še videli...»

Počasi je odšel v župnišče in pozno v noč se je svetila luč v njegovih oknih.

*

Drugo jutro je odhajal gospod Balant. Možje so naložili skrinjo in par zabojev na voz, ki ga je dal Borovec, ker je imel najmočnejšega konja. Vsa vas je stala okoli cerkve. Voznik je pognal in par mož je spremljalo voz po poti, da se prepričajo, ali je dobro naloženo.

Gospod Balant pa je odšel peš, spremljan od žen in otrok do konca vasi; njena okna so bila odprta in nageljni so se vsipali iz njih, kakor da oznanjajo vse goreče sanje tihega domovanja. Stala je na vrtu in mu molče pomigala v slovo...

Tako je odhajal gospod Balant iz svoje gorske tišine, da izpolni svoje poslanstvo med narodom.

—n:

LIST IZ DROBNE KRONIKE.

Spet so se dolgi dnevi utrnili v vsemirje. In spet se razgleduje kronist, da bi v tesne, skromne vrste zajel vsaj imena nekaterih, ki jih je življenja tok drugim v zgled in za notranje veselje in duhovno uživanje vsečloveštva povzdignil na višje vrhove, svet in njega bistro lepo ter tragično vzročnost objemajoče...

Tujina je slavila to leto sijajne jubileje velikih svojih mož, ki so vesoljni umetnosti vtisnili svojstva svojih osebnosti. Prostrana Rusija in z njo ves kulturni svet je proslavila stoletnico rojstva Leva Nikolaja Tolstega (glej str. 94!). Francija je praznovala 150letnici smrti velikega filozofa, pisatelja-prosvetljevalca Voltaireja in romanopisca-vzgojitelja-romantika Rousseauja, Norveška se je ob 100letnici rojstva poklonila spominu orjaka-dramatika Ibsena, Nemčija se je hvaležno spomnila ob 400letnici smrti svojega velikega slikarja Dürerja, Španija je slavila spomin 100letnice smrti slikarja Goye, Avstrija je proslavljala ob prvi stoletnici smrti svojega slavčeka, skladatelja Schuberta. In še drugim velikim so se klanjali narodi ob jubilejih, mrtvim in živim. Kdo bi naštel vse, ki so s srčno svojo krvjo obhajali sočasnike in zapustili naslednikom bogato dedščino...

Pri nas smo se med drugimi spominjali 70letnice rojstva pokojnega skladatelja Viktorja Parme, zaslužnega glasbenika, ki je ustvaril

Skladatelj Viktor Parma.

več oper (Ksenija; Stara pesem; Urh, grof celjski itd.), kantat (Povodnji mož), operet in klavirskih skladb. Opozorimo tu na znano njegovo mično koračnico «Mladi junaki». — Nadalje se je naš narod skromno spomnil 150letnice rojstva nekdanj slavnega našega pesnika in prevajalca Jovana Vesela Koseskega, čigar ne-

blago zvoneči verzi pa so danes že pozabljeni. Praznovali smo pa tudi stoletnico rojstva organizatorja slovenskega učiteljstva, Andreja Praprotnika, pedagoga, pisatelja in urednika.

Slovensko ženstvo je proslavilo rojstno 60letnico svoje zaslužne voditeljice, častne dvorne dame g. Franje Tavčarjeve, soproge pokojnega pisatelja in političnega vodje naprednih Slovencev, dr. Ivana Tavčarja, in potrto zaplakalo ob preranem grobu odlične, nenadomestljive delavke in pionirke na socialnem in karitativnem polju, gospe Milene Žerjavove.

Slikar Ivan Frankè.
(Lesorez M. Šubica.)

Lani v oktobru je v večni sen zatisnil svoje trudne oči 86letni starček, slikar in ribič Ivan Frankè, sin romantične poljanske doline, ki nam je dala tudi Šubica in Ažbeta, nestor slovenskih upodablajočih umetnikov. Njegove slike krasi nešteto oltarjev naše ozke domovine, njegovi portreti so znameniti, mnogo slik, v katerih je mojster opeval naravo (zlasti krajine ob Savi), je nedosegljivo lepih. Za umetno ribogojstvo si je pokojnik, odlični strokovnjak, pridobil velikih zaslug...

*

Pa še drugih je bilo, ki jim je otrpnilo srcé in so jim roke omahnile, srcé ljubečega, skromnega tvorca, roke neustrašenega, premočrtnega borca...

Pa še drugih je bilo...

POT DO «BOLJŠEGA» KRUHA IN DO «IMENITNEJŠEGA» MESTA.

(SOCIALNO-PEDAGOŠKI PROBLEM «JARE GOSPODE».)

Kar mož nebesa so poslala,
da večnih nas otmo grobóv:
vse mati kmetska je zibála,
iz kmetskih so izšli domóv.

S. Gregorčič.

Svetovna vojna je bila nekakšen sodnji dan dosedanjemu življenju evropskega človeštva. Najrazličnejših vrst pleve, osobito marsikak socialni predsodek, je silni vihar za vedno odnesel v pozabo. In duhovni potres svetovne revolucije, ki je sledila svetovni vojni, je na primer vse do tal zrahljal kitajsko zidovje med višjimi in nižjimi, med posedujočimi pa nemaniškimi, med izobraženimi pa neizobraženimi stanovi in socialnimi razredi.

Prvi ogromen sunek te vrste sicer sega kakih 130 let nazaj v preteklost. Izvršila ga je francoska revolucija (1789), ki je visoko dvignila prapor za novo življenje oznanjujočim geslom: svoboda, enakost, bratstvo! Toda vzlic temu je, recimo v anglo-saksonskih narodih, človek iz «nižjih» plasti še dalje smatral v medsebojnem življenju za merodajno edinole dejanje in nehanje aristokratskega «gentlemana»; in podobno se je pri Nemcih skušal «akademski» vatek tudi za ljudi z neakademsko izobrazbo uveljaviti kot občeobvezen arbitrium, češ, to ali ono ravnanje da ni «akademsko», to je takšno, kakor se pričakuje od akademskega izobraženca. In šele danes dobiva pravo vsebino trditve, s katero je nekoč Napoleon bodril svoje vojake, ko jim je dejal, da nosi vsak izmed njih brez izjeme v svojem nahrbtniku — maršalsko palico. Kajti dejansko življenje uči, da v današnji dobi vedno bolj prodirajoče demokracije tudi delavčev sin lahko postane minister ali pa celo vladni premier.

Toda v imenu socialne pedagogike, ki bi pred vsem drugim imela skrbeti za to, da pride v življenju pravi človek na pravo mesto, se mora staviti vprašanje: je-li sedanja možnost, se na socialni lestvici od nižjih klinov dvigniti do višjih in najvišjih, v istini socialen blagoslov? Oziroma: kako se ima

vršiti socialno vspenjanje poedinca, ako naj donáša njemu zadovoljstvo in človeški družbi korist?

To vprašanje, ki s svojim jedrom tvori bistven pa silno aktualen del prav pojmovanje kulturne politike, je pred nekaj leti načel znameniti pedagog in kulturoslavec Eduard Spranger ter ga pod naslovom «Sozialer Aufstieg» (v švoji knjigi «Kultur und Erziehung») nekako takole obdelal:

Najbolj očividno, četudi bolj ali manj oduren primer človeka, ki se je iz majhnih razmer dvignil v višji družabni razred, je — parvenu (Emporkömmling), oziroma — snob (Vornehmtuer).

Parvenu pa je ta ali oni človek lahko od prav različnih strani — tako n. pr. v gospodarskem, intelektualnem, umetnostnem oziru.

Temu ali onemu, ki se je gmotno dvignil nad svoje drugove ter postal «petičen» človek («ein gemachter Mann»), ker je n. pr. imel srečo, to se pravi, ker je izrabil dano konjunkturo (verižnik, Schieber...), pravimo denarni parvenu. Tak človek pa se ni morda vsestransko, z vsemi vitami svojega bitja in žitja dvignil z nižje stopnje na višjo. Denarni parvenu se je marveč samo s svojim žepom povspel v višjo družabno plast, sicer pa ves ostal, kar je bil doslej — brez notranje kulture. Tudi vsak utrip «novega» življenja njegovega na ves glas izpričuje, da njegova razsodnost i zdaj, ko si lahko «privošči» to in ono ter ga marsikdo zavida, ni nič večja nego prej, da njegovo sree ni postalo globlje in njegov okus ne bolj pristen. O njem bi lahko rekli, da si je sicer priboril tak in tak položaj, a — izgubil obenem samega sebe. Izkustvo pravi, da takšen parvenu kaj rad postane ali zakrknjen skopuh ali pa bedast zapravljivec. In tako torej tudi celokupnosti socialnih skupin te vrste dvig ne pri naša nikakih vrednot.

Posebne vrste parvenu in obenem daleč viden znak današnjega časa je — intelektualni parvenu. Na plan ga je vrgel intelektualistični ali razumarski duh naše dobe. S tem

duhom smo danes vsi tako zadojeni, da nam že usodepolno jemlje pogled za istinite potrebe življenja. Že kmetški oče pa mati dasta otroka v «šole», da bi se kaj več «naučil» ter bi mu ne bilo treba, kakor njima, trdo «delati». Samorastlo razvit ali pa umetno izbrušen razum, s čegar pomočjo vse, kar stopa pred te, presojaš edinole pod vidikom koristi ter se tudi v vsem svojem dejanju in nehanju daš voditi samo od koristi: ta razum se dandanes vseobče smatra za čudodelni ključ, ki zanesljivo odpre vrata do — karijere. In tudi je pogostoma zares tak ključ! Saj pač nešteto živih zgledov iz modernega življenja vpije, da je ta ali oni v finejših plasteh svoje duše (smisel za lepoto, pravičnost, red in poštenje...) lahko do skrajnosti plitev, pa vendarle na danem področju spleza kvišku — samo da mu je lasten primerni dar razumovne kombinacije ali še rajši kalkulacije in pa žive fantazije. Duhovni stržen sodobne kulture ali bolje rečeno civilizacije ima tudi to posebnost, da prekanjenost, brezobzirnost in celo brutalnost po navadi niso človeku ovira, ampak čestokrat naravnost izborna opora v njegovih težnjah po brezpogojnem uspehu.

Tudi tisti, ki prihaja iz kmetške ali delavske, oziroma proletarske rodbine, pa se je s pomočjo šolanja dvignil na stališče «intelektualca», je pravi, povsem pristni parvenu, ako do novega, «višjega» nivoja sega samo z razumovno platjo svoje osebe, a sicer je n. pr. po svojem srcu in značaju ostal neizpremenjen. I njemu namreč nedostaja notranje kulture; v tem oziru je čisto podoben denarnemu parvenu. Je res, da tak enostransko intelektualni človek ni brez koristi na popriščih, kjer ima opravka z neživimi rečmi, in da ga moderni obrat recimo na področju tehnike celo «potrebuje». Toda brž ko intelektualni parvenu tu ali tam poseže v človeško žive odnošaje, ko se mu n. pr. poverijo upravni ali vzgojni ali organizacijski... posli: tedaj se očitno pokaže, da takšen «izobraženec» nima trdnih tal pod seboj, da marveč kakor ocvirek plava na površju in da se je naučil samo «kalkulirati», nikakor pa ne tudi «razumevati» živega človeka. Takim manjka tiste prave inteligentnosti, katera ima svoje korenine v globinah človeške duše. V takšnem intelektualcu je morda veliko razuma — toda le malo ali pa nič duše, dokaj znanja — a pičlo duha, priličen kvantum prizadevanja — brez etičnega hotenja. In tudi to se mora omeniti, da je intelektualni parvenu socialno menda še ničevnejši od finančnega, ker je očividno

egoist, dočim kak denarni bahač lahko da s svojo razsipnostjo vsaj nehote komu kaj koristi.

Slednjič bodi omenjen še estetski parvenu ali bolje rečeno snob, ki je zanj značilno, da se samo dela, kakor bi mu slika, pesem, slog stavbe... globoko segala v dušo in kakor bi čutil neugnano potrebo po resnični lepoti. V istini namreč tak človek, n. pr. v kroju svoje obleke ali pa v opremi svoje sobe, razodeva povsem vsakdanji okus. —

Kakor vidimo, parvenu vsikdar, najsi bo denarni ali intelektualni ali estetski, izkazuje to svojevrstnost, da se ni dvignil ves človek nad svoj prejšnji položaj, temveč le ta ali ona stran njegova, ki sili v ospredje kakor kričee pisana kravata. Tak enostranski vspon dotičnika ne napravi srečnega. Še večje zlo pa je v tem, da te vrste ljudje družbi ne prinašajo novih vrednot in dobrin, da to niso tvorec žive kulture. Parvenu je kakor nesolidna stavba, ki je v brzem tempu zrastle do slemena in prav zato ni v stanu prenesti nobene obtežitve. Pravilno se socialni dvig odigrava samo tamkaj, kjer človek, ki se vspenja z nižje stopnje na višjo, v svojem jedru postane plemenitejši in bogatejši, raste kvišku v vsem svojem bistvu ter si očuva notranje ravnotežje med etično močjo (pametjo), razumom, pa dejanjem in nehanjem.

Kadar se ta ali oni prehitro in pa prelahko, brez posebnih ovir iz svojih razmer dvigne na višji položaj, je to večinoma neorganski razvoj. Socialni dvig se je tukaj izvršil samo enostranski in pa čisto vnanje, na površju ali na robu. Tipičen zgled, ki bi zaslužil veliko resnega razmišljanja, se mi zdi sedanje izobraževanje bodočih ljudskošolskih učiteljev. Na učiteljšču se gojencem in gojenkam sicer daje nekaj teoretskega znanja, povsem zanemarja pa se notranji človek in osobito še razumevanje drugih, neodraslih in odraslih.

Čisto drugače pa je to, če se nekdo docela organski, to je s pomočjo svoje nadarjenosti in krepke volje v vseh človeško pomembnih legah svoje osebe dvigne v višjo socialno plast. Današnja družba, ki sloni na načelu svobodne konkurence in katere glavni napredek ima svoj izvor v sodelovanju znanstva, tehnike pa industrije, bi nujno rabila takih, to je celotno dvignjenih, močnih osebnosti.

Nikar pa ni morda tako, da bi se tisti, ki se je socialno dvignil, moral preseliti iz ene (nižje) socialne plasti v drugo (višjo). Ta ali oni marveč lahko tudi ostane v svojem socialnem razredu ter se bodisi le delno (v gmotnem, in-

tektualnem, etičnem... oziru) ali pa vsestranski dvigne nad druge člane tega razreda. Ta ali oni n. pr. ostane kmetovalec, čeprav se je izneveril silnim vplivom domače, izenačujoče tradicije ter začel zemljo obdelovati na «racionalen», «napreden» način. Zanimiv tozadevni primer lahko dandanes opazimo v delavskem razredu: iz velike armade industrijskih delavcev se vedno bolj očitno in krepko dviga višja plast kvalificiranih delavcev (nekdo je dejal «Arbeiter im Stehkragen»), katere se v duhovnem in npravstvenem oziru čim više vspenja nad dosedanje razmere. Lahko bi rekli, da je to neke vrste emancipacija četrtega stanu, ki se je rodila iz potreb moderne tehnike pa industrije.

V jedru svojega bistva je socialno dviganje aristokratski princip. Je to prirodna in nujna protiutež kolosalnim težnjam demokratiziranja, katere imajo to smer, da bi hotele vse tisto, kar se v človeški družbi dviga nad povprečen nivo, potegniti navzdol ter izenačiti na nižji ravni — ako bi se raznih vrst pristne sile, ki jih premore človek v inventarju svojega bitja in žitja, ne dvignile nad povprečnost ter na ta način vspostavile ravnotežja. Vsakdo namreč stremi ven iz položaja, kamor je bil postavljen po svojem rojstvu; zato bi se mu moralo pomagati, da najde pravo pot kvišku, bodisi v mejah svoje socialne plasti ali pa da se dvigne preko njenih mej v drugo, višjo plast.

Od zdravega, to je pravilnega razvoja v socialnem dviganju poedincev zavisí dandanes veliko in važnih momentov v življenju naroda, celo — mednarodni položaj kake države. Kulturni proces socialnega vspenjanja bi naj vsikdar tako potekal, da se dotičnik svojem delokrogu v novem položaju organski, to je z vsem bistvom svoje osebe prilagodi in da bo svoje mesto izpolnjeval z vso dušo, ne pa morebiti samo z razumom ali pa kakorkoli.

Kdor nekoliko ostreje motri obnašanje ljudi, bo zlahka opazil, kako nekulturen ali vsaj ne-civiliziran je marsikateri naš človek, ki se sam ima za «izobraženega», za «nobel», a n. pr. pri jedi v hotelu nosi nož v usta ali pa se v estetskem oziru zadovoljuje z raznovrstnim kičem. Taki pojavi so glasen dokument, da je naša kultura in civilizacija še neorganska, to se pravi, da človeka ni prekvasila tudi v globinah, in pa — da se naše socialno dviganje ni vršilo v redu. Prava izobrazba in tudi družabna o lika (Schliff) raste iz človekovega bistva in mu je ni mogoče od zunaj mehanično nalepiti. Zato

pa se, brž ko zapustiš tla, ki si jih vajen, samo od sebe le prerado izda vse, kar imaš na sebi neuglajenega, nesigurnega, notranje nedodelanega. —

Na vprašanje, ali socialni dvig poedincev prinaša družbi istinitih vrednot in dotičniku srečo, trden odgovor ni lahek. Najti pa je nemalo primerov, ko se dá o tem vsaj upravičeno dvomiti. Tako n. pr. sedaj ljudje vedno bolj silijo s sela v mesto. Vsak izmed te trume bi se hotel dvigniti za klin višje; toda ta razvojni proces, ki se vsaj na zunaj navadno izdaja za stremljenje po «napredku», je pač z ozirom na porazdelitev delovnih sil v narodu nerazveseljiv pojav. Ali pa to-le! Višje in najvišje šole privabljajo v svoje okrilje vedno več takih, ki bi se o njih ne dalo reči, da jih notranja sila «žene» k «solncu», temveč ki bi se samo hoteli socialno dvigniti ter postati bolj «imenitni». In stori li socialna politika res kaj dobrega, če jemlje čedalje več ravno najboljših ljudi iz te ali one nižje plasti ter jih postavlja v drugačen, «višji» svet, kateri jim je ter ostane tuj in kjer je vprašanje, ali se ne bodo poizgubili v velikem številu povprečnikov? In še to! Cilj hrepenenju po socialnem dvigu je, kdo bi še dvomil danes, ta — izogniti se ročnemu delu. Ali se s tem ne pospešuje tista usodepolna razvrstitev ljudi v delavce z glavo pa z roko?

In tudi poglavje o sreči, o pravi sreči kajpak, v tej zvezi ni kdovekaj bodrilno. Kdor se je dvignil nad tisti krog, pod katerim je preživel svojo mladost, ta ni več nikjer doma. V novem krogu ostane zanj vedno nekaj tujega (ni pa, da bi to moralo veljati tudi za njegove potomce!). Naj si morda izborno izpolnjuje svoje «mesto», vendar večjemu očesu ne uide, da se ta človek tukaj ne kreta povsem sigurno, da je v novem svetu z drugačnimi oblikami življenja — homo novus, novinec. Dvignjenca v prvem kolenu rado obhaja domotožje po preprosti sreči iz materinega sveta, kakor to nebeško lepo prikazuje Prešeren v sonetu «O, Vrba, srečna, draga vas domača...». In v bolj ali manj tragični obliki to čestokrat izpričujejo zakonske zveze, ki so bile sklenjene na neenaki socialni podlagi.

Pot do sreče ni da bi morala voditi preko socialnega dviga. Človeka presaditi iz nižje plasti v višjo, je prav kočljiva stvar. Za to vrsto dviga bi prišlo v poštev le nekaj malo zares sposobnih poedincev iz najširših vrst naroda. Za pretežno večino pa bi se bolj obnesel samo dvig v okviru lastnega socialnega razreda. To bi lahko postal blagoslov za poedinca

in za celokupnost; treba je namreč pomisliti, da se z uspehi posameznika, n. pr. v živinoreji, obrti, sadjarstvu..., dvigne ugled celotnega poklica ali stanu.

Ali se dá socialno dviganje poedincev umetno organizirati? No, današnja doba je bolj nego katera druga poprej uverjena, da se dá i družabni razvoj z zavestjo uravnnavati. Silni uspehi na poprišču strojne tehnike so modernemu človeku vdahnili misel o — socialni in psihološki tehniki. In tako se v naj-novejšem času n. pr. veliko govori o dviganju nadarjenih («Aufstieg der Begabten»), ki da bi jih bilo treba skrbno iskati ter potem njihov razvoj vsestransko pospeševati. Toda, nikar ne prezirajmo, da se tukaj preveč pažnje posveča samo intelektualni strani takih «gojencev»! Razumovna kolikost in kakovost poedinca se res dá precej trdno ugotoviti na podlagi šolskih izpričeval in pa točno izvedenih psiholoških preizkušenj; nikdar pa ne tudi tista, nič manj pomenljiva stran človeškega bitja, ki jo zanesljivo preizkusi edinole trda istinitost življenja: krepko hotenje pa vztrajnost v boju z ovirami. Zato utegne biti dovolj, ako se oči-

vidno nadarjenemu človeku odstranijo vnanje ovire izpred nog, sicer pa da se ne posega v individualno svobodo njegovo n. pr. na ta način, da bi ga kdo hotel očuvati i notranjih borb, ki so pač bistven del človeške usode.

In pa ozkosrčnih predsodkov bi se trebalo iznebiti! Ali so «učene» stopnice srednjih in visokih šol res edina pot, po kateri se «talent» lahko dvigne? Nikar! To je marveč mogoče — v vsakem socialnem razredu. Tukaj bi se moralo z vsem možnim premislekom individualizirati ter mlade ljudi smotreno voditi, primerno vsakokratni nadarjenosti in pa zahtevam poklica. Veliko dobrega bo tukaj storjenega, če se primerno uredi — strokovno šolstvo (trgovina, obrt, tehnika). Primerno, to je tako, da se v šolah ne bo le fabriciral strokovnjak, ampak tudi razvijal — človek, cel človek. Sicer bi socialno dviganje vodilo do brezdušnega amerikanizma.

Moderni način življenja zahteva varčevanje s človeškimi silami, o tem danes ne more biti več dvoma. A novo kulturo nam to varčevanje samo tedaj prinese, ako človeka obenem tudi — notranje oplemenitimo!

Julij Nardin:

PRI SPIRITISTIH.

Dolgo je že, četrto stoletja, odkar sem se bil seznanil z njimi. Povod je dala moja vedoželjnost in neki graški bogataš, ki se je nekoč pojavil v teozofskem društvu. Članom, ki so ga obkolili, je pripovedoval, kaj je vse doživel pri spiritistični seji, kjer se je izkazala neka ženska po imenu Ana Rote kot izredno dober medij. Z njenim posredovanjem so delali duhovi čudeže. V dokaz nam je pokazal skico, ki jo je napravil duh znamenitega slikarja Rafaela. Obrisek je spominjal res na Rafaelovega godca. Navzlic temu nisem imel zupanja v medij, ki se je dajal plačati za svoje produkcije, a tudi ne v dotičnega gospoda, ker njegova eleganca in njegovo premoženje mi nista bila zadostno jamstvo za njegovo razsodnost. Večina poslušalcev je že prisostvovala takšnim sejam in trdila, da je vse resnično, da se lahko tudi sam prepričam o tem. Dobil sem naslov spiritistične družbe, kjer so eksperimentirali v zgolj naučne svrhe brezplačno, kjer jim tedaj ni bilo do tega, da mi kaj natvezejo. S svojimi tovariši sem šel torej tja.

Stanovanje skromno, pritično v nizki predmestni hiši. Gospodinja drobna, majhna žen-

ska simpatičnega govorenja in vedenja. Gospodar večji, močnejši, a zelo ponižen poštni poduradnik. Imela sta šestletnega dečka, ki se mu je videlo, da živijo starši le zanj.

Povedali smo jim svoje želje. Društvo tokrat ni imelo več sej, ker se je število članov preveč skrčilo. Pripravljani so bili, da začnejo znova in so celo pričakovali, da bomo mi pripomogli k razširjenju spiritistične ideje, ko se bomo prepričali o istinitosti pojavov. Povedal sem jim, da dosedaj nisem veroval v spiritistične manifestacije, da sem pa vedno pripravljen predrugačiti svoje mišljenje, kakor hitro me doživljaji v to prisilijo. Saj nam kaže zgodovina naravoslovja dovolj, kako je varala tako zvana nezmotljiva logika. Dejstva se ne bodo nikoli popravila po logiki, pač pa obratno. Ko smo določili čas sejam, smo odšli, prepričani, da bomo tu lahko spoznali, kaj je na stvari, ker medij — to je omenjena gop-spa — ni kazal nič sleparskega.

Čez nekaj dni smo se vrnil v mraku. Bilo je že več članov, ki so nas pričakovali. Napravili so name najboljši vtis. Preprosti, dostojni, so govorili obzirno, spoštljivo, posebno

o duhovih. Videlo se je, da čutijo njih bližino. Zelo jih je veselilo, da so se našli tudi med akademiki ljudje, ki se zanimajo za občevanje z rajnkimi. Uverjeni so bili, da bomo znali mi tudi drugim odkriti nov svet, ki ga poklieni učenjaki trdovratno zanikujejo v bojazni za svojo piškavo znanost, osnovano na mrtvem materializmu. Določili so, da bom tik ob mediju, da se ga bom držal, ker le tako mi ne bo ušlo nič, kar bi bilo važno za proučevanje.

Ko smo bili polnoštevilni, smo stopili v ozek kabinet, kjer so bili ob zidu stoli. Na srednjega v ozadju je sedel medij, ob desni vodja seje, ob levici pa jaz. Svetiljko so pustili v spalnici pod mizo, da bi svetloba ne motila. Preden smo si podali drug drugemu roke in tako tvorili sklenjen krog, je gospodar zaigral na harmonij par cerkvenih melodij zaradi potrebne ubranosti. Ko se je vrnil, je zaklenil sobo, da je zavladala popolna tema, in prisedel. Naročil je, naj se dobro držimo,

da pospešimo pretakanje fluida, ki ga medij potrebuje pri manifestacijah. Kmalu se je začel medij krčevito zvijati in je stokal, da mi je postajalo čudno pri srcu. Spustiti nisem smel, da ne bi škodoval mediju. Držal sem ga z vso silo, a ne vem, kako dolgo bi bil vztrajal, da se ni medij skoraj umiril, ker me je že vse bolelo. V tem se je pojavil duh mladenke, šivilje, ki je umrla za jetiko. Povedala nam je, kje in kdaj, ker smo hoteli imeti natančne podatke zaradi kontrole. Ko je ta duh izginil, so se pojavljali po vrsti še drugi, večinoma moški. Pri teh ni imel medij takšnih porodnih težav kakor pri prvem. Ko se je namreč medijev duh enkrat odmaknil, so tuji duhovi z lahkoto uporabljali prosto telo. Med

temi duhovi je bilo tudi takšnih, ki jih nismo razumeli. To pa ni nič oviralo pri študiju, ker je bil krogu naklonjen jako prijazen duh, Gabriel po imenu. Vedno je bil na razpolago. Pojasnjeval je, poučeval, svaril in prerokoval. Bil je zavetnik družbe, njen pravi vodja. Skoraj po vsakem pojavu je povedal svoje mnenje. Drugi živeči vodja je bil tu le za vsak slučaj. Pazil je, da se ni kaj zgodilo, kar bi moglo mediju škodovati.

Po končani seji je bil razgovor, so se prežvekovala doživetja. To je bilo važno, ker vsak ne zapazi vsega, posebno ne pri utelesenjih, ki se vrše le v najugodnejših okoliščinah.

Prva seja je napravila name globok dojem, saj mi je bilo vse novo in nisem vedel, kaj bi o vsem tem mislil. Dejstva so bila tu. Pozneje, ko sem videl, da se ponavlja eno in isto z neznatnimi izpremembami, in ko sem se prepričal, da so nas duhovi nalagali, se mi je vsiljevala razlaga sama od sebe. Medij se je uživil v razne vloge kakor pravi glumač in igral po svoji darovitosti bolj ali manj dobro. Z avtosugestijo sem si vse pojasnil. Samo enkrat sem bil v dvomu. Bilo je ob manifestaciji nekega duhovnika, ki je imel dolg, lep govor o prosti ljubezni. Nisem si mogel misliti, da bi imel naš medij takšne ideje, ki so bile gotovo plod globokega razmišljanja. Kmalu sem pa dobil ključ tudi k temu. Ko smo se nekoč pred sejo pogovarjali o književnosti, mi je medij priporočil in posodil knjigo, kjer sem našel vse, o čemer je omenjeni duhovnik razpravljaval v svojem govoru. Zame bi bilo s tem že rešeno spiritistično vprašanje, da niso nastopili novi momenti, ki so bili za naš studij jako zanimivi.

Mlad poštni praktikant je opazil čudno žarenje. Izviralo je iz ene točke, ki se je premikala v različne smeri. Gabriel nam je povedal, da je to začetek materializacij, utelesenj, in da bomo doživeli še krasne, veličastne stvari, če bomo potrpežljivi, vztrajni. Tudi jaz sem opazil omenjeni pojav. Svetla točka se je res gibala, a le tedaj, ko sem obračal oči. Premikanje točke se je vršilo vedno v nasprotnem smislu s očesnim sukanjem. Ko so oči mirovale, je tudi točka stala na mestu. Bila je navadna optična prevara. Po končani seji sem sledil s prstom svetli točki in sem prišel pri tem do ključavnične luknje. Razvila se je debata. Jaz sem trdil, da je ta luknja vir čudne svetlobe, a spiritisti so to ogorčeno zanikali kot nekaj nemogočega: prvič, ker niso imeli pojma, kako majhne svetlobne energije

lahko zazna v temi spočito oko, drugič, ker so trdno verovali v Gabrielovo razlago. Na tovarišev migljaj sem se vdal, na kar so mi obljubili, da bodo prihodnjč zamašili luknjo vpricho mene. Kar nas je bilo študentov, smo bili vsi popolnoma prepričani, da prihodnjč ne bomo nič videli, če ne priskočimo duhovom na pomoč. Zmenili smo se, da bomo proizvajali sami svetlobne pojave in s tem teme-

ljito preizkusili realnost duhov. V ta namen so nam izborno služile fosforne žveplenice in nam je prišla prav seveda slučajna pregrupacija. Študentje smo se držali skupaj, da je bil eden povsem prost. Ta je bil rajni merizkusni nadzornik dr. J. Rožič, ki je bil takrat asistent v fizikalnem inštitutu v Gradcu. Že prvi večer smo dosegli lepe uspehe. Iskre so švigale sem ter tja in se cepile kot rakete v več manjših. Svetle kače so se porajale in plavale po zraku. Čelo žareče oči in nos in usta so nekateri videli in me vprašali, ali še dvomim o istinitosti materializacij. Gabriel nam je prerokoval najlepšo bodočnost, ker stvar je bila šele v povojih. Da bi se delovanje duhov laže razširilo, smo se preselili v spalnico. Tu so se producirali duhovi na različne načine. Stavili smo jim vprašanja, ki smo jih zapisali in zapečatili v ovoju. Po končani seji smo dobili vedno točne odgovore, pisane v zrcalni pisavi, ki je značilna za duhove. Postavljali smo jim sredi kroga skledo vode, ki se je znašla po seji v kakšnem kotu. Nemškega tovariša so duhovi celo sezuli in so

se čevlji našli ob vzglavju spečega domačega otroka. Ženskam in gospodom so vtikali cvečice v gumbnice, jim usipali na glavo moke in saj ter jih nato močili. Vse to so delali in še več. Glavni duh pri tem je bil Rožič, ki je z neverjetno spretnostjo vse točno izpeljal, čeprav ni bil pripoznan niti za medija, kakor se je to zgodilo z nemškim tovarišem. S tem je bilo tako: Iz žepa, kjer je imel polno žveplenk, je potegnil svojo vlažno toplo roko in se mu je iz njega usul svetlobni prah, kakor da bi prihrčalo na stotine kresnic. Svetloba je bila zadosti močna, da se mu je videla roka. Mene je kar zazebljo. Mislil sem, da smo s tem izdani. Zaradi gotovosti smo vprašali Gabriela po pomenu tega pojava. Povedal nam je, da je to posledica mogočnega fluida, s katerim je naš tovariš prepojen, da je zaradi tega tudi izboren medij, ki bi sčasoma prekosil najslavnejše v Evropi. Videli smo, da drži Gabriel z nami in ga nismo hoteli osmešiti. Zato je nemški tovariš kmalu prevzel vlogo medija. Bil je tako mogočen, da prejšnji ni prišel več do veljave, da je izpregel, poslušal in občudoval. Prvotno je bil le trkajoči medij, a po par sejah se je prelevil v vizionarja, bistrovideca. Natanko je opisoval postave, premikanje in delovanje duhov, ki so se javljali

prisotnim na različne načine. Nikoli ne pozabim seje, pri kateri je nastopil duh neke ženske. Videli ga nismo, a medij nam ga je pričaral pred oči s svojim plastičnim opisom. Črni, dolgi, težki lasje so padali preko bele halje do tal. Temne udrte oči so zrle otožno,

gibal se je počasi mimo nas in držal roke v blagoslov. Ustavil se je za prejšnjim medijem in mu položil roke na glavo, da je od strahu zakričal. Potem je stopil k harmoniju, zaigral par akordov in izginil. Vsakogar je tako pretresel, da se ni upal nobeden niti po seji na glas govoriti. Ko je videl stari medij, s kakšno lahkoto se pojavljajo duhovi, bi bil rad izvedel, je li prisoten tudi duh rajnega sina, o katerem nam je večkrat pripovedoval, in si je želel za to dokaza. Ta ni izostal. Med našim pričakovanjem se je zasvetila v temi najprej črka O, potem t in zopet o. Tako se je pokojni imenoval. Preden je zablestela zadnja črka, je mati krčevito zajokala. Umirila se je le po grožnji, da se duh ne povrne nikoli več, ako se hitro ne potolaži.

Za naše prepričanje ni bilo treba toliko poskusov, ker smo hitro spoznali, da imamo opraviti s poštenimi, a naivnimi ljudmi. Nadaljevali smo jih le, ker smo hoteli še videti, kako daleč gre lahkovernost naših spiritistov. Da so bili količkaj kritični, bi bili morali spoznati pravi izvor pojavov iz različnih okoliščin, a kdor trdno veruje v neko stvar, je slep za vse, kar bi njej nasprotovalo. Nekoč je bila soba slabo zatemnjena in se je videlo, kako je tovariš mahal z rokami. Brcal sem ga, da bi nehal, a on me ni razumel, pa tudi ni bilo treba, ker po seji je star spiritist ves navdušen pripovedoval, da je opazil celo obrise tistega duha, ki je proizvajal svetlobne učinke. Neki večer sem si mislil, da napravim konec sejam, in sicer z odgovorom, ki sem ga napisal na račun duhov in na vprašanje, v čem obstoji spiritizem. Glasil se je: «V domišljiji.» Pa sem se zmotil. Nekoliko so majali z glavo, a so naglo spoznali, da je napisal to duh šaljivec. Za vsako stvar so imeli razlago. Smrad

po fosforu jim je bil eterični duh, duh drugega sveta, cvetlice, ki sem jih nabral brez izbire po grmovju v parku, so jim bile tuje iz daljnih krajev, iz česar so sklepali, na kako velike razdalje učinkuje medij še privlačno. Da, stvari, o katerih smo mislili, da nas bodo izdale, so bile za nje celo predmet največjega občudovanja.

Dejstva so se nakopičila in čas je bil, da jih obdelamo in objavimo, da poučimo nasprotnike in pridobimo nove privrženca. Medija sta napravila svojo dolžnost, morali smo jo tudi mi. Pisali smo, pa ne časopisom. Starem mediju smo vse natanko razložili, kako in zakaj so se ti poskusi napravili. Svetovali smo mu, naj seje opusti, ker na takšnem spiritizmu ni nič, kakor sedaj lahko sam razvidi. Poročilo je učinkovalo na spiritiste, kakor da smo jim oblatili največje svetinje. Bili so tako ogorčeni, da so pretili Rožiču s smrtjo. Le polagoma so se pomirili. Njih vera v duhove pa se ni omajala. Celo povečala se je. Trdili so, da so bili od njih na nepravilnosti opozorjeni, a so nam preveč zaupali. Nismo jim ugovarjali, ker proti neumnosti se borijo celo bogovi zaman.

V svoji mladosti sem mislil, da mora biti naloga vsakega razumnega človeka, da išče resnico, da spoznava realnost sveta. Mislim, da tiči v razreševanju te naloge bistvo sreče. Danes, po dolgoletnih izkušnjah in mnogih razočaranjih vidim, da je zgolj iluzija osrečujoča. Danes razumem sliko znanega umetnika Gabriela Maksa, na kateri je upodobljena opica tik ob rajskih vratih, dočim sta morala prva starša zapustiti raj, ker sta že zaužila sad spoznanja. Danes zavidam spiritiste in blagrujem sploh vse, do katerih nima zapeljiva kača nobene moči.

Dr. Jože Rus:

DRŽAVE NOVE EVROPE IN JUGOSLAVIJA V NJIHOVI DRUŽBI.

Posledice svetovne vojne 1914—1918 so sliko na zemljevidu Evrope silno spremenile. Nemčija, Rusija in Bolgarija so izšle iz vojne okrnjene; šesta velesila, Avstro-Ogrska, je pa sploh zginila s površja, od nje sta ostali kot majhna spominka dve samostojni državi Nemška Avstrija in Madžarska; mala Črna gora se je ujedinila v okvir Jugoslavije. Vse te izgube na zemljišču so bile na drugi strani v korist ostalim sosedam. Tako je bilo, ako ne šteje mo najmanjših držav, le pet držav, ki v svojem obsegu niso doživele nobenih sprememb.

Velika misel narodnega samoodločevanja, ki je pred 50 leti rodila Nemčijo in Italijo, je žmagovito prodrła tudi na progo evropske zemlje, ki se razprostira v vzhodnem delu Srednje Evrope, med Nemci in Lahi na eni, a Rusi na drugi strani. V severnem delu te pro-

ru strnjene jugoslovenske naseljenosti, ker milijon našega naroda na Koroškem, v Julijski Krajini in Južni Makedoniji ječi danes v težkih razmerah, ki jih ni bil vajen ne iz dobe nemško-madžarskega in turškega podaništva.

Današnje meje Jugoslavije objemajo površino zemlje, ki se razprostira preko 248.987 km² (kvadratnih kilometrov); to je nekako štiri-deseti del Evrope ali skoraj polovica Balkanskega polotoka. Na tem ozemlju pa je bilo ob ljudskem štetju dne 31. januarja 1921. naštetih 12.017.323 ljudi; ako bi bilo to prebivalstvo porazdeljeno enakomerno po vsej gornji površini, bi na vsakem kilometrskem kvadratu Jugoslavije živelo po 48 prebivalcev (gostota prebivalstva). Po svoji zgodovini se dežele Jugoslavije delijo takole:

P o k r a j i n e	Površina v km ²	Prebivalstvo		Glavna mesta
		leta 1921	na 1 km ²	
Severna Srbija	49.950	2.655.078	53,2	Beograd Skoplje Cetinje
Južna Srbija (Makedonija) } Srbija {	45.717	1.474.560	32,3	
Crna gora	9.668	199.857	20,7	
	105.335	4.329.495	41,1	
Bosna-Hercegovina	51.199	1.889.929	36,9	Sarajevo Split
Dalmacija	12.732	621.429	48,8	
Hrvatska-Slavonija	43.822	2.739.593	62,5	Zagreb
Slovenija	16.197	1.056.464	65,2	Ljubljana
Vojvodina (Bačka-Banat)	19.702	1.380.413	70,1	Novi Sad
	143.652	7.687.828	53,5	
Jugoslavija	248.987	12.017.323	48,25	Beograd

ge je zrastle na račun Avstro-Ogrske, Nemčije in Rusije petero novih nacionalnih držav: Češkoslovaška, Poljska, Litva, Latvija in Estonka; k peterim pritlikavkam se je še pridružilo mesto Gdansk kot šesta. Romuniji je bilo dano, da si je razširila meje preko delov bivše Avstro-Ogrske in Rusije. Na našem jugu pa so si Slovenci, Hrvati in Srbi Avstro-Ogrske po nepopisnih žrtvah priborili pravo samoodločbe: že prej svobodnim deželam na oni strani Donave, Save in Drine se je pridružilo 21,1 % bivše avstro-ogrške zemlje. Rodila se je naša kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev ali Jugoslavija, žal, da ne še v okvi-

Ako ne računamo majhnega povečanja Srbije od bolgarske strani, je Jugoslavija v primeri s prejšnjo Srbijo in Črno goro po svojem zemljišču večja za 58 %; pretežni del, malone tri petine jugoslovenske zemlje ležijo torej na tej strani Donave, Save in Drine. Naseljene pa so dežele na tej strani toliko gosteje, da je med 100 Jugosloveni le 36 Srbijancev in Črnogorcev, «Prečanov» pa 64. (Slovenija je po ploskvi dober 15., po prebivalstvu pa dober 11. del Jugoslavije.) O gospodarskem stanju države in njenim narodnostnih in verskih razmerah najdeš poučila v članku Fr. Majena «Koliko poznaš svojo državo?» v Vodnikovi pratiki za l. 1927.

Število držav in državice v Evropi se je po zgoraj naštetih spremembah zvišalo od prejšnjih 27 na 33 državnih enot. Naslednja številčna tablica nam jih kaže vse po velikosti njihovih zemljišč in številu in gostoti prebivalstva; sestavljen je ta pregled po ljudskih štetjih, ki so jih države izvršile v letih od 1919. do 1925.

Rusiji že 118 milijonov 720.000 ljudi.) Slika o Rusiji pa ni prava, ako je ne gledamo skupaj z njenimi deželami, ki ležijo v tesnem sosedstvu v Aziji. S temi ogromnimi pokrajinami vred je «Sojuz Socialističeskikh Sovjetskih Respublik» (SSSR 1926: 21,352.000 km² 146,304.000 preb.) največje strnjeno državno ozemlje sveta, šesti del celokupne suhe zemlje; le raztresene de-

Št.	D r ž a v a	Državna oblika	Površina v km ²	Število	Gostota	Glavno mesto
				prebivalstva		
1.	Rusija	zvezna država	4,202.000	101,917.000	24,3	Moskva
2.	Nemčija	republika	472.000	59,853.000	126,80	Berlin
3.	Vel. Britanija in Irska	kraljevina in ces.	315.000	47,657.000	151,29	London
4.	Francija	republika	551.000	39,210.000	71,16	Pariz
5.	Italija	kraljevina	313.000	38,901.000	124,28	Rim
6.	Poljska	republika	403.000	28,221.000	70,00	Varšava
7.	Španija	kraljevina	505.000	21,338.000	42,24	Madrid
8.	Romunija	"	316.000	17,393.000	55,02	Bukarešta
9.	Češkoslovačka	republika	142.000	13,611.000	96,89	Praga
10.	Jugoslavija	kraljevina	249.000	12,017.000	48,26	Beograd
11.	Mažarska	"	93.000	7,981.000	86,08	Budimpešta
12.	Belgija	"	30.000	7,462.000	245,15	Bruselj
13.	Holandija	"	34.000	6,865.000	200,73	Haag
14.	Avstrija	zvezna republika	84.000	6,655.000	79,23	Dunaj
15.	Portugalska	republika	92.000	6,033.000	65,61	Lizbona
16.	Švedska	kraljevina	410.000	5,904.000	14,38	Stokholm
17.	Grška	republika	148.000	5,536.000	37,50	Atene
18.	Bolgarija	kraljevina	103.000	4,861.000	47,11	Sofija
19.	Svica	zvezna republika	41.000	3,886.000	94,10	Bern
20.	Finska	republika	388.000	3,365.000	8,67	Helsinki
21.	Danska	kraljevina	43.000	3,268.000	75,97	Köbenhavn
22.	Norveška	"	310.000	3,650.000	8,56	Oslo
23.	Litva	republika	56.000	2,179.000	39,26	Kaunas
24.	Evropska Turška	"	28.000	1,900.000	67,44	Carigrad
25.	Latvija	"	66.000	1,860.000	28,30	Riga
26.	Estonka	"	48.000	1,110.000	21,05	Tallin
27.	Albanija	kraljevina	34.000	877.000	25,79	Tirana
28.	Gdansk	svobodno mesto	2.000	357.000	—	Gdansk
29.	Luksenburg	velika vojvodina	3.000	261.000	100,84	Luksenburg
30.	Monaco	kneževina	20	22.000	—	Monaco
31.	San Marino	republika	60	12.000	203,39	S. Marino
32.	Liechtenstein	kneževina	160	11.000	67,40	Vaduz
33.	Andorra	neutr. republika	500	5.000	11,48	Andorra

Na prihodnji strani priložena kartica Evrope nam kaže države po njihovi medsebojni legi. Preglejmo jih bežno tudi v tem oziru.

Neizmernost planjav Vzhodne Evrope daje pogoje za razvoj silnega naroda v eni državi ogromnega obsega. Tu leži bratska Rusija kot edina država širokih prostorov v Evropi. Ona edina meri prostore na milijone kvadratnih kilometrov, kar se pa tiče njenega prebivalstva, jo Nemčija in Anglija, skupaj šteti, komaj dosežeta. Dobri dve petini Evrope sta ruska tla, skoraj vsak četrti Evropejec je ruski državljani. (Ob štetju l. 1926. je bilo naštetih v evropski

žele Britanske države so še večje od nje. Po številu prebivalstva pa spada Rusija v vrsto peterih držav sveta, ki štejejo svoj narod na več ko sto milijonov (Britanska država, Rusija Kitajska, Združene države ameriške in Francoska država).

Zahodna polovica evropske zemljine skriva med svojimi gorstvi in morskimi zajedami le srednje in majhne prostore; v njih je nastala gosta gruča srednjih in majhnih narodov, držav in državice. Tri države severne Evrope, Finska, Švedska in Norveška, spominjajo po svoji obsežnosti še mnogo na plano rusko

Evropo. Ostalih 29 držav se gnete na tesnem evropskem polotoku in njegovih udih.

Anglija obvlada s svojih otokov in s pomočjo silne mornarice vsa morja, to je 71% zemeljske krogle, in ogromne, dragocene dežele ob njih. Na evropskem kopnem si delita vpliv Francija (s kolonijami predvsem na južni strani Sredozemskega morja) in Nemčija. Tudi

davno svojo domovino povečali v izbranih deželah izven Evrope, so Lahi začeli misliti na pridobivanje kolonij kot zadnji. Dobili so zato bolj ostanke (Tripolitanija, Cirenajika, Eritreja in Somalija v Afriki ter Dodekanez v Egejskem morju 2,114.000 km², a samo 2 milijona 169 tisoč prebivalcev). Zato nam bo razumljivo njih seganje in hlastanje po zemlji sosednih

male pribrežne države Danska, Holandija, Belgija in Portugal imajo preko morja svoje kolonije; nekdanj mogočna Španija je v primeri z njimi v mnogem zaostala; Nemčija pa je izgubila vse obširne zunanje posesti na Angleže, Francoze in Japonce. Mala Švica se vzdržuje v Alpah sredi med tremi velesilami; ona je bila prej poleg Srbije edina, ki ni imela pedi morske obale, danes ji delajo v tem pogledu družbo Češkoslovaška, Avstrija in Madžarska. Izmed šestih pritlikavih držav le najmanjša, Gdansk (Danzig), ne leži v zahodni Evropi.

Italija je po obsegu in prebivalstvu zadnja v vrsti petih velesil, ki odločajo malone same o usodi Evrope. Njena površina je skoraj tolika kakor Anglije. Ali dočim so si Angleži že

evropskih držav. Stopili so na Tolminskem, Goriškem in Tržaškem, na Pivki in Krasu pa v Istri, Reki in Zadru na našo stran Jadranskega morja in zasedli staro zemljiško posest našega naroda (Julijska Krajina 9.226 km², 920.000 preb.).

Na našem potu od Rusije preko evropskega severa in zahoda do Italije smo spoznali 19 držav in držav. Obredli smo pri tem vse velesile in štiri petine evropske zemlje. Preostaja nam še peti del Evrope; ta del se razprostira vzhodno od črte, ki veže Jadransko morje z Baltiškim, do mej Ruske unije (do črte Odesa-Leningrad). Na tem primeroma malem prostoru se preriva dober tucat majhnih narodov, a petero veroizpovedanj. To je

v vsakem oziru najbolj pisani del Evrope, ki pa se je razen že prej svobodnih balkanskih tal šele pred desetimi leti povzpел na višino političnega samoodločevanja.

Danes imamo tu 14 držav in državice, torej skoraj polovico, kar jih šteje Evropa. Zavaljeni in raznolični Balkanski polotok je razdeljen med petero domačih narodov, Jugoslavijo, Romunijo, Bolgarijo, Albanijo in Grško, dvema deželama na skrajnem vzhodu in zahodu pa gospodarita iz soseščine Turčija in Italija. V Vzhodnih Alpah in ob Donavi se stiska mala Avstrija, v dnu Panonske kotline se je dotika ravna Madžarska; obe se z Romunijo vred vrivata med slovanske narode in njih države in ločita Južne Slované od Severnih in Vzhodnih. Na širokih vratih, ki držijo iz Rusije v Zahodno Evropo, se razprostira Poljska kot druga največja slovarska država. Daleč med dežele nemškega naroda se zajeda bratska Češkoslovaška. V vzhodno-baltskem primorju pa se je od telesa bivše Rusije ločilo troje malih držav Litva, Latvija in Estonka, tako da ima tu Rusija v oblasti le še nekaj kilometrov morske obale. Samostojno mesto Gdansk smo že omenili. Vseh naštetih štirinajst držav skupaj ne šteje niti sto milijonov prebivalcev. Največje izmed njih ležijo v prostornejši sredini, šestero malih (šl. 23—28 prilož. tabele) pa ne doseže skupaj velikosti naše Jugoslavije in le dve tretjini našega prebivalstva.

*

Dolgi vrsti sil, ki gradijo in pospešujejo države, dajeta temelje zemljino površje kot pozornica in človek kot ustvarjajoče bitje na njej. Pozornic je toliko kolikor držav, narodi pa se tal svojih držav poslužujejo in se ž njimi koristijo. Koristenje se vrši na prav različne načine, ravna pa se ne samo po svojstvih narode, po legi in mejah, podnebnju in rodovitnosti, zemeljskih zakladih in prometni dostopnosti ozemlja, temveč prav tako tudi po kulturnem stanju, pogumu in previdnosti, vztrajnosti in prizadevnosti prebivalstva.

Z naštetimi okolnostmi se tu ne moremo baviti, ker to bi nas privedlo predaleč. Imamo pa dvoje sredstev, ki nam omogočata, da na tesnem prostoru vendarle ocenimo do neke mere veljavo naše Jugoslavije v primeri z njenimi sosedi. Ti sredstvi sta prastara umetnost merjenja in štetja, vprašanji, kako prostrana so državna tla in koliko ljudi živi in se udeje tvuje na njih. Saj ob vprašanjih o prostoru in prebivalstvu, nam je zastran pri-

merjanja mogoče spraviti v eno samo vrsto vse države zemljine krogle, pa naj si bodo sicer še toliko različne.

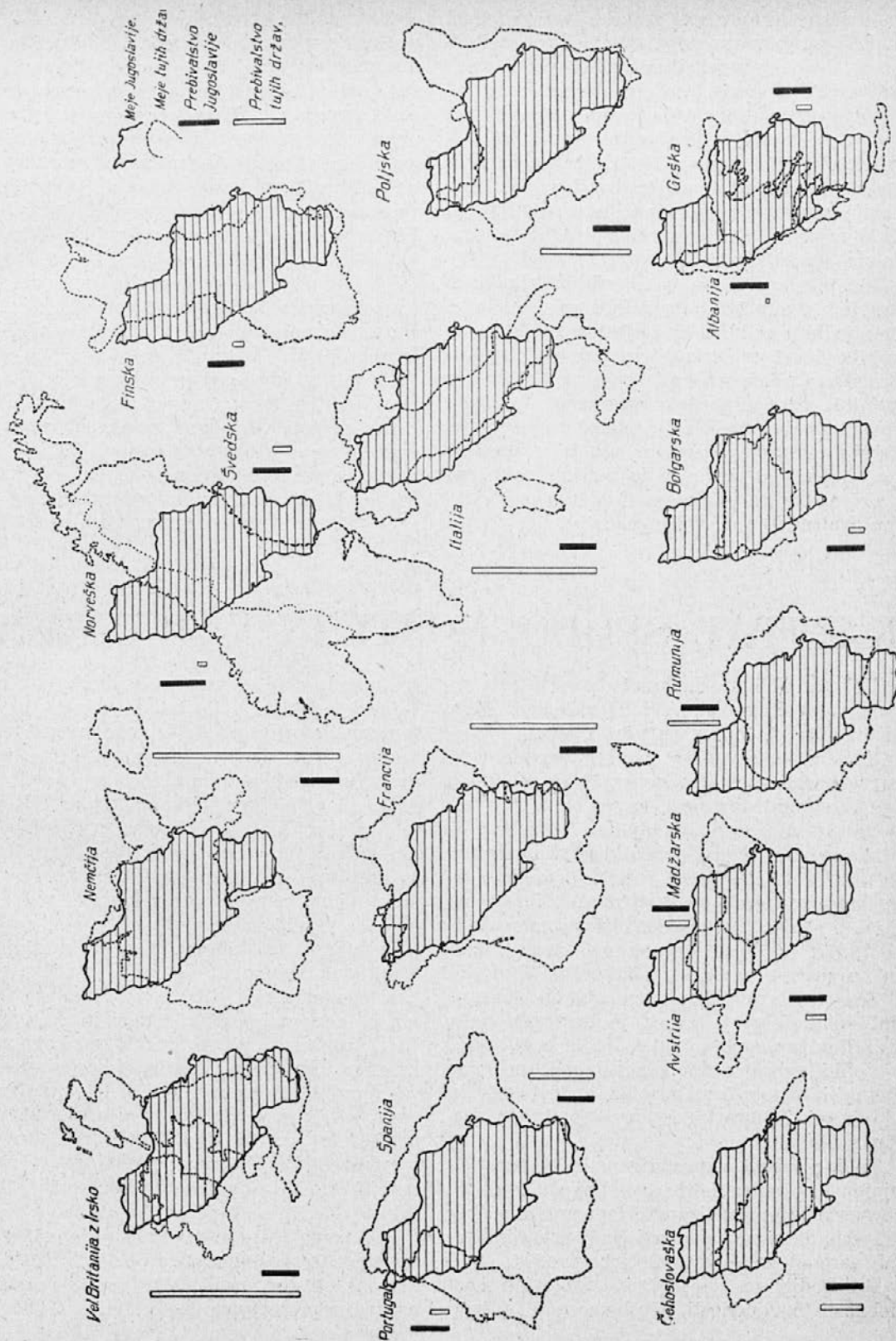
V zgornji statistični tabeli so države današnje Evrope razvrščene na podlagi števila svojih prebivalcev. Če bi pa hoteli te države postaviti v vrsto po površini njihovih zemljišč, bi bil vrstni red precej drugačen. Francija bi n. pr. prišla že na drugo mesto itd., Jugoslavija bi stala v vrsti šele kot dvanajsta, ker Švedska, Finska in Norveška so od nje prostranejšje, dočim ostaja Češkoslovaška, kar se tiče površine, za našo državo.

Razlike po velikosti evropskih držav v primeri z našo nam podaja spodnja slika. Tu je vrisanih sedemnajst držav z obrisi svojih mej, na vsako pa je položen v istem merilu obris Jugoslavije. Od držav, ki so prostranejšje od naše, bomo pogrešali edino Rusijo; njenih obrisov ne dajemo iz enostavnega vzroka, ker bi bila za to potrebna posebna stran in bi se Jugoslavija vanje lahko vrisala skoraj sedemnajstkrat. Francija je po ploskvi večja za dve kraljevini SHS in še za eno Bosno-Hercegovino povrh. Točno dvakrat tolika je Španija. Nemčija je od dveh Jugoslavij manjša za površino Slovenije z Julijsko Krajino (25.000 km²). Tla Romunije, Velike Britanije, Italije in Norveške, vsaka zase, bi se dala pokriti z eno Jugoslavijo, a potrebna bi bila še ena Bosna in Dalmacija. Italija brez naše Julijske Krajine in brez otokov Sicilije in Sardinije je Jugoslaviji enaka.

Prva izmed držav, ki so manjše od kraljevine SHS, je Grčija, vendar razlika med obema znaša že celih 100.000 km², torej skoraj za površino Srbije in Črne gore. Malo manjša od Grčije je Češkoslovaška republika; ima površino prečanskih pokrajin Jugoslavije. Sosedni Bolgarija in Madžarska sta vsaka zase nekoliko manjše površine kakor Srbija s Črno gorjo. Šele Bolgarija skupaj s Češkoslovaško dasta ploskev kraljevine SHS. Število kvadratnih kilometrov Nemške Avstrije je le malo višje kakor njih število za Slovenijo, Hrvaško in Vojvodino, Albanija (tudi Holandija) pa je velika za dve Sloveniji. Madžarski, združeni z Avstrijo, ali Grški z Albanijo bi bilo treba dodati še Slovenijo in Hrvaško, da bi dosegla ploskev, kakor jo ima Jugoslavija.

Ob spodnjih primerjalnih karticah je tudi nazorno pokazano, v kakšnem razmerju stoji Jugoslavija nasproti drugim državam z ozirom na število prebivalstva. Beli stebriči razne višine nam predstavljajo višino prebivalstva vsake

Ploskovno in prebivalstva razmerje med evropskimi državami in Jugoslavijo.

posamezne tuje države, poleg njih stoječi črni stebrič pa je mera, ki pomeni dvanajst milijonov Jugoslovenov. Rusija ima prebivalcev za devet Jugoslavij. Po dolgem presledku pridejo na vrsto ostale velesile Evrope. Nemčija je po prebivalstvu močnejša skoraj za pet, Anglija za štiri Jugoslavije. Za trikratno naše število in povrh še za prebivalstvo Severne Srbije sta številnejši Francija in Italija (za 31. december 1927. se prebivalstvo Italije ceni že na 40,796.000 ljudi).

Kraljevina SHS je z 12 milijoni ljudi na desetem mestu kot peta država za velesilami, ona je tudi zadnja, ki šteje prebivalstvo na več ko deset milijonov. Pred njo stoji v vrsti bratska Češkoslovaška, ki je po zemljišču manjša, zato pa gosteje naseljena. Na drugi strani pušča Jugoslavija daleč za seboj tri države evropskega severa; vse tri skupaj so po ploskvi od Jugoslavije petkrat večje, po prebivalstvu pa jo presegajo komaj za število prebivalcev Bosne s Hercegovino.

F. G.:

KAPITAL SPODOBNOSTI IN VLJUDNOSTI.

Večkrat slišimo, da kmet ostane kmet, čeprav do poldne spi. A tudi marsikak škric še ni gospod, čeprav se vozi z avtom.

Resnica je: človeštvo se deli v spodobneže in nespodobneže ter v dobre in zle ljudi. Za vse zemljane brez razločka pa velja ista zapoved: Bodi spodoben, vljuden in dober!

Marsikomu je spodobnost prirojena in mu je vljudnost tako rekoč v krvi; marsikdo pa je oduren in grob po svoji naravi. Za večino ljudi pa velja pač: česar nisi podedoval po roditeljih in česar se nisi učil, tega nimaš in ne znaš.

Zato se prav dandanes oglašajo močnejše kot kdajkoli prej: Vojna je svet podivjala. Kar Bon ton zopet v roke, ljudje božji!

Veliki narodi najpopolnejše civilizacije so ustvarili tekoma časa pravila spodobnosti in vljudnosti. Ta pravila so družbeni zakon vsemu svetu.

Tudi Slovenci napredujemo in se izpopolnjujemo po notranjosti in zunanosti. Tudi mi se moramo torej prilagoditi tem pravilom, ker nočemo, da bi nas smatrali člani prvih kulturnih narodov za — zaostale irhovine.

Prilagoditi pa se moramo zahtevam spodobnosti in vljudnosti, ker bomo potem živeli

Tik za Jugoslavijo opazimo glede števila prebivalcev znaten presledek. Madžarska ima kot enajsta v vrsti komaj osem milijonov ljudi, to je nekoliko več ko naše prečanske dežele. Potem gredo številke zopet polagoma navzdol. Madžarska in Avstrija skupaj bi nas zaradi svojih milijonskih glavnih mest prekosili za poltretji milijon ljudi, Grška in Albanija pa zaostajata za nami skoraj za pol Jugoslavije. Finska, ki nosi zaporedno številko 20. evropske države, že nima več ko dobro četrtino (28 %) prebivalcev Jugoslavije, evropska Turčija pa ima (s Carigradom) komaj toliko ljudi (na enaki površini) kakor Slovenija z Julijsko Krajino (1,976.000 prebivalcev).

Po gostoti svojega prebivalstva stoji Jugoslavija v zlati sredi. Ona je torej v statističnem oziru nasproti državam ostale Evrope zelo uravnovešeno državno ozemlje. Od naše in naših ustavnih faktorjev volje pa je odvisno, če bo našla vendar že enkrat ravnovesje tudi v političnem in gospodarskem pogledu.

Tudi med seboj, doma, lepše, bolje, srečneje. Kdor je spodoben, je tudi tolerant in taktčen; ne domišlja si, da je «vso pamet sam z veliko žlico pojedel» in da so drugi tepci, nego se pogloblja v miselnost in čuvstvovanje drugih ter živi brez pričkanja in mržnje. Kdor je spodoben, je vedno obziren in previden ter ne žali niti nehote nikogar. Kdor je spodoben, je pravičen in resnicoljuben tudi napram nasprotnikom. In zato so spodobnežu vsa vrata odprta; vljudneža sprejemajo povsod z odprtimi rokami in dobrega človeka spoštuje in ljubi vsak poštenjak.

K spodobnemu, vljudnemu in dobrodušnemu narodu radi prihajajo tujci in dajo zaslužiti obrtnikom in trgovcem, meščanom in kmetom. Švica je bogata, ker sprejemajo vsi njeni sloji tujce, potnike, letoviščnike in zdravje iščoče spodobno in vljudno. Ob vseh morjih in jezerih žive ljudstva, ki se jim spodobnost in vljudnost obrestujeta kot najcenejši kapital leto za letom v težkih tisočakah.

Prekrasne so naše planine in doline, divna so naša jezera, slikovita, poetična naša narava poleti in pozimi. Vse nam je podarila usoda, da privabljam tuje medse. V ničemer

skoraj ne zaostaja naša domovina za Švico, — le nečesa je treba še dosti več: spodobnosti, vljudnosti in dobrodušnosti...

H knjigi «Bon ton», ki jo je izdala ljubljanska Tiskovna zadruga in ki bi jo morala imeti vsaka slovenska hiša po mestih, trgih in na kmetih ter jo prebirati zmeraj iznova, naj navedemo še nekaj navodil posebej našemu kmetiškemu ljudstvu.

Hotelirji, gostilničarji in zasebniki, ki sprejemajo tujece na hrano in stanovanje, prav tako vsi, ki imajo od svojih gostov zaslužek, naj bodo vsekar in v vsakem oziru vljudni in postrežljivi. Za kolikor možno nizko ceno naj nudijo čim največ udobnosti. Kadar gost prihaja ali odhaja, stori vse, da ima čim manj dela in truda s prtljago ter mu poskrbi udoben, dostojen in ne drag voz s spodobnim, treznim voznikom.

V sobi, kjer tujec prebiva, vladaj največja snažnost. Prah je brisati temeljito vsako jutro po pospravljanju ne le po tleh, po pohištvu in po oknih, nego tudi pod pohištvom in pod vsakim predmetom v sobi. Skrbi, da je soba zračna ves dan in da prihaja vanjo vsaj nekaj ur solčna svetloba.

Zlasti pazi, da je čista posteljnina! Zakrpanih rjuh in prevlek za blazine ne uporablja za goste. Posteljnino menjaj vsakih 14 dni, ako gost ne zahteva, da jo menjaš vsak teden. Brisače izmenjavaj vsaj vsak teden.

Skrbi, da imajo gostje ponoči popoln mir in da jih zjutraj prezdodaj ne budiš. Po 22. zvečer ne trpi torej niti petja niti godbe niti kričanja ali glasnega pričkanja v gostilni ali na vrtu. V tem pogledu z ozirom na večino gostov ne popuščaj niti napram mladim veselim tujcem niti napram starejšim kvartopircem in neugnanim krokarjem. Ne trpi ponoči pred hišo ali za bližnjim hlevom lajajočega psa ali v zaljubljenosti stokajočih mačkov, zjutraj pa ne črednika, ki kriči in poka z bičem ali trobi na rog za svojo čredo goveje živine, ovac ali celo smrdljivih kozlov, Posreduj, da se vse take živali gonijo po potih, ki ne vodijo mimo bivališč s tujci! Pomni: pusti gostu popolno svobodo, da gre počivat in da vstane, kadar sam hoče, a stori vse, da mu je počitek lahek in neoviran. Kroti paglavce, in če ni drugače, kaznuj celo — lastnega otroka!

Glede prehrane skušaj gostu ugoditi po njegovih posebnih željah in skrbi predvsem za raznovrstnost v jedilih. Pazi, da sta pribor

(jedilno orodje) in posoda zmerom zares temeljito snažna in da je prtič vsaj vsake štiri dni svež. Vsak gost imej zmerom svoj prtič, ki bodi zato označen, da se ne zamenja.

Natakarji, natakariče ali sobarice naj bodo strokovno dobro izvežbani, vedno skrbno skopani, počesani in snažno oblečeni, pa prijazni, uslužni, inteligentni, torej samostojno misleči in vsako, tudi neizraženo željo urno razumevajoči ter, če le možno, sposobni tudi kakega svetovnega jezika. Vsakemu gostu naj bodo cene sobe, prehrane in vseh drugih reči dobro znane, da je zlorabljanje in sleparjenje po eventualno brezvestnem osebnju nemogoče. Posla, ki bi sleparil ali izkoriščal goste, odpusti nemudoma in opozori tudi druge, da je neraben.

Skrbi, da je postrežba nagla, točna in vljudna, a ne mrzla, obrtna, niti ne vsiljiva ali celo preveč domača. Posli naj ti javljajo brez odlašanja vsako tujčevo pritožbo glede stanovanja, prehrane ali česar koli v hiši in izven hiše. Vsak nedostatek izkušaj takoj odstraniti ali vsaj utemeljiti in opravičiti. Ako stvari, ki si jo gost želi, nimaš, ne izkušaj dobiti od drugod, nikdar pa ne zavračaj gosta z izjavo: «Tega nimam!» Ali «Tega ni še nihče zahteval.» S tem bi kazal le, da si majomaren zanikarnej, ki mu ni mar, je li gost zadovoljen ali ne — skratka, da si nesposoben in nesposoben gospodar.

Sam in tvoji uslužbenci bodite dobro poučeni o krajevnih in okoliških razmerah in zanimivostih, da lahko na vprašanja gostov zanesljivo in točno odgovarjate. Ako želi gost izleteti kamorkoli, mu jasno razloži in pokaži, kod naj gre, da dospe najugodnejše in najhitreje do cilja; ako se pa odpravlja celo na daljši ali težji izlet, mu — če želi — preskrbi tudi veččega in treznega vodnika.

Kadarkoli srečaš svojega gosta, njegovo ženo ali deco, vljudno pozdravi, a ne le z besedo, nego dvigni tudi pokrivalo ter vprašaj, si li česa žele. Pri tem ne bodi vsiljiv niti predomač ter sam ničesar ne vprašuj, zlasti ne kar se tiče njih rodbinskih ali prijateljskih razmer. Ne vprašuj torej po zdravju, po starosti, po zaroki hčerke ali celo po nosečnosti sinahe, ker taka vprašanja so nesposodna, netaktna in bi te kazala neomikanca. Ne prepiraj se s posli, s sosedi ali z ženo ali z deco vpričo gostov; ne kaži nikoli čmernega obraza, nego se trudi, da si vedno vedrega lica in da se kažeš srečnega, ako so tvoji gosti zadovoljni.

Kajpada, popolnoma zadovoljni bodo gostje le takrat, ako je ves kraj snažen in urejen ter če je ljudstvo prijazno in spodobno, kjer po ulicah ni blata ali prahu, koder se ne cedi gnojnica in ne smrde odprta gnojišča, kjer se ponoči po cestah ne kriči in prepeva ali celo pretepa, nego kjer najde tujec prijetno šetališče, negovano drevje, urejena pota, udoben prostor za kopanje in solnčenje ter sem ter tja klopico, kamor lahko sede. In ako tvojega gosta povsod vsak domačin, bodisi star ali mlad, imovit ali siromak, prijazno pozdravlja ter mu ustrežljivo odgovarja, se ne bo tujec samo rad vračal, nego bo privedel prihodnjic še druge goste, hvaleč v svoji domovini tvoj kraj, kjer so spodobni, vljudni, dobri in postrežljivi ljudje in kjer ni oderuških cen ter nesramnega izkoriščanja v nobenem oziru.

Vse te zahteve, ki se morajo izvrševati danes v vsakem civiliziranem zdravilišču, letovišču ali počitniškem kraju, so prav lahke. Toda marsikje jih vendar ne poznajo. Zato je treba, da omikanci nevedneže pouče in jih opozarjajo. Manire se je pač treba tudi učiti. Učitelji, duhovniki, župani, trgovci in sploh civilizirani obrtniki, ki so že videli tudi kaj zunanjega sveta in življenja, so poklicani v prvi vrsti, da vzgajajo sovaščane z lastnim vzgledom in rahlo besedo.

Marsikje je treba našemu kmetištkemu ljudstvu povedati, da nedeljski izletniki iz mest in letoviščarji poleti niso lenuhi, postopači, ki Bogu čas kradejo in denar, ki so si ga pač igraje pridobili ali celo prisleparili, po nemarnem zapravljajo. Nedeljski izletniki so iz večine sužnji težkih duševnih in telesno izčrpaajočih poklicev, ki hrepene vsaj par svobodnih ur preživeti na zdravem zraku in solncu. A letoviščarji so večinoma ljudje, ki so tičali vse leto po zaduhlih pisarnah, šolah, tovarnah, v prašnih mestnih ulicah, sredi nerovnega dela, za katero se vedno mudi in ki ubija živce ter podkopuje zdravje. Po kmetih, zdraviliščih in letoviščih, po jezerih, rekah in gorah iščejo zdaj novih moči za nov življenski boj.

Zato pričakujejo — saj radi plačajo, le odreti se ne dajo —, da jih sprejmo na deželi vsaj spodobno in vljudno, ako že ne prijazno.

Nespodobno je, ako posedajo domačini s klofetami na glavi v gostilni, ako neumiti, razkuštrani, v spotenih, odpetih srajcah, raztrgani in v zanemarjeni obutvi napol leže po mizi ter gosta tujca ne pozdravijo niti pri prihodu niti pri odhodu. Nespodobno je pljuva-

nje okoli sebe in sirova nemarnost glasno riganje iz želodca. Olikan človek opravlja vse také telesne izbruhe skrivaj in neslišno. Omikanec se ne praska, si ne beza v ušesa ali med zobe vpričo ljudi. Ni dovolj, da si kmet češe in striže lase ter da se brije ali si vzdržuje brke snažne in uglajene; paziti mora tudi, da nima dolgih črnih nohtev in umazane vratu. Tudi si civiliziran kmet umije večkrat na dan roke in obraz; vsaj vsak teden si umije noge ter se koplje z vsem telesom čim večkrat. Ostudna, a tudi bolezniraznašajoča je navada naših kmetov, da ponujajo pijačo iz svoje čaše ali vrčka drugim, celo tujcem. Ako že ponudiš pijačo, vzemi posebno čašo in jo natoči, a vsakdo naj pije zmerom le iz svoje čaše.

Vse take nespodobnosti opaža tujec-meščan in se zgraža. V splošnem so naše vasi snažne in se slovensko ljudstvo po zgledu mestne civilizacije večinoma vede in oblači lepo in spodobno. Naše hiše, dvorišča in ceste so iz večine čedne in urejene, toda marsikje vlada še neverjetno mnogo zanikarnosti. So kmetice, ki iz tope malomarnosti ne pospravljajo in ne pometajo po hiši in njeni okolici ter trpe, da se jim pojajo celi roji muh in drugega mrčesa po kuhinji in stanovanju. Snažna gospodinja pomiva in ne samo površno obriše vsak dan zgodaj mizo, police ob oknih, klopi in stole, vse pohištvo in tudi tla v sobah, v veži in kuhinji. Temeljito prezrači vsak dan vso hišo in pušča odprta okna na senčni strani od jutra do mraka. Za uničevanje muh kupuje in obeša lepive muholovke, za uničevanje mrčesa pa v lekarni uspešen prašek; predvsem pa temeljito pometa in odstranja vse, kar uživa mrčes.

Še vedno imamo kmete, ki so slepi za največjo nesnažnost, ki ne vidijo ne blata, ne prahu, ne živalskih odpadkov, ne nastlane slame ali ostružkov ter zlomljenih vej pred hišo, niti ne mrhovine po jarkih ob hiši. Brezbrižni so za podganjo in mišjo zalego, a niti na misel jim ne pride, da bi s par pestmi malte zamašili po stenah in ob robovih po tleh, ob oknih in vratih luknjice, v katerih se skrivajo roji mravelj, stenic, bolh, kukcev in ščurkov. Župani, šola in cerkev imajo tod dosti polja za vzgojo in pouk.

Nespodobna brezsrčnost in izpodkopavanje rodbinske sreče je, da imamo še kmete, ki silijo ženo, ki je porodila, že po par dneh zopet na delo. S tem uničujejo ženo in mater, ki naglo ostari, uvene, dobi krčne žile in dru-

ge telesne napake ter ne ozdravi nikoli več do prejšnje čistosti in svežosti. Ni čudno, da smatrajo tujci take kmetiške gospodarje za strašno zaostale barbare. Samomorilka je kmetica, ki se po porodu dvigne s postelje, preden poteče teden dni in ki se loti težjega dela, preden mine štirinajst dni. Nobeno delo ni tako nujno, da bi ne počakalo tako dolgo, in nihče ni tolik siromak, da bi za najbolj nujne opravke ne mogel najeti človeka, ki jih opravi namesto porodnice.

Nespodobna brezsrčnost in do neba kričeča je skopost in zabitost tistih kmetov, ki se jim zdi škoda denarja za zdravnika in ki čakajo, da jim narava ali konjederka ozdravi bolnika. Še zmerom se najdejo kmetje, ki pošljejo bolnika v bolnišnico ali kličejo zdravnika šele takrat, ko je že prepozno. Troški so potem le potisočerin in je nesreča često nepopravljiva. Le tej skoposti in zabitosti je pripisati, da je umrljivost po kmetih še zmerom prevelika in da vidimo po vaseh toliko kruljavcev in drugačnih pohablencev.

Izvir vseh teh žalostnih pojavov je v pomanjkanju srčne kulture, v nedostajanju resnične dobrotnosti v duši nekaterih naših kmetških ljudi. Dober človek je usmiljen in sočuten, postrežljiv in vljuden do vsakogar, tudi do neznanca, tujca, predvsem pa do lastnih oseb, do žene, otrok, sorodnikov in prijateljev. Dober človek je zmerom spodoben in radodaren ter je srečen, da more pomagati in pametno svetovati. Zlasti pa naglo ukrepati, kadar preti nesreča ali celo smrt.

Nobena stvar pa ni Slovencem toliko škodila, kakor nezumno uživanje alkohola, tega najhujšega sovražnika človeštva, groznejšega od največjih epidemij, najbolj krvavih vojn in najlutejših potresov in povodnij. Koliko pobjev, umorov in požigov ter najrazličnejših nesreč se zgodi med Slovenci zaradi alkohola! In koliko narodnega premoženja propade zaradi pijančevanja, kolike vsote se poganjajo skozi grlo! In kakšne nespodobnosti se uganjajo prav ob cerkvenih in državnih praznikih v zastrupljenju in blaznosti zaradi žganja in vina! —

Zato je človek srečen, ko vidi, da se širi protialkoholno gibanje vedno močnejše med našo mladino, in opaža, da se množe brezalkoholne gostilne. In velik kulturen in moralen napredek pomenja dejstvo, da je že precej naših vasi, kjer moške in mladeniči pijo le malinovec in limonado ter alkohola sploh več ne ali le neznatno uživajo.

V takem kraju — ob Sori pišem ta članek — so zgolj trezni, marljivi kmetje; tu ni nikoli videti pijanca, nikoli slišati preklinjanja, zmerjanja, pričkanja in ponočnega kričanja; tu so tepeži in pokolji povsem neznan dogodek. Pijančevanje je silno redek pojav, po krčmah pa se popije največ malinovec. Iz sadja si pač skuhaajo doma sadjavec ali slivovko, a oboje uživajo zmerno in le v resnični žeji, v boleznih, ali pa postrezajo ž njima svojim gostom. Zato žive tod pač le spodobni, spoštovanja vredni kmetje.

Dobrine so materialne in moralne. Država in oblasti se brigajo za oboje na korist prebivalstva in naše celokupne domovine. Kmetovalstvo, industrija, obrt in trgovina so viri ljudske blaginje. A pospeševanja je potrebna tudi narodna duševnost, srčna kulturnost in telesna civilizacija. Zanje se ustanovljajo šole, društva, javne knjižnice ter se razširjajo novine etične in higijenske vsebine.

Vzlic vsem nesrečam in škodam, ki jih je prinesla vojna, očitvidno napredujemo v materialnih in moralnih dobrinah. Vse hvale vredno je, da so nekatera — n. pr. kamniško in kranjsko — srezka poglavarstva začela tudi sama in neposredno, zlepa in zgrda, vplivati na to, da postani naše ljudstvo spodobno. Zupanstva morajo zatirati pijančevanje in orožniki preganjajo ob novačenju kričače, preklinjevalce ter tisto bedasto, često lažljivo baharjenje z nemškutarsko-avstrijakantskim «Tauglich, prmej duš!»

In še več: v vsaki vaški krčmi mora biti nabit lepak s svarilom: «Ne preklinjaj! Govori in obnašaj se spodobno!»

Prav je tako! Pod kap naj bi postavili naši ljudje vsakogar, kmeta ali gospoda, ki greši proti tej odredbi modernih sreskih glavarjev! In po vrhu naj bi javne nespodobneže še strogo kaznovali, saj nam delajo moralno in materialno škodo, nakopavajo ljudstvu sramoto, pohujšujejo mladino in odganjajo goste, domačine in — tujece.

Že v kratkem se ustanovi v gorenjskem mestu prva slovenska strokovna šola za turizem in obrtni promet s tujci. Naj bi prihajalo iz nje čim več kmetiških in meščanskih mladih pionirjev, ki izpremene našo Slovenijo v jugoslovensko švico in dokažejo, da sta spodobnost in vljudnost kapital, ki se tudi naši domovini obrestuje tisočerkokrat!

O STRELI IN STRELOVODU.

Ozračje, ki nas obdaja, je tudi v lepem, solnčnem vremenu prepojeno z elektriciteto. Električna napetost raste na vsak meter višine za okroglo 100 voltov in to do 1000 metrov višine, potem pa na vsak meter le za 25 voltov. Iz tega si moremo izračunati, kako visoke napetosti vladajo v našem ozračju.

Električne množine so pozitivne ali negativne. Kadar ni neviht, se nahajajo te pozitivne in negativne množine elektricitete v ravnotežju. Dognalo se je, da sta zemeljska in vodna površina večinoma negativno električni, zrak in oblaki pa pozitivno.

V primeru nevihte pa se ravnotežje med pozitivno in negativno električno množino skali, nastanejo nove količine elektricitete, najbrže vsled naglega razpršenja padajočih vodnih kapelj. Te množine se potem deloma nakopičijo v oblakih, deloma pa jih deževne kaplje prenašajo na zemljo. Na ta način napetost med zemljo in oblaki konstantno raste, dokler se ne izenači v zraku potom strele.

Interesantno je, da električni tok pri strelu največkrat kroži od zemlje do oblakov. Te strele imenujemo negativne; strele z obratno smerjo električnega toka (oblak—zemlja) pa so pozitivne. Tudi od oblaka do oblaka švigajo strele! Dolžina teh strel znaša do 50 km. Dolžina pri pozitivnih in negativnih strelah je mnogo krajša, največkrat 1 do 2 km.

Ako blisk preseče take daljave, je jasno, da morajo vladati med posameznimi točkami zemlje in oblakov ali med oblaki v primeru nevihte silne električne napetosti. Te napetosti znašajo na podlagi meritev od 20 do 50 milijonov voltov. Človek se le težko zamisli v te velikanske atmosferske napetosti! V laboratoriju se je sicer že posrečilo ustvariti napetosti nad en milijon voltov; pri daljnovodih se uporablja danes v Ameriki 440.000 voltov, v Evropi pa 380.000 kot najvišjo prenosno napetost. Naše žarnice gorijo največkrat z 220 volti napetosti. Ako pogledamo te številke, potem moramo ugotoviti, da še dolgo ne bomo dosegli napetosti, ki nam jih proizvajajo nevihta.

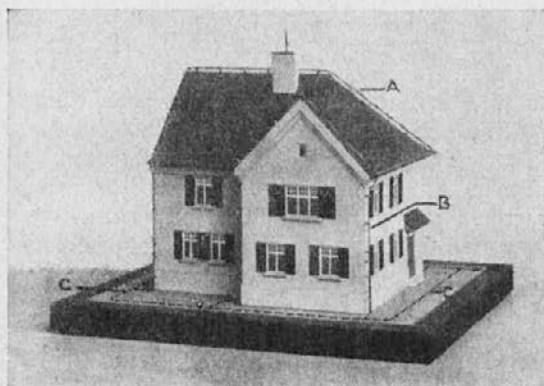
Električni tok, ki zadrvi po ognjeni cevi strele, doseže tudi 40.000 do 90.000 amperov. To je silna jakost električnega toka, ki jo ne dosežemo niti v največjih električnih talilnih in karbidnih pečeh. Primerjaje imejmo pred očmi, da porabi 25svečna žarnica okroglo eno desetinko ampera, 30kilovatni motor, ki nam more poganjati žago s polnojarmenikom in pripadajočimi stroji, pa 37 amperov pri normalni uporabni napetosti.

Kakšna velikanska gospodarska pridobitev bi bila, ako bi mogel človek izkoristiti ogromno električno energijo, ki se med nevihto pretvarja v zraku! V eni sami tisočinki sekunde pretvori udar strele 10.000 do 30.000 kWh (izgovori: kilovatnih ur) v toplotno, odnosno mehanično energijo. Motor od 30 kilovatov bi moral 1000 ur neprestano delati, da bi izvršil ono delo, ki ga izpolni strela v eni sami tisočinki sekunde. Ako ta silna električna energija zagrmí na zemljo, mora na svoji poti vse uničiti.

Premer ognjene cevi strele znaša navadno nekaj milimetrov do 40 cm. Mérilo pa se je že cevi 10 m premera.

Pri vsakem udaru strele čujemo tudi več ali manj močno grmenje, ki v mnogih primerih pretrese živčno še tako trdne narave. Grom nastane vsled tega, ker električni tok v trenutku silno segreje zrak v ognjeni cevi, izpuhti vlago v njem in ga z velikansko močjo iztisne iz cevi. Nastane torej eksplozija, ki se čuje v bližini strele kot kratek, močan pok, v daljavi pa kot grmenje. Valovanje zraka in razni odmevi povzročajo spreminjajoči se zvok pri grmenju.

Skoro neverjetno je, ako trdimo, da se pri tlikavi človek more zavarovati proti usodepolnim posledicam atmosferske elektricitete. V to svrhu nam služi dobro izvršen strelovod!

a lovilna napeljava, b odvodna napeljava,
c ozemljevalna napeljava.

Strele nam uniči letno zelo mnogo narodnogospodarskega premoženja. Po statističnih podatkih znaša ta škoda letno v Nemčiji nad 12 milijonov mark (t. j. 163 milijonov Din). Na en milijon ljudi jih strele ubije šest. Največ škode po streli je na deželi in sicer 93% celotne letne škode. Skednji so najbolj ogrženi po streli; ako udari strela v skedenj, se seno ali slama mahoma vnameta ter potem plamen grozi vsem sosednim poslopjem.

Iz narodnogospodarskega stališča bi bilo torej predvsem umestno, da se prične žlasti na deželi uvajati enostavne in cenene strelovode na gospodarskih poslopih. Ako ima kmetovalec strelovod v hiši, so njegovi letni pridelki zavarovani in on lahko zre brez skrbi skozi okno, ko zunaj divja neurje.

Tudi iz drugega vidika je koristno, da se oboroži hiše s strelovodi! Človek se namreč čuti popolnoma varnega v hiši s strelovodom, kar upliva zelo ugodno na njegovo duševno razpoloženje. Mnogo jih je med nami, ki so v času neviht duševno stirti in nezmožni za delo. To stanje bi prenehalo, ako bi se čutili varni v hiši.

Strelovod je prva električna naprava, ki je praktično ukoristila nauk o elektrotehniki. Iznajdba strelovoda pripada brezdvomno Franklinu, ki je v letu 1752. postavil železni drog na svoji hiši v Filadelfiji in izpeljal od njega odvod v bližnji vodnjak. Nad 160 let je ostal Franklinov strelovod po svoji konstrukciji nespremenjen, dokler se ni v zadnjih letih

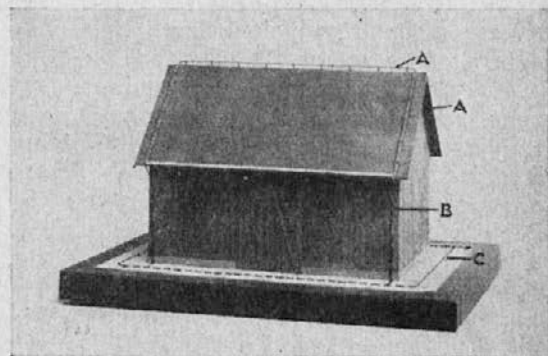
pričelo s točnim raziskovanjem postanka in učinka strele.

Pričeli so se graditi strelovodi po novih modernih smernicah. Dokazalo se je, da dolgi lovilni drogovi na hišah ne varujejo vso hišo in okoliša, kakor se je prvotno domnevalo. Mnogokrat je namreč strela udarila neposredno pri tem drogu v krov ali slemo strehe. Tudi drage pozlačene ali platinaste konice pri teh drogovih se nezmislne. Na žalost pa se še vedno pri nas montira drage strelovode po teh zastarelih in netehničnih principih. Na popolnoma novih zgradbah vidimo skoro dosledno Franklinov sistem. Dolžnost izvrševalcev strelovodov bi bila, da končno pričnejo graditi strelovode, kakor jih predpisuje moderna tehnika.

Za gradnjo zanesljivega strelovoda se mora najprvo ugotoviti, kam strela najraje udari. Na podlagi statističnih podatkov se je ugotovilo, da 5% strel udari v stolpe ali konice slemen, 25% v dimnike, 14% v slemena in le 6% v krov strehe. Ti podatki vsebujejo smernice, kako se mora strelovod projektirati.

Strelovod ima namen, da brezhibno odvodi energijo strele v zemljo in s tem obvaruje poslopja pred poškodbo in požarom. Strelovod sestoji iz lovilnih naprav, iz nadzemne in podzemne napeljave.

Lovilne naprave namestimo na one dele strehe, kjer strela najraje udari. Ne zadostuje torej dolg drog za celo streho. Po slemenu položimo pravilno dimenzionirano žico ali trak

a lovilna napeljava, b odvodna napeljava,
c ozemljevalna napeljava.

iz bakra ali pocinkanega železa. Ako mora napeljava odvesti celokupno električno energijo strele, mora imeti žica ali trak najmanj 50 mm² bakra ali 100 mm² železa. Če pa ima strela priliko preiti po dveh ali več žicah v zemljo, potem znaša prerez polovico zgoraj

navedenega. Vsak dimnik dobi kratek lovilni drog, istotako se naj opremi konica slemena. Pri slednji zadostuje, da se žico ali trak, ki vodi po slemenu, zavije navzgor ter s tem pripravi lovilno konico. S strešno napeljavo se morajo spojiti tudi vsi žlebovi in drugi kovinski deli strehe. Žlebovi morajo biti pri stikih medsebojno vodljivo spojeni. V kotnih točkah mora biti strešna napeljava izvršena z lepimi loki, ker v ostrih kotih strela rada odskoči.

Strešna napeljava mora imeti dobre odvode v zemljo. Najboljši odvod je oni, ki je najbolj kratek in nima ostrih kotov. Pri vsaki najenostavnejši zgradbi naj se izvršita dva odvoda. Odvodni žici imata potem prerez od 25 mm² bakra ali 50 mm² železa. Kot smernica naj služi, da se mora na vsakih 20 metrov dolžine zgradbe ali za vsakih 200 m² zazidane ploskve urediti po en odvod. Kot odvod se more uporabiti tudi odpadne cevi, ako so dobro vzdrževane in pri stikih spojene. S tem se strelovod zelo poceni.

Najvažnejši pri strelovodu pa so podzemni vodi. Odvoditi se mora v stotinki ali celo v tisočinki sekunde silne energije v slabo vodljivo zemljo. Ako je podzemna napeljava pri strelovodu slaba, potem tudi najboljše izvršena nadzemna napeljava ne pomaga mnogo. Pomislimo sledeče! Ako hočemo, da se velik rezervoar vode po močni cevi kar najhitreje izprazni, moramo to cev utakniti n. pr. v jezero ali morje, tako da je odpor pri izpraznjenju kolikor mogoče majhen. Iz cevi, zabite v zemljo, pa voda seveda ne bi mogla izteči. Iste razmere najdemo pri električnem toku. Ako najde strela v zemlji tak odpor, da se more po zemlji razširiti, potem že pri nadzemni napeljavi odskoči na poslopje in ga poškoduje. Ozemljevalci morajo biti torej izredno dobro odmerjeni. Uporablja se ozemljevalna plošča iz pocinkane bakra ali železa. Obojestranska površina plošče znaša 1 m², debelina plošče

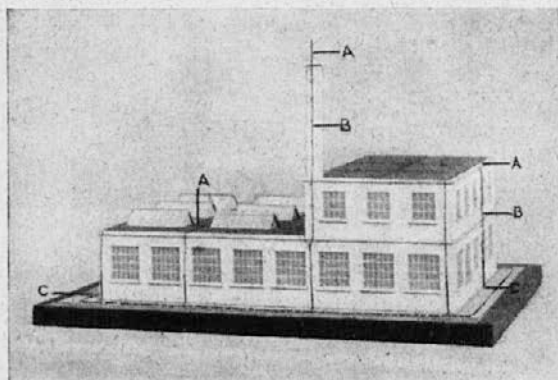
pri bakru 1,5 mm, pri železu pa 2 mm. Te plošče pa le takrat zadostujejo, ako se nahajajo v izredno vlažnem terenu ali v talni vodi. Mnogo bolj zanesljivi ozemljevalci so podtalni vodi, ki v zadnjem času vedno bolj izprodri vajo ozemljevalne plošče. So boljši in cenejši. Prerezi in material je isti kakor pri odvodih. Te žice ali trakove položi v razdalji 1 do 2 m od hiše in najmanj 30 do 40 cm pod zemljo. Dolžina podtalne napeljave naj znaša najmanj 15 m. Kjer je na razpolago vodovodna ali plinska cev, se mora podtalna napeljava brezpogojno na njo priključiti. Vodovodna napeljava je najboljši odvod za strela! Smernice za montažo strelovoda predpisujejo tudi, da se morajo vsi večji kovinski deli v zgradbah priključiti na zemljevod strelovoda. Vsi ti predpisi stremijo za čim boljšim in trenutnim odvodom strele.

Ako se pri gradnji poslopja vpošteva zgoraj navedene smernice, potem se more montirati strelovod, ki odgovarja modernim smernicam, z najmanjšimi stroški. Apeliramo na vse arhitekta in stavbenike, da uporabijo že pri gradnji poslopja vse možnosti za dobro in ceneno izvedbo strelovodov.

Naše slike nazorno kažejo, kako naj se izvršijo strelovodi na stanovanjskih hišah, na gospodarskih poslopih in na tovarnah. Točno je razvidna iz njih strešna (a), odvodna (b) in ozemljevalna (c) napeljava. Slednja je črtkano označena in položena okoli zgradb.

Strelovodi na gospodarskih poslopih, ki utripajo radi strele po statistiki največ poškodb, se morejo izvršiti z najmanjšimi stroški in sigurno obvarujejo poljske pridelke kmetovalca. Cena kompletnega strelovoda za gospodarska poslopja znaša od 400 do 600 dinarjev, cena strelovoda za male hišice pa 1200 do 2000

dinarjev. To je enkratni izdatek, ki se izplača, ako pomislimo, da nam potem huda ura ne more do živga.

a lovilna napeljava, b odvodna napeljava, c ozemljevalna napeljava.

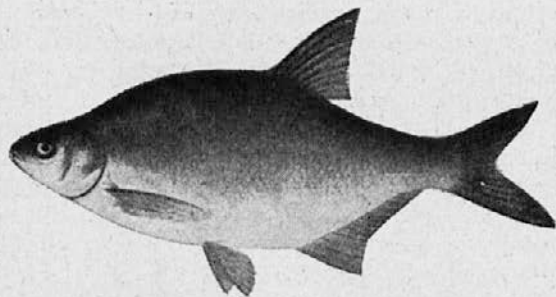
Vladimir Levar:

IZ ŽIVLJENJA V NAŠIH VODAH.

Poleti, ko se človek obleče v lažje obleke, izgublajo psi dlako, pozimi pa jim zraste gostejša. Če vzamemo živalim dlakavo kožo in jo rabimo kot voljno preprogo ali toplo krzno, uporabljamo v naš prid le to, kar je dala narava. Mnogokrat dela človek v tehniki to, kar dela narava v svojih stvorih. Človek si ne more nadeti oblike živali, a naše podmornice posnemajo v glavnem obliko ribe, naši aeroplani ptice. Pozimi zraste živalim gostejša dlaka, človeška dlaka pa ni več za tako rabo, zato ubijamo živali in si obešamo njih kože okoli ramen.

Narava je prilagodila ptice zraku, ribe vodi, žuželke cvetju, deževnike zemlji. Poglej žival in spoznal jo boš. Iz dolgih nog in kljuna boš sklepal, da sta štoklja in čaplja ptici, ki hodita po plitvi vodi, kjer iščeta hrane. Krt ima majhne oči in lopataste noge, znak, da je podzemna žival.

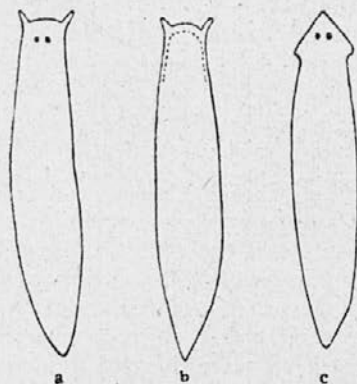
Sedaj pa poglej ploščiča, to stisnjeno in malousto ribo. Ali si moreš misliti, da bi ta riba kljubovala močnemu toku ali lovila hitre živali? O ne! Njena postava razodeva, da je za to mnogo prepočasna in prenerodna. Drugačna pa je stvar pri postrvi. Elegantna postava razodeva izvrstnega plavača, veliko žrelo, polno zob, pa grabežljivca.

Ploščič.

Vedno, če mislimo na prebivalce voda, mislimo predvsem na ribe. Toda med kamenjem, na ovinkih, kjer teče voda počasneje, tam povsod živi na dnu mnogo živali, katerih življenje ni nič manj zanimivo. Tu nahajamo polže, ki imajo njih hišice obliko čepice morskega razbojnika in ki živijo večinoma tesno prisesani ob kamenje, da jih voda ne odnese. Tu nahajamo male, bele in črne črvičke, ki se premikajo, ne da bi se gibali. Drsijo ka-

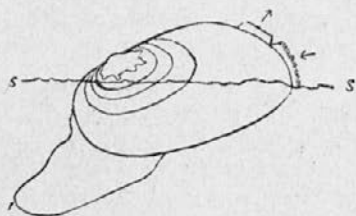
kor oni čoln duhov v pravljici. V resnici pa jih gibljejo številne, neoboroženemu očesu nevidne ščetinice, ki so z njimi planarije posejane po vsem telesu. Tu med kamenjem dobimo larve ali ličinke številnih žuželk, ki letajo po zraku, ko odrastejo. Teh ličink je v naših vodah jako mnogo in večinoma so

Planarije. (Po Ulmerju.)

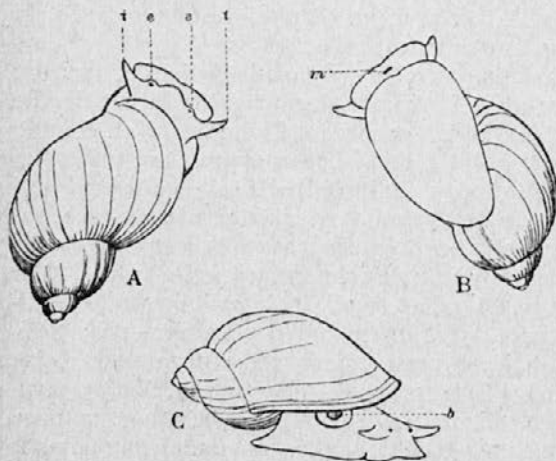
si napravile hišice iz zlepljenih kamenčkov, ker so same prenežnega telesa. Lepe vseeno niso, pač pa zanimive. Mnoge potočne živali so ploščate. Te živali večinoma ne umejo plavati in koristno je zanje, če se morejo stisniti ob kamen s celim telesom, da jih voda ne odnese. Med ribami jih je malo, ki živijo stalno na dnu (činklja n. pr.) in tudi te od prostora niso tako odvisne kakor polži in školjke, raki, črvički in različne ličinke, večinoma živali, ki ne znajo plavati. Te živalice živijo v svojem lastnem okrožju, v lastni življenski skupini in aristokratska sodrga rib jih obišče le, da si jih izbira za hrano. Življenje in oblika teh malih bitij nudi pozornemu očesu marsikaj zanimivega. Najprej polži in školjke. Vodni polži Save nosijo na rjavih hišicah lepe rumene ali tudi rdeče proge. Sploh imajo polži in školjke iz rek mnogo trdnejše hišice kakor njim sorodne živali iz jezer in ribnikov. Živalim v rekah in tudi v obrežnem pasu velikih jezer preži mnogo večja nevarnost, da se jim hišice razbijejo ob kamnih, kakor živalim mirnih in globokih voda. Naše potočne školjke, ki jih nikakor ne nahajamo povsod, so manjše od jezerskih, toda mnogo trdnejše. V celih družinah živijo na pol zakopane v pe-

sku in le redkokdaj izpremenijo mesto. Tedaj se njih «noga» zarije v pesek in potegne počasi, silno počasi telo za seboj. Kako dolgočasno je to pomikanje! Še polž je v hitrosti napram školjki to, kar je brzovlak napram samokolnici. Prirodoslovec Floericke je dognal, da more napraviti naša potočna školjka v štirih minutah pet korakov in se pomakne pri tem skoraj — za pol centimetra naprej.

Školjka, kadar leze.

Školjke se hranijo s čisto majhnimi živalmi, ki jih s prostim očesom sploh ni videti, in niso zato niti koristne, niti škodljive. Vodnim polžem je porečje Save dokaj prijaznejše nego porečje hladne in kalne Drave, ki je živalim vobče manj ugodna. V stoječih vodah: v močvirjih, jarkih in ribnikih živi mnogo polžev, ki jih nočemo vseh popisati. Če primemo takega polža in ga denemo v stekleno posodo skupaj z drugo vodno sodrgo, opazimo šele njegove dobre lastnosti. Ti polži vršijo službo postrežnice in pazijo, da so stene akvarija vedno čiste. Žival odpira usta in z jezičkom, oboroženim z majhnimi zobčki, postrga lepo vse zelene rastlinice, ki so zrastle ob stenah. Če hoče vodni polž naravnost na površino, se izproži daleč iz hišice. Sedaj je lažji kakor voda in vstaja kakor balon v zraku. Ko se mu

Vodni polž.

(Na desni strani dihalna odprtina, na glavi oči in tipalke).

hišica dotakne površine, tipa polž s celim telesom, dokler površine z nogo ne doseže, nato pa leze mirne duše na meji med vodo in zrakom. Tu je voda nekoliko gostejša in se zrcali kakor na zgornji tako tudi na spodnji strani. Ribe, ki plavajo proti površini, vidijo v tej mejni plasti svoje lastne neumne obraze. V tem slučaju služi polžu hišica kot balon, a kakšna sijajna stvar je tudi sicer ta polževa hišica! Če hoče polža napasti sovražnik, se on hitro zavleče v hišico in previdno čaka, preden si upa zopet pokazati «roge». Če voda naglo pade, se potegne polž v svojo hišico in mirno čaka boljših, to je mokerjših časov. Seve, če solnce preneusmiljeno žge, mu vse skupaj ne pomaga. Vsaka suša ubije mnogo polžev. Vendar mu pa hiša varuje vlago in le redkokatere pozemeljske vrste, kakor naš gozdni lazar in številna poljska polžad, so se v teku časa odrekle hišici. Res je, da mora polž nositi svojo hišo vedno s seboj, zato pa je neodvisen hišni posestnik, ki mu je hiša umerjena na telo in se po potrebi širi. Kdo ima še tako hišo?

Kako pa so polži dobili svoje hišice? Kakšni so bili predniki polžev? Neki nemški učejak pravi, da so to oni beli črvi, planarije, ki sem jih zgoraj omenil. Te planarije so šle na kopno in ker so imele mehko in nežno kožo, je bila nevarnost velika, da se na solncu izsušijo, da izgubijo vlago, ki jim je za življenje tako potrebna. Zato so dobili sposobnost, izločiti si hišico. Ta hišica je rasla, se zavila in kmalu je bil polž gotov. Seveda pa so planarije mnogo enostavnejše zgradbe kakor polži. Polž ima precej dobro razvito živčevje in srce, planarije tega nimajo, kri se jim pretaka kar tako po telesu, brez žil in srca. Po načinu življenja so planarije roparji. Nalahno drsijo po kamenju ali po rastlinah, čim pa najdejo plen, se spravijo nadenj in izprožijo svoje žrelo čez nesrečno malo žival.

Usta se pri planarijah ne nahajajo na sprednjem koncu, kakor pri drugih poštenih živalih, temveč nekako v sredini telesa in čim bližje želodeca.

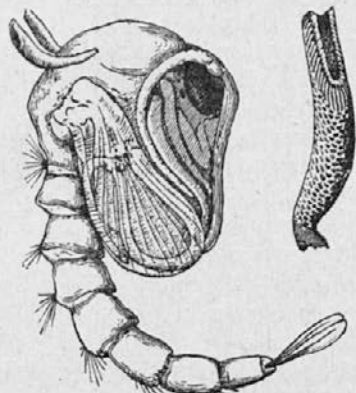
Grozovita roparica je ličinka obrobjenega ko-

Ličinka obrobjenega kozaka (nekoliko pomanj).

zaka, črnega vodnega hrošča z lepim rumenim robom. Ta žival ima hude, strupene čeljusti, s katerimi ubije ali omami svoj plen.

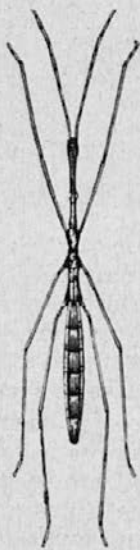
Buba komarja, *Culex* (nekako osemkrat povečana).
Ob strani dihalna cev.

Jako čudno izgleda buba nekega komarja. S priveski ob glavi, ki so videti kakor ušesca, visi na površini vode in diha. Znano je, da prenašajo komarji v južnejših krajih malarijo. Če hočemo uničiti komarji zarod, moramo mlake in močvirne vode, v katerih se nahaja, pokriti s tanko plastjo petroleja. Ličinke in bube ne morejo do zraka in se zaduše, kar jim vsakdo iz srca privoščiči. Tudi naša država, ki je v mnogočem jako napredna, je izdala v Dalmaciji precejšnje svote v svrhu pobijanja malarije.

Gotovo poznaš kačje pastirje! Izvrstne letalce s prozornimi krili je videti povsod ob naših stoječih in tekočih vodah. Ob času, ko se kačji pastirji pari, prime samec samico s svojimi velikimi ust-

Ličinka (nimfa) kačjega pastirja.

Drsalec (povečan).

nimi kleščami (masko) za vrat in oba, posebno pa samica, se morata čudno zviti, da prideta drug do drugega. Nato pa tesno objeta nadaljujeta svojo zračno pot. Nerodnejši majniški hrošči se ob času parjenja niti geniti ne morejo od poročnega lista, kačji pastirji pa kar letijo na poročna potovanja.

Drugačna pa je ličinka kačjih pastirjev. Ona živi v mirnih vodah in je počasna, debela in neugledna stvar. Če jo najdeš, si boš komaj mislil, da bo nastal iz nje kačji pastir, najlepši med vsemi živimi aeroplani. Drsalci so smučarji med žuželkami. Z vsemi šestimi nogami se uprejo na gladino vode in drsijo prav hitro po njej, iščejo plena. Štejemo jih k stenicam prav tako kakor srebrnjake, ki plavajo vedno na hrbtu, toda dokaj spretno. Pičiti umejo kakor prave stenice, za to pa ne smrdijo, nikakor ne, in tudi pogledati jih je prijetno, ker so lepo pobarvani v rjavih, črnih in srebrnih barvah. Le v roko jih kar ni treba prijeti. Nekoč pozimi sem vzel košček ledu, ki je v njem bil zmrznil tak-le srebrnjak. Postavil sem led doma v vodo in sem bil zelo radoveden, ali bo žival oživel. Čim pa je imela stenica le eno nogo prosto, je začela z njo brcati, in ko se je bil ves led raztalil, je začela plesati po vodi, kakor da se ni bilo nič zgodilo. Da bi le človek bil tako trdnega življenja! In kaj si je mislil ta srebrnjak, ko je bil zamrznjen v ledu? Jaz tega nikdar ne bom vedel, niti kdo drugi. Od vseh živali so nam žuželke najbolj tuje. Njih narava ni naša narava, njih čutila niso naša čutila in mi njih občutkov ne razumemo. Blizu so nam in vendar daleč, kakor živali pod vodno gladino. Lahko jih gledamo, lovimo in režemo, z njimi dihati ne moremo.

Včasih mislim na neko irsko pravljico. Elfi, mali zračni duhovi, so nekoč dečku, ki je gledal njihovo nočno rajanje, za kazen napravili kot kumaro velik nos. Mnogokrat, kadar opazujem male živali, se mi zdi njihov svet začaran svet in živali kakor elfi.

In često se preplašen primem za nos in sem vselej vesel, da za enkrat še nimam kumare sredi obraza.

Srebrnjak (od spodaj).

MODERNA ARHITEKTURA IN TRGOVINSTVO.

Če stopiš danes v vrvenje vele mesta, vidiš, da nima zate nihče časa. Vsakdo hiti po svojih opravkih v zavesti, da «time is money». Vendar, če se ozreš nekoliko okoli sebe in odpreš oči, zapaziš, da temu nikakor ni tako, saj je nebroj stvari, pestrih in pisanih, ki te skušajo zadržati, ki te vabijo in kličejo in prepričujejo in ki ti dajejo vero v svojo idejo. In koliko je tu znancev po obrazu in imenu, ki si jih že videl in slišal doma in ki jih ne pozabiš nikdar — glej, vse to je propaganda,

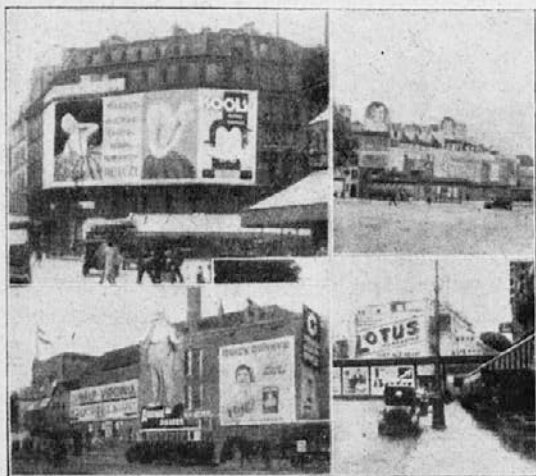
kmalu za tem v Angliji cele ulice revije plakatov in reklamnih napisov, ne glede na okna stavbe, a še manj glede na njene stanovalce.

Da se je razvila vsa stvar celo tako daleč, da so z velikanskimi platni zakrivali celotne fasade stavb in s tem jemali stanovalcem solnce in dnevno luč, je pri tako silnem razmahu reklame razumljivo.

Kjer so bile potrebne večje ali manjše adaptacije, so ograje in lesene plote čez noč prelepili z ogromnimi plakati in reklamami, kakor kaže slika iz pariškega središča.

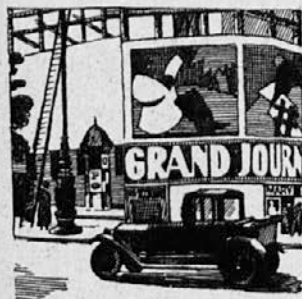
Da ta stvar ni mogla iti v tej smeri več dalje, je jasno, ker je dosegla višek že s tem, da je prekrila celotne fasade in uničila tako arhitekturo ulic in njih celoto.

Novo pot je prinesla svetlobna reklama, ki se je čudovito hitro razširila na evropska vele mesta in ki uničuje danes še tisto harmonijo ulic in arhitekture, ki ji je prizanesla dnevna plakatna reklama, zakaj trgi in avenije, ki učinkujejo čez dan še prostorno, ker čuti človek obrise arhitektur, se razbijejo ponoči na tisoče mej, svetlobnih sten in raznobarnih luči, kar jasno kaže slika «Potsdamer Platz» v Berlinu.

reklama in plakat, ki so obogatili tiste, ki so razumeli z njimi v tem vele mestnem vrvenju opozoriti domačina in tujca nase ali so ga celo ustavili in privabili v trgovino. To, vidiš, je tista skrivna stran reklame, ki je življenjskega pomena za vsako panogo trgovine in ki se prav zaradi tega razvija v tako divjem tempu, da je to, kar je danes novo, jutri že staro. Zato se ni čuditi, da išče reklama

originalnosti in iznajdljivosti, pa bodisi v barvi ali dimenziji, prostoru ali ideji. Vse je dobrodošlo, samo da je novo in dobičkanosno. Zato je razumljivo, da so postale v Ameriki in tudi

Tu opazimo spričo različne velikosti reklamnih napisov in spričo neenotnosti v grupaciji čisto drugo perspektivo nego jo nudi arhitektura trga. Prostorno učinkuje le kandelabrsko razsvetljava ulice, ker sta v njej izvesten red in izvestna logika.

Povsem nasproten učinek, kar se tiče arhitekture same, pa doseže svetlobna reklama pri osvetlenju enega samega predmeta, ker vtone v tem primeru okolica v temi tako, da se ne ubijajo v vtiskih enakomočne arhitekture in s tem poveča osvetljeni predmet. Na sliki se nam kaže kolas «Chicago Tribune», kjer se

jasno čuti, kako učinkuje v morju teme ta masa dosti silneje nego čez dan. Vendar pa ni računati s tem v bodoče, ker gotovo ne bodo vse trgovinske hiše ene ulice ali enega trga zaradi ene same v temi.

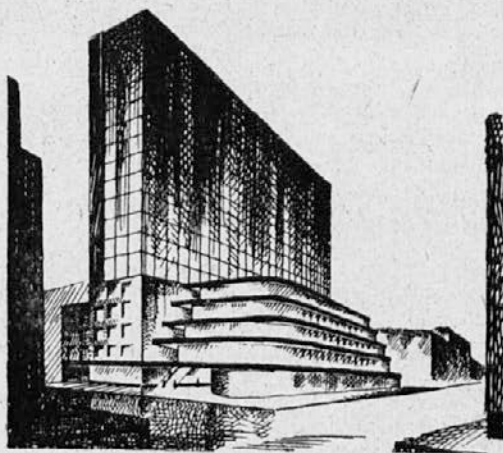
Vsej tej neskladnosti je bilo treba na primeren način od pomoči, ker reklama sama v tem oziru ne pozna mej in ker se je bilo bati, da v divjem razvoju ne uniči vsega lepega, kar se je ustvarilo v desetletjih s čutom in ljubeznijo.

Tu je bilo nujno, da poseže v ta splet in zmet arhitektura, ker je bila ogrožena, ter reši z novim hotenjem to, kar se še

rešiti dá. Seveda je dalo to reševanje pobudo novemu stremljenju v arhitekturi, ki je rodilo neštivilno nenačetih problemov. V začetku se je reševalo vprašanje reklamnih prostorov in kioskov z ozirom na praktičnost in estetiko, nadalje reklamno avenijo, ki je tvorila s svojo celoto harmonijo, kar je dalo pobudo, da so začeli reklamo prenašati na stavbo samo, tako da je bila tendenca, ustvariti nov tip trgovinske hiše, sedaj jasna. Ne več plakati na trgovinski hiši, trgovinska hiša sama naj bo reklama in plakat, ne sicer v zmislu plakata, ampak njegove naloge. To spoznanje v trgovskem svetu je odkrilo arhitekturi novo pot, ki jo rešuje z velikim uspehom roko v roki s trgovino. Ustvarilo se je že dosti na tem polju, ker zahteva to potreba velemestne trgovine, a kako se bo pri današnji možnosti moderne tehnike to še razvilo, je pač težko reči, ker je tudi problemov še dosti kljub originalnim idejam, poizkusom in mnenjem. Sicer so obstojale že prej velike trgovinske hiše, kakor «Bon Marché» v Parizu in druge, vendar spravlja današnja tendenca to rešitev v popolnoma drugo smer, zlasti v pogledu reklame in iz nje izvirajočih potreb v trgovini. Danes stremi že vsaka panoga trgovine po lastni hiši, že vsak trgovec si ustvarja dom, ki naj opozarja pasanta na predmet, ki mu ga more nuditi. Skica take manjše moderne trgovinske stavbe je projektirana v

fasadi pred vsem glede na dnevno in nočno svetlobno reklamo. To je na zunaj nje bistvo — plakat. Kako naj se razvijejo večja trgovinska blagovna poslopja, kakor «Bon Marché», kjer se nudi gostu vse, česar želi in išče, kaže projekt arhitekta Lengyela. Z etažnimi izložbami — ker je izložba pač najodličnejše reklamno sredstvo — opozarja pasante že od daleč na posebne hodnike, kjer si lahko mirno ogledajo vsakovrstno razstavljeno blago. S tem je rešil arhitekt nalogo in pomen, ki so ju imeli in ju še imajo sicer — plakati, odnosno reklamni napisi. Da je ta tip moderne trgovinske hiše povsem drugačen, skoro ni treba še posebe omenjati.

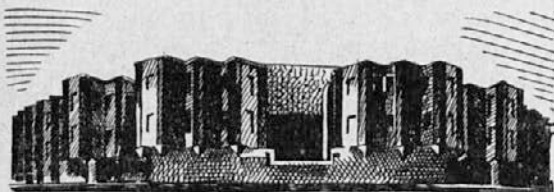
Danes še ni rešen element — trgovinska stavba, vendar pa obstoja kljub temu mnogo misli in načrtov, kakšno lice bo imelo v bodoče trgovinsko središče mesta in kakšna bo nova pot, ki jo bo moral ubrati arhitekt pri njenem reševanju.

Prvi, ki se je spraval na rešitev problema, iz teh elementov — trgovinskih hiš — rešiti celoto — trgovinsko avenijo, oziroma trgovinski trg, je bil pokojni arhitekt Muthesius, ki je gledal daleč v bodočnost ter dosegel prav zaradi tega neuspeh pri svojem projektu, ker ga tedanja doba še ni razumela in pojmila. Po njegovih spoznanjih in načelih je ustvaril pozneje nemški arhitekt Otto Bünz načrt (leta 1923.) za «Nollendorfplatz» v Berlinu. Tu čutimo tendenco, tak trg v arhitekturi združiti in iz njega stvoriti celoto, in sicer pred vsem v svetlobni nočni reklami, zakaj tu stopa zla-

sti rešitev velikopotezne svetlobne reklame prvič kot problem ureditve mest v ospredje. Na sliki vidimo velike prazne horizontalne ploskve v podnožju stavbe, ki naj se izpolnijo s plakati in reklamnimi napisi, nad vhodom v notranjost stavbe so visoke vertikalne ploskve, ki služijo istemu namenu kakor horizontalne, na vsej stavbi, v predelih med okni, pa so v podnožju trikotne konzole, na katerih slone svetlobne prizme, ki so ponoči razsvetljene in ki učinkujejo kakor svetlobni pilastri in kandelabri. Pred vsem je treba poudarjati harmonijo vsega reklamnega orkestra, ki učinkuje glede na reklamo gotovo sugestivneje nego prosto plakatiranje. Ta projekt kakor tudi nešteto drugih priča jasno, da bodo dobila središča mest kmalu povsem druga lica, ker bo znala arhitektura izkristalizirano hotenje in stremljenje trgovine rešiti pač z duhovitostjo in logiko.

V kaj se bo razvilo v bodočnosti vse to, je danes težko reči; dosti je misli in projektov, ki se načeloma skladajo, a tudi pobijajo. Eno je gotovo, da so življenje in njega potrebe gotova stvar, misli, mnenja in prorokavanja pa več ali manj le ugibanje.

Bodočo ulico, nekako okoli leta 2000., si predstavljajo nekateri ljudje tako, kakor kaže slika. Treba je misliti pred vsem na izpopolnitev v tehniki, na veliko važnost aeroplanov v reklami, na radio in reflektorje. Stavbe so zgrajene v steklu. In če dobro opazuješ sliko, vidiš, da ni nikjer imen tvrdk, zakaj vse to je nepotrebno. Na fasadah so le označbe blaga, s katerim tvrdka razpolaga, oziroma njene znamke, kakor: «Fili», «Fax», «Erdob» itd. Na desni

zgoraj se vidi hotelsko letališče, aeroplan, ki piše reklamo, i. dr. Cestni promet posredujejo veliki avtomobili s steklenimi strehami, da je mogoče videti reklamo nad njimi. Zanimiva je ta slika zlasti zatagadelj, ker priča, kaj je reklama, kolikega pomena je in v kakšno svetovno velesilo se bo še v bližnji bodočnosti razvila.

Takih in enakih projektov je silno veliko. In kdo ve, ali ne bo tvorila vsaka posamezna panoga trgovine svoje zaključene ulice ali svojega trga v središču mesta, tako da bo trgovinski njegov del podoben veliki velesejemski dvorani z različnimi paviljoni. In morebiti bo na večer, ko bodo zagorele luči, sleherni izmed teh paviljonov — teh trgov — tvoril v mestu svetlobno celoto v svoji barvi, tako da bo središče mesta ponoči pisana mavrica refleksov in luči.

Zgolj eno je glede bodočnosti jasno, t. j. da se mora reklami pripisati velik kulturni pomen, zakaj njena izraba in njena ustrezna umetniška rešitev se dá doseči danes samo z arhitektom po načelih o modernem urejanju mest.

Knez Božidar Karadžordžević:

KRALJEVA ŽALOST.

(Iz francoščine prevel A. Debeljak.)

Prince Aleksij in Božidar sta bila prapravnika proslulemu Karadžordžu. Njun ded Aleksij, rojen v Topoli 1801., se je bil po srbskem porazu 1813. umaknil v Avstrijo, po nekaj letih pa se odtod preselil v Rusijo, kjer je bil pripuščen v najožji krog carja Aleksandra I.

Iz svojega zakona z bogato Romunko iz Besarabije je imel edinega sina, kneza Jurija. Ta se je peročil z gosposlično Sarko, hčerjo velikega srbskega ladjedelca, ki je zapustil velikodušne darove v prid svoji domovini.

Prince Jurij se je nastanil najprej v Nici, potlej v Parizu, kjer mu je princesa Sarka povila dva sina: Aleksija 1858. in Božidarja 1861. Med tem ko je kralj Milan Obrenović, stanujoč v isti ulici Bulonjskega gozda, živel razkošno in potratno ter v nečast svoji domovini, sta Božidar in Aleksij z vzornim in zglednim naporom utrjevala prijateljske vezi med svojo drugo očetnjo in Srbijo.

Aleksij se je v borbi s Turki 1912. in 1913. junaško udeleževal bojev za srbsko neodvisnost, med svetovnim pokoljem pa razumno in požrtvovalno vodil zdravstvene oddelke v vojski, kjer si je nakopal bolezen in smrt.

Brat Božidar, sličen «križanemu Kristu», kakor ga opisuje francoski senator H. Le Roux, je bil čudovito nadarjen kot umetnik, pesnik, romanopisec in umetnostni kritik. S svojim ubranim petjem — spremljal ga je znameniti francoski pisatelj Pierre Loti na kitari — je čestokrat ganil do solz odlično francosko družbo. Glasbenik Faure ni imel nobenega boljšega učenca... Kakor zatrjuje njegov učitelj Roll, predsednik društva za lepe umetnosti, bi bil Božidar igraje dosegel svetovno ime tudi kot slikar, ako bi bil vztrajal v tej stroki.

Posebno se je odlikoval v umetnostnem obrtu. Mnogo njegovih izumov je izvršila pariška industrija. Ker krajev bratrance ni maral živeti na tuje stroške, niti prodati svoje osebnosti za zlato neke bogate dedinje, je trdo delal za vsakdanji kruh. V predmestju Sv. Antona je v veliko osuplost vseh pariških slojev več let robotal, pogosto obedoval po ljudskih gostilnicah ali celo v jav-

nih vrtovih med preprostimi tovariši, ki so se od njega s pridom učili zmernosti in skromnosti. Zvečer pa si je nataknil frak in dostojanstveno vršil svojo vlogo v imenitnih krogih. Njegovo okusno pohištvo, njegovi glavniki, njegove žlice, njegovo vdeleno usnje, vezene in okviri dragim kamenom so dali dosti pobude za napredek v pariškem obrtu. Dokaj teh predmetov najdeš po muzejih starega in novega sveta.

Izredno darovita narava ga je mikala v raznovrstne panoge človeškega udejstvovanja. Prince Božidar slove kot pisec uglednih romanov in povesti. Podajati je umel običaje, čustva, verske šege in obrede v tako popolnem francoskem slogu, da ga prenekateri ocenjevalci ne čislajo manj od svetovno znanega P. Lotija. Njegov spis «Opazke o Indiji» pomeni pravečo razodetje o tem čarobnem carstvu. Ni čudo, če je toliko najpomembnejših umetnikov s kistom in dletom tekmovalo, kdo bo značilneje ovekovečil njegovo zanimivo ter izrazito obličje.

Obenem je bil priznan kritik. Poznavanje raznih dežel in jezikov (govoril jih je šest) je dajalo posebno ceno njegovim sodbam. Sodeloval je predvsem pri francoskih listih, a tudi številni angleški, nemški, ameriški in ruski ozborniki so priobčevali njegove članke. Mnogo teh bi bilo vredno ponatisniti. Tako na primer razpravo o modernih igračah, ki po pisateljevem naziranju kvarijo našo vest. Obujajo v njej ljubezen do napačnega, nepristnega. Donde in čeče, ki se dajejo dekletom, pozneje nezdravo vplivajo na miselnost. Pride dan, ko mladenka želi postati podobna svoji punčki ter išče na svoji omariči proizvodov, ki pretvarjajo žensko lice v odurno naličnico.

Pred nekaj leti je izdihnil daroviti kneževič. Njegova mati Sarka, ki je v svojem salonu sprejemala veljake, vladalce, velike pisce, umetnike, igralke in preproste umetnostne delavce, živi sedaj osamljena edinemu namenu: da prispeva slavi svoje domačije, upoznavajoč okolico z deli svojih dragih rajnih. Naj bi pričujoče vrstice nekoliko prispevale njenemu stremljenju!

*

Rdečkasto jutro cvetoče pomladi, mlačne vonjave plavajoče po zraku, bujne barve, ki jih je oživiljala sapica, vse je delalo kralja še otožnejšega, mu prinašalo še več zime v srce.

Dvor je bil poparjen. Težka turobnost, prenasičena z bojaznijo, je dušila vsakogar, dvorjane in služabnike. Kralj je pravkar stopil v neizmerno vežo, kjer so ga čakali oboroženci, slični negibnim soham. Ali mahoma je krenil nazaj, dolgčas, zagaten dolgčas se ga je vnovič polotil, odrekel se je nameravanemu sprehodu, kakor je bil že opustil misel, da bi posestil svoje ministre ali svoje dvorske šaljivce, in vrnil se je v najtemnejši kot svojega stanovanja, hoteč ondi preždeti neizprosno praznoto svoje duše.

Straža je zopet odložila orožje, in molk, za trenutek prerušen, je padel še težje na palačo,

ki je po vsem videzu skrivala smrt v sebi. Proti večeru je kralj iznenada poslal na vse strani svoje kraljevine iskat svojo dojiljo, svojo dobro, drago kmetico, ki ga je nekoč redila s svojim mlekom, ki je nekdanj zibala kraljevskega dojenčka, videla njegov prvi nasmeh, blago kmetico, katere se je vladar v svoji pobitosti spomnil pri tej priči kot edine, ki bi mu morda vsaj za trenutek utegnila vrniti upanje in veselje do življenja.

In nestrpen, v strahu in grozi, čeprav je bil sicer neobčutljiv, je z dolgimi koraki meril svoje obširne hodnike, se zdaj pa zdaj oziral skozi široka steklena vrata... Naposled je pripela vrla seljanka. Vsa stara v obraz, nabran v široke gube spačenega nasmeška.

Stopi bliže proti svojemu vzvišenemu renčniku, se globoko prikloni ter se s težavo zopet vzravna... In smehljal ji zgine z obličja, se spremeni v bolest ob pogledu na senco, ki zastira kralju čelo, mu pokriva vid, ga dela podobnega mrliču v sanjah.

«Vaše Veličanstvo...», jame, ko more po daljšem molčanju, med katerim jo je kralj opazoval, zopet priti do besede.

«Nikar, dojilja, nikar ne glej v meni kralja, ravnaj z mano kakor z detetom, vrni mi trohico moje mladosti s svojim poljubom, zaziblji me v prejšnjo radost s svojim laskanjem.»

In starka ostane tiho, ker jo je preveč preplašilo veličanstvo njenega dojenčka, zlasti pa čemerna, odvratna tegoba, ki se mu bere z lica. Spusti se v jok in ga izprašuje.

«Zakaj si bolan? Mar nisi kralj? mar ti ni samo zapovedati svojim zdravnikom, da se bolezen pobere od tebe?»

«Zdravniki ne morejo moji bolečini do živega. Vse so že poskusili. Tare me moreča tegoba, srka v meni življenje pri samem izviru, mi vzbuja gnus pred vsem. Vse sem že poskušal, delo, razvedrilo. Utrujal sem telo, poprej pa sem upehal duha, in naveličal sem se vsega, kraljevanja, življenja, samega sebe.»

«Si li mislil na druge? delal dobro? odpuščal žalitve?»

«Dal sem zakone svoji deželi, deloval v njen prospah, državne blagajne so nabito polne denarja, vojska je boljša nego pri vseh mojih sosedih, moji ministri so nepodkupljivi, moji umetniki najslavitejši, moji učenjaki so v čast in slavo domovini.»

«Tāk hodi z mano», veli dojilja. «Vem, česa nisi storil, in kaj te edino utegne ozdraviti.

Pridi.» In odvedla je kralja iz dvorca v črno noč. V spremstvu dveh orožnikov s plamenicami v rokah je šel skozi mesto in se slednjič ustavil pred trdnjavo, kjer so ječe.

Most na verigah se spusti na tla, kralj vstopi in vrata se odpro v dolga mračna hodišča, kjer se zrak zdi prenasičen z gorjem in vzdihovanjem.

«Tu so tatje», razlaga vrhovni paznik, «ondile pa ubijalci. Tale je zadavil svojega gospodarja, da bi ga okradel, onale je umorila svojega otroka.»

In dojilja pospeši korak, omamljena od tesnobe spričo vse te grdobije, ki plahuta okoli nje, ter odvede kralja s sabo.

Stopijo niže proti temnicam, kjer so nevarni siroveži, ločeni od sveta v somraku podzemskih zaporov. Še niže dospo do nečiste beznice, ki s svojo nesnago zapira duri... Tam obstanejo. In dojilja vpraša:

«Kaj so zagrešili ti, ki so tukaj zaklenjeni?»

Ravnatelj se ne upa odgovoriti; nazadnje zamrmra: «Žaljenje Veličanstva.»

«Odklenite jim vrata», reče dojilja...

Iz temē udari dušljiv smrad po vlagi in soperi, da se kralj kar odmakne... A dojilja ga pomiri s svojo materinsko dlanjo, ga nežno objame in oprt na njeno blago srce matere rednice stopi v smradotok.

Umazani stvori, oblečeni v ničvredne cape in cunje, poživinjeni od trpljenja in stradanja, se plazijo po tleh, mežikajo proti svetlobi plamenic. In polagoma se izvije tem nesrečnikom krik strahu in groze, ko razločijo orožje vojakov, spremljajočih kralja.

Dojilja se nagne proti svojemu detetu:

«Ali hočeš ozdraveti, hočeš oživeti od njihove radosti, zadobiti novo veselje do tega sveta...? Potem izpregovori besede, ki ti jih berem iz oči.»

Kralj pa je razumel, in z močnim, lepim glasom srečnega in zdravega mladeniča veli:

«Snemite jim okove, svobodni so.»

Kleče na tleh iztezajo nesrečneži proti vladarju svoje oproščene roke in iz oči jim sevajo žarki blaženstva. In dih njihove radosti prevzame kralja, mu izvabi srečne solze na trepalnice..., medtem ko mu stara dojilja šepeta:

«Vidiš, nisi bil še kralj, ker nisi odpuščal.»

Prof. Albert Sič:

KMEČKA SVATBA NA GORENJSKEM.

(ŠKOFJELOŠKA OKOLICA.)

Refren priljubljene fantovske pesmi: «Rdeča ličca, črne oči, pri nji prav kratke so noči...» se razlega po vasi in se zgublja v temno noč. Pojo ga kmečki fantje v soboto zvečer in se vesele naslednjega dne, ko bo pri fari žegnanje. Le eden med njimi je zamišljen in hrepeneč pogleduje po okencu one kamrice, kjer bedi in posluša veselo petje dekle, ki mu neprestano vznemirja srce.

«Ljubim jo. Postati mora moja žena. Jutri po maši ji kupim «odpustek»; s tem ji dokazem ljubezen, ki gori v mojem srcu edino le za njo.»

Te misli mu krožijo po glavi in prepričan je, da ljubi tudi ona njega. Čital je to z njenega obrazka, kadarkoli sta se srečala.

Naslednje dopoldne stopa v prazniški obleki proti cerkvi k deseti maši, kamor pride tudi ona. Ustavi se pred stojnico in ogleduje, kateri odpustek bi bil najprimernejši zanjo in s katerim bi ji mogel najlaže raztolmačiti svoja plemenita čuvstva. Oko se mu ustavi na srcih iz lecta. Jako lepo so okrašena z različnimi barvnimi vijugami. V sredi srca je zrcalo, ob njega levi in desni pa sta pritrjena listka z izbranimi stihii. Čita jih zaporedoma ter odlaga srce za srcem, ker ni še našel primernih besed. Na skrajnem koncu štanta pa leži srce, ki se mu zdi najlepše okrašeno. Hitro ga dvigne in čita.

Na prvem listku stoji:

«Srcé ti dam in rokó,
če je teb' tud' prav takó»,

na drugem pa:

«Želim te res za ženo imeti
in vekomaj s teboj živeti.»

Stihii mu ugajajo, plača in odide v cerkev. Po maši je med prvimi, ki gredo iz cerkve. Stopi v stran in drhteč pričakuje svojo izvoljenko. Ko prihaja iz cerkve tudi ona, se ji približa. Po kratkem pozdravu jo nagovori:

«Micka, vzemi ta odpustek in prečitaj listka. Vse to in prav tako govori tudi moje srce.»

Dekle sramežljivo povesi svoje črne očke, rdečica oblije nje obrazek in nemo vzame ponudeno ji darilce ter čita. Nato ga milo pogleda, mu poda v zahvalo svojo ročico in izpregovori polglasno: «Hvala.»

Nad vse srečen jo spremi proti domu.

Dekle ima na svojih prsih pripet šopek iz nageljna, roženkravta in rožmarina. Med potjo jo fant prosi, naj mu ga podari za spomin. Brez premisleka ga sname raz prsa in mu ga izroči, on pa si ga ves vesel pripne za klobuk.

Kmalu po tem sestanku zaupa Micka ljubezen do Jožetovega Janeza svoji materi in jo prosi, naj obvesti o tem tudi očeta. Ker je Janez dober, pošten in varčen fant, sta oče in mati zadovoljna, da se hči poroči. Zadovoljni pa so z nevesto tudi Janezovi starši, saj je dekle na najboljšem glasu in nje dota tudi ne bo majhna.

Po Vseh svetih pride ženin s svojim prijateljem, vplivnim možem, k nevestinim staršem in zaprosi njihovega dovoljenja. Pred pustom bo njuna poroka.

Tako, kadar odloča medsebojna ljubezen,

Na kmetih pa čestokrat določajo sinu nevesto le njegovi starši. Stori to, da bi prišel njihov sin po dobri ženi do blagostanja, bodisi po pridnih rokah neveste ali po lepi doti, še bolj pa, po obojem. V tem primeru pošljejo fantovi starši na nevestin dom svojega zaupnika «snubača», ki naj poizvé, če bi bili njeni starši zadovoljni s to zakonsko zvezo. V primeru, da jim je ženin po volji, se odpravi le-ta takoj naslednjo nedeljo popoldne s sosedoma ali prijateljema snubit na nevestin dom in povabi nevesto, da pride na «ogled», to je, da si pride ogledat, v kakšno hišo naj se primoži. Po ogledu se dogovore, koliko dobi nevesta dote in kakšna bo bala. Bala je namreč zelo različna. Odvisna je od obojestranskega premoženja. Teden dni po tem razgovoru gre do notarju, da jim napravi ženitovanjsko pismo. Po nadaljnjih treh tednih se vrši poroka, med tem pa se z veliko naglico izgotavlja in pripravlja bala. Pri premožnejših nevestah obstoji bala iz sobne in kuhinjske oprave ter poljskega orodja. Za sobno opravo dobi nevesta dve kompletni postelji, tri omare polne perila in obleke ter skrinjo, napolnjeno s pšenico, nekaj stenskih tabel in križ. Ne sme pa manjkati kolovrat z lepo izrezljano preslico, obloženo s predivom.

H kuhinjski opravi spadajo kuhinjska omara, napolnjena s krožniki, skledami, raznimi lonci in jedilnim orodjem. Poleg omare pa je razno kuhinjsko orodje: burklje, rešeta, peharji, pinca, škafi, lopar ter omelo za pometanje peči.

Kot poljsko orodje ji dajo vile, grablje, motike, jerbace in motičico. Poleg naštetega dobi tudi voz žita v vrečah ter poln kurnik kokoši in piščancev.

Dva dni pred poroko, to je v soboto, pride ženin s sosedi in starejšino z godcem na čelu na nevestin dom po balo. Tu je že pripravljena pojedina, ki jo imenujejo «kosilo». Po kosilu prično ženinovi sosedje nakladati balo in uganjajo pri tem razne burke.

Prva, kot najtežja, pride na vrsto skrinja z žitom. Toda te ni lahko dobiti. Nanjo sede namreč nevestin brat, če tega ni, pa kak njen sorodnik in je ne dá odnesti, dokler mu ne dajo zahtevane odkupnine. Prične se pogajanje. Ponujajo mu razne vsote, a vse v tujem denarju: v lirah, kronah, starem srebrnem denarju in tudi v dolarjih. To pogajanje traja včasih kar po dve uri in je sklenjeno šele tedaj, ko mu ponudijo primerno vsoto v našem

denarju. Nato skušajo skrinjo dvigniti, a je ne morejo; vedno jim izpodletava, ker je spodaj namenoma namazana z milom. Ko je odstranjena tudi ta zapreka, jo nalože na voz, za njo pa ostale dele bale.

Na vrh voza polože «peto kolo». To je mogočen hleb kruha, v katerega je vtaknjen velik kuhinjski nož. Tudi pri tem imajo svoje «špase». Namesto kruha prinašajo domači stara raztrgana rešeta, košare brez dna, raztrgane peharje in drugo. Med nakladanjem poganja voznik konje, a jih obenem tudi zadržuje, da ne morejo potegniti, ker voza ne sme odpeljati brez «petega kolesa». Ko je «peto kolo» končno na vozu, mora «drug» zelo paziti nanj, ker ga fantje domače vasi, ki si ogledujejo vse te burke, kaj radi skrivaj vzamejo z voza. Med burko, ki jo uganjajo s «petim kolesom», pa morajo ženinovi sosedje ugrabiti domačega petelina. To pa je težko izvedljivo, ker jim nevestini sosedje to nakano na razne načine preprečujejo. Ko ga končno vendarle dobé v roke, ga izroče starejšini na vozu. S petelinom pa stvar še ni končana. Manjka jim še krava. Tudi ta spada k bali. Ženinovi sosedje stopijo urno po njo v hlev, jo okrasijo z vencii in jo privežejo k zadnjemu vozu. Sedaj šele je bala popolna.

Ko je nevestin oče še odšel ženinu izgovorjeno doto (ako ni dogovorjeno, da mu jo odšteje na dan poroke), je stvar v redu. Poženejo konje in odpeljejo visoko naložene vozove ob glasnem vriskanju ter zvokih harmonike na ženinov dom.

Vendar traja vesela vožnja le do konca vasi. Tu se morajo vozniki ustaviti, ker so jim domači fantje «zašrangali». Je namreč navada, da napravijo fantje «šrango», kadar hoče ženin odpeljati nevestino balo iz vasi. S primerno odkupnino šele dobi od fantov dovoljenje, da sme to storiti. Ta odškodnina se ravna po višini dote in znaša včasih do tisoč in celo več dinarjev. Zato se je že zgodilo, da se je poga-

janje razbilo. V takem primeru so se morali vozovi vrniti nazaj v vas.

Zašrangajo pa takole: Ko dospejo svatje do fantov, stopita dva izmed njih vsak na eno stran ceste in držita preko ceste napeto vrv ali verigo. Pri premožnejših svatbah napravijo šrango iz svilenih rut ali sklepancev, ki so zvezani med seboj. Pogosto držita fanta ob sebi tudi majhno smrečico (mlaj), bogato okrašeno z raznobarnimi papirnatimi trakovi in loščem.

Starejši izmed fantov stopi k vozu, v katerem sedi ženin, ter mu prečita sledeče «pismo»:

Pozdravljeni nam dragi bratje!
K nam dovedla Vas je pot nocoj.
Namen je Vaš postati svatje,
vzeti balo že s seboj.

V ponos in čast si šteje fara
na snubce vzorne, naša vas,
še bolj pa na dekleta zala,
ki poštena rastejo pri nas.

Prišel si ženin v naše kraje,
sem dovedlo Te je srce,
si vzljubil naše cvetne gaje,
ki roža krasna v njih cvete.

To veš, da rabi cvet vrtnarja,
ki varno ga gojiti zna,
za deklico se bolj poudarja
poštenje, to največ veja.

Glej, čuvali smo Ti nevesto,
deklisko čast ji vsikedar,
podala bo Ti roko zvesto,
ko pelješ tja jo pred altar.

Le nekaj je ob tem pelina,
a to popraviš Ti takoj,
saj ženin te pomočke ima,
ko hoče balo že s seboj.

Postava znana Ti je naša,
vozič čez mejo se ne sme
prav nič, dokler se nas ne vpraša,
in najmanj balo, to se vé.

Dal bodeš odkupnino skromno,
dinarjev tisoč, če ne še več, —
saj veš, da vina zdaj je borno,
in liter, ta je hitro preč.

Sedaj se prične pogajanje. Fantje popuste od svoje zahteve, a ženin zopet nekoliko primakne. Ko se pogodijo, izroči ženin fantu odkupnino, na kar prečita le-ta še zadnjo kitico «pisma»:

Na Vaše zdravje bi trknili,
vozite balo le od tod, —
nevesto, ženina Bog živi,
naj sreča spremlja Vas povsod!

Fantje odstranijo «šrango» in svatje se odpeljejo dalje.

Za «šrango» dobljeni denar prihranijo fantje do nedelje. Ta dan napravijo v domači gostilni ples in povabijo nanj vse fante in dekleta iz domače vasi. Plešejo, pijejo in jedo, da porabijo vso odkupnino. Ako je zmanjka, dodajo fantje še vsak nekaj denarja in veselje se nadaljuje do ponedeljka pozno v jutro.

Ko se pripeljejo svatje na ženinov dom, raztovorijo ženinovi sosedje balo in jo postavijo v hiši takoj na določene prostore.

V ponedeljek, na dan poroke, se zberejo od ženina povabljeni svatje na njegovem domu in se odpeljejo zgodaj dopoldne po nevesto.

Ko dospejo vozovi do hiše, so vežna vrata zaklenjena, v hiši pa vlada mir, kakor da so vsi še v globokem spanju. Zato prično razbijati po vežnih vratih in klicati pri oknih, naj vendar že vstanejo, saj je zdavnaj že beli dan. To klicanje traja toliko časa, dokler se v hiši ne oglasi kdo izmed domačinov in pride na pol oblečen k oknu vprašat, kaj hočejo. Ko mu povedó, da so prišli po nevesto, jim domači odpro duri.

Vsi svatje krenejo v hišo, povprašujejo po nevesti in jo iščejo vsepovsod. A domači jo imajo skrbno skrito v kamri ali kje drugod. Namesto nje pa pripeljejo staro, zamazano beračico ali ciganko, tako je namreč našemljen kak domač ali sosedov fant. Toda te ne mara nihče. Končno se je vendarle usmili godec, ki jo sprejme kot pravo nevesto. Nato pripeljejo drugo nevesto, oblečeno v lepo svatovsko obleko; to sprejme rade volje starejšina. Za tretjo nevesto pripeljejo družico, to si vzame drug. Šele četrta nevesta je prava in to sprejme ženin. Nato zaigrajo godci poskočnico in vsi

pari zaplešejo po sobi. Po plesu se poslovi nevesta od matere in očeta. Poklekne pred nju, mati jo poškropi z blagoslovljeno vodo, oba pa ji podelita svoj blagoslov. Ta prizor je navadno tako ganljiv, da porosi marsikatero oko navzočim. Po končanem blagoslovu in slovesu vloži nevesta ženinu za trak na klobuku svilene niti raznih barv. Ta svila je nekak talisman, ki naj varuje bodočega moža bolezni in nesreče. Po škofjeloških manufakturnih trgovinah napukajo niti iz svilenih koncev nalašč v ta namen in jih prodajajo v malih štrencih. Malo je nevest, ki bi se ne preskrbele pred poroko s to svilo. Ko je odpravljen tudi ta običaj, zasedejo svatje vozove, in sicer po sledečem redu:

Prvi voz zasedeta ženin in starejšina, drugoga nevesta in teta, v tretjega sedeta drug in družica, ostale vozove pa zasedejo svatje, razvrščeni vedno po parih.

Nato se odpeljejo v cerkev, kjer se vrši poroka. Po duhovnem opravilu gresta krog oltarja k ofru prva ženin in nevesta, za njima pa vsi svatje, katerih je pri večjih svatbah 25 do 30 parov. Nato zasedejo svatje nove vozove, a prve tri v drugačnem redu kot prej. V prvi voz sedeta ženin in nevesta, v drugi teta in starejšina, v tretjega pa drug in družica. Ko se pripeljejo na ženinov dom, zasedejo svatje krog mize prostore, ki jih jim odkaže «drug». Sedaj se prične «kosilo», ki ga je pripravila v ta namen najeta posebna kuharica.

Kosilo se menjuje trikrat. Najprej postavijo na mizo juho, potem govedino s hrenom in suho meso s krompirjem ter salato. Pri drugi menjavi je zopet juha, toda z drugačno zakuho, potem pečena kuretina z raznovrstnimi salatami in močnate jedi: štruklji, flancati, bobi in potica. Pri tretji premeni pa pridejo na vrsto prekajene mesene klobase s kislim zeljem, zopet drugovrstne močnate jedi in kuhano sadje. Vina pa je že od početka v izobilju na mizi.

Pri kosilu ima «drug» mnogo posla. Skrbeti mora, da se poslužujejo svatje v zadostni meri jedil in pijače. Družici pa, ki sedi poleg njega, nadeva na krožnik jedi in ji zreže na koščke tudi meso. Sploh je posebno pozoren nanjo.

Koncem kosila nudi kuharica gostom še črno kavo. Med spremembami jedil so kratki presledki, ki jih izpolnjujejo svatje s plesom. Po prvem delu kosila zapleše najprej starejšina s teto, potem ženin z nevesto, nato pa drug z družico. Pri vseh nadaljnjih «vižah» pa mora plesati «drug» z vsako žensko, kar jih je med svati.

Zvečer se fantje in dekleta iz domače in soslednjih vasi zberejo na ples, ki se vrši na ženinovem podu. Ples traja od devetih zvečer do treh zjutraj. Pa tudi za ta ples imajo določen poseben red, ki ga imenujejo «viže». Najprej so svatovske viže; pri prvi teh viž plešeta ženin in nevesta sama, vsi drugi pa stoje krog njiju. Pri drugi viži plešeta drug in družica, pri tretji starejšina in teta, četrto in peto vižo pa plešejo svatje. Za temi vižami pridejo na vrsto fantje in dekleta, a tudi ti po določenem redu. Najprej plešejo fantje in dekleta iz ženinove — torej iz domače — vasi, potem iz nevestine, in za temi šele oni iz soslednjih vasi.

Da so godeci pri igranju poskočnic bolj pridni, jim je treba tudi pridno mazati z denarjem, sicer se kaj radi ravnaajo po starem geslu: «Za malo denarja — malo muzike.»

O polnoči se vrši večasih prav ginljiv prizor. Starejšina pozove teto, naj sname nevesti «krancelj» z glave, kar pomeni, da ni več dekle, temveč žena. V tem slavnostnem trenutku nastane tišina, ki jo čestokrat prešine ihtenje neveste. Toda prvi godec je takoj pripravljen, da zbudi s svojimi dovtipi spet veselo razpoloženje.

Ko se bliža v torek zjutraj tretja ura, vzame starejšina v roko metlo in prične na podu pometati, kar pomeni, da je ples na podu zaključen; nadaljuje pa se potem še v hiši in traja do torka popoldne.

Sedaj je treba svatom poravnati račun. A preden določijo, koliko pride na vsak par, mora biti miza dobro obložena s pečenko in močnatimi jedili, kozarci morajo biti polni, v litru pa postavijo na mizo črno kavo kot znak, da je zmanjkalo vina. Ker pa svatje dobro vedo, da temu ni tako, določijo tri možé, da gredo pomerit sod, ali je res že prazen. Ko se vrnejo, prineso starejšini kupico, napolnjeno do polovice z vodo, vrh nje pa ostalo polovico

z vinom. Da morejo vrh vode natočiti vina, ne da bi se le-to zmešalo z vodo, polože na vodo košček kruhove skorje, nanjo pa prav previdno nalivajo vina. Vino se na ta način ne zmeša z vodo in plava vrh nje. Starejšina ogleduje to čudo v kozarcu in pije. Pri tem pa se vino zmeša z vodo in starejšina zmaje z glavo ter pravi, da s takim vodenim vinom ni zadovoljen. Preskrbeti morajo dobrega, samega vina, potem šele bodo mogli delati račun. A pravega računa v resnici ni. Starejšina in dva svata le določijo vsoto, ki naj jo dá vsak par nevesti v dar. (Na par so svoj čas računili po 5 gl., pri boljših svatbah tudi po 10 gl.). Za računom prične pobirati denar tudi starejši godec, ki ima na svatbi sploh veliko in narporno vlogo, saj mora s svojimi dovtipi zabavati vso družbo. Ko je pobral od vseh svatov zase in za ostale godce, se zunaj preobleče v žensko, kuharičino pomočnico. Obe roki pa si obveže z rutami in tarna, kako močno se je pri kuhi opeknel.

Denar pobira z zajemalko. Ko je napolnjena, nastavi še krožnik in izroči denar kuharici.

Takoj za njim nastopi v goved našemljen drugi godec ali kak domač fant. Ogrnjen je s kocem, izpod njega pa moli namesto glave star lonec na daljšem drögu. To govedino, ki se pomika po vseh štirih, prižene-

jo v sobo in jo stavijo na prodaj. Ko je kupljena, stopi predenj «mesar» z belim predpasnikom in ubije živinče s tem, da udari s sekiro ali polenom po loncu, da ga razbije. Nato se prične zopet ples, ki traja do torca popoldne.

V torek popoldne krog tretje ure šele se prične svatje odpravljati domov., Prvi gredo nevestini sorodniki, za njimi pa ženinovi. Vsak dobi za odhod culo, napolnjeno z odhodnico (šajdeznom). Vsako skupino spremlja godec nekoliko od hiše in se povrne, da spremlja drugo. Nazadnje se poslové sosedje. Ženin in nevesta pa ostaneta doma in sedaj šele se prične za nju popolnoma novo, zakonsko življenje.

Stankó Trček:

O ZRAKOPLOVNICAH.

V lanski Pratici smo čitali, kako človek izkorišča upor zraka za letanje. Čitali smo tudi, da se je te umetnosti naučil šele pred dobrimi dvajsetimi leti. No, prednameci so se že celo stoletje prej vozili po zrakovju s pripravami, ki niso letele, ampak plavale. Tem zračnim plovilom na plin pravimo «baloni», če nimajo strojev za pogon, «zrakoplovnice», če jih imajo in jih zbog tega moremo krmariti.

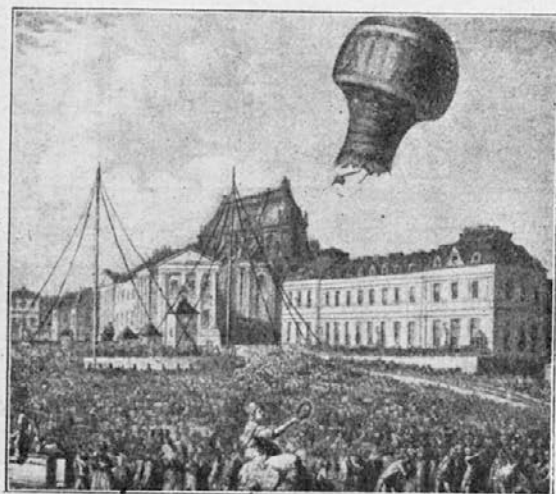
Zgodovina plovil na plin je v primeru z ono letal zelo mlada. Navzlic temu so iznašli balon mnogo prej ko letalo. Vzrok je pač ta, da za zrakoplovbo na plin v naravi ni bilo primerov; po drugi plati pa je balon nekaj tako preprostega, da se je misel nanj pojavila sama, čim so odkrili pline, ki so lažji od zraka. Prvi načrti nekakih balonov so se pojavili v teku 17.

in 18. stoletja, ko so vzcvetele znanosti. Ti načrti so bili prefantastični, da bi bili ustvarljivi. Na boljše se je obrnilo leta 1766. z iznajdbo lahkega vodikovega plina.

Preden pa se je posrečilo izdelati balon na vodik, sta septembra 1783. brata Montgolfier, tvorničarja papirja v Parizu, presenetila svet s prvim balonom, ki je bil polnjen z vročim zrakom. Le tri mesece kasneje je izdelal profesor Charles prvi z vodikom polnjen balon.

Plovilo so kmalu izpopolnili; imelo pa je to nevšečnost, da je bilo popolnoma prepuščeno vetrovom. Zavaljo tega so že izpočetka skušali iz njega narediti vodljivo «zrakoplovnico». Sicer so že takrat vedeli, kakšno bi moralo biti tako plovilo, manjkalo pa je lahek, a jak pogonski stroj. Povrhu tega so francoska revolucija

in napoleonske vojne odvrčale zanimanje drugim. Šele okrog leta 1850. so začeli z resnimi, deloma uspešnimi poizkusi, in možje kot Giffard, Haehnlein, Renard so s svojimi izumi dokazali, da je plovba z zrakoplovnici mo-

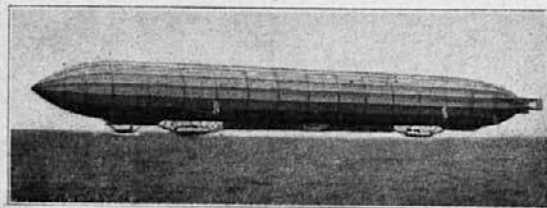

Prvi poskus bratov Montgolfier z balonom leta 1783. v Versaillesu.

goča. Pravo rojstno leto teh aparatov pa je leto 1900., ko se je v Friedrichshafenu ob Bodenskem jezeru dvignila prva «ogrodjarica», delo grofa Zeppelina.

Preden začnemo z opisom poedinih plovil, naj na kratko omenimo element, v katerem, rekli bi, živijo. Ta element je zrak.

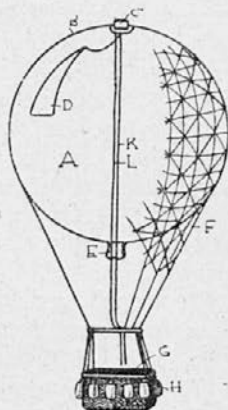
Naša atmosfera je zmes plinov, v glavnem dušika, kisika in vodika. Kakor vsak plin, tako tudi zrak pod vplivom temperature neprestano spreminja svojo gostoto, s tem pa težo. Hladen zrak je gost in suh, gorak pa redek in vlažen. Kubični meter zraka tehta povprečno 1293 gramov; čim pa se toplota in gostota spremenita, se tudi teža zmanjša ali zveča. Toplota zračnih plasti pada z naraščajočo višino; v naših krajih znaša pri tleh povprečno $+8^{\circ}\text{C}$, v višini 10.000 m pa že -51°C . Zgornje plasti atmosfere pritiskajo na spodnje

Prva zrakoplovnica grofa Zeppelina.

in jih zaradi stisljivosti zraka močno zgoste. Tudi gostota ozračja pojema z višino. Izmerili so, da je v višini 5000 m za polovico, v višini 10.000 m pa za dve tretjini redkejša kot pri tleh. Ta okolnost je za zrakoplovbo silno pomembna.

Plovba na plin (aerostatika) temelji na okolnosti, da predmet redkejše sestave plava v tekočini ali plinu gostejše sestave. Pravimo, da zrak predmet «vzganja». Že Grk Arhimed je dognal, da je vzgon enak teži one količine zraka, ki ga predmet izrine. Vzemimo za primer oblo, vsebujočo 600 m^3 zraka. Če ta zrak izsesamo, more obla vzdigniti toliko tovora, kolikor tehta 600 m^3 zraka, to je $600 \times 1293 = 775\text{ kg}$. V resnici oble kajpada ne smemo izprazniti, ker bi jo pritisk zraka sploščil. Napolnimo pa jo s plinom, ki se zračjemu pritisku upira, je pa mnogo lažji. Na ta način nastane razlika med težo plina in težo zraka, ki jo izrabimo za dviganje v višave. Plovilo na plin v celoti torej ne sme biti težje kakor izrinjena količina zraka.

Slika 1.

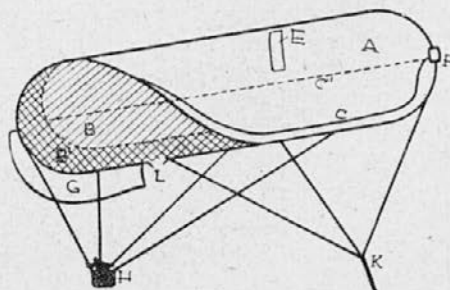
A obla, C zaklopka, E štula, F mreža, G košara, H pritežek, D razderač, K vrvica k razderaču, L vrvica k zaklopki.

Če ogledujemo balon (slika 1), vzbuja našo pozornost ogromna, s plinom napolnjena obla. Opazimo, da je lupina sešita iz številnih kosov blaga. Za balonsko blago rabimo fino, s firnežem poličeno svilo ali pa sestavo iz dveh plasti svile ter plasti kavčuka. Firnež in kavčuk branita plinu uhajanje skozi luknjice svile. Na temenu oble je vdelen zaklopka (ventil), katero moremo z vrvico odpirati in izpuščati plin. K odprtini v vnožju je prišta «štula». Tod oblo polnimo. Važneje pa je, da more skozi štulo uhajati plin, če se preveč segreje, sicer bi oblo razgnal. Na lupini vidimo še dolgo, jeziku podobno odprtino, prelepljeno z blagom. To blago ali «razderač» moremo z vrvico odtrgati od lupine. Skozi nastalo razpoko plin v hipu uide, obla pa se seveda se sede v kup blaga. Tak način nagle izpraznitve je potreben pri pristanku v močnem vetru in podobnih primerih.

Oblo oklepa mreža iz tankih vrvic. Le-té se spodaj stekajo v debele vrvi, na katerih visi iz vrbe ali bambusapletena košara. Na njenih stenah so obešene vrečice s peskom, vlačna vrv, sidro itd. Prostor nam ne dopušča opisovati te priprave; omenimo le pesek. Mečemo ga iz balona, če se hočemo povzpeti v višine in je treba plovilo olajšati. Tudi voda je za to pripravna. Če hočemo z višav zopet k tlom, spustimo skozi zaklopko neko količino plina.

Vsako plovilo doseže enkrat višino, v kateri je zrak tako redek, da priprave več ne nosi. Tej največji višini pravimo «strop». Strop današnjih balonov in zrakoplovnice leži med 8000 do 12.000 m. Z malimi balončki, opremljenimi le z merilnimi pripravami, pa so dosegli že 30.000 m.

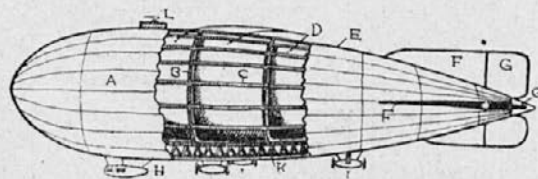

Slika 2.

A lupina, B balonet za zrak, poln, B' balonet za zrak, prazen, C vrvi k zaklopki, napeta, E vrvi k zaklopki, spuščena, E razderač, G krmila («vreča»), H košara, K vezna vrv.

Iz minule vojne dobro znana prikazen je balon-zmaj ali privezani balon. V bistvu je prav tak kakor prosti balon, le oblika mu je precej drugačna. Smoter raznih naprav (glej sliko 2) je, zagotoviti plovilu mirno lego v vetru. Z jekleno, do 1200 m dolgo vrvjo je privezano k zemlji. Tu se nahaja vrtilna priprava za dviganje in spuščanje.

Nada današnjega človeka je zrakoplovnica. Prve vrstnice so bile iz blaga in brez vsakršnega ogrodja. V nekaterih državah jih še iz-

Slika 3.

A lupina, B obroči, C nosilci, F dušilke, G krmila, I čolnici za motorje, H čoln za poveljstvo, K hodnik, L ploščad za topove.

delujejo za posebne namene. V ostalem niso kdo ve kakšnega pomena, ker sta njihova velikost in uporabnost iz tehničnega vidika omejeni. Nasprotno gledamo v «ogrodjarici» nositeljico zračnega prometa bodočnosti.

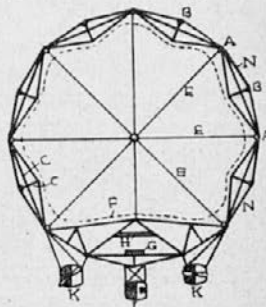
Njenemu ogromnemu telesu daje obliko in oporo ogrodje iz lahke kovine (duraluminij ali elektron) (slika 3, 4). Sestavljeno je iz profiliranih vzdolžnih nosilcev ter iz obročev. To osnovo utrjujejo vezi in žice iz jeklenih vrvi. Obroči dele notranjost v 16 do 24 stanic, v katerih je nameščenih prav toliko balonotov za plin. Zaradi porazdelbe plina v več ločenih posod se more plovilo navzlic poškodbi ene ali več izmed njih vzdržati v zraku. Baloneti so iz istega blaga kot oble prostih balonov. Opremljeni so z avtomatičnimi zaklopkami, poleg teh pa še z zaklopkami, katere odpira poveljnik iz svojega čolna. Izpuščeni plin uhaja v široke cevi, odtod pa skozi hrbet telesa na plano.

Zrakoplovnice polnimo z vodikom, včasih tudi s helijem. Vodik je sicer zelo lahek ($m^3 = 90 g$), se pa rad vname. Helij je nekoliko težji ($m^3 = 180 g$), zato pa ima neprecenljivo lastnost, da ne gori. Žal ga je na svetu prav malo. V notranjosti telesa, pod baloneti, je zgrajen hodnik. Tukaj so obešene posode za gorivo motorjev, olje, pritežek (voda!) ter ostala oprema.

Ogrodje odeva lupina iz poličenega platna. Ona manjša upor zrak in varuje notranje naprave pred vremenom. Na krmi telesa so pritrjene ploskve dušilk ter krmila za smer in višino.

Pod trebuhom vise do 20 metrov dolgi zaprti čolni za posadko in stroje. V vsakem stadiju dva ali trije motorji po 260 do 300 konjskih sil. Celotna pogonska sila moderne zrakoplovnice

znaša tedaj 2000 do 3000 konjskih sil. Nekaj motorjev se vrti tudi nazaj. Čoln poveljnika vsebuje pripomočke za plovbo, priprave za krmarenje, brezžično napravo itd. Pri vsakem motorju čuva strojnik. Seveda moremo neovirano prehajati iz čolna v čoln in sploh hoditi po vsej zrakoplovnici.

Slika 4.

A vzdolžni nosilci, glavni, B vzdolžni nosilci, pomožni, N obroči, E jeklene vezi, F lupina balona za plin, H hodnik, G brv v hodniku, K čolni za motorje, L čoln za poveljnika.

Velikost ogrodjarice presojamo po količini nosilnega plina. Telo največje doslej zgrajene je blizu 250 m dolgo ter 36 m debelo, vsebuje pa okrog 106.000 m³ plina. Tak velikan more povrhu 40 ton pogonskega materiala naložiti še 40 do 50 ton tovora. V zraku more ostati po ves teden in prevoziti do 10.000 km.

Zaradi ogromnosti je ravnanje z zrakoplovnico pri fletih v količkaj močnejšem vetru zelo težavno. Velikana mora krotiti množica 200 do 500 ljudi. V poslednjih letih se čedalje bolj uvajajo motorni ali električni vlačilci, ki so hitrejši, močnejši in cenejši kakor ljudstvo. Pomagajo si tudi z načinom shrambe. Nemcem so se prav dobro obnesle lope (hangarji), ki so se dale vrteti. S temi so dosegli dobršno nezavisnost od smeri vetrov. Angleži in Američani si pomagajo z visokimi stolpi, h katerim privezujejo zrakoplovnice. Na ta način se more plovilo obračati po vetru, pa tudi zaloge plina in goriva se z lahkoto dopolnjujejo. Za daljši odpočitek je treba plovilo spraviti v zaprto lopo.

Pristanišče za zrakoplovnice mora biti večje kot za letala. Ogrodjarica rabi navzlic temu, da se dvigne in pristane navpično, vendarle veliko prostora, zlasti ob vetrovnem vremenu. Lope in stolpi ne smejo stati preblizu skupaj. V nemškem vojnem pristanišču Nordholz so bili hangarji po več kilometrov oddaljeni drug od drugega. S tem je bil omogočen hkraten dvig več plovil.

Plovba z zrakoplovnicami zahteva obilico preudarnosti in znanja. Nosilni plin pod vplivom temperature neprestano in malone v hipu spreminja svojo gostoto, s tem pa tudi svojo prostornino ter nosilno moč. Zrakoplovnica nosi torej, po okolnostih, enkrat več, drugič manj. Razlike v nosilnosti segajo v več tisoč kilogramov. Če se, na primer, iz visokih, mrzlih plasti spuščamo v gorkejšo pritalne, se plin segreje, raztegne in ogrodjarico z večjo silo vzganja navzgor. Pravimo, da se plovilo «olajša». Pripeti se, da niti energično puščanje plina ne pomaga takoj, da moremo torej le prav počasi k tlom; včasih traja tako pristanje po več ur. Nasprotno, če pridemo iz gorkejšega okoliša v mrzlejšega, se plin skrči, zrakoplovnica se «oteži» in sili k tlom. Padanje ustavimo z izlivanjem vode, ki jo vozimo

s seboj za pritežek. Posebno nevarno je oteženje v neposredni bližini tal, kajti plovilo bi utegnulo kam zadeti in se poškodovati. Taka nevarnost preti na primer pri izvozu iz lope, v kateri je temperatura vedno višja kot na planem. Zavoljo tega lopo nekaj ur pred izvozom dobro prezračijo, da se razlike izenačijo. Če to ni mogoče, potem zrakoplovnico tako stehtajo, da v lopi sili kvišku; zunaj presežek nosilnosti hitro izgine in je plovilo točno uravnoteženo. Ko je aparat na planem pripravljen, ga olajšamo z izlivanjem neke količine pritežka, na kar se začne dvigati. Šele v višini 500 do 700 m zaženemo motorje, od tu šele se prične vožnja. Zrakoplovnica se more v navpičnici gibati ali s pomočjo plina ali pa tudi s pomočjo zračnega upora, to je na način letal. Če aparat vozi naprej, obenem pa nekoliko visi ter je toliko otežen, da uprav še sili k tlom, tedaj se zrak z veliko močjo upira v njegov trebuh in ga dviga. V tem primeru gre pot poševno navzgor, v nasprotnih okolnostih pa poševno navzdol.

Na potovanju sta vodstvo in skrb za zrakoplovnico poverjeni številni posadki, kakor na pravi ladji. Poveljnik daje splošna navodila in nadzira delo. Za pravilno smer vožnje odgovarja poseben navigacijski častnik. Le-ta obenem opazuje kompas, instrumente za plovbo, zemljo, primerja zemljevide itd. En mož ravna višinsko, drugi smerno krmilo. Strojnike pri motorjih nadzira inženjer. Zopet drugi skrbe za vodo, gorivo, mazivo in pritežke. Nalašč za to izurjeni bedé nad baloneti ter ogrodjem; živa zveza med plovilom in zemljo pa je radiotelegrafist. Tako je z neprestanim nadzorstvom poskrbljeno za varnost posadke in potnikov.

Ogrodjarica je prava ladja zraka. Zmožna je podobnega razvoja kot njena vrstnica na morju. Bistvenih tehničnih težkoč za povečanje nosilnosti ni; njena bodočnost zavisi bolj od potrebe in od denarja. To nam dokazujejo potovanja ZR III iz Evrope v Ameriko (leta 1924.) ter «Norge» na severni tečaj. Obe sta se prebili skozi najhujše vreme in viharje. Tudi ne pozabimo uspehov zrakoplovnic v minuli vojni.

Ogrodjarice so primerne pred vsem za dolga potovanja čez morje. Uprav pri tem pokažejo vse lastnosti, zavolja katerih jih cenimo.

Miran Jarc:

O KNJIGAH IN ČTIVU.

Ali si se že kdaj ustavil in vprašal: kaka je preteklost in zgodovina knjige, njen razvoj, njen razmah vse od prvih časov, ki so nam znani, pa do danes, ko nam je knjiga postala tako nerazdružna spremljevalka, prijateljica, učiteljica in tolažnica v življenju. Človek, ki spoštuje knjigo, šele zasluži ime kulturnega človeka, kajti zaveda se, da je knjiga zakladnica in čuvarica vseh izraženih človeških do-gnanj in doznanj, hraniteljica večno večnih misli, ki so jih obesedili veliki možje, izpričevalka zgodovine, zlata čaša, ki vsebuje opojila najviharnejših in spet najplemenitejših čuvstovanj, neminljiv hram, ki ima v njem domovanje utelešen duh bivših rodov, ki so govorili poznim potomcem.

Če se vračaš utrujen od trde borbe v dnevu, nemiren in osamoten, iščoč oddiha, po katerem ne boš še bolj utrujen, segel boš po lepi knjigi, ki te bo predstavila v mnogotere usode tujih življenj, in ti bo kmalu tako draga kot tvoje lastno dejanje in nehanje. Ali ti ni domača, pa če še tako skromna knjižnica hram oddiha in zbranosti, pred katerim utihne vse malenkostno zoprno vrenje in trenje, ki ti ga prinaša življenje v pisarni, v tovarniški delavnici, v učilnici, v družbi, ... — tu šele, ob knjigi, ki ti je draga in sorodna, se prebudi tvoj duh, da zaživi v svobodi, ki mu je redko dodeljena.

Knjiga je več kot prijatelj: kajti ona ne govori in ne pripoveduje samo, — vse več: ona povzroči, da sam govoriš, da sam čuvstvuješ, doživljaš, se osvobajaš in živiš postoteren, in se slednjič zaveš v sebi neke širine, ki je podobna brezskrajnemu razgledu z najvišje višine zemske v prostranost. In tebi je tedaj čudno prijetno in bil bi človek s človekom, sočuvstvujoč z vsemi, vse razumevajoč in vse odpuščajoč. Ali pa si žejen novih znanj in razkritij, žejen prošlih dob, ki so se prav tako kot tvoja borila za najvišje, žejen vede in razodetja o vsem, kar te miče in vznemirja, da bi razsvetlil temo in opredelil svoje stališče v svetu, — in spet je knjiga, ki ti vdana in poslušna pripoveduje. Če je nisi prvič razumel, jo čitaš drugič, tretjič. Vedno je enako postrežljiva in strpna. Nalašč tebi je namenjena, da boš deležen odkritij, ki so uspela drugim.

Šele ko je prišla knjiga ljudstvu v roke, se je začela doba splošne omike in prosvete.

Ali se ti ne vzradosti oko, ko zreš na preriva-joče se gruče, ki polnijo prostore ljudskih knjižnic? Kje so časi, ko je bil preprostemu človeku zaprt vstop v šole, ko se je delavec vzradostil samo ob sirovih veseljačenjih in seljak poznal samo mašne bukve, ki so mu bila edina, včasih s sedmerimi pečati zaklenjena tuja učenost. Ti časi so za nami in sodobniki gledamo nanje kot na kruto in sramotno dobo sužnjevanja, ki je poznalo dvojno pravico

Bogate vezave knjig iz prejšnjih stoletij.

in resnico. Gledam ljudi, ki hlastajo po knjigah, da jih bodo odpirali v večerih, ki se nagnejo nad njihovo skromno jim odmerjeno svobodo. Pa najsi so knjige, ki so jih žejni izbrali, še tako preprosto povestne in zabavne, vendar že dejstvo samo, da je nekdo žrtvoval toliko časa in potrpežljivosti, da jo je dobil, govori v prilog napredujoči omiki. Ali se še spominjamo izgladanih čakavcev s krušnimi kartami v rokah, ki so ure in ure stali pred pekarno, v mrazu in noči, samo, da jim ne uide skopo odmerjen delež vsakdanjega kruha za časa vojne? O, kdaj bomo ugledali tako strastne čakavce pred knjigarnami in knjižnicami? O, kdaj bo beseda vsaj toliko važna kot kruh, pa naj si je ta beseda še tako malopomembna in nevsiljivo vsakdanja?

Daleč sega rojstvo evropske knjige. Naše stare «bukve» so prevzeli po Nemcih, ki imenujejo knjigo (Buch) po bukvi, v katero so stari Germani vrezavali svoje pismenke. Prvotno je latinska beseda «liber» istovetna z ličino, z mezdro, ki je bila prvotna snov, na katero so zapisavali besede in tako ohranjali

in razširjali misli. Stari narodi (Rimljani, Grki) so uporabljali papirov trs (odtod ime «papir») za pridobivanje silno tankih ličin, ki so jim služile kot nam papir. Več listov takih ličin so zlepili v dolg trak, ki so ga potem zvijali okrog paličice. Takrat ko ni bilo še tiska, so bili pisarji sužnji, ki so se odlikovali po lepi pisavi in ti so pomnoževali dela slavnih pisateljev in učenjakov, tako, da so se že pred dvatisoč leti razširjala dela Homerja, Herodota, Platona, Aristotela v «knjigah», kot so jih poznali stari narodi. Kesneje je prišel v uporabo pergament, ki so ga zrezavali v liste, iz katerih so že po našem načinu vezali knjige. Že tedaj so polagali veliko važnost na lepoto in obliko knjige. Tako najdemo čudovito umetniško izvedene ovoje tedanjih knjig, ki so bile

Skrinjica iz usnja in svile, ki jo je dal napraviti knjigoljubec baron Zois za Bohoričevo slovnico «Zimske urice».

včasih prav dragoceno razkošje, saj so dičili platnice redki dragulji in obrobni okovi in zapojke iz srebra in zlata. V začetku srednjega veka je splošna posirovelost uničila tudi knjigo, ki je postala taka redkost, da so celo marsikateri samostani imeli v svojih arhivih le kako mašno knjigo.

Toda šele izum tiska je pospešil razvoj knjige in jo približal vsem stanovom. Sicer so že prej tu pa tam uporabljali lesoreze, ki so pomnoževali slike ali pa krajše sestavke, vendar je šele sloviti Joh. Gutenberg, oče našega tiskarstva, povzročil pravi preobrat v razvoju knjige, ko je uvedel svoj način izdelave pismenk. On in njegovi sodobniki (P. Waldvogel, J. Fust i. dr.) so ustvarili novo knjigo (v letih 1455—60). Vedno nove izpopolnitve v razvoju tehnike in kemije, so tudi tiskarstvo povzdignile na tako visoko stopnjo, da se je lahko

razvilo časopisje, ki je premostilo daljave med posameznimi kraji, deželami in narodi, premostilo pa tudi duševnosti vsakega k sebi ločenih narodov in rodov, ter tako pripomoglo k neprestanemu zedinjevanju in enotnemu mišljenju in čuvstvanju človeštva.

Dasi že napor, s katerim si je človek v raznih dobah ustvarjal svojo «hranilnico misli», vzbuja spoštovanje do knjige, koliko bolj njena nesnovna vrednost, njena vsebina, ki je šele poslednji zaklad vsake knjige. Če je, snovno gledano, knjiga množina vezanih listov, pa je, vsebinsko, nekaj povsem drugega. Spomni te nekega svojevrstnega dogajanja, ki se je v tebi odigravalo, ko si čital knjigo. Vsa okolica je zate prenehala biti. Tvoja lastna čuvstva so se porazgubila, sebe nisi več čutil, knjige, ki si jo držal v roki, ni bilo več, niti zavedel se nisi več, da čitaš: toda ves si burno in napeto živel tisto, o čemer ti je govorila domišljija, ki so jo vodile v skrivnostno umnem redu — neme črke. Kakor iz sanj je vstal pred tabo nov svet, novi ljudje so te obkročili, zašel si vanje in se nenadoma našel zdaj v krogu nesrečne družine, zdaj v skrivališču upornikov, zdaj sredi bojišča, zdaj v zatohli ječi, in spet na ladji, ki jo ženo v neznano razpenjeni valovi... Poslušal si gromovite govore ljudskih govornikov, prisluškoval ihtenju zapuščenih, pritrjeval osvobodilnim naklepom velikih junakov, sledil dragim znancom skozi vse bridkosti in radosti, dokler nisi dočakal konca v obliki neke višje sprave, ki je pomirljivo objela in združila vsa ta burna in plameneča protislovja in sovražnosti in zavedel si se, da si sam v sebi doživel neki očiščenje nemirov, ki ne veš, odkod so se te bili polastili.

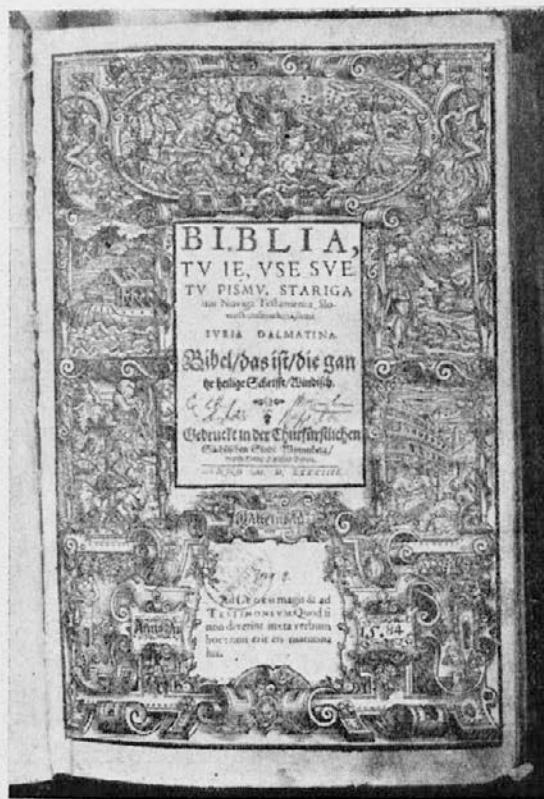
Govorim namenoma samo o leposlovni knjigi, to je o zbirkah pesmi in povesti in o romanah, kajti znanstvena knjiga, ki je poučne vsebine, ti itak ni nobena zagonetka. Znanstvena knjiga je že na prvi pogled uporabna, saj ti razlaga, tolmači in opisuje, kar ti razširi umsko obzorje in ti nekoč koristi, bodisi, da ti uteši vedoželjnost po svetu, po zgodovini, po naravoslovju. In zares: opažamo, da imajo povprečno celo ljudje, ki jim sicer ni do knjig, vendarle do znanstvene knjige vsaj kolikor-toliko spoštovanja, to pa iz prav preprostega razloga, ker vedo, da je uporabna.

Vse drugače je z leposlovno knjigo, o kateri je še danes marsikdo mnenja, da je nekako manj vredna, ker popisuje izmišljene dogodivščine, ali pa ker ima za vsebino lju-

bezenske zgodbe in spletke. Tudi ne smemo prezreti dejstva, koliko vika in krika je že bilo zagnanega proti marsikateri leposlovni knjigi, češ, da je pohujšljiva in podobno, in koliko je še danes «resnih» vzgojiteljev, ki se z vsem naporom trudijo, kako bi kolikor mogoče očrnilo leposlovje, ki da vznemirja in škoduje in razpalja domišljijo. Tako početje, ki so ga uprizarjale življensko popolnoma mrtve duše pod krinko svetohlinske morale, poznamo prav dobro iz naše slovstvene zgodovine, ko so bile Prešernove pesmi moralno oporečne in se je morala mlada novelistika kakor tudi drzna moderna v devetdesetih letih siloma priboriti svoje mesto. Vendar pa vsi ti skrbni očetje in varuhi morale slutijo v nečem nevarnost umetnine, ki jo pa povečini istovetijo z zares umazano knjigo, toda ta «škodljivost» obstoji baš v tem, da prava umetnina vzbudi v človeku, ki se ji preda, neko posebno stanje nofranje sproščenosti, ki običajnemu človeku v dnevu ni znana, ne dostopna. To je stanje duše, ki ni vezana več na nobene ozire in obzire družbe, običajev, predsodkov, sporočil, navad in vzgoje, ampak, ki zaživi sama svoje veličastno življenje v sočustvovanju in sožitju z vsemi bitji v vesoljstvu. To stanje je neko posvečeno zamikanje ob lepoti nepokvarjenega življenja. To je tisto, kakor, če se te polasti radost prostosti, ko nisi vezan za nekaj ur ne na čas, ne na noben poseben ozir, ampak s čistostjo otroka prisluškuješ utripanju zemlje, šumenju žitnih valov, daljni pastirjevi pesmi, in se dvigneš iz mučnega občutja časnosti. Ob vsaki veliki umetnini se te polasti čustvo take sproščenosti in prav v tem je čas, najvišji smisel in pomen umetnosti za človeka. Kajti človek je po družabnem življenju ves povezan in ujet v mrežo dolžnosti in obzirov, ki ga dušijo, ki mu črpajo svežo življensko silo, kalijo radost čistega gledanja v svet, kvarijo odnose ljudi med seboj in sploh otežujejo duševno vzdušje. Lepa knjiga pa vrne človeku spet tisto vedro življenskost, navda ga z vseobjemajočo ljubeznijo, ki se polasti vsega živega, ki prebudi zanj doslej še mrtvo stvarstvo in ga napravi — človeka. To vse doseže knjiga, ki ima za vsebino umetniško delo.

Kako tedaj čitaš povest ali roman? Če se sprašuješ, ali se je «ta zgodba» res kedaj zvršila, v prav tej obliki, v nekem določenem kraju itd. tedaj si na napačni poti in nisi pravi čitatelj, kajti povest, ki je umetnina, ni nikako časniško poročilo. Temveč ti se moraš

predati ves temu, o čemer čitaš, zaživeti moraš brez protivnosti v svetu, ki ti o njem pripoveduje pisatelj. Vse to je šele okvir. Ne zgodba, ne napeto dejanje, vse to ni bistvo pripovedne umetnine. Bistven je tisti neizrekljivi, nevidni čar, ki ga izseva povest nate, v tvoje srce! To zna povzročiti samo velik umetnik in zato je umetniška knjiga tako redka dragocenost in je njena vrednost trajna. Tudi ti si

Prva stran Dalmatimove Biblije iz l. 1584.

morda že videl mnogo, potoval že križem sveta, imaš za sabo mnogo dogodivščin, in vendar: vkljub vsemu nisi morda ničesar — doživel. Kajti doživeti: to se pravi, da srce vidi, da duša čuti in sprejema vase... To pa zna samo umetnik, ki mu je dano, da tako doživetje tudi — izrazi in razodene drugim. Redki so taki umetniki, ker so to božji izvoljenci. Pokažem ti na Prešerna, O. Župančiča, Ivana Cankarja... predvsem te...

Toda, ali sem zašel predaleč? Naj bi ti rajši modroval po šolsko in ti razdeljeval knjige v strokovne, znanstvene, zabavne, leposlovne? Ali bi ti naj razpredal zgodovino tvoje, slo-

venske knjige, ki seza globoko v prošlost, tja v 16. stoletje, ko je, komaj sto let po izumu tiska, izšla prva slovenska knjiga: Abecednik, in v l. 1582. «Celi novi testament». Lahko bi ti zanosno pripovedoval o usodni veličini tega dejstva, ko je knjiga prebudila slovenski narod v življenje, ki bi brez nje ga ne bilo. Lahko bi ti pripovedoval o prvem slovenskem časopisu pred sto in tridesetimi leti, o prvi slovenski visokoumetniški zbirki pesmi Prešernovih, o prvem slovenskem romanu, in bi videl stopnjeviti razvoj vedno više, obenem pa vedno ostrejšo razločevanje med knjigo in knjigo,

vzporedno s tem razločevanjem gre vedno ostrejšo merilo, ki spremlja vsak nov pojav v književnosti.

Knjiga, ki je sprva budila narodu zavest, knjiga, ki je tešila žejo po nenavadnih zgodbah in činih, knjiga, ki govori srcu kot samotni jesenski večer, knjiga, ki drami človečnost, ki vabi, poje in kliče stotisoče in stotisoče delavskih in borbenih k višjemu vstajenju v duhovno enoto svobode in bratstva — vzljubi jo in sprejmi jo, znanilko časov, ko se bodo rodovi z isto nestrpnostjo borili za besedo in spoznanje kot zdaj za vsakdanji kruh.

Vladimir Kapus:

LJUDJE, KI IZUMIRAJO.

(IZ ZAPISKOV PLANINCA.)

I.

V življenju človeka, odnosno v njegovi usodi, igra veliko vlogo njegov značaj, na katerega pa zelo vpliva kraj, kjer prebiva, in pa ljudje, med katerimi živi. Ali povsod najdemo dobre in slabe ljudi. Velike razlike med prebivalci posameznih krajev pa se v zadnjih letih, v času hitrega širjenja kulture in napredka, ki večkrat zaradi svoje prenenaglenosti žal tudi škodljivo vplivata, izenačujejo prav tako kakor socialne razmere in pred nas stopa povprečen, tako zvani enolični človek.

Baš zaradi tega se mi zdi vredno, da orišem na kratko tiste ljudi, ki so imeli globoko, plemenito dušo, ki so bili najbolj srečni, da so mogli biti kolikor mogoče neodvisni od sočloveka, ki so živeli rajše skromno, čuteč, včasih se tudi zavedajoč, da odvisnost rodi samo sebičnost, ki ima za posledice slabe želje, včasih celo dejanja.

Leta 1916. sem bil tako srečen, da sem zapustil rove, kjer je iz ogromnih žrel topov in tankih grl strojnic pela smrt neprestano svojo pesem. Zatekel sem se zopet v kraje svetega, veličastnega miru. Šel sem v domače gore in gozde, kjer sem srečaval deloma stare znance, pa tudi nove ljudi, ki so večkrat zahajali v take kraje, ker je postalo to moderno. Na mojih potih sta se mi pridružila dva, s tretjim pa sva se srečala slučajno. Čeprav so bili vsi trije iz ene in iste socialne plasti in so vsi zahajali po mojih potih, je bila med njimi razlika, kakor jo najdemo le redko in prav težko v živ-

ljenju. Prvi je bil klepetulja. Drvel je, ropotal in brbljal kljub temu, da ni nič videl pa nič čutil, in to zato, ker sploh ni znal misliti. Drugi je bil gozdni gizdalin. Hodil je premišljeno in počasi ter je neprestano premišljeval in računal, kako bi čim bolj izkoristil svojega bližnjega: pač človek, kakršnih dandanes mnogo srečamo. Tretji, s katerim sva se srečala slučajno, možakar okoli 50 let, je prišel k meni nekako nezaupljivo. Bil je preprost, a kljub

svoji skromnosti čist. Prva dva sta že nosila ovratnico, dočim je tretji ni imel. Zanimivo je to, da so se ljudje prvemu smejali, čeprav bi zaradi svoje brbljavosti postal lahko zelo nevaren. Drugega so še precej cenili, tretjega pa so smatrali za nevarnega človeka, ki se klati

po gozdih iz bogve kakih vzrokov in nagonov. Le redki so bili, ki so ga razumeli in vedeli, da je ta navidezni čudak pravi prirodni poštnjak.

Nezaupanje ljudi napram njemu je bilo povod, da se jih je še bolj izogibal in še rajši samotaril. Zato je bil najbrž nezaupljiv tudi napram meni. Videti je bilo, da se sramuje, izdati svoja čuvstva, pričakujoč, da se mu bom rogal tudi jaz, kakor so to storili mnogi drugi. Ali koncem koncev se je vendar izdal.

Nekega mehkega predpomladanskega popoldneva stopi predme žarečega, veselega lica. Iz drugače mirnih sivih oči mu je to pot odsevalo nekaj posebno srečnega. Z roko si je pogladil kakor navadno, kadar je bil v zadregi, plave brke in nato vzkliknil:

«Ali ga slišite, ali ga slišite, kako poje!» in obrnil uho proti bližnjemu, obraslemu pečevju. «Ali ni lepo?»

To pot je prvič v letu zapel droz.

«Da, da, France, lepo je!»

«Oh, zdaj bo kmalu zapel tudi ta lesni in zaplesal ta mali!»

In pripovedoval mi je še mnogo, mnogo več kakor tekom prejšnjih mesecev najinega znanstva. Videl sem, da je srečen, da je dobil človeka, ki ga razume.

«Veste, jaz imam te ptiče tako rad, rajši jih poslušam kakor vsako drugo petje. Ko sem bil pri vojakih v Galiciji, rečem vam, bi bil umrl v tisti strašni, neskončni ravnini, če bi ne bil imel v vojaškem kovčku peres divjega petelina, katere sem gledal v dolgočasnih nedeljskih popoldnevih, in ruševih vejic, ki so dišale po naših lepih planinah. V takih trenutkih so mi zaplavale misli domov, nazaj v gore, kjer ni sovraštva in ni skrbi.»

Poslej sva si zaupala. Kjerkoli me je videl, mi je povedal, kaj se godi tam zunaj, v njegovem kraljestvu, v planinah. Ko so mi ljudje pravili, da je bil njegov oče gozdni in lovski paznik, ki je jemal svojega sina Franceta v gozd že v mladih letih, mati pa da je bila ljudska pevka, ki je prepevala po gorenjskih vaseh, spremljajoča se sama na citre, sem lahko razumel, zakaj je France pravi prirodni poet. Poleg svoje službe, katero je vršil dosti vestno, je bil takrat tudi za lovskega paznika in imel je tako izgovor napram svoji ženici, ki je drugače kaj rada godrnjala, ker se mož ni prav posebno brigal za domača hišna opravila.

II.

Sredi maja je bilo, ko mi je France povedal, da «ta mali» — mislil je na malega petelina, na ruševca — že vsako jutro pleše in gruli na obsežnem snežišču tam gori pod goličavo, kamor sva jo mahala že prihodnje popoldne.

Dolina je vriskala v prvem zelenju. Po rovtarskih senožetih pa so odsevale kakor veliki beli cvetovi cvetoče črešnje. Zdelo se je, da pomlad stopa pred nama v planino, in da bo v kratkem dosegla vrhove. Vsakomur, kogar sva srečala, je tistega lepega solnčnega popoldneva sijala sreča z obraza.

Skozi gozd sva hodila tiho, boječ se, da ne bi motila po nepotrebem svetih gozdnih sanj. Le tupatam me je spremljevalec šepetajoče opozarjal, bodisi na ptičje petje, na cvetoče plane, kakor tudi na posamezne cvetove. Precej hitro in lahko sva hodila, kajti nosila sva samo to, kar sva neobhodno potrebovala.

Precej visoko v starem, visokodebelnem bukovju, kjer se je odpiralo prvo popje in je dehtelo po dišečem volčinu, ki je v dolini že pozabil na pomlad, je France obstal in snel klobuk z glave. Videti je bilo, da se bo možakar vtopil v pobožno molitvico in se zahvalil Stvarniku. Ko sem obstal tudi jaz, mi je jel pripovedovati o pogovoru s tujcem, katerega je spremljal pred leti, tudi na ruševca.

«Vidite, prav tukajle me je vprašal tisti tuji gospod, ki je hotel vse sorte zvedeti od mene, kako sem jaz kaj zadovoljen. Odkrito vam povem, do takrat sem mu odgovarjal kratko, ali pri tem čudnem vprašanju na tako svetem kraju se nisem mogel vzdržati. Mislil sem si, naj

mu bo prav ali ne, povedal mu bom odkrito-srčno: Gospod, sem dejal, vprašali ste me na kraju, kjer sem res srečen. Če bi me bili vprašali tam doli, pri ljudeh, bi vam rekel, da nisem. Tu sem jaz sredi svojega kraljestva, vse, kakor daleč sega oko, vse to, ki je tako lepo, je moje, čeprav imam prazne žepe. Vaše je menda samo to, kar imate oddeljeno kot vašo last, kar pa kljub temu, da ste bogati, jaz pa revež, ni mogoče primerjati z mojim bogastvom. Že takoj, ko sem spregovoril, mi je bilo malo težko. Ali ker je poprej vedno silil vame s takimi čudnimi vprašanji, sem mu povedal. »

«In kaj vam je odgovoril?»

«I, kaj, — malo je usupnil, najbrž je mislil kakor drugi o meni mislijo, končno pa se je posmejal in mi pripomnil, da je malo pametnih ljudi srečnih.»

Med pogovorom sva dospela do prve planine, do Studenca.

«Malo se odpočijva!» je menil France. «Tukaj mimo ne grem nikoli, da bi ne pil te čiste vodice; tu jo pijejo srne in gamsi. Stara pastirica Reza, ki pase tod že mnogo poletij, mi je pripovedovala, da večkrat prihaja semkaj na pašo star gams, ki prebiva v teh-le pečinah že več let. Prosila pa me je, naj prizanesem njenemu planinskemu znanecu, po katerem ji je vedno dolgčas, ako ga par dni ne vidi...»

«No, in ste jo ubogali?»

«Deloma že», je pritrdil in se to pot posmejal izredno hudomušno. «Sam ga nisem streljal, čeprav sem ga videl, z gospodi, ki sem jih vodil na lov, pa nisem naletel na Rezinega samotarja, ki je bil v splošnem zelo previden in je vedel, komu sme zaupati in komu ne.»

Prav tako, kakor je bilo lepo popoldne, je bil lep tudi večer in zato sva se upravičeno veselila jutra. Sedela sva dolgo pred kočjo, dokler ni bil končan prekrasni ptičji koncert in ni ugasnil večerni žar planin. Ob prasketajočem ognju, kjer sva si kuhala večerjo, mi je France povedal še marsikatero zanimivo. Posebno o pastirici Rezi, ki je dobra ženska, ali snage, te pa ne pozna, tako da ni mogoče biti v koči, kadar ona gospodari v planini. Živino ima zelo rada, tako da prenočuje v hudih nočeh poleg svoje najdražje kozice, ki si jo izbere vsako leto za igračo, tudi teleta ima v bajti, v svoji spalnici.

«Z Matevžem, ki ga tudi dobro poznate, naju je nekoč prisilil dež, da sva morala prenočiti v koči, ko je bila Reza v planini», mi je pripovedoval France. «Ker nisva imela s seboj posode, sva rajše malo postradala, kakor pa da bi bila deležna Rezine gostoljubnosti in pila mleko, varjeno v njeni ponvici. Nu, človek že precej prenese, ali Rezina posoda, iz katere je med kuho neprestano kapalo, nama ni bila všeč.»

«Matevž se ni mogel vzdržati, da bi se ne posalil in opomnil Rezo, češ, še preden bo mleko zavrelo, bo ponvica že prazna. Reza pa ga je potolažila, da je ponvica puščala že lansko leto, nato se je zopet zasušila, sedaj pa, ko jo je fant preveč pomil in ji odluščil staro skorjo, da zopet teče.»

«Tisto noč,» je nadaljeval France, «sva se Rezi precej zamerila. Prvič, ker sva zavrnila njeno gostoljubnost, še bolj pa, ker je Matevž, naveličan neprestanega kozjega cingljanja, nepokojni živali z listjem zamašil zvonček. Midva nisva mogla spati, ker je žival cingljala, Reza pa zopet zaradi tega ne, ker je bilo v koči vse tiho. Ko je ugotovila, zakaj da je utihnil kozličkov zvonček, je bila tako užaljena, da naju zjutraj, ko sva se poslavljalja in se zahvaljevala za prenočišče, niti pogledala ni.»

O resničnosti Rezinih navad in neopasnosti planinskih bacilov sem se imel priliko prepričati po nekaj mesecih, ko naju je s Francetom temna noč zajela v planini. K sreči sta se med tem Reza in France že poravnala, in sicer pri priliki, ko se je Rezi ponesrečilo tele in padlo v neko planinsko kotlino. Slučaj je hotel, da je bil France v bližini in ji je pomagal otepi neprevidno žival.

Prav tako, kakor je pripovedoval France, je tudi tisto noč neprestano cingljalo. Reza pa mi je pripovedovala mnogo zanimivega. Pravila je, kako je prišla še kot otrok v planino, kako

je živila in rastla pri kravicah, ovčicah in kozicah. Ko je bila čez zimo v dolini, je hodila v šolo. Pisati in računati se ni naučila niti toliko, da bi se znala podpisati in da bi vedela, koliko je stara. Brati pa zna samo iz starega molitvenika, kjer so baje napisane tiste molitvice, ki jih zna na pamet. Pripovedovala mi je o strašnem plešču, ki je tam pri koritu raztrgal jagnje, o gamsu, katerega zelo rada vidi, o razgrajajočem srnjaku, ki laja in razgraja v poletnih večerih in ranih jutrih, včasih pa celo tudi ponoči ne miruje, in o grdogledem lisjaku, ki ga je nekoč komaj odpodila od svoje mlade drobnice.

Zanimivo je, da se je Reza tudi poročila. Pripovedovala mi je, da je bilo tudi že tako namenjeno, da sta se seznanila s pastirjem s sosednje planine in odšla nekoč v dolino k poroki; to je moralo biti pred kakimi 40 leti. Po poroki sta se vrnila v planino in skupaj pasla, dokler si moža ni odvzela druga nevesta, bela žena. Živel bi bil lahko še dolgo, ali kaj se hoče, bilo mu je usojeno, da je padel čez pečine in se ubil. Po moževi smrti je morala v mesto k sodišču, kjer so jo tako čudno spraševali in hoteli celo vedeti, zakaj da se je ubil njen mož. Takrat se je prvič peljala z vlakom in bila tudi prvič in zadnjič v mestu, kjer pa ji prav nič ni ugajalo. Tudi Reza je bila mnenja, da je najlepše v planinah, kjer se ni treba ozirati na ljudi. Med Rezinim pripovedovanjem je vstopil v kočico njen pomagač, mlad pastir, ki ji pomaga že precej dolgo pri pašnji. Prišel je mleko.

Poudariti moram, da sem videl še prav malo tako lepih dečkov kakor je bil ta. Bil je precej visoke, vitke postave in je imel sila nežno kožo. Skozi od znoja, dima in prsti zamazana lica je sijala prijetna rdečica, kakor na najlepšem, zdravem jabolku. V očesnih kotlinicah, ki so bile videti kakor da so prav spretno osenčene z najfinejšo šminko, pa so plavale ko plavice modre, velike oči. Ustnice je imel rdeče kakor zrele črešnje, v zlatih kodrih pa mu je visel mah, ki se mu je zapletel v lase med popoldanskim dremanjem. Francetu, ki je poznal dečka že precej dolgo, se je zdel to pot še izredno čist, na kar ga je tudi opozoril. Reza je seveda takoj pripomnila, da se je fant umil za veliki šmaren, to je baš tri tedne pred najnim neprostoovoljnim posetom.

Pri tej priliki sem se spomnil, kako so nam nekoč pripovedovali o Janezku, ki so ga poslali, da naj se umije, češ, da bo prišla teta. Janezek, ki se je bal vode, je ves nesrečen

vzdihnil: «No, kaj bo potlej, če tete ne bo, jaz bom pa umit?»

Mislil sem si: «O ti presneti bacili! tudi ti so na planinah drugačni, boljši kakor pa v mestu in sploh v dolini. Če bi tako delali meščani, bi v kratkem vsi pomrli. Pastirje umiva jutranja rosa, zdravi jih zlato solnce in planinski zrak, prenapolnjen z vonjem zdravilnih zelišč, bacile pa uniči gosti dim, poln smole, v katerem prespe pastirji sleherno poletno noč.»

Na ognjišču je jel pojemat ogenj, v katerem je mežikal stari panj. Naju s Francetom je objel spanec. Kljub trdim deskam sva oba sladko zaspala in se zasanjala bogve kam.

Nenadoma pa je tam zunaj završalo. Bajta je bolešno zaječala in zacvilila. Takoj nato pa je zaropotalo, kakor bi se vsul pesek po precej razsušenih deskah. Pričelo je deževati.

«Nič ne bo, nič, z lovom», nejevoljno zagodrnja France. «Ej, ta presneta Zofka, kar ne trpi suhe obleke.»

Kakor naju je nenadno šumenje prebudilo, tako naju je nekoliko pojenjajoče zopet uspalo. Ali počitek zopet ni dolgo trajal. Prišel naju je lizati jelen. Tako pravijo naši gorjanci, kadar jih prične zebsti v planinski koči. Ko sva se prebudila, je bilo vse tiho, niti od strehe ni kanilo. Komaj sem odprl vrata, že me je zabzelo po bosih nogah. Zunaj je snežilo kakor o božiču, in hinavski, tihi jug je naganjal snežinke skozi odprta vrata. Vse naokrog je bila tema in tišina.

Tisto jutro se je pozno zdanilo. Komaj je pogledal dan, se nama je nudil čuden, izredno žalosten prizor, kakršen ostane človeku, ki ga je videl, za vedno v spominu.

Pomlad se je spremenila v zimo, segajočo daleč v dolino, v zelenje, kjer je tekmovala snežena belina z belino črešnjevega cvetja. Žalostno, s povešenima glavama sva hodila in gazila moker sneg. Kljub snegu pa so prepevali ptiči in njih spev je odmeval kakor pogrebna pesem. France je bil potr, otrisal je sneg z mladih smrečic, ki so klonile pod težkimi, mokrimi sneženimi odejami. Zavedal se je, da je ustregel vsaj nekaterim. Še preden sva prišla v dolino, je baš na kraju, kjer so ležale samo še tanke snežene krpe, sonce radovedno prodrlo skozi debele plasti oblakov in nudil se nama je zopet nov, izredno lep prizor. Tedaj je France vzdihnil: «Morda pa cvetice le niso umrle, mogoče bodo pognale še lepše kot prej, saj priroda je dosti modra.»

III.

Na najinih lepih poletenskih pohodih mi je France pokazal mnogo, mnogo zanimivega; odkril mi je mnoge tajnosti prirodnega življenja, ki jih more opazovati le lovec, kateremu ni toliko za streljanje kakor za opazovanje, in ki nad vse časti prirodo. Nikdar ne bom pozabil, kako me je France pri neki priliki, ko sva se že nagledala velikega srnjaka, zrelega za strel, opozoril, da naj dobro pomerim, da žival ne bo trpela. Ali kaj pomaga, ko človeku to vedno ne uspe.

Najlepše dni pa sva užila v jeseni. Kakor v solncu se smejočih in vriskajočih dneh sva obiskovala najino svetišče tudi takrat, ko je bila priroda žalostna, ko je umirala.

Pozno jeseni je bilo, v dolini je ležala gosta svinčena megla, ki je povila tudi gorske vrhove v jesensko žalost. Tudi to pot je bilo vse tiho in mirno. Vladala je tišina pred največjim prirodnim divjanjem, pred hudimi jesenskimi vihrami, ki prizadenejo smrtni udarec stvarja-jočemu letu v prirodi in ga pokopljejo v zimski grob.

Odšla sva v planino kljub temu, da je neprestano rosilo. Molče sva stopala po ilovnati, od megle razmočeni poti. Tišino je tupatam premotilo frfotanje divjih golobov, ki so drugače leno čepeli na golovejih bukvah, počivajoči med poletom proti jugu. Drugega življenja ni bilo občutiti. Po temnih smrekovih vejah so polzele debele kaplje, dočim je z golega bukovja neprestano kapljalo. Cvetja ni bilo v oveneli travi skoraj nič. Vse, razen vijoličnega, drobnolistnega glavača in pa otožnega jesen-

skega regrata, je uničila prva slana. Bil je pravi dan prirodne smrti.

Ko sva prišla do velike poseke kraj pečin, kjer je drugače lep razgled v dolino, to pot pa ga je zakrivala debela megla, je France obstal in se zamišljeno zazrl v velikansko megleno morje.

«Vidite, prav tukaj, na tem mestu, in sicer kmalu za tem, ko so posekali gozd, sem poslušal, kako so v dolini zapeli zvonovi zadnjo pesem mojemu fantu. Zelo sem ga imel rad, ker samo on, mislim, me je razumel od mojih. Tudi on je imel tako rad cvetje, živali in gozd. Z njegovo smrtjo se je naselila strašna bol v moje srce. In kaj sem hotel, komu naj bi po-tožil. Ljudem gotovo ne, saj ne razumejo bole-sti sočloveka: Tolažijo te, pri tem pa mislijo vse kaj drugega, morda celo na svoj osebni dobrobit. Spomnil sem se tega kraja, ki je prav tako nesrečen kakor sem bil jaz. Tudi njega so oropali najdražjega: posekali so mu smreke in bukve, z lesom pa je odšlo tudi vse drugo. Vsako pomlad sem poslušal, baš tukaj, divjega petelina in tudi srnjak se je kaj rad držal v onih-le dolinah. Odšel sem od doma in sédel tam-le, na oni štor. Prav tako žalosten dan je bil kakor danes. Tako strašno mi je bilo hudo, kar srce se mi je trgalo, ko so v dolini zaplakali zvonovi. Med tem, ko so vsipali prst na mojega najdražjega, ki je bil star takrat komaj 14 let, so se tukaj vsipale prve snežinke na zadnje jesensko cvetje...»

In spet sem spoznal, da je bil France redkost med današnjimi vsakdanježi, da je bil pravi — prirodni poet.

(Ilustriral grafik E. Justin.)

ZAKAJ NAM UGAJA ORNAMENT?

Ce zasledujemo življenje in nehanje v preteklih dobah, opazamo, da človek že v davnih časih ni vodil samo borbe za obstanek, ampak da si je skušal olepšati življenje s pesmijo, z barvno umetnostjo ali s plesom. Najstarejše izkopine pričajo o tem. Gotovo ni bilo potrebn-o, da si je naš prednik iz predzgodovinske dobe, ki si je s trudom poiskal kamenito, koščeno ali leseno orodje in orožje za borbo proti divjim živalim ali sovražnikom, lepšal te predmete z okraski, kakršne še danes vidimov muzejih. Ne moremo si tega okraševanja tolmačiti drugače kakor z njegovim prirodnim lepotnim nagonom, če smemo tako imenovati prirojeno željo, ustvarjati in uživati lepe predmete, zvoke in gibe. Mladi junak iz tedanje dobe se je hotel morda z lepše okrašenim orožjem prikupiti svoji izvoljenki ter s tem prekositi svojega tekmeča.

Divji narodi današnje dobe, ki po našem mnenju še niso tako srečni, da bi bili okusili dobrine sodobne civilizacije, tekmujejo tudi med seboj v tem, da si po svoje najlepše okrase uporabne predmete in oblačila, a tudi sami sebe (tetoviranje). Toda ni nam treba seči tako daleč. Poglejmo svoje lastne otroke, ki tako radi rišejo in slikajo po papirju ali celo po stenah! Že v njih moremo zaslediti ta nagon, četudi nam včasih ni v veselje ter ga moramo preganjati s palčko...

Iz istega vidika moremo gledati tudi na tako zvano narodno ornamentiko. Samo želja po lepoti jo je mogla ustvariti. Če kritično proučimo narodopisno snov, kolikor se nanaša na ornamente, ustvarjene od slovenskega ljudstva, moremo mirno trditi, da preostane mimo vseh vplivov cerkvenih in gosposkih vzorov, ki se kolikor toliko odražajo v teh ornamentih, še velika množina okraskov, ki so tako naivni in samobitni, ki so tako izrazito kmečki in daleč od vsakega gosposkega vpliva, da jih moremo smatrati za pravi izraz narodovega prirojenega čuta za lepoto barvnih in obličnih sestav, kakor je njegova pesem izraz prirojenega čuta za muziko in pesništvo.

Slika 1.

Le zato, ker je ta čut tako globoko ukoreninjen v človeštvu, je bilo mogoče, da se je poleg te naivne ornamentike razvil pri civiliziranih narodih tudi umetni ornament, ki ga danes smatramo za posebno panogo umetnosti, kakor slikarstvo, pesništvo in muziko.

Umetni, morda še boljše «umetniški» ornament ima prav tako kakor slikarstvo svojo zgodovino, ki obsega vse dobe človeškega razvoja in pri kateri moremo razločevati celo vrsto različnih časovnih in stilnih skupin.

Čeprav pa razlikujemo ornamentiko od slikarstva, vendar ne moremo potegniti ostro začrtane meje med tema dvema umetnostma. V prejšnjih dobah, a tudi še danes opazamo, da uporablja ornamentika pogostoma motive, ki posnemajo predmete iz narave ter se tako bližajo slikarski umetnosti. A obratno vidimo tudi pri slikarskih umotvorih, in to posebno pri tako zvanih dekorativnih slikah, da se način izdelave teh slik često ujema z načinom, ki smo ga vajeni gledati pri ornamentih (stilizacija, ploskovna izdelava itd.). Če hočemo tedaj govoriti o lepoti ornamenta, moramo poiskati pri njem to, kar je — rekel bi — čisto ornamentalno in kar ornament ravno razlikuje od slikarstva. Pri takem razmišljanju se bomo prepričali, da je značilno za ornament, da tvori ugodje za naše oko z lepoto svojih barvnih sestav in z lepoto svoje risbe ali natančneje z lepoto svojih ploskev in potez. Za čisti ornament torej ni potrebno, da zbudi v nas kakršnosibodi miselno spojitev, ampak predvsem, da nas razveseli s svojo kompozicijsko in barvno lepoto, kakor nas razveseljuje glasba predvsem s svojimi čisto muzikalnimi lepotami soglasja in raznoglasja kakor tudi ritma.

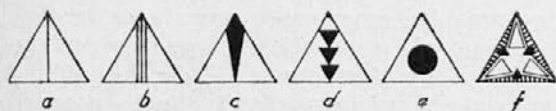
Ornament in muzika.

Primerjava ornamentike z glasbo se nam zdi iz tega vidika umestnejša od primerjave s slikarstvom. Zato bomo pri preiskovanju ornamentalne lepote raje posnemali način glasbeno-estetskega raziskovanja, nego slikarsko-estetskega.

O lepoti glasbe razpravlja vsako delo, ki govori o glasbeni harmoniji, kontrapunktu in glasbenem oblikoslovju. O ornamentalni lepoti se je tudi že mnogo pisalo, vendar mi ni zna-

no, ali je kdo zgrabil to gradivo od prave, čisto ornamentalne strani. V obliki kratkega članka seveda takega dela tudi ni mogoče napisati. Pač pa je naš namen, opozoriti samo na nekaj glavnih momentov, ki utegnejo dati razmišljanju o ornamentalni lepoti pravo smer.

Predvsem treba naglasiti, da se moramo pri tem omejiti samo na ploskovni ornament, ker si moremo misliti idealni trodimenzionalni prostorni ornament samo v teoriji. Če ostanemo pri primerjavi z muziko, vidimo, da tvorita glavno razliko med dvema panogama človeškega lepotenega ustvarjanja in uživanja čutili, s katerima sprejemamo lepoto vase, t. j. uho, oziroma oko. Sredstva, ki jih uporablja muzika, so glasovi (zvoki, toni), a ornamentika uporablja barvo. Muzikalni prostor je čas, ornamentalni ploskev.

Slika 2.

Med tem pa, ko ima čas samo eno dimenzijo (smer), ki se očituje v pojmih «prej» ali «pozneje», ima ploskev dve smeri: višino (gori in doli) in širino (desno in levo). Muzikalna skladba more torej biti samo enodimenzionalna, med tem ko razlikujemo v ornamentiki enodimenzionalni ali enosmerni ornament (borduro) in dvodimenzionalni ali dvosmerni ornament (sem spada ploskovni vzorec ali neomejeni ornament in ploskovna polnitev ali vsestransko omejeni ornament). Bistvena razlika med tema vrstama umetnosti pa nas ne bo zadržala, da ne bi v obeh poiskali ono, kar tvori njuno sorodstvo.

Ornamentalni motiv.

V prvi vrsti moramo tu omeniti, da uporabljata ornamentika kakor tudi glasba za sestavo svojih umotvorov gotove praobljike ali elemente, ki smo jih vajeni imenovati z izrazom muzikalni, oziroma ornamentalni motiv. Motiv je in mora biti glavno polje za udeleževanje umetnikove fantazije. Za najdbo motiva ni mogoče postaviti pravil, ampak samo primere. Najenostavnejši motiv more služiti umetniku za sestavo najlepšega umotvora. Kakor je n. pr. Beethovnu omogočil enostavni motiv trkanja kompozicijo prvega stavka njegove prekrasne V. simfonije, tako je mogoče

sestaviti s pomočjo enostavnega ornamentalnega motiva veliko ornamentalno kompozicijo. Ampak za dosego močnega učinka ne zadostuje v tem primeru enakomerno ponavljanje motiva, temveč mora umetnik biti sposoben, da ta motiv predrugačuje — povečuje, zmanjšuje, preoblikuje, izpreminja, kombinira, okrašuje, družu z drugimi primernimi sorodnimi ali kontrastujočimi motivi itd. Čim več je umotvoru miselnega dela, tem več premišljanja in tem večje zanimanje bo budil pri gledalcu.

Prišli smo s tem do najobširnejših ornamentalnih del, da opozorimo že na tem mestu na zadnji cilj pravega barvnega (ornamentalnega) umetnika. Sedaj se povrnimo zopet k motivu samemu!

Lepota ornamentalnega motiva.

Ornamentalni element je torej motiv. Tak motiv more biti svobodno izmišljena oblika ploskve ali črte («ploskovni» in «linearni» motiv). Najenostavnejše motive najdemo v geometriji. Vsak mnogokotnik, začeniši od trikotnika, ima svojo lepoto. Primerjajmo le točno narisan trikotnik z navadno pego, ki se je slučajno napravila na papirju, ko smo nepredvidno ravnali s tušom ali črnilom! Zakaj je trikotnik lepši od te pege? Odgovor je na dlani: Pega ima slučajni obris nepravilne in težko razumljive oblike, ki je ne moremo doumeti in ki v nas ne vzbuja nobene jasne predstave. Trikotnik pa je urejen, je enostaven, jasen ter je narisan po nekih razumljivih zakonih. Zato nam ugaja.* Če primerjamo dva trikotnika, od katerih je eden enakokrak, drugi pa nepravilen, bomo zopet dali prednost pravilnejšemu od njiju, ker nam je razumljivejši. Ta razumljivost pa ima svoj izvor v enakosti dveh stranic enakokrakega trikotnika — in če se vrnemo k prvemu primeru — v enakomernosti trikotnikove barve, enosmernosti, t. j. prēmnosti poedinih trikotnikovih stranic itd.

Primerjajmo še dva trikotnika med seboj, od katerih je eden skoraj enak enakostraničnemu trikotniku, med tem ko prikazuje drugi izraziti tip enakokrakega trikotnika, ker vidimo takoj, da ima samo dva kota, oziroma

* Omeniti pa moramo, da postane tudi slučajna pega na papirju lepša in zanimivejša, če smo papir zložili, ko je bilo črnilo še mokro. Dobili smo na ta način lik, ki je točno simetričen ter vsebuje zato že prve znake zakonitosti.

dve stranici med seboj enaki. V tem primeru bomo dali prednost slednjemu, ker je za nas razumljivejši.

Med tem, ko nam je ugajala v prvih dveh primerih enakost v nasprotju z motivi, kjer te enakosti ni bilo, nam v zadnjem primeru ugaja ravno razlika, ker nam je razumljivejša.

Za lepoto ornamentalnega motiva je torej potrebno, da nam je razumljiv. Njegova razumljivost pa izvira iz njegove urejenosti, ki jasno kaže zakone enakosti in razlike.

Besede enakost pa ne smemo v ornamentiki vedno razumeti dobesedno v geometrijskem pomenu. K širšemu pojmu «enakost» moremo prištevati poleg skladnosti: podobnost, sorodnost, simetrijo, vzporednost, sosrednost, istobarvnost itd. Vse, kar je temu nasprotno, pa bomo združili v pojmu «različnost».

Izpreminjanje motiva.

Ornamentalni motiv — naj bo te ali one oblike — se dá izpreminjati na najrazličnejše načine. Navedimo jih tu samo nekoliko! Vzemimo si v ta namen najenostavnejši motiv: enakostranični trikotnik! Komur je ta motiv preenostaven ali morda dolgočasen in prenavaden, more dobiti z izpremembami nove motive, narisane na podlagi tega trikotnika. (Glej sliko 1.!)

Take nove motive smo dobili z zaokroženjem stranic, z odrezanjem kotov in z vrisanjem raznih oblik v stranicah. Razen tega pa moremo motiv obogatiti tudi z raznimi okraski, kakor jih vidimo nekoliko na sliki 2.

Najnavadnejše okrasitve dobimo: a) z razdelitvijo motiva na več delov, b) z vrisanjem drugih ornamentalnih oblik v motiv. Če hočemo, da bodo taki okraski prijetno učinkovali, moramo zopet paziti na razumljivost novih likov. Oglejmo si okrašene motive v drugi sliki!

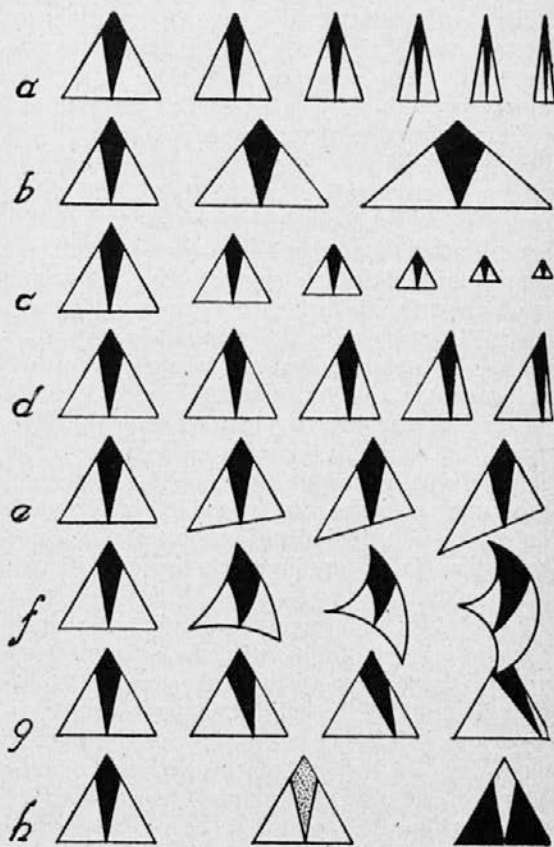
a) kaže delitev na dva enaka dela.
b) vpliva lepo zaradi enakosmernosti in enake medsebojne oddaljenosti vzporednih premic, a tudi zaradi razlike med velikimi prostori na desni in levi v primeru z ozkimi prazninami med vzporednicami.
c) učinkuje zaradi enakosti levega in desnega belega prostora, zaradi nasprotja med belima ploskvama in črnino v sredini. Ostali liki d) do f) nas zadovoljujejo bolj ali manj iz sličnih vzrokov. Podobnih motivov, ki bi jim ostala glavna ornamentalna zamisel

enakostranični trikotnik, bi mogli narisati še mnogo.

Vsakega izmed navedenih motivov smatramo za samostojni, novopridobljeni motiv, ki more tvoriti temelj za ornamentalno kompozicijo. Izmed njih si hočemo v naslednjem izbrati enega, da pokažemo, kako ga moremo preinačiti (varijirati) v istem ornamentu. Sledeči primeri varijacij spominjajo v mnogočem na varijiranje muzikalnih motivov, kakor jih opisujejo glasbena oblikoslovja.

Varijacija motivov.

Izbrati si hočemo v ta namen iz slike 2. motiv c). Iz slike 3. je razvidno, da moremo motiv a) zožiti, b) razširiti, c) zmanjšati, oziroma povečati. Razen tega je mogoče, da izpremenimo pri motivu simetričnost v afinitetu, pri čemer smo pridržali v d) pravokotne žarke k osi, a smo jih narisali v e) poševne. Pri f) smo izkrivili simetralno os, a v g) smo preložili položaj okrasitvenega dela. Končno pokaže h) še varijacijo z izpremembo barv. S

Slika 3.

tem kajpada še niso izčrpani vsi možni načini varijacij motiva,* toda tu naj nam zadostujejo navedeni.

Drugi abstraktni (pojmovni) motivi.

Spoznali smo torej, da je mogoče z enim samim motivom dobiti kaj obširno gradivo za uporabo v ornamentu. V neizmernost se poveča to gradivo, če pridružimo pri sestavi ornamenta prvemu motivu še drugega, tretjega itd. Posebno poglavje bi tvorili tu že omenjeni linearni (črtni) motivi, kakor spirala, polževka, vitica, okrašene črte itd., ki jih pa v kratkem članku ne moremo opisati natančneje.

Sklenjene ploskovne motive, kakor kvadrat, krog itd. v linearni izvedbi, prištevamo izjemoma tudi k linearnim motivom, če hočemo s tem naglasiti njihovo linearno izvedbo.

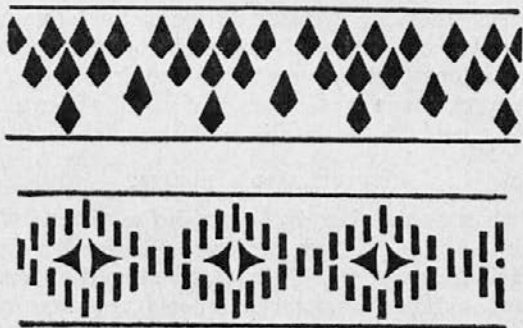
Bordura.

Preidimo po tem razmotrivanju k sestavi ornamenta samega! Najenostavnejša oblika ornamenta je tako zvana bordura ali fris, t. j. vrstitev motiva ali motivnih skupin v ritmični razporeditvi med dvema vzporednima premicama (krivuljama). «Ritmično» razporeditev smo si zopet izposodili iz muzike. Kar je tam takt, to je v borduri en sestavni del. Občutek ritma polagamo navadno v uho. To pa ne more biti točno, ker je mogoče časovno ritmično gibanje tudi videti in tipati. (Signaliziranje, gibanje nihala, sekire v daljavi, enakomerni udarci na hrbet itd.) Kakor sluh, sta torej tudi vid in tip posredovalca za prenos enakomernih vtiskov, katerih se zavedamo, ko jih čutila preneso v možgane. Občutek enakomernosti je pa podoben pri časovni kakor tudi pri prostorni delitvi v enake dele. V ornamentiki more biti prav tako prijeten kakor v muziki in plesu. Ni čuda, da najdemo že v najstarejših časih bordure s tako delitvijo (primeri bordurne okraske na posodah iz bronaste dobe!), med katerimi naj omenimo njena najenostavnejša zastopnika: valovito črto in tako zvani cikcak.

Lepotni učinek ponavljanja (zopet princip enakosti) je tako velik, da se nam često prikupi vsa bordura, ki ne kaže posebne lepote v svojih motivih. To velja seve predvsem za površnega gledalca, kar nas spominja na vpliv najenostavnejše muzike s poudarkom ritmike (harmonika v rokah manjvrednega svirača) na naivne poslušalce.

Uporaba motivov v borduri je zopet zelo raznovrstna. Ornamentik mora polagati tu poseben poudarek na način razporeditve. Od tega sta v največji meri odvisni učinkovitost in lepota bordure. Tu imamo zopet široko polje za razmah okusa in fantazije ornamentalnega umetnika. Točnih navodil seve tudi tu ni mogoče postavljati, vendar bomo videli, da gre tudi v tem primeru za zmiselno uporabo principov enakosti in kontrasta.

Za sestavo bordure zadostuje en sam motiv, ki se more uporabljati tudi v večjih ali manjših skupinah. Temu motivu se pridružujejo pogostoma še drugi.

Slika 4.

Dva primera naj pokažeta razliko med uporabo enega in dveh motivov. V prvem primeru (slika 4. a) vidimo ponavljanje istega motiva v osem delnih skupinah in samega, med tem ko nam druga slika kaže uporabo dveh motivov, ki nastopata v različnem medsebojnem številu. Lepoto teh bordur tvori — ostanimo samo pri načinu razvrstitve! — v prvem in drugem primeru enakost ponavljajočih se skupin, a tudi razlika med praznimi prostori ornamenta in gostimi skupinami motivov.

Neomejeni ornament.

Ornament, ki mu je naloga, da enakomerno napolnjuje ploskev brez ozira na omejitve, imenujemo neomejeni ornament (ploskovni ali tapetni vzorec). Ker se ta ornament razlikuje bistveno od bordure samo v tem, da se ponavljajo motivi ali njih skupine v dveh dimenzijah, se ne bomo mudili dlje pri njem. Poznamo ga vsi iz vzorcev na oblekah, knjigah, zidovih itd. Slika 5. nam kaže primer neomejenega ornamenta z uporabo enega motiva v dveh različnih skupinah.

* Primerjaj varijacijo zvezdnatega motiva na sl. 6.

Ornamentalna polnitev.

V umetniškem oziru stoji na najvišji stopnji vsestransko omejeni ornament ali ornamentalna polnitev, t. j. ornament, ki je komponiran v neki dani prostor. (Tak prostor more imeti obliko kvadrata, pravokotnika, trikotnika, roga, elipse itd., a tudi svobodno ploskovno obliko.)

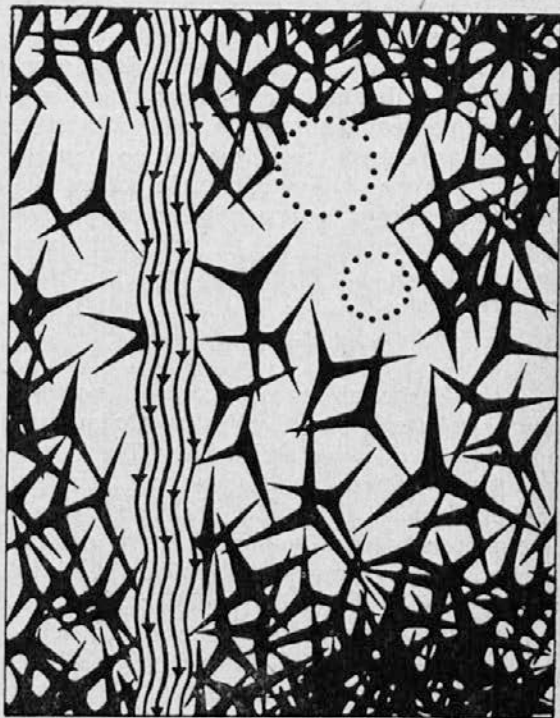
Slika 5.

Primerjanje takega ornamenta s sonatno obliko v glasbi je najprirodnejše. Barvni umetnik, ki si hoče zamisliti tako polnitev, mora postopati podobno, kakor skladatelj. Zamisliti si mora primerno razdelitev in uporabiti primerne motive, ki jih mora opremiti s primernimi barvami — kar ustreza harmonizaciji — in končno mora določiti material, v katerem naj bo kompozicija izvršena (instrumentacija).

Slika 6. prinaša v tem zmislu manjšo kompozicijo, ki pa je narisana iz tehničnih vzrokov samo v eni barvi. V tej kompoziciji vidimo uporabljene tri motive: trirogato zvezdo (v variacijah tudi štirirogato), okrašene sporedne valovite črte (linearni motiv) in skupine malih krogov. Javno je, da je tudi pri taki kompoziciji efekt odvisen od dveh glavnih faktorjev: a) od izbere motivov, b) od delitve prostora in razvrstitve motivov.

Pri izbori motivov vidimo tu uporabljen princip kontrasta. Primerjaj razliko med zvezdami in krogi, ki se razlikujejo v sledečem: Prve so velike, drugi so majhni, prve so razvejene, drugi strnjeni, prve so koničaste, drugi zaokroženi. Še večja je razlika med zvezdami in vijugami, ker so prve ploskovni motivi, druge linearni. Kontrast vidimo pa tudi v različni razporeditvi motivov. Zvezde so svobodno razvrščene ter se zgoščujejo v nepravilnih skupinah. Krogi so pa razvrščeni v točni razporeditvi na temelju pomožnega kroga. Vijuge so zopet razvrščene v enakomernih presledkih. Glavna delitev pa kaže kontrast v tem, da sta oba glavna dela ornamenta, ki ju razmejuje skupina vijug, med seboj neenaka.

Predstavljam si, da bi moralo iti delo ustvarjajočega barvnega umetnika v tej smeri, t. j. moral bi zavedno iskati ornamentalnih kompozicij v omejenem prostoru; tako iskanje bi ga moralo končno dovesti do tega, da bi ustvarjal barvne simfonije v najvišjem zmislu besede, simfonije, ki bi bile enakovreden izraz umetniškega ustvarjanja, kakor je ustvarjanje glasbenih simfonij. To bi bila abstraktna umetnost, ki bi šla svojo pot daleč od slikarstva.

Slika 6.

Tako daleč seveda danes še nismo. Morda je to «muzika bodočnosti»? Sedaj je pa ornament še vedno na trdnih tleh «uporabne umetnosti». Zato je razumljivo, da gori opisani čisti ali abstraktni ornament ni edina vrsta ornamenta, ampak da beleži sodobna ornamentika — kakor že omenjeno — morda celo v pretežni večini dela, ki s svojo snovjo spominjajo na slikarsko umetnost.

Ornament z motivi iz narave.

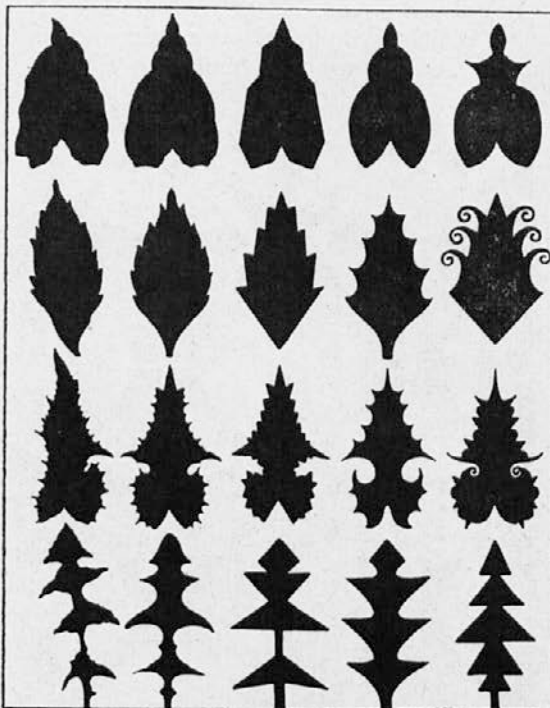
Ornamenti, ki imajo svoj izvor v naravi, bodisi v živalstvu ali v rastlinstvu, so zelo pogosti. Nočemo nikakor trditi, da ti ornamenti nimajo pravice do obstanka. Zakaj vprašanje pri vsakem ornamentalnem delu ostane končno le to: ali je lepo ali ne? In zakaj naj bi ornament ne ustrezal vsem zakonom lepote, če zajema svojo snov iz bogate zakladnice narave? Saj nam nudi narava s svojimi neštevilnimi varijantami listnatih, cvetnih in drugih oblik iz rastlinstva kakor tudi s svojimi živalskimi in rudninskimi oblikami neizčrpen vir za obogatitev naše fantazije. Vprašanje, ki je važno za ornamentalnega esteta, je samo, ali je umetnik uporabil snov iz narave tako, da je primerna ornamentalnim nalogam.

Mislim, da je trditev upravičena, da ustreza tem nalogam mnogo bolj oni način uporabe naravnih motivov, ki podčrtava čisto ornamentalno ali dekorativno lepoto motivov, a si ne trudi posnemati narave na način slikarstva. To nas privede do tega, da vidimo v ornamentu naravne oblike najraje, če so preoblikovane nekako v geometrijskem zmyslu. Za tako preoblikovanje se je udomačil izraz «stiliziranje», čeprav ta izraz ni vedno na mestu.

Motivi iz narave.

Za stilizacijo ni mogoče postaviti nobenih edino veljavnih pravil. Vsaka zgodovinska doba ima svoj način stilizacije. Slika 7. prinaša nekaj načinov stilizacije brez ozira na historične sloge. Prvi list v vsaki vrsti je silhueta, posneta točno po naravi. Srednji listi so narisani bolj v zmyslu geometrijskih motivov, zadnji kažejo svobodnejše preoblikovanje. Spominjamo pri tem na izraza «stroga stilizacija», «svobodna stilizacija». Toda to ni važno. Način stilizacije more biti docela individualen: vsak umetnik ga bo izvajal drugače. Začetniku pa bi podal sledeče navodilo:

Kar je v naravi s k o r a j simetrično, skoraj enako, skoraj premo, skoraj okroglo itd., nariši enako, simetrično, premo, okroglo itd. S tem pridobi rastlinski motiv na jasnosti in zato na lepoti.

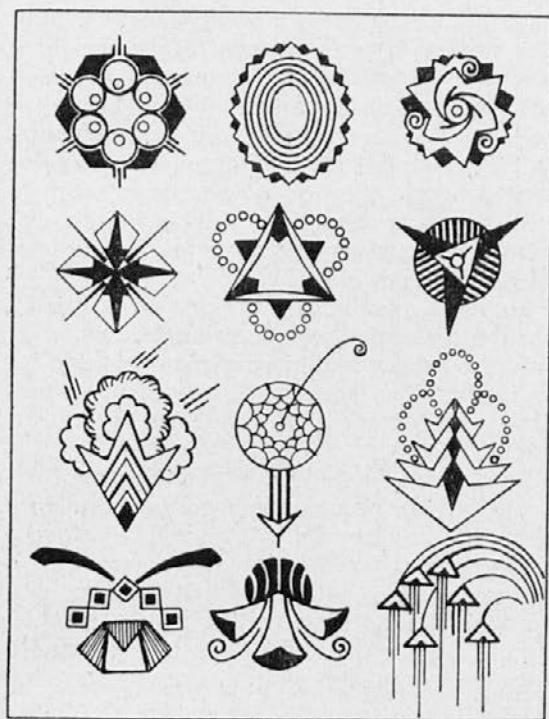

Slika 7.

Če se nam dozdeva važno, naglasiti tip lista, cveta, sadu itd., moramo paziti na to, da premislimo, kaj je vsem posameznikom teh predmetov s k u p n o, bodisi v razmerju, obliki ali podrobnostih, in da te skupne znake ostavimo tudi pri stiliziranem predmetu. (Tipiziranje.) Za lepoto ornamenta te vrste tudi te okoliščine niso važne. Zanj je edino važno, kar je bilo odločilno tudi za prosto izmišljeni ornament, in to se končno vedno izkristalizira v pravilni uporabi enakosti in razlike. Iz tega vzroka se v ornamentiki mnogo in z uspehom uporabljajo izmišljeni motivi, ki le od daleč spominjajo na stilizirano cvetje. Slika 8. nam kaže tudi tak primer.

Večkrat čujemo trditi zagovornike modernih umetniških struj, da mora umetnina učinkovati tudi pri naivnem, t. j. umetniško neizobraženem poslušalecu, oziroma gledalcu in da je zanj celo koristno, če ne gleda na umetnino s predodki, ki si jih je pridobil z učenjem. Morda imajo včasih prav. Toda gotovo le izjemoma.

Marsikatera umetnina bo brez dvoma dosegla velik uspeh tudi pri umetnostno neizobraženem občinstvu. Toda o vsakem umotvoru tega nikakor ne moremo trditi.

Slika 8.

Eksperiment — recimo: s kako Bachovo skladbo, z Brahmovim komornim delom — bi to takoj dokazal.

Uživanje umetnosti je pač tudi umetnost! Kdor je kdaj pogledal v umetnikovo delavnico, kdor je sledil večjemu številu koncertov, kdor zahaja leto za letom v umetniške razstave, si bo gotovo v uživanju umetnin pridobil izvestno izurjenost. Še večji pa bo njegov užitek, če se bo lotil tudi čitanja teoretičnih del, v katerih se razpravljajo zakoni o umetnosti.

Pri nobeni vrsti umetnosti pa niso pojmi o lepoti tako malo jasni, kakor pri ornamentalni umetnosti. Celo med priznanimi ornamentiki jih je mnogo, ki tavajo v nekaki polutemi ter ustvarjajo svoje umotvore nekako podzavedno.

Gorenjim navodilom je namen, izpolniti vsaj deloma to vrzel, čeprav je bilo mogoče, podati v tako kratkem obsegu le nekaj glavnih misli. A tudi, če bi bila ta navodila popolnejša, ne bi bilo s tem še izčrpano vse, kar bi bilo treba združiti pod naslovom tega članka.

Pri presojevanju lepote ornamentov bi bilo treba razpravljati v posebnih poglavjih še o njih barvni sestavi, njih enotnosti in doslednosti v izvršitvi (stilnost); za nas Slovence je pa še posebno zanimivo vprašanje «narodnega ornamenta in njegove estetske upravičenosti». O slednjem se bomo pomenili v prihodnji Vodnikovi pratiki.

MED LUŽIŠKIMI SRBI.

Med Chósebusom (Cottbus), glavnim mestom Dolnje Lužice, in Lubinom (Lübben), ob veliki mednarodni progi, ki vodi v Berlin, zapusti vlak resnični svet in tako rekoč vozi po kraljestvu sanj. Nad eno uro hiti po pravcatem angleškem parku v prijetnem hladu. Na brezmejnih tratih se svetlikajo veliki ribniki in bistri potoki, ob katerih stojijo vitki topoli. Ljubke Lužičanke pa v pestrih narodnih nošah prepevajo svoje pesmi pri sušenju in nakladanju sena. To je pokrajina, ki jo Lužiški Srbi imenujejo Bloto (imenovalnik Blota = blato), Nemci pa Spreewald.

Reka Sprewa (nemško: Spree) se tu razlije v kakih 300 rokavov in prekopov, ki tvorijo na tisoče otokov in otočičev. Zato je ni na svetu enake dežele kot je Blota, zelene Benetke, dolga 20 km, kjer tvori edinole voda prometno

sredstvo, a bistra voda, nad katero se bočijo ogromne jelše, zadnji ostanki pragozdov, ki so tako visoke, da jim čolni, natovorjeni z velikimi kopami sena, ne segajo niti do prvih vej.

Blota je danes mirna, toda dolgih tri sto let je kri rdečila njeno vodovje. Zadnji ostanki Polabskih Slovanov so se morali umakniti semkaj pred vedno naprej prodirajočimi Tevtoni. Naravno je, da zaradi te strašne preteklosti Lužiški Srbi le še bolj iskreno ljubijo svojo domovino, ki so jo stoletja branili proti napadalcem in pa proti udirajoči vodi. V tisočletnem delu so vsako leto odzvali nekaj metrov zemlje gozdom in močvirju, enako kot Nizozemci. Težki živlenski pogoji so tu izklesali lep, živahen in inteligenten človeški rod: moški so prvovrstni kmetje, ženske pa izborne gospodinje.

Čistokrvni Slovani, ki jih Nemci imenujejo Wende, ki se pa sami nazivajo Lužiške Srbe in ki jih je danes še 200.000 (so torej najmanjši slovanski narod), živijo tu sredi 80milijonskega nemškega naroda na pol povodno življenje, podobno onemu holandskih ribičev na otoku Marken ali mehikanskih Indijancev, ki gradijo na bregovih jezera Xochimilo stavbe, ki popolnoma ličijo hišam ob Sprewi, kjer dekleta vozijo vsak dan na trg čolne, natovorjene s sočivjem in cveticami.

Lužiško-srbsko dekle v narodni noši.

Glavna hrana v sprejskih močvirjih obstoji iz jegulj, kumar in vprav ogromnih črešnjevih kolačev. Jegulje jedo dušene ali prekajene, in sicer vedno s kumarami.

Poleti vidimo pred vsako hišo kupe velikanskih temnozele-
nih kumar. Moški, ženski in otroci, vsi nabirajo, lupijo, nakladajo in jedo kumare. Cele gore jih vozijo na čolnih v Chóšebuz ali v Bórkowy. Človek se začuden vprašuje, kako morejo vsi ljudje jesti tako ogromne množine kumar, ne da bi si pokvarili želedec.

Po vsej pokrajini vidimo ilovnate peči, postavljene na pro-

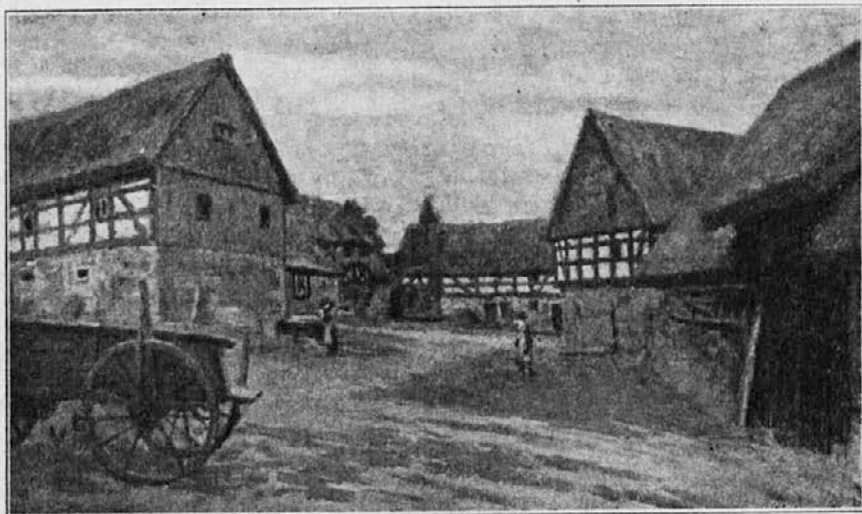
stem, izven hiš. Imajo velike odprtine, skozi katere vtikajo vanje črešnjeve kolače v velikosti, kot jih ostala Evropa ne pozna, in katerih okusni duh se meša s svežim vonjem gozdov.

Vasi v Bloti nimajo niti cest niti pločnikov. Ves promet se vrši po vodi. Vsaka rodbina ima najmanj eno barko, ki služi kot kočija za pot v cerkev, na trg ali na obiske. Zjutraj se pelje ladja mimo vsake hiše in nabira šolarje, da jih povede v šolo. Stojijo pokonci, tiščeč se drug drugega. Če kdo po nerodnosti pade v plitko vodo, se skoplje v drugič, kajti vsako jutro otroci poskačejo iz postelje v kanal, tako da jih materam ni treba umivati.

Po večjih prekopih in preko vodnih križišč, imenovanih «goble», vrše promet javne ladje, katerih spretni vozniki so plačani na uro. Na kažipotih, ki so postavljeni ob vodah, pa razdalje niso označene v kilometrih, temveč v urah.

Pomladi in jeseni, ko je vodovje napol zamrzlo, je vsak promet onemogočen. Ozke steze so pa tako blatne, da tudi po njih ni mogoče priti naprej (odtod ime Blota). Ta čas ostanejo ljudje doma, se bavijo s popraviljem poljskega orodja, z lesnim rezbarstvom in tkanjem lanu. Tu si pripovedujejo prastare slovanske pripovedke in prepevajo krasne narodne pesmi.

Ko pa pride zima in se prepreže vsa Blota s srebrno pajčevino ledenih stez, obujejo Lužičani posebne čevlje, na katere privijejo drsalke. Opirajoč se na tri metre dolge, na koncu

Vas Kózarey v Gornjih Lužicah.

priostrene droge, se drsajo igraje po svojem kraljestvu, pa ne iz veselja do zimskega sporta, temveč iz potrebe. Vse blago, ki so ga poprej vozili po ladjah, vlečejo sedaj na saneh. Otroci se drsajo v šolo, starejši porivajo sani, na katera so naložili mlajše bratce in sestrice.

Kot pred tisoč leti, enako so tudi danes Lužiški Srbi skriti v tem ogromnem močvirju

Srednje Evrope. Potomci so mogočnega naroda ter nudijo neizčrpne zanimivosti zgodovinarjem, etnografom, folkloristom, slikarjem in skladateljem. Kdor obišče njih deželo, jo bo zapustil s simpatijami in zadovoljen.

(Po brošuri gospe de Vau-Phalipau: Une Venise verdoyante. La Blota Lusacienne. Paris 1927. Priredil P.V.B.)

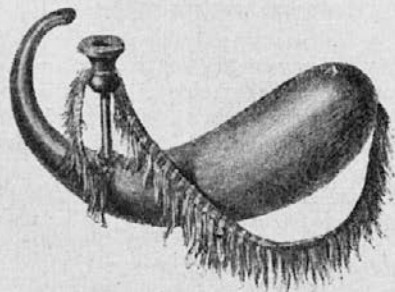
Prof. D. Volavšek:

OPOJNE PIJAČE IN OMAMNA SREDSTVA PRI RAZNIH NARODIH.

V sedanji dobi, ko zavzema protialkoholno gibanje vedno večji obseg, je zanimivo razmotrivati razmere, ki vladajo glede uživanja opojnih pijač in omamnih sredstev pri primitivnih, oziroma na nizki kulturni stopnji stoječih narodih.

Napačno je splošno vladajoče mnenje, da je uporaba omamnih sredstev pri kulturnih narodih bolj razširjena nego pri primitivnih. O nasprotnem se bomo v sledečem prepričali.

Zgodovina nam dokazuje, da je človek že v najstarejši dobi uporabljal omamna sredstva, ki mu jih je nudila narava njegovega bivališča. Vsakodnevno življenje nam nadalje priča, da lahka omamljenost ne preprečuje izvedbe že sklenjenega dejanja, temveč jo še celo pospešuje, ker prežene mučne skrbi, se li bo izvršitev posrečila ali ne. Lahka omamljenost tudi prežene ali vsaj omili telesne in duševne bolečine. Skoraj vsi veliki možje tega ali onega naroda so rabili in rabijo še dandanes lažja ali težja omamna sredstva. To je dokazano dejstvo, vendar nočemo s tem trditi, da ne vplivajo alkohol in druga omamna sredstva škodljivo na človeški organizem.

Afriška vodna pipa.

Raznim krajem naše zemlje je podelila narava tudi različna omamna sredstva, med katerimi sta najvažnejša alkohol in tobak. Človek ni bil nikdar zadovoljen samo z živili, ki so mu nujno potrebna za življenje, ampak je vedno hrepenel tudi po raznih hranivih, s katerimi si je sladil življenje. Po-

sebnost si je želel sladkih sokov. Najbolj in najprej znana sladka tvarina je gotovo strd, ki je do novega veka tudi v Evropi nadomeščala sedanji sladkor. Človek je kmalu spoznal tudi rastline, ki vsebujejo sladke soke, kakor sladkorni trst, javor, brezo itd. Kmalu je tudi opazil, da dobe sladke tekočine po kratkem stanju na zraku drug okus in da vplivajo take tekočine na človeka omamno. V tekočinah se je razvila snov, ki jo imenujemo danes alkohol.

Alkohol je skupno s tobakom prodril v najbolj odljudene pokrajine zemlje, kjer vrši kot zaveznik evropskih razširjevalcev kulture svoj rabeljski posel. Danes poznajo alkohol celo plemena, ki pred stikom z Evropejci sploh niso poznala nobenega omamnega sredstva, kakor na primer Eskimi. Alkohol je skupno z evropsko kulturo uničil že mnogo primitivnih plemen. Nas pa zanimajo predvsem omamna sredstva in pijače, ki so jih izumili primitivni narodi. O najvažnejših hočemo tu govoriti.

Prebivalstvu otočij okrog Avstralije, tako zvane Oceanije, služi kot opojna pijača kava ali ava, ki pa nima nobene zveze z našo kavo. Pripravlja se na različne načine iz korenin neke vrste poprove rastline (*Piper methysticum*). Zanimivo je pripravljanje kave na Melaneških otokih. Okrog velike sode sedijo žene in dekleta, žvečijo korenine omenjene rastline in pljujejo prežvečeno zmes v posodo. Tej zmesi se prilije voda in kava je gotova. Čim dalje stoji na zraku, tem močnejša je. Po nekaterih krajih se pije kava kot voda, drugod pa le ob slovesnih prilikah in je pitje kave dovoljeno le plemenitnikom. Pitje kave ima versko ozadje, ker se pitje in pripravlanje ave vrši med molitvami in ker je pitje ave ženam večinoma prepovedano. — Učinki kave so enaki učinkom alkohola. Pitje ave povzroča namreč močno pijanost in tej sledečo razuzdanost, prepire in poboje. Topogleda oči in slab spomin so nadaljnje posledice te čudne pijače.

Na enak način pripravljajo Indijanci iz Guyane svojo pijačo paivari, kassavo ali kassado. Tu raste rastlina maniok ali kassava, ki spada k vrsti mlecikov. Gomolji te rastline vsebujejo strupen sok, ki se mora iztisniti. Testo, ki ostane po

iztisnjenju, posušijo in pečejo iz njega kruh. Iz te snovi delajo tudi v Evropi znani braziljanski sago. Iz maniokove moke pečeni kruh jim služi kot hrana na potovanjih, a iz njega delajo tudi hladilno pijačo paivari, ki ima okus kiselkastega piva. Če se paivari prepusti tridnevnemu vretju, se izpremeni v močno opojno pijačo kassavo ali kassado. Paivari pripravljajo na ta način, da ženske zgrizejo in dobro prežvečijo maniokov kruh in pljujejo prežvečeno zmes v votlo deblo. Zmes polijejo z vrelo vodo. Ko se ohladi, je paivari gotov.

Plemena Južne Amerike poznajo najrazličnejše opojne pijače iz koruze, batat in sladkornega trsta. Batata je rastlina, ki ima gomolje, podobne našemu krompirju. Pijača, ki se izdeluje iz sladkornega trsta, se imenuje *guarapo*. Sladkorni trst se prežveči in prežvečena masa pljuje v pripravljeno posodo, ali pa se trst zdrobi s kamenjem, v novejši dobi s stroji. Tej masi se pridene voda. Od krajšega ali daljšega vretja je odvisna množina alkohola in moč pijače.

Na isti način se pripravlja sok *pulque* iz posebne vrste agav, ki rastejo na Mehikanski planoti in vsebujejo mnogo sladkorja.

Iz zgodovine nam je znano, da so že stari kulturni narodi Amerike (Mehika, Peru) poznali in strastno uživali razne opojne pijače, kakor čičo, *pulque* itd. in pa hladilno pijačo *chocolatl*. Zadnjeimenošana se izdeluje iz kakaomoke in vode in je še dandanes zelo priljubljena hladilna pijača Mehikancev. Čiča je bila neka vrsta piva iz oslajene koruze. Če so čiči pridejali razne zelo omamljive rastline, se je imenovala *sora*. V staroameriški državi Peru so se na kresni dan, to je na praznik boga solnca vršile velikanske slavnosti. Svečnice solnčnega boga so v slavnostnem sprevodu prinesle v velikih posodah čičo, ki so jo po ceveh zlivali v svetišče. Šele ko je vladar inka nazdravil s čičo umrlim prednikom, je smel tudi prosti narod začeti s pitjem čiče. V splošni pijanosti so se vršile v svetišču in izven njega razuzdane bakanalije, kakor so bile v navadi v orientalskih in grških svetiščih boginje ljubezni. Tudi v Mehiki in drugod so praznovali praznike bogov z brezmernim popivanjem pulque in s temu sledečimi orgijami. Po nazorih španskih pisateljev je ravno to brezumno življenje opojnih pijač uničilo staroameriške države.

Omenili smo strd kot najstarejšo in najprej znano sladko tekočino. Umevno je, da se tudi iz strdi da pripraviti opojna pijača. Stari Slovani so bili znani kot pivci medice, ker so prebivali v pokrajinah z obširnimi lipovimi gozdovi, ki nudijo čebelam izvrstno pašo. Medica je še dandanes nacionalna pijača Poljakov, kjer je ni izpodrinilo žganje, in tudi pri Slovencih je bila svoje dni zelo priljubljena, saj ni bilo včasih nobenega »žeganja« brez lektarja z medicino. Seveda poznajo medico tudi manj kulturni narodi, kakor na primer Abesinci.

Poljedelski narodi so kmalu opazili, da se spreminjajo razna žita v začetnem kaljenju v slad in ta,

pod določenimi pogoji izpostavljen vretju, v lahko opojno pijačo, v pivo. Pivo je bilo znano že najstarejšim kulturnim narodom; poznali so ga Egipčani in Mezopotamci. Ne mislim govoriti o modernem pivovarstvu, omeniti hočem le nekatere manj kulturne narode, ki jim služi kot vsakdanja pijača.

Za varjenje piva se lahko rabijo vsa najrazličnejša žita. Nubijci, sosedje Egipčanov, varijo zelo kislo pivo iz ovsna in dure (afriško proso), Abesinci pa ljubijo pivo, imenovano *teč*, iz ječmena. Splošno prevladujejo v Severni in v Južni Afriki kot pijača piva, varjena iz oslajene koruze in dure. Pivu pridajajo razne aromatične rastline, kakor pri nas hmelj. *Mimogrede* naj omenimo, da je ameriška alkoholna prohibicija povzdignila domačo, ali bolje rečeno družinsko in-

Tri poglavitne vrste afriškega prosa.

dustrijo piva. V skoraj vsaki manj premožni rodini »emarijo« pivo za domačo uporabo, ki je pa baje precej neužitno. Bogataši si seveda lahko privoščijo vključ najstrožji prohibiciji najfinejša vina in likerje. Pije se sedaj v Ameriki, kakor se splošno trdi, več kakor se je v dobi pred prohibicijo. Razlika je le ta, da si bogataš lahko privoščijo najfinejše vrste alkohola, revež pa mora piti za drag denar najslabši »fuzel« in da si tihotapci z alkoholom zaslužijo milijone. Prohibicija v resnici ni dosegla pričakovanega efekta in je razen tega, kakor je razvidno iz navedenega, nesocialna.

Mleko je znano kot najvažnejša in najredilnejša hrana. Skoraj neverjetno se nam zdi, da se tudi mleko spreminja v alkoholno pijačo. Skisano mleko da hladilno pijačo jogurt, ki ni razširjen samo pri turkotartarskih narodih, temveč tudi pri Rusih in Bolgarih in sedaj tudi pri nas. Jogurt ni opojna pijača. Kirgizi in Baškiri napravljajo iz kobiljinega mleka hladilen *kumis* ali čigan, ki se po destilaciji spremeni v žganje.

Najbolj znani opojni pijači sta vino in žganje. O vinu iz grozdja ne mislim govoriti. Pije se ne samo tam, kjer je podnebje za rast trte ugodno, temveč po vsem kulturnem svetu kot najzlahotnejša alkoholna pijača. Vino se pa ne pripravlja samo iz grozdja, temveč tudi iz raznih jagod in sadja, iz banan, iz palminega in drugih drevesnih sokov.

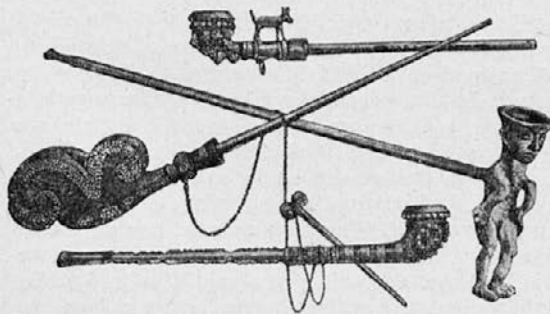
Zamorska plemena ob Nilu si sladijo življenje z vinom *porube*, napravljenim iz soka banan, dru-

god pa si delajo vino iz palminega soka. V ta namen se navrta palma na vrhu pod cvetom. Sok, ki pri teka iz rane, se lovi v podstavljene posode. Zamorci so strastni pivci opojnih pijač. Zamorski glavarji pijejo od jutra do večera, dokler sploh morejo.

Žganje prekaša po množini alkohola in seveda tudi s svojimi posledicami vino. Ni skoraj sadeža na svetu, iz katerega se ne bi dala žgati žgana pijača, pa tudi ni nobenega opojnega sredstva, če izvzamemo morda opij in v novejši dobi kokain, ki bi tako grozovito vplivalo na človeštvo kot vpliva žganje. Žganje je tisto kulturno sredstvo, ki sledi Evropejcu med nekulturne narode in je uničilo že več manjših človeških plemen. Ni treba posebej poudarjati, da vpliva pogubonosno tudi na kulturne narode, tembolj ker je žganje opojna pijača revežev in sploh nižjih slojev, ki si navadno ne morejo privoščiti tečnejše hrane, vsled česar ima njihovo telo manjšo odporno silo. V slojih, v katerih je postalo žganje običajna pijača, žanje smrt z največjo strahoto. Žganjepitje je grozovito razširjeno pri primitivnih in manj kulturnih narodih. Za čašico žganja in za pest tobaka dajo vse, kar imajo.

Navedli smo najbolj znane opojne pijače in hočemo na kratko omeniti še nekatera najvažnejša omamna sredstva.

Kot prastaro omamna sredstvo je znana konoplja, oziroma konopljin dim. Omamljenje s konopljinim dimom je bilo že od nekdaj znano v Indiji. S konopljinim dimom so se omamljali svečeniki, s konopljinim dimom so omamljali bramini (indijski svečeniki) svoje žrtve, ki so omamljene, v nezavestnem stanju, sledile svojim možem na grmado. Tudi Bušmani in Hotentoti so poznali, predno so se seznanili s tobakom, neko vrsto konoplje kot narkotikum.

Umetelno izrezljane tobakove pipe avstralskih plemen.

Vsa omamna sredstva je pa izpodrinil tobak. Vsakdo ve, da je domovina tobaka Severna Amerika, odkoder se je razširil v Južno Ameriko. Vsakdo tudi ve, da se je tobak kljub najostrejšim odredbam grozovito naglo razširil po vsem svetu. Severni Indijanci sploh niso, kolikor vemo, poznali drugega narkotika razen tobaka. S tobakovim dimom so se omamljali svečeniki, kadar so hoteli občevati z bogovi. Mirovna pipa tobaka je znana vsakemu bralcu nekdanjih slovečih indijaneric in Karl Mayevih spisov. Kajenje je torej bilo nekak verski

simbol. Že pred prihodom Evropejcev so gojili Indijanci tobak v pokrajini med rekama Missouri in La Plata. Dandanes se goji tobak v vseh pokrajinah, kjer mu ugaja podnebje. V Afriki je tako zelo razširjen, da nekateri etnografi dvomijo, da so dobili Afrikanci tobak šele po Evropejcih. Črnci so ravno tako strastni kadilci kot ljubitelji opojnih pijač. Zanimivo je, da se pri nekaterih afriških plemenih mož ne dotakne nobenega dela, toda najskrbnejše obdeluje njivico s tobakovo rastlino. Ne kadijo pa samo možje, ampak tudi žene in otroci. Strastni kadilci so tudi avstralski črnci, arktički prebivalci Azije in Evrope in sploh vsi kulturni in nekulturni narodi. Eskimom je navaden tobak prelahak, zato mešajo med tobak dlake severnega jelena, da je učinek močnejši.

Pri nekaterih plemenih Južne Amerike je nosljanje bolj priljubljeno od kajenja. Za nosljanje imajo posebne cevke, s katerimi poganjajo tobak globoko v nosni votlini. Tudi afriški Kafri ljubijo nosljanje, dočim so muslimanski črnci Vzhodne Afrike bolj navdušeni za žvečenje ali čikanje. Tobak kadijo razni narodi na različne načine. V Južni Afriki ga kadijo iz rogov antilope, ob ekvaforju pa iz pip, v katere nabašajo do 1/2 kg tobaka. Kot pipe jim služijo okrogle jamice, katere pokrijejo z navrtanim kamnom. V luknjice na kamnu vtikajo cevi. Zlindra jim je največja sladčica. Pri zdravih si ponujajo tobak, kakor pri nas cigarete in cigare ali pa prizo «snofanca». Dandanes ni tobak več luksus, ampak je postal naravnost nujno potrebno živilo, brez katerega si nekateri ne morejo misliti življenja.

Omenili smo že, da ima opij med vsemi omamnimi sredstvi najhujše posledice, četudi je eden najvažnejših medikamentov moderne medicine. Opij pomirja in uspava živce potom morfina, ki ga vsebuje. Pridobiva se iz zelenih makovih glav. Če makovo glavico narežemo, priteče iz rane mlečnat sok, ki se na zraku strdi v rjavo smolnato snov. Ta snov je opij, hud strup, ki v malo večji množini učinkuje trenutno smrtno. Marsikatera slovenska mamica je nehote poslala svojega ljubčka, ki se je rad drl in ni hotel spati, na oni svet. Skuhala mu je na mleku zelenih makovih glav. Po tej pijači je kmalu zaspal, a mnogokrat se sploh ni več prebudil.

Mak, iz katerega izdelujejo opij, se v večji meri goji v Indiji, v Azijski Turčiji, na Kitajskem in drugod, pri nas pa v Južni Srbiji ali Makedoniji. Opij iz Makedonije se ceni kot izvrsten.

Žal da se opij ne rabi samo kot zdravilo, po zdravnikovih predpisih, ampak tudi kot eno najgrozovitejših omamnih sredstev. Opij se sicer tudi je, a navadno kadilci iz nalašč za to narejenih pip. Opij najprej razburi, potem pomiri in slednjič uspava človeka. Kadilec opija ima v spanju najprijetnejše sanje (halucinacije), toda prebudi se z grozovito težko glavo in nehote poseže zopet po pipi. Kajenje opija je najhujša strast, ki se je skoraj ni mogoče odvaditi, strast, ki vzame človeku vso energijo in mu skrajša življenje za polovico. Kot najstrastnejši kadilci opija so znani Kitajci, kjer je

kajenje opija že od 17. stoletja dalje v navadi. V Evropi se kajenje opija k sreči ni udomačilo, le v večjih, posebno v primorskih mestih obstoje tajne beznice za kajenje opija.

Bambusove škatlice za betel in tobak iz zapadne Sumatre.

V novejši dobi je nadomestil opij v kulturnih deželah, toda k sreči le bolj poredkoma, koka in. Zdravniki rabijo kokain za lokalno narkozo. Kokain se pridobiva iz listov grmičastega drevesa koka, ki

B. Borko:

LEV TOLSTOJ.

(OB STOLETNICI ROJSTVA.)

Grof Lev Nikolajevič Tolstoj se je rodil dne 28. avgusta (po pravoslavnem koledarju) leta 1828. v vasi Jasnaja poljana v tulski guberniji. Njegov oče je bil graščak, ki je imel v oblasti stotine tlačanov, mati pa je potekala iz knežjega rodu. Svojo rodnico je izgubil že prav zgodaj, ko je bil star dve leti, očeta pa dobrih sedem let pozneje. Prva leta je preživel na vasi, v starem dvorcu, kjer je vse pričevalo o častitljivih izročilih prednikov, o starem življenju ruskih grofov. Dijaška leta so mu potekla v Moskvi, kjer je obiskoval vseučilišče, in pozneje v Kazanu. Leta 1848. je položil na petrogradskem vseučilišču pravniške izpite. Takoj nato se je vrnil v Jasnaja poljana. Tu je bival do leta 1851., ko je odinil k vojakom.

Otroška in mladostna leta Leva Tolstega poznamo zelo podrobno. Sam jih je opisal v mladostnih spisih «Detinstvo» in «Deška leta». V svetovnem slovu je malo del, ki bi povedala toliko zanimivega in lepega o zgodnji mladosti. Čeprav je Tolstoj opisal tu lastno mladost in okoliščine, v katerih je sam živel, ljudi, ki jih je sam poznal, in zarisal vprašanja, ki so vznemirjala mladino njegovih dni, so vendar ti spomini tako sveži in v svojem jedru človeški, da nas še danes ganejo. Marsikak odsev njegovih lastnih doživljajev za mladih let najdemo tudi

raste divje po južnoameriških Andih. Davno že je tukajšnje prebivalstvo vedelo, da vpliva žvečenje kokainih listov na človeka razburljivo in slednjič v manjših dozah pomirljivo in omamljivo. Posledice kokaina so grozovitejše od onih pri kadilcih opija.

Naj omenimo k sklepu še omamno sredstvo betel, ki je zelo razširjeno po Južni Aziji in v zapadnem delu Oceanije. Napravlja se iz oreškov arekapalme, poprovih listov in apna. Cela industrija se je razvila v teh krajih za izdelovanje ličnih škatlic, v katerih se shranjuje betel. Od žvečenja betela, ki vpliva omamno, imajo njegovi ljubitelji in ljubiteljice črne zobe.

Našteli bi lahko še mnogo omamnih sredstev, vendar je že iz navedenega razvidno, da je že človek najstarejše dobe hrepenel po omamnih sredstvih in da stiče primitivni kakor kulturni človek za sredstvi, ki ga vsaj začasno omamijo in mu preženejo nadležne skrbi. Vse opojne pijače in omamna sredstva škodujejo človeškemu organizmu. Na nekatera smo se navadili, navadil se je na nje naš organizem tako zelo, da se posledice uživanja vsaj ne kažejo jasno, če jih uživamo zmerno. Dočim se je izkazala nasilna alkoholna prohibicija, ki so jo uvedle nekatere države, kot ne posebno idealno in učinkovito sredstvo za pobijanje alkohola, zaznamuje takozvana «Sveta vojska» razveseljive uspehe s svojo idealno usmerjeno protialkoholno propagando med mladino. Želimo ji mnogo sreče!

v poznejših povestih in romanih. Bil je nežen, nekoliko bolehav deček. Nekam šibek je bil vse do smrti, čeprav je doživel visoko starost. Ta njegova občutljivost se je izražala v razdraženi čustvenosti in v nekaki nervozni preobčutljivosti razuma. Zaradi nje je bolj nego njegovi tovariši šel stvarjem do dna in je trpel bolj od drugih. V «Izpovedi», da omenimo s tem v zvezi samo en spis, pripoveduje, kako ga je že kot priletnega moža mučilo versko vprašanje. Hotel je storiti samomor, ker si ni umel odgovoriti na vprašanje, kakšen zmisel ima človeško življenje. Vse polno vprašanj, ki večini ljudi ne delajo preglavic, se je mlademu grofu z Jasne poljane vsiljevalo z vso resnobo. Ta za navadno človeško življenje prevelika občutljivost je razcepila Tolstega v Tolstega umetnika in Tolstega misleca.

Po dijaških letih in po oddihu v tišini Jasne poljane se je mlademu Tolstemu razgalilo pustolovsko vojaško življenje v krasnem Kavkazu. Sodeloval je v rusko-turški vojni; mnogi zanimivi doživljaji in srečanja s svojevrstnimi ljudmi odpro nenadoma vrata njegovemu talentu. Začel je prvo stopnjo svojega pisateljskega razvoja, ki jo označujejo že omenjeni mladostni spomini, začetek romana o ruskem veleposestniku, povesti iz Sevastopola in daljša povest «Kozaki».

Ko je v poznejših letih, pišeč svojo «Izpoved», premišljeval o takratnem svojem življenju, ki se v bistvu ni razločevalo od življenja vsakega drugega grofovskega sinu in častnika, je bil zelo nezadovoljen s samim seboj. «Ne morem se spomniti teh let brez groze, studa in srčne bolesti. Ubijal sem ljudi v vojni, izzival k dvobojem, hoteč usmrtiti nasprotnike; izgubljal sem denar v kvartopirstvu in tratil plodove mužiškega dela... Laž, tatvina, prešustvovanje vseh vrst, pijanstvo, nasilje, uboj...» S takimi besedami označuje poznejši Tolstoj svoje življenje. In vendar je bil tak način življenja v višjih plasteh takratne družbe tako rekoč sam ob sebi umeven.

Lev Tolstoj ni prišel k takim nazorom tako kot ostarela grešnica k molitveniku. V povesti «Kozaki» nas njen junak Olegin že v marsičem spominja poznejšega Tolstega. Častnik Olegin spoznava ničemernost vsega, kar ga obdaja, in sanjari o novem življenju, ki bi bilo bolj preprosto, zadovoljno, iskreno in srečno. Srečo vidi v tem, da živi za druge. Ljubezen in samozatajevanje mu kažeta pota k zmislu življenja.

Človek, ki se mu je dobro godilo, ki je imel uspehe v službi, v slovstvu, pri ženskah, človek, ki bi o njem mislili, da mora biti zadovoljen s samim seboj, čuti ničemernost tega življenja. Tak je Tolstoj. Ali njegova prava ura še ni prišla. Vrnil se je v Petrograd.

Še enkrat se je bil vrgel v vrtnec «srečnega» življenja. Sanjari je o svoji slavi, o veliki nalogi, ki jo ima umetnost v ruskem življenju, o zveličavnosti prosvete. Pisal je povesti in je imel z njimi velik uspeh. Vsi so ga blagrovali in tudi sam je veroval v to, kar je pozneje tolikanj zametaval. V takratni ruski družbi se je pojavljalo stremenje po demokraciji, po zblizanju s preprostim kmečkim ljudstvom. Tudi Tolstega je zgrabilo to gibanje z vso silo. Veroval je v napredek, v možnost srečnega življenja med naobraženim ljudstvom. Da bi spoznal sadove prosvete, je potoval v zapadno Evropo, kjer so narodi dospeli dalje od Rusov. Misli je, da se ondi lažje živi in da so ljudje boljši. V tem se je, kaj pa, razočaral, zakaj če je napredek, utegnejo biti njegova pota dolga in imeti nešteto ovinkov. V povesti «Luzern» pripoveduje, da je videl v Švici prizor, ko je potujoči berač pol ure pel in godel ljudem pesmi. Stotine ljudi ga je poslušalo, ali na koncu mu ni maral nihče dati miloščine. Ruskemu

popotniku se je ta prizor videl važnejši in značilnejši od vseh razkričanih dogodkov v Evropi: Glej, ondi, kjer so ljudje najbolj omikani in premožni, nimajo srca za bližnjega. Torej s prosveto in blagostanjem ne napreduje človečnost? Čemu napredek, ako ljudje ne postanejo boljši? Videl je tudi uradno usmrtitev zločinca in se je jel vpraševati, ali in kje na svetu obstoja pravičnost, usmiljenost in dobrota.

Izmed spisov tega razdobja slopa v ospredje roman «Rodbinska sreča». To je mojstrovina umetnika, ki črpa iz življenja snov za svoje stvarjenje in ima pred očmi samo eno: ustvariti umetnino. Roman je čista, sladka pesem ljubezni. A tudi v nji je nekoliko zamračenih glasov, ki dajejo slutiti bližajočo se nevihto.

Velik preobrat je nastopil po letu 1860. Tolstoj se je vrnil v Jasno poljano z namenom, da začne docela novo življenje, ki naj njega — grofa — tesno zbliža z ljudstvom. To, kar je povedal na usta junakov v svojih povestih, je jel sam izvajati. Človeško življenje ima zmisel v delu za druge. Omika je ljudi izpridila in jih razvadila; treba se je tedaj vrniti v kmečko preprostost in iskati srečo v poštenem delu.

Posihmal postaja ta težnja v grofu Levu Tolstem čedalje silnejša in ga ne zapusti do smrti.

Leta 1862. se je oženil z Zofijo Andrejevno Bersa. Nastopila je najznamenitejša in najplodnejša doba v njegovem življenju. V Jasni poljani je osnoval šolo, v kateri je učil mužiško (kmečko) deco docela po svoje. Pisal je razprave, kakšna bodi vzgoja mladine, da bodo ljudje srečni in zadovoljni. To, kar je učil, je dokaj nasprotovalo splošno ustaljenim pojmom. V tem ali onem je imel prav, v

drugem je šel za preveč meglenimi vzori. V njem pa je z vso odločnostjo nenehoma dozorevalo novo pojmovanje življenja. Izgubljal je vero v napredek; ni mogel verovati, da bi bilo boljše na svetu, če bi bili vsi ljudje naobraženi. Zavrgel je svoje prejšnje mnenje, da bi umetnost lahko storila ljudi boljše, pravičnejše in v vsakem pogledu nravnejše. Vzlic temu je neumorno pisal in dobi petnajst let po ženitvi se imamo zahvaliti za največje in umetniško najbolj dovršene spise Leva Tolstega.

Predvsem bodi omenjen veliki roman «Vojna in mir». Nobeden pisatelj pred njim ni tako verno in mogočno opisal ruskega življenja na začetku 19. stoletja. Nekatera poglavja ne bodo mogla izgubiti

Lev Tolstoj.

prvotne veljave, dokler bodo človeškega duha zanimala umetniške podobe minulega življenja. Tu srečujemo veliko množico ljudi z najrazličnejšimi sposobnostmi in lastnostmi, v njihova dejanja in nehanja pa pisatelj vpleta svoje opazke o bistvu življenja, o njegovem smislu, o človeštvu, o prirodi, o verstvu in o Bogu.

Grad v Jasni Poljani.

Drugi veliki roman je «Ana Karenina», ki bi ga lahko imenovali roman strasti. V njem se že čuti pisateljevo prepričanje, da npravne obveznosti niso samovoljna igračka posameznikove volje, temveč resnobne življenske zahteve. Na Ani Karenini se izvrši strašno geslo: «Maščevanje je moje in jaz ga bom vrnil!» Prešustvo pripelje po poti sladostrastja h grozni smrtni kazni. Človek ne sme živeti po slepem hotenju razvajene in umetno razdražene polti, temveč po zavestnem vzgojevanju svoje vesti in po strogih npravnih pojmi, ki jasno ločijo zlo od dobrega. V romanu se vrsti dolga vrsta zanimivih, umetniško orisanih značajev; vanj se vpletajo mnoga sodobna vprašanja. Čitanje tega romana ni zabava v vsakdanjem pomenu besede, temveč globoko premotrivanje življenja, razgovor s Tolstim o največjih življenskih vprašanjih.

Na tem omejenem prostoru se ne moremo spuščati v podrobna razmotrivanja. Prispeli smo v osemdeseta leta minulega stoletja. Tolstoj je prekorčil petdeseto leto. Mladostni viharji so se polegali, oko je zlo mirneje v svet. Njegovo ime je postalo svetovno slavno. Imel je zdravo, srečno rodino in je živel mirno, urejeno življenje v svoji grofovski graščini. Takšen je videz. Ali v samem sebi ni bil še nikdar tako nezadovoljen s seboj in svetom. Vse, kar mu je doslej prihajalo na misel bolj mimogrede, iz postranskih razlogov, se je zdaj zgostilo v sivo, vso dušo težečo notranjo resničnost. Pred njim so zazijala stara vprašanja: kaj je življenje in čemu je smrt? Ne verujoč v zveličavnost zapadne omike in videč, da krščanske cerkve ne oznanjajo evangeljskih naukov tako čistih, kakor so bili nekoč, videč nadalje, da duhovščina sama ne jemlje teh naukov strogo in dosledno, se je Tolstoj obrnil k vzhodnim mislecom in verskim učiteljem.

Tu se je navzel prepričanja, da so resnice, ki po njih lahko srečno živimo in mirno umrjemo, kaj preproste. Za nje ni treba velike učenosti niti cerkvenih obredov. Živeč med kmeti, je spoznaval, kako le-ti prenašajo življenske tegobe in umirajo mirno kakor modrijani. V svojem razglabljanju o življenju se je Tolstoj tako pogrezal vase, da mu je otopel čut za socialno življenje. Vsi zapleteni gospodarski, prosvetni, družabni in politični problemi so se mu zlili v nekoliko preprostih pravil o npravnem življenju. Ljudje naj se ne brigajo za nič drugega kot za to, da vestno izpolnjujejo evangelske dolžnosti nasproti Bogu, da delajo drug za drugega, da ponostavijo svoje življenje in izločijo iz njega vsako razkošje, da žive vzdržno in tiho. Taki ljudje ne potrebujejo države, ki je nasilna naprava, ne vojakov in davkarjev, ne parlamentov in ustavnih svoboščin. Vendar pa bi bilo nápak, če bi se hoteli upirati državnemu nasilju, zakaj pravi kristjan se ne protivi zlu in se ne bori ž njim, temveč ga le prezira. Zveličanje bo dano ljudem že na tem svetu, zakaj tudi Kristus je učil, da je božje kraljestvo v nas samih.

Te svoje verske, socialne in politične nazore je Tolstoj utemeljeval v celi vrsti spisov, med katerimi se posebno odlikuje že omenjena «Izpoved», ki nam kaže celega Tolstega s te strani. S takimi nauki je prišel navzkriž z dvema najmogočnejšima silama v Rusiji: z državo in cerkvijo. Cerkev ga je bila izključila, ker je učil, da duhovščina potvarja in pači prave krščanske nauke, da v nasprotju s Kristusovim duhom blagoslavlja topove in odobrava klanje ljudi, in ker je popravljaj evangelij. Nekatere njegove spise, n. pr. «Obnova pekla», so proglasili za brezbožne in jih je cenzura plenila tudi v drugih nazadnjaških državah. Državna oblast bi bila jasnopoljanskega «upornika» najrajši «storila neškodljivega», ali njegov ugled v svetu je bil tako velik, da se ga niso drznili dotakniti. Zato pa so zaplenjali njegove spise ali jih «popravljali» s cenzorjevim rdečim svinčnikom.

Država je branila svoje pravice pred verskim učiteljem. Zopet sta se srečala Kristus in Pilat in oglasilo se je staro vprašanje: «Kaj je resnica?»

Tolstoj je v tem času zanikaval tudi vrednost svoje umetnosti. Mnogi so žalostno opazovali ta dozdevni samomor umetnika na ljubo verskim in npravnim vzorom. Okoli Tolstega se je jela zbirati vrsta učencev in učenk, ki so hoteli živeti po njegovem vzoru. Danes, ko je «tolstojanstvo» že v zgodovini, vidimo, da se je poizkus takega verskega komunizma temeljito izjalovil; ostal je omejen na nekaj ljudi, v množici pa so «tolstojevski» nazori samo kalili jasnost misli in povečavali zmedo. Vendar ne smemo biti krivični in odkloniti Tolstega kot misleca. Njegov boj za novega človeka je bil pozen poizkus obnovitve starega krščanstva, hkrati pa velik klic našemu času, da naj se vrne k zemlji, k preprostemu, mirnemu življenju, klic k medsebojni ljubezni, ki v sodobnem boju za obstoj čedalje bolj ugaša. V Tolstem je vstal velik kristjan,

združen s paganskim grškim mislecem Sokratom. V tem je njegovo »apostolstvo«. V vsem ostalem pa je hotel Tolstoj dalje nego more množica ali narod. Njegovo načelo »Ne upiraj se zlu!« je v današnjem sestavu socialnega in gospodarskega življenja nevdržno, ker rodi na strani dobrih ljudi trpno stanje, slabost, izročja pa oblast v roke zlim. Dobri se morajo boriti zoper zle in njih zlo — samo v tem je jamstvo boljšega življenja!

Tolstoj je stremel po doslednosti in je v tem stremljenju preživel poslednja desetletja svojega blagoslovljenega življenja. Tudi pripovedniško je deloval. Za ljudstvo je pisal lepe, preproste povesti, njegova drama »Moč teme« je imela poleg nekaterih drugih velik uspeh. Spisal je nadalje več novel in izdal skoraj že kot sedemdesetletni starec roman »Vstajenje«, v katerem je zopet mogočno očrtal spor med spolno strastjo in vestjo. V knezu Nehljudovu je predstavil svojega »novega človeka«, ki je gospodarske in družabne interese podredil višji evangeljski resnici in ki jemlje nase za svoj greh vso resnobno in težko pokoro. V povesti »Kreutzerjeva sonata« je izpeljal svoje versko-nravnne misli v skrajnost: obsodil je človekov spolni nagon na smrt. Čista umetniška mojstrovina je njegova povest »Hadži Murat« mimo mnogih manjših pripovednih spisov, ki jih tu zaradi omejenega prostora ne moremo imenovati. Ostal je do zdajnjega — da, celo proti lastni volji — velik umetnik besede in izraza.

Tam na začetku našega stoletja je živel na Jasni poljani kot patrijarh ruskega slovstva, spoštovan in ljubljen po vsem širokem svetu. Njega, ki je nekot kot grof oral lastno zemljo, ki je poučeval muzike in njih otroke, ki je po domače kramljal z vsakim seljakom in celo s potepuhom na cesti, so kmetje srečavali kot na pol svetnika, Slovenec B. Vošnjak, ki ga je obiskal v Jasni poljani tam okoli leta 1904., ga opisuje tako-le:

«Bradat, upognjen starec se je bližal brzih korakov verandi in nenadoma je stal pred menoj Lev Tolstoj. Njegova postava je bila sključena, predstavljal sem si ga višjega, kajti srednje rasti je. Nosil je kratko jopo iz grobega temnega sukna, opasano s preprostim pasom okoli ledij, in visoke škornje. Njegovo obličje ni klasično lepo; nos ni raven, ampak ploščnat in na koncu širok; njegove ustnice so nekoliko predebele, orjaško pa je njegovo visoko lepo čelo. Belkasta dolga brada obkroža ta obraz, poln resnega človekoljubja. Čudne so njegove oči, male, mirne, ali silno svetle; vžasi se vbojejo v gledalca kakor ostri konec sulice. Glava je veličastna, ker so te njegove poteze tako preproste in se odraža na njih neka trpka miloba, polna krščanske strpljivosti...»

V poznem večeru svojega življenja je hotel skleniti račun s svetom v popolnem soglasju s svojimi nauki. Že dolgo je nameraval razdeliti premoženje revežem in se umakniti v samoto, da po vzgledu starokrščanskih svetnikov ali vzhodnih modrecev pričaka smrt v premišljevanju in v dobrih delih.

Koncem oktobra leta 1910. je 83letni starec nenedoma zapustil svoj dom in je šel na pot, da izvrši poslednji načrt. Vozil se je v vlaku. Tedajci ga je prišla težka nemoč in je jel ves drgetati od vročice. Na postaji v Astapovu so slavnega starca odnesli z vlaka in ga položili v sobo postajnega načelnika. Vnela so se mu pljuča. Tako je umiral v tuji skromni sobi in pri njem so bedeli nekateri zvesti učenci. Njegov duh je dne 7. novembra mirno splaval v vesoljstvo.

Pokopali so ga v Jasni poljani. »Grob je preprost, brez napisov in brez križa. Zemlja je zrahljana, kakor da so ga šele pred par dnevi položili k večnemu počitku. Tudi sveže zelenje in cvetje leži na gomili, kakor da so jo pravkar pretresli z njim, čeprav je nasuta že osem let.« Tako opisuje grob Tolstega slovenski ujetnik, ki je obiskal Jasno poljano na povratku v domovino leta 1918.

Sovjetska vlada je odredila, da se Jasna poljana izpremeni v muzej Leva N. Tolstega. Državno založništvo izdaja letos njegove zbrane spise, ki bodo obsegali okrog 90 zvezkov. — Tudi sloveči revolucionar, prvi ruski komunistični diktator Lenjin, je bil — dasi mož drugega kova in brezverec — častilec Tolstega. Pisatelj Maksim Gorkij je obiskal Lenjina v težkih revolucijskih letih. Na njegovo pisalni mizi je opazil zvezek romana »Vojna in mir«.

Pisateljev grob.

«Smeje, zažmirivši z očmi, se je Lenjin udobno stegnil po stolcu in je rekel z brzim glasom: »To je velikan, kaj? Kakšen človek — kakor gora! Glejte, spoštovani, to je umetnik... In veste li, kaj je na njem še bolj presenetljivo? Njegov kmečki glas, njegovo kmečko mišljenje! Pravi kmet je v njem. Pred tem grofom ni bilo v slovstvu nobenega pristnega kmeta!«

Nato me je pogledal s svojimi azijskimi očmi in je vprašal:

«Katerega v Evropi bi lahko postavili njemu ob bok?»

Odgovoril si je sam: »Nobenega.«

*

Slovenski bralec bo imel stvarno korist od tega članka, če bo segel po spisih Leva Tolstega. V knjižnicah bo dobil kak starejši prevod, na knjižnem trgu pa se prodajajo: «Rodbinska sreča» in «Hadži Murat», prvo zgodnje, drugo pozno pripovedno delo, obe povesti pa kažeta Tolstega kot blestečega pripovednika; potem «Ana Karenina», ki pomeni višek

njegovih sposobnosti kot romanopisca in ki že očituje boj za novo pojmovanje življenja in novo vrednotenje človeka. Naposled «Izpoved», ki razkriva verske boje in življenske viharje Leva Tolstega. Kdor iskreno in poglobljeno prečita vsaj te knjige, bo dostojno in z nespornimi koristimi zase proslavil stoletnico nesmrtnega ruskega genija.

Tone Gaspari:

DESET LET.

(ODLOMKI.)

1. Pismo.

Pod Fajtjim hribom, oktobra 1917.

V kaverni, kjer smo stisnjeni, je dušljiv vzduh kakor v mrtvašnici. Od vlažnega stropa kapljá, po blatnih tleh so razpoložene žaganice, da počivajo noge na njih, ležišča so mokra in nadstropičena kakor v katakombah. Zaviti smo v premrzle plahte. Nad nami vrtajo rjoveče granate in se treskajoč stresajo mine, da trepečemo do mozga. Tema nas objema. Obrazov ne vidimo; ali vidimo si v misli in duše.

Težko zbiramo v molku zadušene misli, da si jih izpovemo, kadar preneha pekel tam zunaj, ki že tretji dan razsaja od morja do Gorice.

Nenadoma v desnem kotu kaverne nemir; skozi vhod se zrine ordonanc Felč, ki je doma nekje na Dolenjskem. Fantje se preklinjajoč razmaknejo: «Bo že spet hudič!» — «Kruha, kruha, ne pa patrolje!» — «Njemu je lahko, ki sedi zadaj pri bataljonu!»

Ali Felč pade preko nog in, kakor bi ga kdo tiščal za grlo, odtrgano zasope. Nadporočnik, sedeč v kotu na zaboju ročnih granat in raket, posveti z električno svetiljko: «Sèmle!» Žar pade na Felča, ki se je ves bled nekoliko dvignil, pa spet omahnil. Fantje so razumeli. V hipu se razmaknejo z ležišč, ga dvignejo ter iztegnjenemu polože glavo na nahrbtnik. Nekdo prižge svečo, toda pritisk udarjajočih granat zaduši plamen. Posveti spet nadporočnik. Ves predružen v obrazu okrene Felč s trnjevo boleščjo glavo ter z muko dvigne levico proti prsim: «Ra-a-njen...»

Odpno mu bluzo in ga razgalijo: tam v bližini srca se zbirajo podolgovate kaplje, krvavordeče kot češminje. Sanitetni vojak odvija ovoj, drugi išče po torbi. Ali prepozno je: oči Felča so rumene in steklene in na ustnicah mu rastejo penaste rdeče rože.

Za hip ugasne nadporočnik svetiljko...

Nato jo spet prižge. Felč leži iztegnjen in bled in voščen. Eno oko mu je skoraj odprto in gleda kakor živo na levo predse. Nadporočnik preišče žepe in vzame in shrani uro, nož, svinčnik, da odda pozneje vse to s poročilom vred na poveljstvu. V levem žepu najde še svetlomodr papir. Razgrne ga. Vidi, da je pismo; zato sede na zaboj in zbeži preko njega:

... Veš, Francka, premalo sva bila skupaj, ko sem bil zdaj doma. Še nikoli se nisem tako težko ločil od tebe in od naše zidanice. Ne vem, kako je to! In ko sem šel po poljanski cesti, se je kar zvijala in daljšala, in mislil sem, da je ne bo nikoli konec. Vlak mi je odbežal, da sem moral čakati na postaji skoraj pet ur. Vidiš, takrat bi se še lahko vrnil k tebi! Sam sem sedel, pa se mi ni hotelo to pot nikamor; tudi žejen nisem bil. Kar čakal sem, ker se mi je zdelo, da mi je zares po tebi tako hudo, da to vidijo vsi ljudje. Ali, kajne, Francka, moje srce je tako skrito, da ga nihče ne najde. Samo ti si ga našla, in nikoli nobena druga ga ne bo! In samo tvoje bo in tebi bo živelo...

2. Zarja.

Piava, junija 1918.

Deževje je ponehalo.

Pozno zvečer je prešel polk naraslo Piavo in se raztegnil in utrdil na nasipu.

Noč je jasna. Od alpskega odrastka Montella prihaja vzdolž ob vodi hlad, ki gre v nas in visoko nad nami, da trepetajo skozenj zelene zvezde. Mir lega povsod; niti oddaljenega strela ni čuti: kot bi tistih deset tisoč življenj, ki mro natihoma daleč domov, pod temi sijajnimi, neizpolnjivimi željami trenutno obnemoglo. Trudni spanec zleze še preko šepeta in vzdihov. Le onstran nasipa sanjajo stražarji z razprtimi očmi tja nekam, kjer se ob cesti vrste murve in se kot pošastna procesija izgublja v temi.

Po polnoči preleze par senc neslišno nasip: straže so se izmenjale.

Spet mir. Za nami šumi Piava, pred nami, za trenutek vzbujenimi, zaslutena ravna dalja, ki končuje z vecljeno veliko zvezdo tam nekje v Benetkah. Daleč zgoraj na severu se zasveti kot utrinek raketa, ki v bledem loku žalostno ugasne, še dalje nekje zaprasketa kot v skriti peči: utrujena strojnica se je zbudila.

In spet tišina.

Tisoč življenj diha nemirno v polsnu in sanja o topli postelji, o belem kruhu, o toplu olučeni izbji, o materi, sestri in malem bratcu... Domov, domov!...

Nad poljem leži mrak; svita se. Dalja je še nerazločna. Stražarji se umikajo za nasip. Glave se začudeno dvignejo: za nasipom išče upehani ordonanc poveljnika čete. Najde ga. Poročila zbeže na desno in levo: Ob petih vsi naprej!

Četa se dvigne, preteče nasip in odpreži v pravcu poljske poti, zavarovana po patroljah spredaj in ob bokih. Pot je ravna. Italijanov ni videti nikjer. Brezskrbno korakamo dalje, misleč, da se je sovražnik že umaknil.

Ali nenadoma zaropotajo na desni strani strojnice; dobro ped nad nami zasikajo v rojih izstrelki. Popadamo na tla. Četovodja se splazi s petimi možmi skozi trtje, da izsledi, odkod strela. Kmalu izginejo vsi za nasadi.

Čakamo skriti.

Poveljnik čete — gornjekoroški Nemeč — leze po jarku previdno k nam. «Kaj je?»

«Ne vem! — Patrolja je zunaj.»

«A, najbrž nas je zadržala kaka odstopna straža —»

«— imajo več strojnic!»

«Hudiča! Težak posel bo!»

Podvomim: «Od one strani prodira vendar celjski polk.» Pokažem s prstom v loku, kakor da jih bomo obkolili.»

«Seveda, saj jim morajo biti že za hrbtom.»

Tedaj zagomazi pred nami v trtju. Četovodja hiti prvi; za njim prihaja nezaupno in strahoma gruča italijanskih ujetnikov.

Dvignemo se iz zaslon, preskočimo jarek ter jih obkolimo.

Okrog trideset, drobnih, prestrašenih obrazov zre proseče v nas. Pred njimi mali tenente, ki upira oči k tlom. Dva ali trije so nekaj višji od ostalih. Zadaž odhaja par vojakov celjskega polka, ki so italijansko postojanko naskočili od zadaj.

Stotnik stopi pred ujetnike in pokliče narednika Slovenca-Goričana, ki mu je bil za tolmača.

«Vprašaj tega oficirčka» — začne v koroškem nemškem narečju in pokaže bledega tenenteja — «kje so druge italijanske čete!»

Narednik prestavi.

Tenente ne dvigne oči; trmasto zre v tla. Samo ramena dvigne: «Ne vem!»

Stotnik se škodoželjno nasmeje: «Bo že pri diviziji govoril. Pa še rad! — Vprašaj ga, ali ima kaj denarja!»

Narednik tolmači.

Tenente pogleda tolmača: «Da, tisoč lir!»

«Reci, naj jih izroči!»

«Samo za pobotnico!» odgovarja tenente naredniku.

Stotnik vzame kos papirja in nekaj napiše. Tenente izvleče iz listnice bankovce in jih odda, ko prejme pobotnico. Vendar jo nekako nezaupno zgiba in vtika v listnico.

«K diviziji z njim!»

Najbližji korporal odvede oficirja.

Nekaj časa zre stotnik zasmehljivo za njima. Potem se pred ostalo gručo razkorači ter udari objestno s pasjim bičem po usnjatih dokolenicah: «Narednik, vprašaj, vprašaj, te-le strahopetne šeme, ali je med njimi znabiti kak češkoslovaški legijonar.»

Narednik sprva razpre oči, kakor bi ne verjel ukazu. Potem se znajde in prestavi.

Med ujetniki hite posamezniki odkimavati in z rokami odmahovati, vsevprek kričeč: «Ne, ne! — Nikogar ni! — Ti so drugje! — Zgoraj pri Montellu!»

«Hahaha!» se zakrohoče s čudno slastjo stotnik. «Vem! Tam so v lastnih edinicah. Ali tukaj so najbrž posamezniki, ki vas, plašljive zajce, iz blata vlečejo. — Sèm trije!»

Trije fantje s puškami ob nogah stopijo pred stotnika.

«Povej tej ciganski tolpi, da bom ukazal streljati, če ne izpove resnice!»

Narednika stisne v grlu, ko izpregovori.

Tedaj se je zgodilo, da nam je zarezalo skozi srca.

Večina od ujetnikov popada na kolena in tresoč se dvigne roke proti ozadju: «Da, da, so! — Tle trije so legijonarji!» Nad klečečimi so zadaj stale tri visoke, krepke postave, mrko zroč po gruči.

Stotnik udari s pasjim bičem po klečečih, da se stokajoč razmaknejo. «Sem vedel! Psi! Kako poznava vaše zahrbtno duše!»

Nekaj časa nato tišina. Da ni šel jutranji piš skozi murve, bi čuli bitje svojih src.

Stotnik stopi pred legijonarje, ki stoje ponosno zravnani s prezirljivim usmevom na ustnih, ter jih nekaj časa gleda. Tudi mi jih gledamo izpod čela, kakor bi nam nekaj tiščalo glave k tlom. Neizrečeno usmiljena bol je v nas zanje: moramo biti poleg, a ni

pomoči! In čutimo, kako je v tem trenutku njim, ki so znabiti še sinoči mislili z nami vred domov, prepričani s trdno vero, da jim zasine svoboda po teh zadnjih naporih. Sinoči še... o zarji...

«Ali razumete nemški?» vpraša stotnik.

Vsi trije molče prikimajo.

«Temle psom se zahvalite!» nadaljuje, kažoč italijanske hrbte, ki se suženjsko sklanjajo k tlom. «Vidite, to je njihova zvestoba!»

Zdi se, da je v legijonarjih divja srd, zaničevanje in pomilovanje. A molče nepremično.

«Ali veste, kaj vas čaka?»

Kakor bi se domislili svojih včerajšnjih sanj, preleti legijonarjem bleda, trpeča senca čela.

Nato prikimajo.

Stotnik pokliče praporščaka Dumajčana in pokaže legionarje: «Te tri preišči, potem jih oddaj pri diviziji! Ono sodrgo pa naj ženejo trije vojaki za teboj! — Mi pa dalje!» —

*

Po tridnevnem brezuspešnem boju onstran Piave se umikamo zvečer nazaj čez reko in dalje v ozadje.

Ko zavijemo v ravno cesto proti S. Vitu, nas objame groza: na občestnem drevju vise v dolgi vrsti tiha, nepremična trupla. Zadnja zarja pada nanje in škropi skozi listje platan žalostno kri...

Lahko noč, mučeniki!...

Josip J. Kavčič:

POGOVOR O REKLAMI.

Prijatelj je vzel iz žepa čeden nožiček. Začel sem ga ogledovati in takoj mi je bil všeč. Imel je poleg klin tudi pilico za nohte, lepe škarjice, stranice pa lepo belokoščene. «Daj, pokaži mi nožič,» sem mu dejal; «povej, koliko velja,» sem ga vprašal. «Nič,» mi je odgovoril. «Kako nič,» sem se začudil. «No, za čokolado sem ga dobil, zastonj, veš za nagrado.» «A, za nagrado,» sem dejal, «no pa vsaj povej, koliko čokolade si moral snesti.» «Za sto dinarjev,» mi je odvrnil prijatelj.

Za sto dinarjev čokolade je torej pojedel, da je dobil nožiček, to je pametna reklama, ta čokoladna tovarna razume svoj posel. Spomnil sem se na tisto izložbo tam pri pošti, kjer so razpostavljene gramofoni, plošče, igrače, lepi peresniki, knjige in še marsikaj drugega, kot nagrada za one sladkosnedže, ki pojedjo v predpisanem času in pod izvestnimi pogoji določeno množino čokolade. Potem pa sem se spomnil na reklamo naših dnevnikov. Ena uprava je razpisala vožnje z aeroplanom, potovanje po svetu, druga vstopnice v kino, tretja letovanje pri morju, lepe knjige in ne vem kaj še, vse brezplačno za vsakega naročnika lista, kateremu bo sreča po predpisih tekmovalja mila. Torej reklama za pridobivanje novih naročnikov. Na otoku Rabu pa sem letos občudoval podjetnost hotelirja, ki je nalepil na vrtno ograjo velik plakat, vabeč cenjeno občinstvo k proslavi sprejema tisočega gosta. In res se je nabralo zvečer ob devetih pri parobrodu vse polno radovednih letoviščarjev, da so videli začudeni obraz debelega Dunajčana in njegove boljše polovice, ko sta bila naenkrat, ne vedoča zakaj, slavnostno sprejeta. Lep govor, godba, šampanjec, ples in morda še par dni brezplačne gostitve je lepa nagrada za srečni slučaj tisočega gosta, zabavna priložnost za letoviščarje in privlačna reklama podjetnika.

Reklamo najdemo torej povsod. Služi kar najrazličnejšim svrham, kjerkoli more pospeševati priporočitve in zgovornost, vplivanje na voljo in čute v dosego določenega cilja. V Ameriki pomore trgovcu, da proda svoje blago, politiku, da dobi glasove, duhovniku, da napolni cerkve, armadi, da nabere vojakov, mestom, da privlačijo nove prebivalce in industrijo, letoviščem, da privabijo tužce itd. Američanom je reklama sredstvo, s katerim hoče posameznik doseči določen uspeh. Dosegla je tam največje razširjenje in izvanredno tehnično izpopolnitev, učinkuje pa s svojo veličino in množino ter je odločujoča, prodira v mozeg in kosti in deluje na dušo, da se ne more odtegniti njenemu vplivu. Tudi v Evropi se je reklama neverjetno razmahnila, vendar so pri nas drugačni njena oblika in njen ritem, njena notranjost in tehnična stran. Evropec je povsem nekaj drugega kot Američan. Kultura evropskih dežel je tako samo-

svoja in različna od drugih celin in pokrajin, da se poznajo ti kulturni vplivi tudi v reklamah. Vez med kulturo in reklamo postaja vedno tesnejša, saj je reklama del človeškega stvarjanja, kultura pa izraz obče človeške tvorne sile.

Reklama je postala šesta svetovna sila, če je časopisje, ki ji v veliki meri služi, sedma. Razvoj reklame je čudovit, nagel in silen. Dandanes je reklama najvernejše zrcalo modernega kapitalističnega gospodarstva, najjačje in najuspešnejše sredstvo propagande in prodaje, učinkovita vaba v gospodarskem življenju. Srečava in zasleduje nas vsepovsod, po dnevi in po noči, vsak dan od zore do mraka, v vedno novih, pestrih in prebrisanih oblikah, spremlja nas kot mlado, živahno dekle, dasiravno je stara kot človeštvo in njegova kultura. Izdelovalec in trgovec sta bila od nekdaj vzgojitelja publike, ki čisto svojih potreb ne pozna čisto jasno, tako da jo je treba usmeriti in ji pokazati, kaj potrebuje. Trgovec pripelje svojo robo od daleč, iz različnih virov, da jo nudi potrošaču, ki je ne bi sicer nikdar poznal. Zato se čisto dogaja, da ne povzroča povpraševanje ponudbe, nego da ponudba povzroča poželenje po blagu. Tako sta proizvajalec in trgovec po svojem zvanju voditelja in probudnika načina splošne potrošnje, služi jima pa pri tem kulturo pospešujočem udejstvovanju predvsem reklama.

Že v davnih časih sta se trgovec in proizvajalec posluževala reklame. Stari Feničani, znameniti trgovski brodniki, so izobežali svojo robo v reklamne svrhe na isti način, kot to dela še dandanes naš kramar na deželi in vsa trgovina na Balkanu in v Orientu. Rimljani so imeli klicarje, ki so objavljali robo in prodajalca, v samem Rimu pa so poznali tudi že oglas in anonso. V izkopninah od Vezuva zasutega mesta Pompeji so našli odlomke zida, polnega raznih oglasov in črtežev v modri in rdeči

barvi; na rimskem trgu pa so že tedaj imeli knjigo-tržci posebne ploščice, na katerih so bile zapisane cene in imena pisanih knjig, ki so bile naprodaj. Potem pa se je pojavljala nova reklama, v popolnejših oblikah. Rastla je z gospodarskim in kulturnim napredkom posameznih narodov. Dandanes ni tvorbe ljudskega duha, ki je ne bi skušala reklama porabiti v svoje svrhe. V starih časih je bila preprosta kot narodi tistih dob, vsa njena sila je bila v večem ponujanju, sladkih besedah in izložbah. Z izumom tiskarstva v 15. stoletju je bil reklamni omogočen razvoj, vsestranski razmah pa ji je dala v 17. stoletju uvedba novin. Ko so se osnovali veliki ljudski časopisi z ogromno naklado po nizki ceni, se je začela reklama širiti z veliko brzino. Moderna reklama se je razvijala v 19. stoletju z grafično umetnostjo, v našem veku pa izrablja vse tehnične pripomočke in izume ter si je uslužila tudi že umetnost, literaturo in znanost, da urneje in uspešneje doseže svoje cilje.

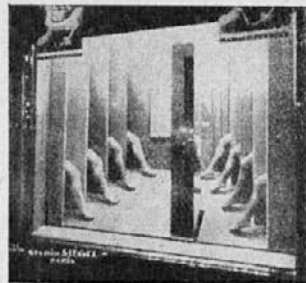
Reklama služi lahko najraznovrstnejšim namenom, v politične, verske in družinske svrhe, ljudski izobrazbi in napredku, zdravstvu, tehniki in neštetim drugim, tako rekoč vsem vrstam človeškega udejstvovanja. Vendar pa je bila od nekdanj posvečena največja pažnja gospodarski reklamam, ki je tudi povzročila njen ogromni razmah in napredek. Pri gospodarski reklamam gre predvsem za kupčijo in poslovni uspeh, za denar in zaslužek. Vsa sredstva, s katerimi se to doseže, spadajo pod pojem gospodarske reklame. Reklamna sredstva so izredno pestra in raznovrstna, saj snuje človeški duh vedno nove oblike in načine, da opozori v tem ogromnem reklamnem morju na sebe, na svoje izdelke in na njihove prednosti. Boj za obstoj v hudi konkurenci, pri velikih zalogah in premalem povpraševanju konzumentov, nakopičena roba, ki išče kupcev, ker zahteva proizvajalec zanjo plačila, namera, uničiti konkurenta in pridobiti prvenstvo lastnim izdelkom, to in podobno je oni čudoviti gonilni motor, ki dela čuda moderne reklame.

Reklama se je rodila iz potrebe, potreba jo razvija in izpreminja. Stari Feničani so uporabljali le najpreprostejšo reklamo v svojih stalnih ali prenosljivih trgovinskih obratovalnicah, moderna obratna reklama je mnogo obsežnejša. Dandanes ne zadostuje izvešanje blaga. Čas izpreminja vse in zob časa razgloda tudi stare prodajalne izložbe, izveske, in napise, da jih zamenjajo po navodilih moderne arhitekture in tehnike z novimi, drugačnimi, boljšimi, ki odgovarjajo razvajanemu okusu občinstva, ki vabijo lepše in prijaznejše s svojo svetlobo, velikimi prostori, estetično obliko in pestro zunanostjo. Sodobni trgovec mora polagati veliko važnost na notranjo opremo svoje prodajalne, v kateri razpečava nabavljeno robo. Velike blagovne hiše prirejajo posebne prodajalne tedne ter okrase notranost svojih obratovalnic namenu odgovarjajoče. Za božič izpremene na primer svoje razsežne in visoke prodajne dvorane v lepo zimsko

krajino z belo zasneženim drevjem, ličnimi hišicami, drsajočo se mladino in sličnim, ali pa napravijo v prihajajoči pomladi iz svojih prostorov vabeče in pestre cvetlične vrtove. Tudi zunanost, lice trgovine, oblika napisov in izveskov, stil črk, vse je velikega reklamnega pomena. Pisava je viden izraz jezika in mora biti predvsem jasno čitljiva, saj je glavno naše sredstvo za sporazumevanje in promet. Predvsem pa mora vse napisano odgovarjati resnici. Pročelje je tesno odmerjena ploskev in vsa reklama na njej se mora omejiti na najvažnejše in najnujnejše, vpoštevati pa je treba tudi estetsko stran in arhitektonske zahteve. Preprost kinč in neokusno slikana tihožitja motijo prav tako kot reklama, ki zakriva lepe arhitektonske okrajke in oblike ter jim s tem jemlje ves učinek. Reklame na stenskih stenah še večinoma niso našle pravih reklamnih umetnikov, ki bi znali pravilno izrabiti višino in prostor za učinkujočo in dekorativno obliko. Zato vidimo na takih mestih navadno naslikane preproste reklamne plakate v prevelikih merah.

Izložbeno okno je gotovo najodličnejše reklamno sredstvo, ki vabi kupce v prodajalno. V izložbi kaže trgovec blago, katero ima naprodaj, izložba je duša prodajalne. Današnje izložbeno okno je dobilo učinkujočo veljavo šele v drugi polovici 19. stoletja, ko je steklena industrija začela izdelovati dovolj velike šipe. Pri izložbenem oknu je važno, kako pada svetloba, kakšna je razsvetljava, globina in ploskev kakor tudi razsežnost odprtine.

Velike tvrdke imajo nastavlence, izložbene aranžerje, ki so se v posebnih šolah izučili, kako se lepo, okusno in pravilno napravi izložba. Cele skladvnice knjig v vseh svetovnih jezikih so posvečene reklamam izložbenega okna. V njih obravnavajo reklamni strokovnjaki, izložbeni aranžerji, dekoraterji, arhitekti ter razni umetniki in znanstveniki vse probleme moderne izložbe. Zaradi velike važnosti izložbe je tudi vsa fasada, celo lice trgovine, nerazdružljivo spojeno z njo ter spadajo v to arhitektonsko enoto tudi vsi napisi. Fasada trgovine nudi vsakomur prve vtise, zato mora biti čedno odeta, da ostane v dobrem spominu zaradi lične zunanosti in svoje posebnosti, ki jo razlikuje od ostalih trgovin. V neki strokovni knjigi sem čital, spominjam se, da pripomore lepa dekoracija izložbenega okna več k dvigu okusa in kulture, kot slika znamenitega starega mojstra, ki je bila nabavljena iz inozemstva v težkih okoliščinah in za drago ceno. Podoba visi v muzeju, poduha jo par umetnostnih zgodovinarjev, nekateri filistri iz-

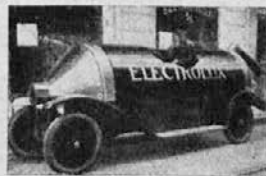

obrazbe jo občudujejo po predpisih s primernim čutom dolžnosti, množica ljudstva, narod, pa se niti ne zmeni zanjo. Velemestne blagovne hiše store s svojimi velikimi in raznovrstnimi razstavami več za ljudsko kulturo kot muzeji, ker se ljudstvo v njih ne počuti dobro in domače, medtem ko se šeta po blagovnih hišah z veseljem staro in mlado. Narod hoče prostosti in odklanja jerobstvo.

Kakor vsaka druga, tako naj bo tudi reklama v izloženem oknu resnična in stvarna, ker koristi več kot vsa kričavost in prenapetost, kot vse fraze in vsako hvalisanje v presežnikih. «Čudež tehnike», «nezaslišano», «senzacija», «monumentalen film», «epohalna novost» in slično ne vleče več, kajti reklama dosega dandanes uspehe le še z etičnimi sredstvi trezne istine.

K obratni reklami prištevamo tudi prodajo po stalnih cenah, razpošiljanje cenikov, katalogov, vzorčne pošiljke, razdeljevanje letakov in prodajo markiranih predmetov s posebnimi zaščitnimi znaki in znamkami. Prodajanje po stalnih cenah ni tako važno pri malem trgovcu. Pri njem pomeni le, da robe ne proda izpod označene cene, da pogajanja za ceno ne pozna, ker jo je določil že tako nizko in pošteno, da pri solidnem zaslužku ne more ničesar več popustiti. Važnejše so stalne cene pri množinskih proizvodih in tipizirani robi, kjer se ljudje navadijo, da velja ta ali ta vrsta in oblika toliko in toliko ter mora pač tovarnar ali prodajalec pustiti ceno neizpremenjeno, tudi če se podraže surovine, ki jih potrebuje za izdelavo. Dobra reklama so tudi razne poizkušnje, na primer na vinskih sejmiščih in razstavah, brezplačno kuhanje kave v špecerijskih trgovinah, reklamni zavojčki čaja, ki se razpošljejo brezplačno v nadi, da bo čaj ugajal in si pridobil novih odjemalcev. Posebno je priljubljeno pri kupcih blago dobre kakovosti, označeno z določeno znamko, ker vidi publika v navedbi fabrikantovega imena osebo, ki odgovarja za kakovost blaga. Pri nas pozna vsaka vaščanka Enderlinovo tiskanino za predpasnike, belo blago s tremi kladvi, vsi vemo za reklamo «Kdor s Florjanom se krepča, vedno dober tek ima», znani so nam «Peko» in «Ba'» čevlji, čaj z znamko «čajna ročka» in podobno. Koledarčki, svinčniki, notesi, nožički in ogledala z vtisnjenimi naslovi tvrdk, ter drugi predmeti vsakdanje potrebe, ki jih dele razne firme v reklamne svrhe, da stalno opozarjajo

na prodajalca, so prav tako predmeti obratne reklame, kot recimo letaki, ki jih potem ob lepem vremenu trosi po Ljubljani in okolici naš aeroplan «Ljubljana» med bučnim brnenjem motorja

ali pa poslovni vozovi in avtomobili posameznih tvrdk, ki prevažajo blago in imajo v reklamne svrhe navadno velik, dobro viden napis lastnika.

Plakat je reklama ceste, reklama na prostem. Dovtip ali dober domislek sta — umetniško podana — najboljše sredstvo plakata. Na cesti nimamo časa za reševanje ugank, zato naj bo plakat kratke in jedrnat vsebine in prodirajočega vpliva. Umetniška oblika je vaba, s katero posreduje plakat prenos kakega realnega namena na gledalce. Hipni vtisk plakata mora biti tako dojemljiv, da se trajno vtisne v spomin. Večkrat srečavamo v mestih može, ki nosijo v gosjem koraku na palici nasajene plakate kot reklamo naokoli. Plakate vidimo na vozovih cestne železnice, v vlakih, na kolodvorih, na reklamnih deskah, ob važnih cestnih križiščih in drugod. Dostikrat vidimo tudi na deželi na skedenj ali kozolec nalepljen plakat prodajalca koles in šivalnih strojev ter podobnih predmetov. Tudi v gostilnah, na zastorih v gledališčih, v kinematografih in povsod, kjerkoli je le pripravno mesto, nam kažejo plakate tudi kot notranjo, prostorno reklamo.

Velikomestno življenje dobi zvečer in v nočnih urah s pestro svetlobno reklamo mnogo živahnjše lice. Vse je temno, le luč, svetloba se preliva kot nekaj živega, tako da bi jo skoro slepec občutil. Uspešna in koristna svetlobna reklama se obnese le v velemestih. Dobro in pravilno razsvetljeno izložbeno okno ima lahko vsak moderni trgovec; razsvetljava napisov in fasade ter transparente vidimo lahko tudi v manjših krajih. Vse to je svetlobna reklama na mestu prodajalne, naznanilna svetlobna reklama pa, ki ni vezana na ta ali ta kraj, je mogoča pa le v velikih mestih, ter jo morejo plačati le velepodjetja. Taka reklama pričara nenadoma na stene, strehe, ceste in hodnike razne napise, imena tvrdk in blaga, slike robe in podobno ali razsvetli z žarometom določen plakat in vabi na razne druge načine.

Velesjmi, razstave, vzorčne zbirke, tudi v reklamne svrhe prirejene predstave, predavanja, pri katerih se razkazujejo novi fabrikati za umnejši načini pranja ali kuhanja, likanja, oranja, košnje itd., prikazovanje izdelave blaga, prospekti in brošure z navodili za uporabo nabavljenih predmetov, vse to so sredstva reklame.

Od vseh dosedaj navedenih reklamnih vrst, ki so krajevno ali prostorno omejene, se razlikuje oglasna reklama v raznih časopisih. Anonse, tudi najboljše, se morajo često menjati, ker zahteva čitatelj novin pač vedno kaj novega in originalnega. Tip anonse je naznanilo v reklamnem delu časopisja. Pogoj za uspeh je pažnja, ki jo posvečajo čitatelji oglasnemu delu. Pažnjo in upoštevanje pa

skuša izsiliti oglas s primerno ilustracijo in modernimi pripomočki tipografske umetnosti ali pa tako, da se vrine med važne politične in gospodarske članke, dnevne ali sportne novice, da ga čitatelj ne more prezreti. Oglase najdemo v vseh časopisih, kakoršnekoli si bodi smeri in vsebine, v adresnih knjigah, voznihih redih, katalogih, na voznihih listkih, poštinih dopisnicah, na platnicah knjig in revij, skratka ob vsaki priliki, kjer pride kaka tiskovina med množico.

Reklamo vidimo in najdemo vedno in povsod; ne moremo se ji ogniti drugače, kot če bi zapustili obljudene kraje. Zato reklama vedno vpliva na človeka, tudi če se ta brani, mu ne pomaga, ker ima vsakdo podzavestno dovzetnost. Potrošačem prinaša reklama brezdvomno koristi, ker lahko izrabljajo z njeno pomočjo ugodnosti proste konkurence. Poučeni so vedno o najboljših in najnovjših izdelkih kakor cenah tako, da si lahko brez prevare nabavljajo dobro in ceneno blago. Obremenitev, ki jo povzroča reklama tovarnarjem in trgovcem, se izenači z razširjenjem prodajnega trga, ki omogoča cenejšo in izdatno povečano izdelavo ter razpečevanje. Reklama pospešuje velike obrate, ker povečava povpraševanje in odjemanje blaga, ker množi proizvodnjo, bodri k izboljšavanju kakovosti in vzorcev ter stalno oživlja živahen razmah, ki daje zaslužka neštetemu številu duševnih in ročnih delavcev. Reklama je posebno važna pri cenenih izdelkih, ki si jih more nabaviti tudi najrevnejši, ter je radi tega, kot nam priča industrijska zgodovina, že marsikateri podjetnik obogatel tudi pri krajaarskem blagu.

Seveda ima reklama tudi svoje temne strani. Razni izrodki, neokusnosti, kričavost in pretiranost so jo zatemnili. Dostikrat se poslužujejo reklame tudi ljudje nizkotnih čutov, nplemenitih namenov in podle sebičnosti, ki ne izbirajo sredstev za dosego svojih ciljev. Toda odlične prednosti reklame daleko prekašajo njene senčne strani. Reklama pospešuje izdelavo blaga dobre kakovosti, vzbuja čut odgovornosti pri produkciji in pocenitvi robe, kakor tudi širi industrijski napredek.

P. K.

BESEDA O NAŠI NAJVIŠJI KULTURNI DOLŽNOSTI.

(K USTANOVITVI AKADEMIJE ZNANOSTI IN UMETNOSTI V LJUBLJANI.)

Dolgih dve sto šest in trideset let je poteklo, odkar so naši možje s stolnim proštom doktorjem Janezom Prešernom na čelu na slovenskih tleh, v starodavni Ljubljani, ustanovili prvo znanstveno družbo, Akademijo delavnikov, ki je po dva in tridesetih letih prenehala delovati, devet let pozneje pa Akademijo

Reklame torej radi njenih senčnih strani ne bi bilo mogoče ugonobiti, ker je njen razvoj vzporeden z razvojem trgovine in industrije. Čimbolj hočemo razvijati in širiti trgovino in industrijo, tem bolj moramo pomnoževati tudi reklamna sredstva. Tudi znanost se je morala zato začeti zanimati za reklamo. Znanstveno reklamiranje se je razvilo precej pozno. Reklamna znanost je dobila šele začetkom našega stoletja trdno podlago. Psihologija reklame je nov element reklamnega znanosti. Zakoni reklamnega dušeslovja, spravljeni celo v matematično obliko in najpreje teoretično ugotovljeni, so se v praksi izborni obnesli. Tudi z razlaganjem sugestivnih reklamnih teorij se bavijo reklamni učenjaki. Dandanes imamo na vseučiliščih širom sveta stolice za reklamno znanost in cele kope znanstvenih in strokovnih knjig o njej. Moderni reklamni strokovnjaki zategadelj ne vodijo več reklame tako «po domače» in le po lastnih izkustvih, nego po principih reklamne znanosti. Predaleč bi nas zavedlo, če bi hoteli v okviru tega spisa opisati način takega reklamiranja.

Izvedba smotrene in koristne reklame pri ogromni reklamni konkurenci ni tako enostavna ter se mora zato tudi v reklamnem boju podjetnik posluževati reklamnega strokovnjaka. Ta poklic, napol umetnika — napol obrtnika, se je razvil v vele mestih in ni ravno lahek. Za to je tudi z reklamnimi strokovnjaki velik križ in marsikatero reklamno strašilo gre na rovaš takih talentov s prenapetimi idejami. Dasiravno je reklama mednarodno sredstvo, se vendar vedno bolj opaža težnja, dati ji narodno obeležje, vtisniti ji znake narodne duše in domačega duha ter izriniti tuje, predvsem ameriške vplive, ki so za evropske pojme vendar preveč cirkuški in prepolni blufov. Američani so za reklamo vse bolj dostopni kot mi, ker je njihov način vzgoje, pojmovanja življenja in dela povsem različen od našega. Tam je življenje plehko, delo težko, uživanje pa veselo, toda manjka jim predvsem duše, ker gre vse le za denar.

prijateljev glasbe (1702), ki je bila skoro za celo stoletje starejša od pariškega konservatorija.

Koncem osemnajstega veka (1781) sta slovenska pisatelja Blaž Kumerdej in Jurij Japelj Academie Operosorum vdrugič poklicala v, žalibog, kratko življenje.

V desetem letu po težki svetovni vojni, ki nam je prinesla dolgo pričakovano osvobodjenje, pa je slovenski narod, ponosen na klene sadove svojega iskanja resnice in odkrivanja lepote, po zastopnikih svojih kulturnih, upravnih, privrednih in političnih organizacij so-

Zdravnik Marko Grbec (1658—1718), eden od ustanoviteljev nekdanje ljubljanske Academie Operosorum (1693) in njen predsednik.

glasno sklenil ustanovitev Akademije znanosti in umetnosti in Narodne galerije. Akademija bo pod lastno streho (v ljubljanskem Narodnem domu) organizirala vse naše znanstveno in umetniško stremljenje, prizadevanje in delovanje ter bo naša najvišja instanca, naše pravično in strogo narodno sodišče v vseh znanstvenih in umetniških vprašanjih minulih dob in sočasnosti. Narodna galerija pa bo zbirala raztresene slovenske umetnine in nudila pregled slovenske oblikujoče umetnosti od najstarejših do najnovejših časov.

Odbor, ki pripravlja uresničenje teh dveh naših velikih ustanov, se je že ponovno zatekel po pomoč k državi, pa njegove prošnje niso bile uslišane. Zato bo naš narod sam z gmotnimi podporami naših prometnih in go-

Juš Kozak:

FILMSKA KARAVANA V JUL. ALPAH.

Slovenski film nastaja in bo! To je dejstvo! Predsednik turistovskega kluba «Skale» prijatelj Janez, odličen fotograf in še marsikaj drugega, me je navdušil za stvar. Venomer je sanjaril o filmu,

spodarskih organizacij, naših zavodov in posameznikov (vsak dar, vsako naklonilo je dobrodošlo!) izgradil ta svoj veliki načrt, sledeč bodrilnim besedam, ki jih je govoril na slavnostnem večeru v prid Akademiji znanosti in umetnosti in Narodni galeriji dr. Dragotin Lončar:

«Posnemajmo v dejanski ljubezni do slovenske kulture svoje prednike, ki so v dobi turških napadov in kmečkih uporov zidali in okraševali po gorah in gričih cerkve in cerkvice, da so v njih poleg taborov nahajali tolažišče in zavetišče pred ljudmi in narodo, ko so jih mučili Turki in plemiči, kobilice in kuga! Posnemajmo prijatelja vseh Slovencev, kakor je sebe imenoval Trubar, ki je prosil Boga, da bi se usmilil ubogega slovenskega ljudstva in mu naklonil ta veliki dar, da bi se tudi njegov jezik pisal in čital! Posnemajmo vse one številne ustvarjalce duševnih dobrin, ki so, ne da bi se bili dali omamiti po tuji slavi, za slovensko kulturo nesebično delali, trpeli in umirali!»

In še tako:

Pomagajmo graditi veliki oltar naše umetnosti in znanosti, oltar, ki bo z njega lil blagoslov v duhá in srce vseh Slovencev, tudi onih, ki žive nesvobodni na zeleni koroški zemlji in naše besede oropani ob zeleni Soči, pod vipavsko trto in ob bregu zaslužnjega morja.

Pogled v stare prostore Narodne galerije leta 1922.

v katerem naj bi oživila lepota naših planin, pestro življenje zgoraj med skalami in spodaj v dolini. Toliko časa je vzorejal v duhu gledane slike jutranjih in večernih lepot, krasoto naših izrezanih vrhov,

idilično domačnost planšarij, življenje gorjana in dolinca, čarobne poglede na jezera, da me je pridobil za stvar. Ker je bil film zasnovan z edinim ciljem, da bo izčrpno, v estetičnem oziru dovršeno podal lepoto naše ožje gorenjske domovine in predočil življenje ter prizadevanje naših ljudi, pričeniši z dolino do najvišjih vrhov, sem se zanj iz srca navdušil. Ljubezen do sleherne rožice tam gori, do trdega dela z elementi se borečih ljudi, je film ustvarila. Zato naj oznanja ljubezen do te zemlje doma in na tujem.

Kako smo pričeli? S skromnimi sredstvi si je klub «Skala» nabavil star aparat, ki so ga pozneje v Nemčiji skoraj v novega izpremenili. Kaj smo še imeli? Nič drugega kot veliko volje in poguma, ljubezen, ideje, vse to, denarja pa nič. Tako se prične vsaka stvar v Sloveniji. Klubovi člani so obljubili požrtvovalno delo, vse brezplačno, z edino nado, da bi film uspel. Sprosjali smo pri dobrih ljudeh toliko, da smo letos lahko pričeli. Vsem, ki so že dali in ki bodo še dali, najlepša hvala!

V prvih julijskih dneh se je nekega popoldneva pojavila na bohinjskih Senožetih filmska karavana. Preko širokega sedla se je spustila v Srednjo vas. Nahrbtniki so bili tako napolnjeni, da so člani te karavane predstavljali resnične velblode. Spredaj so hodili naši igralci, poklicni turisti in plezalci. V sredi se je nahajala duša filmske ekspedicije, predsednik, fotograf, estēt in velblod Janez. Zadaj pa je preizkušal svoj počasni korak nosač Korel, naša nada in upanje. Na pot je dobil novo krošnjo s takim bremenom, da se je celo on šibil pod njo. Pravim celo on. Kajti mož je nekoč nosil skozi 24 ur nad 50 kg. Nikoli ni stopil hitreje kot prvi dan, a vselej gotovo, kakor bi pribijal. Njegove noge in roke so za dvojno človeško mero, postava za glavo preko vseh, srce zvesto in vdanō. Nebroj čednosti ga krasi. Je skromen, zanesljiv, korajžen, skromen v jedi in pijači, kadar je bilo treba, in še marsikaj bi lahko naštel. Nad vse zanimivo v njem je vroče srce, ki se je nenavadno hitro ogrevalo, kadar smo prišli k planšaricam. Pa še nekaj moram povedati.

Nikoli ne bo pozabljeno, koliko veselih ur nam je ustvaril s svojimi elementarnimi kretnjami in glasovi. — Prav za prav pa smo bili vsi nosači. Aparat, posoda, šatori, sekira, štruce, makaroni, ajdova, koruzna moka, konzerve, tobak itd., vse je bilo nabasano v nahrbtnike, da so se križi globoko upogibali. Ko bi kdo videl, kakšno je bilo krog nas, kadar smo vse to izložili!

Na Zajamnikih, edinstveni planini v tem, kako so postavljeni stanovi, smo se prvič ustavili in še enkrat pregledali prtljago. Že drugi dan smo se spuстили v neizmerne gozdove na Pokljuki. Pričeli smo slikati, kar smo imeli predpisano: drevesa, drvarje in njih delo, posekane dele gozda, postavljanje šatora itd. Toplo nas je sprejel ondotni lovec, ki je menda tudi najvišji čebelar v Sloveniji.

Iz Mrzlega Studenca je zavila karavana na prijazno Konjščico in prenočila v gostoljubnih stanovih. Drugo jutro smo filmali v skalah pod Vrševnikom. Večerni poizkus, zajeti z Malega Dražkega vrha Triglav, se je ponesrečil. Vroči so bili dnevi, sopara je žetela, zrak ni bil čist. Z Velega polja, kjer smo počivali dva dni, je moral nosač po hrano, eden izmed naših igralcev pa po film. Nosač se je srečno vrnil, prijatelja pa je zajela besna nevihta, sicer ne daleč od koče, a ga je tako zmrcvarila, da je komaj našel kočo. Omahnil je skozi vrata, z velikim naporem smo ga toliko oživel, da je našel besedo. Kako smo preživeli tiste dni v koči, bi najbolje popisal nosač Korel, ki se je seznanil tam gori z gorskimi duhovi, kateri imajo, tako zagotavlja, zelene repe in rdeče oči.

Dobro obloženi smo prišli na Kredarico v gosti k našemu prijazenmu, nadvse pozornemu in postrežljivemu oskrbniku Arhu. Malokatera koča je tako dobro oskrbovana in založena. Škoda, da se mora boriti z velikimi nedostatki glede prostorov. Prijazno je razmestil nas in našo ogromno prtljago. Kakor pajk smo razpredli mreže in filmali, kolikor smo mogli, panorame, življenje krog koče, bili smo na Ledniku, v Severni smo snimali plezarijo, na Triglavu smo prebili precej ur, ustavili smo se pri Staničevi, dokler se nismo poslovili ter jo zavili

pod Malim Triglavom k Aleksandrovici. Ob slovesu nam je posodil brhkega deključa, Frančka, ki je s tem dnem postala filmska diva, seveda brezplačno, le kosilo nam je kuhala in posodo pomivala, za kar ni imel nihče izmed nas posebnega daru. Pač! Prijatelj Roban je nekoč nenavadno spretno očistil posodo, v kateri so se kuhali «dolenjski» žganci in se je potem skorja še malo popekla.

Spustili smo se v planino Laz, v idilično zatišje pod Debelim vrhom. Planina nam je ostala v najlepšem spominu. Še danes ima prilastek: «O, Laz, kraj presvetega imena». Kdor ne verjame, naj jo obiše. Gostoljubno ga bodo sprejele prijazne planšarice, Petričeva mati, ki pasejo že nad petdeset let, mu jih povedo za sedem let. Če bo v sirarni delal še Hodnik, naj se oglasi pri njem in vrli mož mu postreže z imenitno delikateso: skuta s čebulo, nekoliko polita z «zelenim». V filmu boste videli, kako sta se Roban in naša diva vživela v planšarsko življenje med stoterimi kozlički in kozicami. Ničesar ne bo manjkalo, ne krav, ne volov, prašičkov, lepih planšaric, prijaznih stanov in še marsikaj. Rosne so bile vse oči, ko smo se tretji večer odpravili s planine in zavili preko Dednega Polja, Ovčarije proti Sedmerim.

Luna je svetila na kamenito morje, v neprodirni temi je počival spodaj Bohinj. Gozdovi so molčali, niti dih se ni zganil, le svetloba se je pretakala med belimi skalami. Kakor omoteni smo hodili. Zdravili smo se šele pred jezerom, odkoder smo zagledali lučko v koči in jo je nosač Korel pozdravil z rjovečim vriskom. Trije dnevi so bili odmerjeni lepotam v dolini Zajezerami. V koči nas je že pričakoval naš prijatelj Alfred ter je takoj drugi dan uprizoril lov na kače, ki so mu iz vseh lukenj lezle nasproti. Mraz vas bo pretresal, ko boste gledali, kako jih je krotil in se z njimi igral.

Zopet na pot! Mimo Črnega jezera po stari vojaški poti na planino Govnjač. Menda ni od nikoder lepšega pogleda na Bohinj in jezero, kot baš s te poti, ki je drugače zelo malo obiskana. Na Govnjaču nas ni mogel niti Korel več razveseliti. Drugače je bilo sicer vse v redu, ampak spali smo tako udobno, da bi pač nikoli več tako.

Dr. Pavel V. Brežnik:

LIGA NARODOV.

Odkar živi človeštvo na zemlji, obstajajo tudi vojne. V predzgodovinskih časih so se ljudje vojskovali za hrano, za pašnike, za zemljo, da, celo za lepe žene, kakor nam pripoveduje starogrški pesnik Homer o trojanski vojni, ki je nastala zaradi tega, ker so Trojanci ugrabili lepo Grkinjo Heleno. Pozneje so se vršile vojne za posest dežel, zaradi vere ali zaradi narodnosti. V zadnjem času pa so pri oboroženih sporih večinoma prevladovali gospodarski vzroki.

Drugo jutro je nebo sumljivo napovedovalo bližajočo se nevihto. Sopara je visela nad zemljo, mi pa smo v vročini, žejni, da so nam pokale ustnice, filimali plezarijo na Podrti gori. Prve kaplje so pričele padati. Hiteli smo, kolikor je šlo. Ko smo zvečer posedli pri Zlatorogu, se je sprožila nevihta in je krepko udarjala toča. Po tritedenskem delu smo se vrnili v dolino in takoj nadaljevali z delom pri bohinjskem jezeru.

2000 metrov filma je gotovih. Razvijanje obeta krasen uspeh. Le natanko si oglejte naše tri kopije v članku! Še polovico in film bo končan. Radovednim očem se pokažejo naše Alpe v novi luči. Z nami vred bodo gledalci hodili po/gorenjesavski dolini, občudovali Jalovčevo, Razorjevo in Martuljkovo skupino. Divja triglavska stena bo vstala pred njimi v vsej krasoti. Sprehajali se bodo po globokih gozdovih na Pokljuki, po kamenitem morju na Komni. Divji gamzi bodo oživali na platnu. Po skali se bodo plazili črni planinski gadje. Nazorno se bo lahko vsakdo poučil, kako se izdeluje sir. Življenje kmeta, delavca, gozdarja in oglarja bo pričalo o trdem boju za obstanek. Videli boste naš nacionalni park, čudovite prizore s Triglava in prepričali se boste, da niso Julijske Alpe navadna skupina gora, temveč resnično kraljestvo.

Odkar živi človeštvo na zemlji, so pa razni pametni ljudje premišljali in kovali načrte, kako bi se dala vojna preprečiti in nadomestiti z mednarodnim sodnim dvorom, ki bi mirnim potom pravično urejal vse spore med državami. Koncem prošlega stoletja so se ustanovljale po vsem svetu tako zvane pacifistične (miroljubne) organizacije, ki so delovale na to, da se odpravi vojna. Na žalost so imele premalo pristavev, da bi bile mogle preprečiti svetovno vojno.

Med topovskim gromom in nepopisnimi strahotami svetovne vojne je pa dobila misel, da se mora vojna za vedno odpraviti, povsod prvržencev. Vsi vojskujoči se narodi so upali, da bo ta vojna zadnja. Iz te misli in iz tega upa se je porodila — Liga narodov.

Palača Lige narodov v Zenevi.

Duševni oče Lige narodov je bil blagopokojni predsednik Zedinjenih držav Severne Amerike, Woodrow Wilson, ki je dosegel, da se je v mirovne pogodbe sprejelo besedilo o ustanovitvi in ureditvi Lige narodov. To besedilo se imenuje pakt Lige narodov, in države, ki so podpisale mirovne pogodbe, so obenem podpisale pakt, ki ga te pogodbe vsebujejo.

Liga narodov je trajna zveza svobodnih držav, ki so se združile, da v tej skupni organizaciji preprečujejo vojne in vzdržujejo mir na svetu. Vsaka država, ki pristopi k Ligi narodov, se zaveže, da se pod določenimi pogoji ne bo vojskovala in da bo strogo spoštovala mednarodno pravo. Danes je v Ligi narodov več njenih že okrog 60 držav iz vseh delov sveta, med njimi tudi naša država, in njih število vsako leto narašča.

Naša javnost je bila v začetku nekoliko nezaupljiva napram Ligi narodov, kar pa ni bilo upravičeno. Nekateri so še danes napačnega mnenja, da je Liga čisto angleško-francoska ustanova, v kateri imajo male države le brezpomembne vloge. In ker velika Rusija, ki je bila prej zaščitnica Slovanov, k Ligi še ni pristopila, mislijo, da Slovani ne morejo priti do veljave v Ženevi, kjer se nahaja sedež Lige. Tako mišljenje pa ni pravilno. Liga narodov je javen svetovni govorniški oder, s katerega lahko govorijo zastopniki vseh držav in vseh narodov. Predvsem se mali narodi trudijo, da

ne zaostanejo za velesilami. Zato pošiljajo v Ženevo, kjer ima Liga svoj sedež, svoje duševno najjačje ljudi. Grk Politis, Šved Branting, Čehoslovak Beneš, Norvežan Nansen in drugi častno zastopajo male narode in uživajo sloves, katerega nikdar ne bi bili dosegli brez Lige narodov.

Ravno tako je predsodek, da je Liga draga ustanova, ki pa nudi le malo koristi. Celokupni stroški za Ligo znašajo na leto okoli 23 milijonov zlatih frankov, kar je zelo malo, če pomislimo, da stane ena sama velika bojna ladja (oklopnica tipa «dreadnought») 60 milijonov zlatih frankov, in se stroški Lige porazdele na vse države članice, sorazmerno njih plačilni možnosti. Tako so n. pr. stroški za tri leta (1926 do 1928) razdeljeni na 937 enot, od katerih jih ima naša država plačati 20, to je okoli 450.000 Din na leto.

Ni tu prostora, da bi očrtali veliko in pomembno delo, ki ga je izvršila Liga narodov na raznih poljih mednarodnega sožitja v sedmih letih svojega obstanka. Na polju urejevanja mednarodnih sporov mirnim potom je imela ogromne uspehe, ki jih mora vsakdo priznati. Omenim samo mirno ureditev spora

Woodrow Wilson.

pri razdelitvi Gornje Šlezije med Poljsko in Nemčijo ter spora zaradi Alandskih otokov med Finlandijo in Švedsko, finančno rešitev Avstrije, ureditev grško-italijanskega spora in grško-bolgarskih mejnih spopadov, iz katerih bi bila gotovo nastala nova balkanska vojna, da ni Liga narodov takoj odločno posegla vmes.

Prav tako se Liga blagodejno in uspešno udejstvuje v raznih panogah civilizacije z delom, ki ga vrše njene tehnične komisije, predvsem gospodarska in higienska organizacija.

Nas Slovence, ki smo razkosani na tri države, mora posebno zanimati, da je Ligi narodov poverjena zaščita narodnih manjšin. Tudi tu so se dosegli že prav lepi uspehi v prilogi manjšinam.

Cilj Lige pa ni samo postopno manjšanje oboroževanja po vsem svetu, in slednjič kot ideal popolno razoroženje, odprava vojne in urejevanje meddržavnih sporov mirnim potom, temveč obenem moralno razoroževanje, razoroževanje duha na ta način, da učitelji po vsem svetu vzgajajo mladino v idealih mednarodnega bratstva in miroljubnosti, ki so ideje vodnice Lige narodov.

Tako bo potem dana trdna podlaga za zlati vek človeškega rodu, po katerem mi, ki smo preživeli strašno žaloigro svetovne vojne, tako željno hrepenimo.

V boju za mirni sporazum med narodi je pa največjega pomena mednarodno javno mnenje. Treba je javnost vsega sveta pridobiti za duh poštenega sožitja narodov. Že več let obstajajo po vsem svetu mednarodne zveze, ki delujejo v zmislu te važne naloge.

V prvi vrsti med njimi je leta 1919. ustanovljena Svetovna zveza društev za pospeševanje ciljev Lige narodov (Union Internationale des

Associations pour la Société des Nations), katere sedež je v Bruxellesu. To je zasebna zveza 45 organizacij in 35 držav. Tudi v naši državi imamo več takih društev, ki tvorijo skupaj Jugoslovensko zvezo za pospeševanje ciljev Lige narodov. Slovensko društvo, včlanjeno v tej zvezi, ima naslov «Društvo za pospeševanje ciljev Lige narodov» (Association pour la Société des Nations), s sedežem v Ljubljani, katerega predsednik je univerzitetni profesor g. dr. Leonid Pitamic. Naravno, da je društvo popolnoma nadstrankarsko in so v njega odboru zastopani pristaši različnih strank.

Dolžnost vsakogar, ki soglaša s cilji Lige narodov, je, da pristopi v krog društvnikov ter tako v zvezi z milijoni članov po vsem svetu pripomore do čim hitrejšega uresničenja visokih, za človeštvo tako blagodejnih ciljev.

Sejna dvorana v palači Lige narodov.

Primarij dr. Fran Gössl:

ZAKAJ SO UMOBOLNI NEVARNI?

(Še k članku v lanski Vodnikovi Pratici.)

Med narodom vlada še vedno strah in bojazen pred umobolnimi — deloma upravičeno, ker so marsikateri res nevarni sebi in svoji okolici. Mnoge nesreče in razni zločini bi se preprečili, ako bi se bolezen pravočasno spoznala in bi domači oddali bolnika v zavod. Žal, se to pogosto stori prepozno, ko se je nezgoda že izvršila.

Število umobolnih je seveda mnogo večje nego število oskrbovancev v zavodih, saj so mnogi bolniki sposobni za domačo oskrbo. Greši pa se mnogo, ker se ne vpoštevajo nasveti in svarila zdravnika-strokovnjaka, ampak odločujejo vse drugi oziri, tako da se odlašajo z oddajo bolnika v zavod ali da se ga proti

zdravnikovi volji prezgodaj vzame iz zavoda, doma pa zanemarja potrebno nadzorstvo.

V zavodno oskrbo spadajo zlasti vsi oni, pri katerih obstoja nevarnost samomora, kajti potrebna je vedna pažnja podnevi in ponoči, ki je doma skoraj neizvedljiva.

Samomori so pri duševno zdravih večinoma impulzivna dejanja, to je misel nanje se porodi v trenutku obupnosti ter takoj sili k izvršitvi. Ne tako pri duševno bolnih, kjer nagnjenje k samomoru največkrat povzroča bolezen sama. Zato tudi mnogi vedno vnovič in vnovič poskušajo, da bi izvršili samomor, dostikrat ta namen spretno skrivajo ter varajo svojo okolico.

Samomori, oziroma poskusi, so sicer običajni pri raznih oblikah umobolnosti, najpogostejši pa pri melanholikih. Umeli bomo to, ako pomislimo, v kaki mučni depresiji živé. Obtožujejo se raznih (namišljenih) pregeh in zločinov, smatrajo se za povzročitelje največjih nesreč, ki preté njim, njihovim svojcem in vsemu svetu, pričakujejo najgrozovitejše muke in večno pogubljenje. Teh bolezenskih idej ne preмага noben ugovor, nobeno dokazovanje. — Je li čuda, da se hočejo rešiti tega neznosnega gorja?

Poleg samomorov opažamo pri umobolnih včasih tudi brutalne samopoškodbe. Te so posledica njihovih blodenj, tako nam Kräpelin sporoča o nekem bolniku, ki si je z nožem preparal trebuh, da bi iz njega izpustil namišljeno žival, ki ga trapi. — Jaz sem poznal bolnico, ki si je s sekuro odsekala desnico v zapestju, ker je slišala glas božji, ki ji je to veleval. Bila je žrtev svojih halucinacij.

Mnogi bolniki zagreše različne nasilnosti do svojcev in do tujih ljudi. Pogosto so te povzročene po halucinacijah (potvarah čutov). Bolniki slišijo zasramovanja in ogroževanja (halucinacije sluha), menijo da se jim jed onečjeja ali zastruplja (halucinacije okusa), se vidijo ogrožene (halucinacije vida) ter se hočejo varovati ali maščevati. Paranoiki tolmačijo najnavadnejše opazke ali geste v njim sovražnem smislu. — Epileptiki so včasih skrajno razdražljivi in nasilni, mnoga nasilna dejanja pa izvrše v stanju zamračenja.

Pri melanholikih izvirajo nasilja tudi iz ljubezni do svojcev, katere hočejo rešiti (namišljene) preteče nesreče ali pogube. Tako si lahko razlagamo one, žalibog, precej pogoste primere, da mati umori svoje otroke, da mož pokonča člane svoje rodbine. Ponavadi sledi temu samomor.

M. K.:

NEKAJ O EGIPTOVSKI OČESNI BOLEZNI.

Čitatelj bo utegnil vprašati, kako to, da na tem mestu razpravljam o egiptovski očesni bolezni, češ, kaj se to nas poštenih Jugoslovanov tiče, naj se le Egipčani zanimajo za svoje nadloge, mi imamo svojih dovolj. No, za našo državo, sicer obdarjeno z vsemi mogočimi naravnimi bogastvi in prirodnimi krasotami, pa je že usoda preskrbela poleg večnih vladnih in finančnih kriz, da nas narava udarja kaj pogosto z različnimi elementarnimi neizgodami. Tudi z

Nevarni so zlasti tudi kronični alkoholiki; nasilni in sirovi so zlasti proti ženi, katero mnogokrat zaradi bolezenskega ljubosumja trpinčijo ali celo umore.

Omeniti nam je tudi pogostih spolnih zagrešenj umobolnikov, ki ne morejo brzdati svoje spolne razdraženosti. Nasilja in posilstva zakrivé zlasti alkoholiki, a tudi bebeci, paralitiki in drugi. Mnogo se greši homoseksualno, zlasti z otroki in nedoraslimi.

Od zagrešenj proti tuji lastnini naj omenim požige, katere povzročajo zlasti epileptiki. V zavodu imamo 14letnega božjastnika, ki je zažgal dva kozolca. Fant je duševno zaostal ter je zanetil ogenj, da bi videl, kako bo gorelo.

Goljufije, tatvine, sleparije izvršujejo umobolniki včasih prav rafinirano. Take delikte včasih zagrešujejo drugega za drugim; ako njih abnormalnost ni zelo očita, trpé kazni za kaznijo, ki jih seveda ne izboljšajo, dokler se njihova bolezen ne spozna.

Umobolni pa oškodujejo pogosto tudi sebe in svojece z zapravljivostjo, z brezumnimi nakupi, pogodbami in darili. Dostikrat jih brezvestniki izkoriščajo. — Taki pojavi so pogosto prvi znaki obolenja za progresivno paralizo. — Da alkoholiki dostikrat za slepo ceno prodajajo vse, kar imajo, da zadosté svoji strasti po pijači, je znano. Ker je težko in dostikrat nemogoče, da se poravna in razveljavi, kar je bolnik zagrešil v tej smeri, je treba pravčasno s preklicem preprečiti oškodovanje in materialno propast družine.

Končno naj še omenim pogoste pravdarje (kverulante), ki kljub temu, da so propadli v vseh instancah, vedno zopet in zopet vlagajo nove tožbe, prošnje za razveljavljenje in ugovore, pomilostilne vloge ter tako zapravljajo svoje imetje. Dostikrat se tudi pregreše s sumničenjem prič in sodnikov, s pritožbami in ovadbami o njih.

raznovrstnimi boleznimi, ki so razširjene po celih pokrajinah, nam ni prizanesla.

Predvsem mislimo pri tem na takozvane ljudske ali socialne bolezni, s katerimi se naša socialna higiena že od ustanovitve države bori z veliko vnebo in širokopoteznimi načrti, ki se izvajajo sicer postopoma, ali vendar z vidnim uspehom. Ne gre tu samo za prizadevanje posameznih za to poklicanih ljudi, ki jim je delo za blagostanje

človeštva poklic, temveč za sodelovanje širokih ljudskih mas, ki se, čeprav same najbolj zainteresirane na stvari, večkrat pokažejo nezaupne, da, še celo sovražne vsaki še tako koristni akciji. Če govorimo o tako zvanih socialnih boleznih naše države, mislimo predvsem na malarijo, jetiko, sifilis in druge spolne bolezni, egiptovsko očesno bolezen (trahom), pegasti legar in če hočete, še na alkoholizem, ki je predvsem bolj socialno zlo kakor bolezen kot taka.

Najbolj je razširjen trahom v Arabiji in v Egiptu, ki se, kakor že samo ime pove, smatra za pravo domovino te bolezni. V Evropi je bolj razširjena na Vzhodu nego na Zahodu. Več je najdemo v nižavah, kjer je dosti prahu (Belgija, Holandska, vzhodna Pruska, Rusija in Madžarska). V visoko ležečih krajih (Švicarska, Tirolska) jo je le težko dobiti. V mali meri je dandanes trahom razširjen po vsej Jugoslaviji, najbolj pa v pokrajinah, ki so prej pripadale Madžarski. Največ ga je v Vojvodini, Medžimurju in Prekmurju. Slovenija je še ostala dosti obvarovana pred tem zlom. Morda vsled svoje visoke lege. S tem pa še ni rečeno, da ga pri nas sploh ne poznamo. Tako je na primer dr. Bock v prejšnjih letih (od leta 1877. do leta 1899.) našel samo v bivši Kranjski 899 slučajev egiptovske očesne bolezni in zabeležil dve večji epidemiji v letih 1890./91. Na bivšem Štajerskem je pa ljudstvo mnogo bolj trpelo na tej bolezni, odkoder so jo zanašali tudi v Kranjsko. Samo naše Prekmurje trpi v veliki meri na trahomu, kakor da nosi na sebi še spomin na bивše gospodarje. Med svetovno vojno se je ta bolezen znatno razširila vsled slabih higienskih prilik. Mnogo so k temu pripomogli tudi vojaki sami, ki so se nameoma inficirali z gnojem bolnikov, da bi na ta način izbegli strahotam fronte. Bivši infanterijski regiment št. 97, ki je tudi našim bojevnikom dobro znan, je menda odnesel rekord v tej vrsti «drukanja».

Trahom je brez dvoma zelo nalezljiva, težka in dolgotrajna očesna bolezen, ki brez strokovne, zdravniške nege vodi po dolgem bolehanju do oslepljenja. Bolezen napade v skoro vseh slučajih, čeprav ne istočasno, obe očesi. Počenja počasi, skoro neopaženo in se ravnotako počasi razvija do viška. Le redkokdaj začenja burno in hitro napreduje.

Obolelo oko postaja občutljivo za svetlobo, peče, se orosi, veke se lepijo, veznica postane rdeča, vneta in se zdebela. Pozneje se na veznici (na notranjem delu vek) napravijo zrnca, ki kasneje počijo in se zacelijo z brazgotino. Pri tem se veke zavijejo na znotraj. Obrnena trepalnice dražijo rožnico očesa, ki se tudi vneme. Oko je samo na pol odprto, ker je zgornja veka povešena. Vse to traja mesece in mesece, dokler vneta oko ne začne bolj in bolj propadati. Oko je motno, kot prekrito z mrežo. Vedno bolj peša vid. Bolnik lahko oslepi, ali pa more razločiti samo svetlobo od teme. Lahko si vsakdo predstavlja, kaj to pomeni za inace zdravega človeka v najdelazmožnejši dobi. Invalida, ki se ni boril z orožjem zoper sovražnika, temveč brez moči zoper zavratnega sovražnika, ki ga je vklenil v večno

temo. V takem primeru je tudi zdravniška pomoč že prepozna.

Trahom se nalezuje s prenašanjem gnoja bolnega na zdravo oko. Če kdo oboli v hiši, kjer več ljudi spi v eni sobi, se ta bolezen kaj lahko prenese na bližnjika. Da, v krajih, kjer je ta nevolja splošno razširjena, najdemo hiše, v katerih vse osebe bolujejo na tej bolezni. Posebna nevarnost preti tam, kjer več oseb rabi skupno vodo za umivanje, ali gobe za izpiranje, kjer je še razširjena grda navada, da se z eno brisačo brišejo vsi člani družine ali pa uporabljajo skupne robce. Razumljivo vam bo takoj, da je trahom potemtakem večidel bolezen revnejših slojev. Zato razsaja ponajveč v ubožnicah, sirotišnicah, kaznilnicah, pa tudi v kasarnah in šolah vseh vrst. Pri tem igrajo veliko vlogo prostori, kjer so ljudje tesno prenatrpani in poleg tega še malo važnosti polagajo na snažnost. Najbolj nevarni prenašalci so pa sezonski delavci, ki se selijo, s trebuchom za kruhom, večkrat iz okuženih krajev v zdrave in s tem prenašajo kal bolezni.

Trahom je opozoril nase zdravnike v Evropi šele v začetku prejšnjega stoletja. V takratnih armadah so namreč nastale velike epidemije. Obolenje so nazvali vojaško očesno bolezen. Velikega cesarja Napoleona I. so dolžili, da jo je on privlekel iz Egipta na svojem pohodu leta 1798. v deželo piramid. Res so opažali, da je njegova, za takratne razmere številna armada (32 tisoč mož), ko se je izkrcala, začela bolehati na hudem vnetju oči. Poznejša raziskovanja so sicer dognala, da so to bolezni v Evropi že prej poznali. K večjemu razširjenju je vsekakor pripomogel veliki osvajatelj sveta. Kaj brzo se je razširila tudi med civilno ljudstvo. Armade so še naprej zelo trpele od tega zla. Leta 1818. je angleška vojska imela več kot 5000 slepih invalidov vsled trahoma. V Belgiji je leta 1840. boloval vsak peti vojak na trahomu. Obupana belgijska vlada je prosila takrat zelo slavnega zdravnika za očesne bolezni, Jüngkena v Berlinu, za svet. On pa je formuliral pogrešno, usodno mnenje, ki je še bolj strašno razširilo bolezen med civilno prebivalstvo Belgije. Svetoval je namreč, da naj bolnike pošljejo na njihova domovanja, da se izlečijo. Tudi moštva na ladjah so strašno trpela na tej bolezni. Slavni Mackenzie pripoveduje sledeči slučaj, ki se je dogodil na francoski suženjski ladji «Rodeur» leta 1819. Med dolgo vožnjo po morju so črni sužnji drug za drugim oboleli na trahomu. Komandant jih je v dobri nadi, da jim bo svež zrak koristil, dal prepeljati iz notranjosti ladje na krov. Črnci so pa v obupu raje poskakali v morje in tam poginili. Čez tri dni je obolel še komandant in skoro vsi mornarji. Le s težavo so spravili ladjo do kopnega.

Razumljivo je, da je treba poleg lečenja obolelih predvsem paziti, da se kolikor mogoče prepreči nova obolenja. To se pri trahomu doseže najlažje s splošno higienskimi podukom ljudstva glede snažnosti. Sveže obolele, ki trpe na jakem iztoku gnoja, pa skušajmo napraviti za okolico neškodljive s točnim zdravljenjem po predpi medicine.

Naša državna sanitetna oblast žrtvuje vsako leto ogromno denarja za brezplačno zdravljenje obolenih na trahomu. Vse večje bolnice in klinike imajo brezplačne ambulante za lečenje trahoma. V trahomatnoznih krajih so urejene državne ambulance in stanice (okrog 24 po številu), kjer delujejo specialisti in za ta posel posebno izučene sestre-pomočnice.

V. Rohrman:

UMETNA GNOJILA NA VRTU.

Na vrtu se dajo lepi uspehi doseči z dobrim semenom in z novimi sortami zelenjadi in drugih vrstnih rastlin. Še najbolj se pa obračajo vrtni pridelki po zemlji in njenem obdelovanju, prav posebno pa po njenem gnojenju. Lahko trdim, da se ravna glavni uspeh po gnojenju. Rastline so pač živa bitja, ki potrebujejo hrane kakor človek ali pa žival in ki tem bolj uspevajo, čim bolj se jim godi. Brez zadostne hrane ni govora o kaki posebni rodovitnosti pri vrtnih rastlinah.

Naše vrtove gnojimo in smo gnojili dosedaj s hlevskim gnojem. Danes pa igrajo važno vlogo tudi različno sestavljena umetna gnojila.

Umetna gnojila so postala važna na vrtu posebno v sledečih primerih:

1.) če manjka hlevskega gnoja. V takem položaju se nahajamo po mestnih vrtovih, za katere je hlevski gnoj sploh težje dobiti.

2.) če hočemo gnojenje s hlevskim gnojem izpopolniti s pomočjo umetnih gnojil. S takim dopolnjevalnim gnojenjem lahko dosežemo najugodnejše uspehe pri vrtnih rastlinah. V tem primeru učinkujejo umetna gnojila slično kakor močna krmila pri živalih.

3.) če je vrtna zemlja vsled enostranskega in močnega hlevskega gnojenja pregnojena (preveč gnojena). Tako potratno gnojenje ni dobro. Veliko več bi lahko dosegli, če bi poleg hlevskega gnoja rabili pripravna umetna gnojila. V takih primerih lahko prenehamo za leto dni pa tudi dalje s hlevskim gnojem in si pomagamo samo z umetnimi gnojili. V pregnojeni zemlji je rado preveč organskih kislin, ki so škodljive. Lep uspeh dosežemo v tem primeru z apnom, ki jim vzame ta škodljivi vpliv.

4.) če je treba pomagati posameznim rastlinam s kako posebno hranilno snovjo v času, ko jo najbolj potrebujejo, napr. s čilskim solitrom.

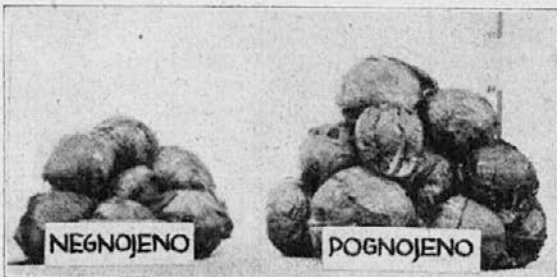
Sestava in učinek umetnih gnojil.

Dokler smo rabili samo domača gnojila, smo izhajali brez posebnega znanja pri gnojenju. Pri umetnih gnojilih je pa drugače. Tukaj je treba, da poznamo njih sestavo in da poznamo tudi učinkovitost posameznih hranilnih snovi, zaradi katerih

Sistematsko se pregledujejo šolski otroci in se sestavljajo statistike. Rezultati so dobri in se bodo z vztrajnim delom med narodom lahko še toliko izboljšali, da se bo ta bolezen s sodelovanjem učiteljev, svečnikov in izobražencev, čijih naloga je, narodu svetovati in ga prosvetljevati, v doglednem času popolnoma zatrla.

je treba rastlinam gnojiti. Ravnotako je pa tudi važno in potrebno, da poznamo hrano, ki jo rastline sprejemajo.

Vrtne rastline zahtevajo — kakor sploh vse rastline — sledečo hrano: dušik, fosforovo kislino, kalij in apno. To so najvažnejše snovi, za katere moramo skrbeti, da jih dobe rastline v dovoljni količini. Oglejmo si jih bliže. 1. Dušik je rastlinam pred vsem potreben. On je poleg vode gonilna sila v rastlinskem telesu. Brez njega ni življenja. Če rastlina slabo raste, je to navadno znak, da manjka dušika. Nasprotno pa vidimo, da je dušiku pripisati, če rastlina bujno raste, če dela močne poganjke in če nastavi krepko cvetje. Ker dušika v zemlji rado zmanjkuje in ga rastline veliko potrebujejo, ga moramo z gnojili dodajati. Dušik se nahaja v zraku kot plin, ki ga pa rastline v tej obliki ne morejo sprejemati, izvzemši stročnic. Vse druge rastline ga morejo sprejemati iz zemlje le v podobi solitrne kisline. Največ dušika potrebujejo listnate rastline, kakor zelje in zeljnate rastline, solata itd. Gnojila, ki imajo dušik v sebi, imenujemo dušičnata gnojila. Najvažnejša za vrtno gnojenje so čilski soliter, žveplenokisli amonijak ali amonijev sulfat, apneni dušik in sečnina.

Poskus umetnega gnojenja pri rdečkastem ohrovu.

Čilski soliter ima poprečno 16% dušika (hlevski gnoj samo 1/2%) in deluje silno hitro, tako da je tekom 3—6 dni že poznati učinek po temnozeleni barvi listja in po bujnejši rasti. Rabimo ga za naglavno gnojenje ali pa za zalivanje (če ga raztopimo). V tem primeru deluje slično kakor

gnojnica. Za raztop vzamemo na 1 liter vode 2 gr. čil. solitra. Za pognojitev 100 m² vrta potrebujemo 2 do 3 kg čilskega solitra. — Žveplenokisli amonijak ima 20% dušika in učinkuje v zemlji nekoliko počasneje, ker se mora amonijak najprej okisati v soliterno kislino. Za 100 m² vrta potrebujemo 2 do 4 kg tega gnojila. Žveplenokisli amonijak je zgodaj spomladi raztrositi in plitvo podkopati. — Apneni dušik ima 16—21% dušika in učinkuje še počasneje. Z njim gnojimo že jeseni ali pa prav zgodaj spomladi. Za 100 m² ga je treba 2—3 kg. Sečnina (karbamid) vsebuje 46 % čistega dušika in se je začela v zadnjem času proizvajati. Učinkuje slično kakor čilski soliter, le da je še enkrat močnejša, zato pa dražja. Treba jo je polovico manj kakor čilskega solitra

2. Fosforova kislina, ki je videti kakor bel prah, je vsem rastlinam neobhodno potrebna. Ona vpliva posebno ugodno na razvoj semenja in plodov. Tudi pospešuje hitrejšo zoritev rastlin. Izmed vrtnih rastlin je največ potrebujejo stročnice in druge semenske rastline. V zemlji je hitro zmanjkuje, zato moramo skrbeti, da jo z gnojenjem vračamo. Gnojila, ki vsebujejo fosforovo kislino, imenujemo fosfatna gnojila. Najvažnejša fosfatna gnojila za vrtno gnojenje so superfosfati, Tomaseva žlindra in kostna moka. Superfosfati imajo 15 do 18 % lahko raztopne fosforove kisline v sebi. Superfosfati učinkujejo hitro in vplivajo zaradi tega na zgodnejši razvoj. Važni so za vzgojo zgodnjih sadik, ki se po takem gnojenju tudi močnejše razvijejo. To je veliko vredno, ker so močne sadike lažje upirajo vremenskim nezgodam in škodljivim mrčesom. S superfosfatom gnojimo spomladi tik pred setvijo. Za 100 m² rabimo 3 do 5 kg, pa tudi manj. — Tomasova žlindra ima 15 do 20 % fosforove kisline, ki učinkuje bolj počasi, zato pa dlje. Podkopljemo jo že jeseni. Za 100 kvadratnih metrov jo vzamemo 4 do 6 kg. Podobno učinkuje tudi kostna moka, ki ima okoli 20 % fosforove kisline. Tudi kostne moke je treba na 100 m² po 4 do 6 kg.

3. Kalij, ki je videti kakor kuhinjska sol, je tudi vsem rastlinam neobhodno potreben in vpliva posebno ugodno na razvoj škroba in sladkorja. Zato je posebno važen za gomoljnate rastline, za korenške in čebulnate rastline. Sicer je kalij važen tudi za razvoj listja, cvetja in sadu. Tudi njega zmanjkuje v zemlji, zato ga moramo dodajati v kalijevih gnojilih.

Izmed kalijevih gnojil je za vrtove posebno važna kalijeva sol, ki vsebuje 40 % kalija in je najcenejše kalijevo gnojilo. Poznamo jo v podobi bele soli. Posebno važna je, če hočemo povečati pridelek korenjskih in zeljnatih rastlin kakor tudi paradižnikov. Manjkati pa ne sme v zemlji apna. Kalijevo sol trosimo zgodaj spomladi in jo plitvo podkopljemo, podobno kakor superfos-

fate. Za 100 kvadratnih metrov potrebujemo 2 do 4 kg tega gnojila.

Velika važnost apna za vrtno rastline.

Apno daje rastlinam trdno ogrodje in pospešuje razvoj cvetja in sadja. Tudi dela rastline odpornejše proti neugodnim vplivom vremena in bolezni. Ima pa še druge važne lastnosti, ki pospešujejo rodovitost zemlje. Izvrstno vpliva apno tudi na rodovitost sadnega drevja, bodisi peškatega (jabolka, hruške) ali koščičastega (češplje, marelice, breskve) ali pa tudi grozdčevja. Apno dela težko zemljo bolj rahlo, gorko in bolj delovno. Pospešuje tudi razkroj gnojla in veže kisline, ki jih dela na ta način neškodljive.

Apno se je pripisovalo do sedaj vse premalo važnosti. Redki so, ki bi z apnom gnojili. Zato tudi naši uspehi niso tako ugodni, kakor bi lahko bili. Z naprej moramo skrbeti, da se nahaja v vrtni zemlji potrebno apno. Če ga ni, ga moramo na vsak način dodajati. Brez apna ni rodovitosti! Apno ima tako važen vpliv na vso rodovitost zemlje in na učinkovitost raznih drugih gnojil, da si brez prisotnosti apna niti misliti ne moremo prave rodovitosti, niti pravega učinkovanja drugih gnojil. V vsaki zemlji bi moralo biti najmanj 0.1 do 0.2 % apna ali v 1 kg zemlje 1 do 2 g. Ali ima zemlja potrebno apno ali ne, o tem se lahko prepričamo s preprostim poskusom, ki ga napravimo s solno kislino na ta način, da kanemo par kapljic na košček dotične zemlje. Če se začnejo med šumenjem dvigati mehurčki, je to znak, da je v zemlji apno, v nasprotnem primeru pa ne. Na prisotnost apna sklepamo tudi po plevelnih rastlinah. Tam, kjer rasteta kislica in kresnica, manjka apna, kjer je pa dosti slaka in maka, tam ga je dosti. Tudi detelje pričajo o navzočnosti apna.

Kot apneno gnojilo pride v poštev predvsem živo apno, ki sme biti le toliko gašeno, da razpade v prah. Pogasi se lahko samo, če ga pustimo v kupih na zraku ležati. Dobro je, da pokrijemo te kupe s prstjo. Z apnom gnojimo jeseni. Za 100 m² potrebujemo 10 do 20 kg apna, pa tudi več. Z apnom gnojimo za štiri leta. — Cestno blato iz apnenca nam tudi dobro služi kot apneno gnojilo, ravno tako tudi lapor.

Popolno gnojenje z umetnimi gnojili.

Vse navedene hranilne snovi morajo naše vrtno rastline dobivati iz zemlje, in sicer v zadostni množini. To velja še posebno za prve tri, to je: za dušik, za fosforovo kislino in za kalij, ki jih redno zmanjkuje. Če manjka le ene snovi ali je je premalo, pa nam tudi druge dve ne moreta pomagati. Zato je važno, da skrbimo za vse tri. Vrtna zemlja bodi z njimi založena. Drugič je pa važno, da so te redilne snovi lahko raztopne, tako da jih rastline lahko spreje-

majo. To se najlažje godi v zemlji, ki je dobro obdelana, ki je rahla in odprta, dostopna zraku, toploti in vlagi. Taka zemlja je delovna in živa. V njej se nahaja vse polno nevidno majhnih glivic «bakterij», ki se udeležujejo razkroja in pretvarjanja rastlinske hrane. Teh nevidnih stvarčic mrgoli v zemlji. Na milijarde jih je. Opaziti bi se dale le z drobnogledom, ki močno povečuje. Največ jih je v rahli črni zemlji, najmanj v peščeni. V dobro obdelani vrtni zemlji jih je tudi več kakor v celini ali ledini. V zgornji (gnojni) plasti jih je zmeraj več kakor v spodnji. Sicer so pa bakterije povsod, kamor sega življenje korenin.

Za uspešno gnojenje z umetnimi gnojili je treba navadno vseh treh vrst gnojil, da ustrezemo rastlinam. Gnojila trosimo vsako zase ali jih skupaj mešamo. Vendar se ne smejo umetna gnojila poljubno mešati, ker bi se na ta način tudi lahko kvarila med seboj. Tako se ne smejo mešati apna in fosfatna gnojila niti med seboj niti s hlevskim gnojem. Kalijeva gnojila pa lahko mešamo s fosfatnimi in dušičnatimi gnojili.

Če na kratko ponovim količino gnojil, ki je potrebna za 100 m², vidimo, da je treba

2—3 kg čiljskega solitra

3—5 kg superfosfata

2—4 kg kalijeve soli in če manjka

apna v zemlji tudi še 10 do 20 kg živega apna, ki bolj trajno učinkuje.

Poskus umetnega gnojenja pri zelenu.

Kako je gnojiti na vrtu vobče?

Na vrtu je treba bolj močnega gnojenja kakor na njivi. Čim slabša je zemlja, več je treba gnoja. Zelenjadne rastline morajo imeti dosti gnoja, da se hitro in bujno razvijejo. Potrebna hrana mora biti tudi lahko pristopna, da jo rastline brez zadržka lahko uživajo. Večkrat jih kaže v ta namen tudi zalivati z gnojnico ali z raztopino čiljskega solitra ali sečnine (karbamida, floramida).

Po tem, kako so rastline potrebne gnojenja, jih delimo v dve skupini. K prvi skupini spadajo rastline, ki potrebujejo veliko gnoja, posebno hlevskega gnoja. Tu sem spadajo listnate rastline, kakor zeljnate in solatne rastline, kumare in paradizniki. V drugo skupino štejemo rastline, ki so bolj zahtevne in ki se zadovoljujejo z zem-

ljo, ki je bila leto prej pognojena. Semkaj spadajo gomoljnate, korenske in čebulnate rastline kakor tudi stročnice (grah). Pri teh rastlinah bi sveži gnoj preveč pospeševal razvoj listja na škodo korenin in čebul, pa tudi na škodo stročja in zrnja. Vrlo dobro pa učinkujejo pri teh rastlinah kalijeva in fosfatna gnojila. Če treba, jim pomagamo v mladosti tudi z dušikom, da nam hitreje odrastejo in da ostanejo bolj nežne in sočne.

Če odločimo polovico vrta za rastline prve skupine, potem je treba vsako leto polovico vrta pognojiti s hlevskim gnojem, drugo polovico pa ne. Umetna gnojila igrajo pri tem važno vlogo za izboljšanje dosedanjih pridelkov in sicer na obeh polovicah, namreč na polovici poleg hlevskega gnoja kakor tudi na polovici, ki je bila leto prej pognojena s hlevskim gnojem.

Kako je gnojiti posameznim vrstam zelenjadi?

Različna zelenjad ima seveda še vsaka svoje posebne potrebe in zahteve. Zato nam ta razdelitev v dve skupini le deloma zadostuje. Uspeh gnojenja se ravna tudi po kakovosti zemlje, po njeni prirodni rodovitosti, po vsebini apna, po tem, kako je vgnjena itd. Zato je potrebno, da se s poskusi prepričamo o učinkovitosti in vrednosti umetnih gnojil za vsako rastlinsko vrsto posebej. Na to stran se je dosedaj premalo storilo, zato je naša dolžnost, da smo z naprej bolj brižni.

Z recepti se ne da doseči povsod enako ugodnih uspehov, vendar je potrebno, da se po njih ravnamo in da jih preskušamo glede vrednosti, ki jo imajo določene količine posameznih gnojil za naše razmere in potrebe, da pridemo po tej poti v vrtnarstvu do potrebnih izkušenj z umetnimi gnojili. Za enkrat se je ravnati pri posameznih vrstah zelenjadi po sledečih vodilih:

1. Zeljnate rastline kakor karfijole, zelje, ohrovt, kolerabe potrebujejo vse več ali manj močnega gnojenja. Te rastline potrebujejo največ gnoja, posebno karfijola in zelje. Poleg hlevskega gnoja jim zelo ustrezemo s kalijevo soljo ali pepelom. V prvi dobi jim lahko pomagamo tudi z zalivanjem z raztopino čiljskega solitra, če nimamo gnojnice. Za 1 liter vode vzamemo skraja 1 g solitra, pozneje tudi po 2 do 3 g. Če jim hočemo pognojiti z umetnimi gnojili, rabimo za 100 m² prostora 4 kg žveplenokislega amonijaka, 5 kg superfosfata in 3 kg kalijeve soli.

2. Solata in špinata potrebujejo manj umetnega gnojenja in sta proti umetnim gnojilom tudi bolj občutljivi. Dobro je, če jih po potrebi zalivamo z raztopino čiljskega solitra in če vzamemo na 1 liter vode po 1 do 2 g te soli. Izmed umetnih gnojil se priporoča za 100 m² sledeče količine: 1,5 kg žveplenokislega amonijaka, 1 kg superfosfata in 1 kg kalijeve soli.

3. Kumare so tudi najbolj zadovoljne s hlevskim gnojem. Dodanje kalija je pa uspešno, po-

sebnost v zvezi z apnom, če ga manjka v zemlji. Enostransko gnojenje s čilskim solitrom ali drugimi dušičnatimi gnojili ne velja. Izmed umetnih gnojil se priporočajo za poskuse sledeče količine za 100 m²: 2 kg žveplenokislega amonijaka, 3 kg superfosfata in 2 kg kalijeve soli.

4. Paradižniki ne potrebujejo v prvi dobi močnega gnojenja, pač pa pozneje. Predno začnejo cveteti, jim je treba dosti moči. V tem času se priporoča tudi zalivanje z gnojnico ali čilskim solitrom. Sicer jim lahko pomagamo z umetnimi gnojili in vzamemo na 100 m² 4 kg žveplenokislega amonijaka, 1,5 kg superfosfata in 3 kg kalijeve soli. Če manjka gnoja, jim damo več umetnih gnojil in sicer 4 kg žveplenokislega amonijaka, 5 kg superfosfata in 4 kg kalijeve soli.

5. Zelena potrebuje močno vgnojeno zemljo in se v tem loči od drugih korenjskih rastlin. Pred vsem mora imeti dosti kalija, ki ga damo tudi lahko v podobi pepela in sicer za 1 m² po pol kg. Tudi zalivanje s čilskim solitrom se priporoča. Priporočajo se tudi sledeča umetna gnojila, če primanjkuje gnoja, in sicer 3 kg žveplenokislega amonijaka, 4 kg superfosfata in 3 kg kalijeve soli.

6. Zgodnji krompir je saditi na staro gnojivo ali na gnoj, ki ga spravimo jeseni v zemljo. Razen tega mu lahko damo še 4 kg superfosfata in 3 kg kalijeve soli na 100 m². Za pričetno rast mu lahko damo še 2 kg žveplenokislega amonijaka, da nam hitreje raste.

7. Korenjček, pesa, peteršilj pridelujemo prvo leto po hlevskem gnojenju in le izjemoma na gnoju. Izmed umetnih gnojil se priporočajo za 100 m²: 2 kg žveplenokislega amonijaka, 3 kg superfosfata in 2 in pol kg kalijeve soli. Tudi pepel deluje prav dobro. V prvi dobi delujejo prav dobro tudi tekoča gnojila.

8. Čebula zahteva gorko humozno zemljo. Izmed umetnih gnojil se priporočajo 2 kg žveplenokislega amonijaka, 3 kg superfosfata in 2 in pol kg kalijeve soli na 100 m².

9. Grah in fižol spadata v tisto skupino rastlin, ki se zmnožne okoriščati se z dušikom iz zraka, toda šele pozneje, ko je listje že dosti razvito in se nahajajo na koreninah že tiste gomoljčice, ki so značilne za te rastline in s pomočjo katerih si dušik prisvajajo. Prvi čas pa morajo imeti potreben dušik v zemlji, da se krepko razvijajo. Preveč dušika bi jim pomagalo k bohotni rasti na škodo stročja. Če jim ne moremo pomagati s pepelom, jim je gnojiti s kalijevo soljo in superfosfatom. Za 100 m² se priporočajo sledeča umetna gnojila: 1 kg žveplenokislega amonijaka, 2 kg superfosfata in 2 kg kalijeve soli.

10. Špargeljnu kaže gnojiti z umetnimi gnojili v dveh potih, prvič zgodaj spomladi z 1,5 kg superfosfata in 2,5 kg kalijeve soli in drugič po-

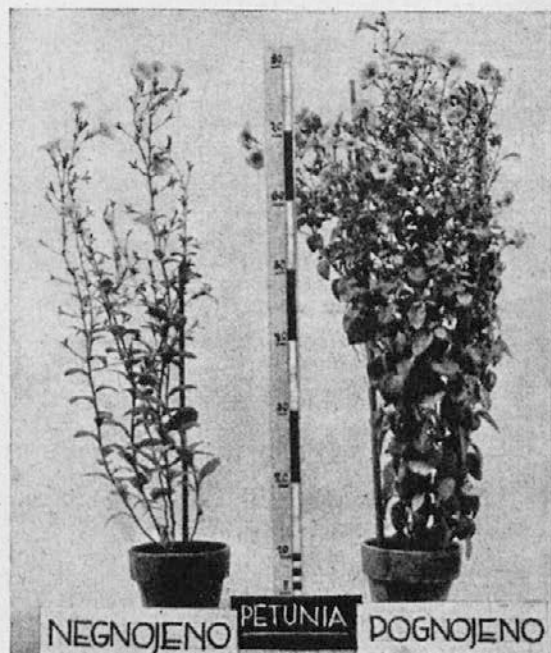
zneje, ko nehamo rezati, s 3 kg čilskega solitra. Namesto kalijeve soli vzamemo lahko pepel in sicer po pol kg za 1 m².

11. Vrtne jagode so tudi hvaležne za umetna gnojila. Na 100 m² jim damo 3 kg žveplenokislega amonijaka, 3 kg superfosfata in 1 in pol kilograma kalijeve soli.

12. Sadno drevje potrebuje na 100 m² po 4 kg žveplenokislega amonijaka, 4 kg superfosfata in 3 kg kalijeve soli.

Kakor sem spredaj povedal, niso to nobeni priložni recepti, ampak so le navodila za prve poskuse, ki jih kaže delati z umetnimi gnojili, da pridemo po naših vrtovih do večjih uspehov.

Začnimo s poskusi!

Poskus umetnega gnojenja pri petuniji.

Tako sem na kratko napisal in pojasnil stališče, na katerem stojimo danes glede porabe umetnih gnojil v vrtnarstvu. Povedal sem toliko, da imamo potreben vpogled v umetna gnojila, ki se priporočajo za vrtno gnojenje, in da lahko začnemo s prvimi poskusi po naših vrtovih. Vsak naj se v ostalem sam prepriča, kako uspešna so umetna gnojila za posamezne vrste vrtnih rastlin. Motrimo paznim očesom učinkovanje umetnih gnojil in zasledujemo uspehe poskusov! Potrebno je, da se uspehi, ki smo jih dosegli, objavijo v strokovnem listu «Sadjar in vrtnar». To bo največ pripomoglo, da se zanese po deželi napredek z umetnim gnojenjem pri naših vrtnih rastlinah.

СВЕТА ОСВЕТА.

(Za naše lanske ciriličarje.)

V povesti Sveta osveta pripoveduje Simo Matavulj, eden izmed priznanih srbskih realistov, kako je Minja Kadović iz sela Šobajičev ubil na črnogorskem ozemlju mohamedanca Bečir-bega Pisjaka, kateri je nekoč posekal njegovega strica. Minjo zapro, ker je prekršil knezovo naredbo, po kateri je bilo Turkom dovoljeno prosto potovati po Crni gori.

Треће јутро након тога састало се око педесет људи, пред судницом, на Орљој Луци. Поседали сви на крше, прислонивши плећа уза зид од куће. Нико не говораше ни речи, осим кад придође који па назове Бога. Онда му сви у глас отпоздраве па опет умукну. Тако је трајало док сунце искочи на ручано доба, кад ли ето ти једнога средовечнога, крупнога човека у сиромашким хаљинама.

Њему нико не одговори на «добро јутро», чисто пренеражени. Неки поустажаше, али он хитро седе до првога.

— А што да ме частите с мјестом јутрос? Да нијесам што друго него што бијаш јуче? рече он и насмеја се.

А од тога смеха побледеше многи.

— Никола, брате, ти јутрос овђе? запита један постарији.

— Јутрос ће бити воља Божија као и досад! одговори Никола пунећи лулу.

Једно му момче донесе припаљену труду, па му га стаде распаљивати.

— А што ја не бих био овђе? настави он, одбијајући прве димове. Нећете ме, надам се, издвајати из зборава...

— Не тако, Никола брате! поче онај. Није о том говор, ни дао Бог!... Ја бих те молио да се макнеш одавде...

И други сви стадоше га молити да отиде, али он не хтеде.

— Остајем, вели, да видим да ли је бабовић!

До мало се отворише врата од суднице, те изиђе војвода Бошковић и за њим четири судије. Људи устадоше на ноге. Млађи хитро изнесоше дрвену клупу и сто.

— Сједите! рече војвода људима.

— Браћо, започе он након кратког ћутања. Суд ће бити овђе, пред цијелијем збором, као што је и од старине обичај за овакве работе... Изведите га!

Два перјаника изведоше Мињу везаног, за њиме изађе и Јагош.

— Помага! Бог! викну Миња.

Један му се само глас одазва, којег он познаде, па мало побледе.

— Ја сам, синко! рече Никола, отац му. Добра ти срећа и сретан ти овај дан!

Син га гледаше неколико тренутака... Гледаху се око у око, па се момче насмеја и окрену главу судијама.

— Миња Николин Кадовићу, започе Бошковић. Уби ли ти Бећира Писјака, на путу испод Шобајића?

— Војводи! одврати сузањ. Ријечи ти одвратити нећу овако везан. Ја сам се сам предао суду и ако лијепо знадијаш што ме чека. Могао сам умаћи у Арбанију или у Ђесаровину, али не дао Бог! јер Кадовић не бјеже од смрти...

— Тако је! Евала дијете! прекиде га отац.

— Но ти се молим нека ме одријеше!

Бошковић даде знак перјаницима и ови га одмах одрешеше.

— Казуј дакле, уби ли ти Писјака?

— Убих!

— А рашта?

— Ваистину, да осветим стрица Саву, којег је посјекао на Тушину...

— Кад је Бећир посјекао Сава, бијаше крајина, а сада је мир и вјера међу нама. Знаде ли ти то?

— Знадох!

— А знаде ли за господареу ријеч: ко убије Турчина у Црној Гори, платиће својом главом таман као да је смакао Црногорца?

— Да не би те ријечи, војвода, не бих ја овђе био, него у туђој земљи. А тако дођох да се господарева не порече... Све сам ја то знао, али претегну она друга...

— Која друга? запиташе судије.

Она наша стара ријеч: Света освета!... Ја сам ви од старијех Брђана и ако сам голобрад, па се није шћело много да ме превласти оно што ми је у крви од Косова... Мило ми бјеше осветити стрица пошто ми се већ прилика дала, а не помислах онога часа да ћу погазити господарску заповијед. Сад ми је то жао, браћо,

сад, господо судије, да не дуљимо и да не дангубимо, свршавајте!

Војвода се нагну ка писару, овај поче хитро бележити.

— Жао ми те, Миња! поче војвода дирнут... Жалим самохранога ти оца, а богме, и цијела наша нахија изгубиће једног сокола...

— Фала ти, војводо... Ево му сина! — показујући Јагоша, који стајаше оборене главе, прислоњен уза зид. Он ће га припазити под старе дане! А овакијех соколова као ја, Богу фала, пуна су наша брда.

Писар предаде лист старешини, који се диже.

Сви поустајаше и скидоше капе.

«У име књажево.

Миња Кадовић, Шобајић, на дан 20. априла године 1873., без икаква законита разлога, уби Беџира Писјака из Никшића, на путу крај Зете. А како су Турци по наредби господарској изједначени са Црногорцима, то се суди Мињи као да је и Црногорца убио на правди Божјој. Стога Миња бити ће стрелан сутра 24. априла, на пољу Сливљу, с ову страну ријеке Грачанице, како ће Никшићи са њихове стране гледати његово погубљење, нека се увјере да се господарска ријеч не пориче.

На Орљој Луци, 23. априла 1873.

Главари брдске нахије.»

Кренуше да се разиђу, јер им би мучно гледати га.

— За потоњу милост молим, војводо! викну он.

— А што, дијете!

— Да ме не везују ни сутра, но да умрем овако!

Башковић се договори са друговима, па рече:

— Е, биће ти по жељи! и пође брзим корацима. Никола потрча к сину, загрли га и поче га љубити.

— Прођи ми се, тата... Пустите ме... Немој долазити више!

Остаде Јагош с њим и перјаници. До ноћи прикупише се неколико момчади шобајићке и донеше ракије. У позно доба леже он међу перјаницима у трему. Кад би у неко доба, неко га дирну.

— Бјежи, Миња, кукала ти мајка!

— А ко сте? запита он.

— Ми, Шобајићи... ево нас тројица овђе, а још их је у авлији. Бјежи, спавају перјаници као поклани!

— И ти си то, Јагоше? И ти ми то говориш!... Пи! Да Миња бјежи од књажева суда, од праведна суда... Пи! Срамоте!...

Зачу се јецање, па врата шкринуше и све се утиша...

Сутра дан зором, чета брдских момака иђаше преко питомих брда. Осмина њих имађаше велике пушке, а остали сви без једнога имађаху за појасом леденице. Онај један без оружја попеваше танко гласовито, те му се јасни глас разлегао по странама и будио птице и звериње. Кад стигоше ка Грачаници, затекоше све Шобајиће ту. Дома не оста мушког уха. С друге стране Грачанице начетило се до педесет никшићких коњаника. Ниједан не одјаха, но се укрутили они коњи као камени кипови. Власт их беше позвала да се нађу ту.

Ова гомила Шобајића крену за осуђењиком.

— Бојим се покоља, рече Миња перјаницима, но извршите вашу дужност одмах!

— А ти хајде... стани на средину, рече капетан.

Миња се устави, разгрли груди, скиде капу.

— Миња, опраштај!... Опрости, брате! повикаше у глас стотина Шобајића.

— Просто вам било!... Опростите и ви мени!... Јагошу, брате, пази оца и мајку...

— Ни-шан! заповеди капетан.

— Збогом, Црна Гора моја!... Опро...

— Пли! викну капетан.

Плотун се просу. Затутњи ваздух од пушака, а црна земља под Мињом. Никшићи обрнуше коње, па у највећем трку одлетеше пољем.

А Шобајићи понеше Мињу у своје гробље.

Састало се (је) — се је збрало, пред судницом — пред sodnijskim posloпjem, крш — kamen, skala, уза зид — ob zid, нико — nikdo, говораше — је govoril, осим — razen, кад — ко, придође — је prišel, назове Boga — је imenoval Boga, је pozdravil, онда — tedaj, отпоздраве — odzdravijo, ошет — zoret, умукну — umolknejo, док сунце искочи

на ручано доба — ko je solnce visoko vžšlo, krun — debel, močen, sredovečan — srednjih let, хаљине — obleka, пренеражен — prestrašen, osupel, поустајаше — so vstali, до првога — k prvemu, јутрос — то јутро, зјутрај, дави, бијаш — sem bil, јуче — вчергај, побледеше — so pobledeli, постарији — starejši, досад — do sedaj, пунехи лулу — polneč pipo, момче — fantič, труд — kresilna goba, припаљен — prižgan, стаде распаљивати — заћел je razpihovati, овђе (овде) — tukaj, настави — nadaljuje, издвајати — izločevati, одавде — odtod, стадоше — so заћели, хтеде — je hotel, бабовић — strahopetec, отворише се — so se odprla, судија — sodnik, усталоше — so vstali, млађи — млађи, изнесоше — so iznesli, након — po, хутање — molчање, работа — delo, оправило, перјаник — birič, изађе — pride ven, одазва — odzove, гледаше — ga je gledal, гледаху — so gledali, уби ли — ali si ubil, сужањ — јетник, ријеч — беседа, суд — sodнија, знадијаш — vedel sem, умаћи — umakniti se, збежати, хесаровина — cesarstvo (Avstrija), евала — dobro, hvala Bogu!, нека — naj, одријеше — rešijo, развежејо, казуй — pripoveduj, дакле — torej, одмах — такој, убић — sem ubil, рашта — зашто — закај, ваистину — zares, осветим — маščujem, бијаше — je bilo, крајина — меја, међу — med, знадох, знаде —

znal (vedel) sem, знаl (vedel) si, је, таман — баš, правкар, смакао је — ubil (umoril) је, у туђој земљи — v туји земљи, дођох — приšел sem, порећи — preklicati, порећи се — zajamčiti, претегну — preмага, ви — вам шћело — hotelo, превластити — premagati, помишљах — sem pomislil, исказах — sem izpovedal, имах — sem imel, дангубимо — tratimo čas, дирнут — ганјен, нахија — окрај, изгубиће — bo izgubil (a), фала — хвала, припазити кога — paziti na koga, пун — poln, поустајаше — so se dvignili, скидоше капе — so se odkrili, без икаква разлога — brez vsakega razloga, правда — pravica, уверити се — prepriчати se, потоњи — задњи, сутра — jutri, биће — бо, потрча — odhiteti, загрлити — objети, љубити — polјubovati, прођи ми се — pusti me, појди od мене, прикупине се — so se zbrali, момчад, момчади — fantje, трем — вежа, кукати — тожити, stokati, авлија — двојишће, пи! — pfuj!, праведан — правићен, питом — krotek, домаћ, појас — рас, зверине — divјаčina, стигоше — so приšli, затекоше — so naleteli на, укрутити — pritrдити, осуђеник — obsoјенec, дужност — dolžnost, разгрли груди — razgali prsi, нишан — cilј, пли — пали — izproži, ognja!, плотун се просу — krogle se razprše, затутњи — забобни, ваздух — zrak, трк — dir, помене — odnesli so.

Dr. R. M.

KOTIČEK ZA MLADE BRAVCE.

Marija Jezernikova:

PRIJATELJICA SAPICA.

(Fantastična slika navadnih pojavov.)

Borna bajtica se je zaupljivo naslanjala na zeleno porasle pećine in gledala s prijaznimi okni čez tiho jezero. Kraj miru in sreće?

Pa ni bilo sreće v hiši ne miru. Hudobna mačeha je preganjala ubogo Lenko, ki se je najrajši zatekala k jezeru, kjer je našla mir in tolažbo. Meglica z jezera ji je hladila obјokani obrazek, jo zavijala v tančico in skrivala mačehi.

Nekega jutra je priјokala Lenka, se vrgla v travo za jezerom in ihtela, ihtela. Zaman so ji popevale ptice najslajše pesmi, zaman so ji pošilјале cvetke najlepše vonјave, zaman so jo бојале sape. Meglica z jezera ji je hladila lica

in jo hitro skrila zlobni mačehi, ki je baš pridrela за pastorko.

«Ne morem, ne smem ostati nad jezerom. Solnce se dviga in mi srka življensko moć. Dvigniti se moram v zrak. Zbogom Lenka!» je šepetala Meglica z jezera. — Prestrašena Lenka jo je preprosila, da jo vzame s seboј. Meglica z jezera jo je tesno objela in odnesla v višino.

*

Kmalu sta plavali visoko nad modrim jezerom, nad zelenimi gorami, pod sivim oblakom. Temnilo se je vedno bolj in bolj. Končno sta pogledali čez rob gostega oblaka. V sinji luči se je le nerazločno odražal mogoćen grad, ki je ves čas spreminјal obliko in barvo. Sanјavo modri чеbulasti stolpi, заокрожена vrata, широка okna, lahki loki so se verižili, sločili, ostrili v темне vitke stolpiče, ozke duri, visoka okna, остre loke. A zopet so se omilile

oblike in barve. Prijazen bel gradič širokih gostoljubnih vrat in radovednih oken je pozdravljal okolico. — Neprodirnost grajskih zidov se je umikala rahli prosojnosti in grad je izginil. Čez hip se je prikazal znova in žarel, gorel v vseh barvah svetovja. Nad vhodom v grad so nemirne črke sestavljale besedo: «Sever».

Meglica z jezera je pozvonila, odprlo se je okroglo okence nad vrati; iz okna pa je privele hud mraz, saj je pogledal sam Sever, kdo stoji pred gradom. Meglica je zmrznila v visok steber. Lenki pa so se spremenile solze v debele ledene kaplje.

Šele ko je Sever priprl linico, mu je mogla Meglica z jezera povedati, da išče uboga Lenka zavetja pred hudobno mačeho.

«Počakajta malo, da vprašam ženko Burjo!» je bil odgovor.

Kmalu nato je bučalo, bobnelo in rohnelo po stopnicah, da je prestrašeni Lenki zastajala sapa. Grad se je napihoval kakor balon, bočilo se je zidovje, verižila so se okna, obupno so se vili grajski stolpi in stolpiči, preklale so se duri. Divje je pripihalo iz veže, da je odneslo deklico na rob oblaka. K sreči je gospa Burja zapazila učinek in hitro potegnila sapo vase, tako da je deklico potegnilo nazaj pred grad. Meglico z jezera pa je odpihalo čez rob.

Gospa Burja je bila zelo obzirna. Zavila je deklico v topel kožuh, zadrževala je sapo. Kadar je govorila, se je obračala v stran. Smehljala se je pa le za široko dlanjo. Peljala jo je v svetlo sobo in ji odkazala prostor za belo pogrnjeno mizo. Prisedel je gospod Sever.

Zadišalo je opojno in toplo po vijolicah, vrtnicah, lilijah.

«Sapica že gre!»

Priplesala je v sobo lahkokrila brzonoga deklica.

Hitro je poljubila mater, pobožala očeta in razkuštrala Lenko.

Priukal je sinko Vetrič. Pihal je, da se je dvigal prt. Lenka se je morala držati stola, da je ni odpihnilo.

Prilomastili so trije hlapci. Žvižgon je piskal in tulil, Sušec je sušil, sušil tako hitro, da so morali pokriti sklede, kozarce in steklenice. Gončič pa je mahal z rokami in nogami, da se je širila soba v velikansko dvorano prijaznih sten in smejočih se oken. Stoli so pa kar frčali po zraku kakor majhne jadrnice pred vetrom.

Po večerji je gospodinja razdelila delo za drugi dan. «Vetrič, male lastovke zapuščajo gnezdo, glej, da jih jutri oprezno primeš pod krila in varno poneseš v zrak. Potem pa še poglej, kdaj bodo godni mladi orličji na skali.»

Pa ne trgaj cvetkam glavic, ne lomi vej, ne sipaj popotnikom prahu v oči, ne podi ubogih meglic, je pristavila Sapica.

«Sušec! Za goro na velikem travniku bodo jutri sušili mrvo, glej, da jim pomagaš!»

«To bo kozolcev po mehkih kopicah!»

Zopet se je oglasila Sapica: «Sušec bo žabam luže popil, pa ribam škrge sušil, pa rožicam roso posrkal in kosem vrče izpraznil!»

Sušec se ni zmenil za Sapico, dvigal je le široki nos, da bi zavohal kaj mokrega.

«Gončič,» je nadaljevala gospa Burja, «sredi morja se je ustavila jadrnica, ne more ne naprej ne nazaj. Poženi jo proti zahodu, pa prosim, ne preveč viharno!»

«Kar tako,» je rekel Gončič pa zamahnil z rokami in nogami, sunil Žvižgona pod mizo in trije hlapci so si bili v laseh, tulili so, žvižgali, se premetavali, da je bilo joj. Gospa Burja jih je stresala kakor snope, potem so se šele pomirili.

Žvižgonu je še naročila, naj gre poganjat mlin na veter.

«Kaj bom pa jaz?» je vprašala lahkonoga hčerka.

«Doma boš jutri, kar doma!»

«Kdo bo pa zibal metulje in kdo bo prenašal cvetne pozdrave? Kdo bo sušil pekoče solze?»

«Doma ostani, da se sprijazniš z Lenko!»

Drugo jutro zarana so šli vsi na delo, samo Sapica je ostala pri Lenki. Zjutraj sta se žogali z oblaki, dokler jih ni posrkalo solnce. Potem sta pasli krotke bele ovčice na velikem modrem pašniku. Mimogrede se je Vetrič zakadil med nje in jih nekoliko razpihal. Sapica jih je kmalu zopet zbrala in pomirila. Končno sta deklici poslušali, kako je gospod Sever z visokega stolpa poročal, kako in kaj delajo hlapci. Gospa Burja je onemoglo čepela za pečjo.

«Kaj dela Gončič?»

«Prav nič se mu ne mudi na morje. Skozi mesto brije. Pisana krila napihuje, slamnike odnaša, časopise podi. — Zdaj — obrnil je solnčnik, prevrnil stojnico. — Zdaj, zdaj se je spomnil dela. Drvi proti morju. Valove, krasne, belo obrobljene valove podi pred seboj. Galebe žene v zrak. Zdaj je pripihal do jadrnice. Napihuje belo jadro proti zahodu. Tako, tako! Preveč! Premočno drvi. Tam je skala, strma skala. Nehaj Gončič! Nehaj! Joj! V zadnjem hipu se je spomnil. Rešeni so.»

Gospa Burja se je globoko oddahnila: «Kaj pa Vetrič?»

«Prijel je za mlado lastovko. Jo že nese! Varno. Oprezno. Zdaj drugo, tretjo iz gnezda na vejo, z veje na skalo.»

«Hvala Bogu!»

«Sušec pa srka, pije, suši! Mrva je suha. Žabe se obupno stiskajo v zadnjem mokrem kotičku. Ribe so se skrile v temno globino. Rastlinam pešajo moči. Nikjer rosne kapljice. Še med v cvetnih čašah se je strdil.»

«Oh,» je zastokala Sapica. «Ubogi metulji, uboge cvetke!»

«Žvižgon žvižga in žvižga. Zdaj okoli skale. Zdaj skozi sotesko. Zdaj je pred mlinom. Zagnal se je med prečke. Jih že poganja, pa kako poganja. Mlinar je ves srečen in že šteje vreče. Toda kaj to! Ves razdivjan je! Kolo se vrti, vrti divje s peklenko brzino. Vse bo razdejal — —»

Zatulila je Burja. Hlapci so razumeli. Vračali so se po daljši poti preko obširnih nebeških livad. Zasačili so na obzorju temne oblake. Prignali so jih pred grad in Lenki se je nutil čuden prizor. Oblaki so se trli drug ob drugem, da se je kar isknilo in zamolklo bobnelo. Kopicili so se kakor gore. Gončič jih je pomešal, raztrgal pa zopet družil in iz njih izbičal čudne prikazni. — Metle so švigale po zraku. Cepeci so mahali. — Dolgi črni lasje so vihrali po zra-

ku in pod njimi obraz, postava. Ženska postava. — Plameni rdečih las so švignili skozi oblake. — Bela telesa. — Čarovnice? — Ne, blisk, oblaki, grom, toča. Toča je prasnila na zemljo.

Zvečer sta gospod Sever in gospa Burja strelala divje hlapce, da so se zopet napihovale grajske dvorane, da so se obupno vili stolpi, grad pa napenjal in vpadal kakor meh.

Pomirili so se šele, ko je gospa Luna prižgala lučko in prišla v vas.

*

Nekega večera se je pa zgodilo, da se je potikal mladi vitez Jugovič okoli gradu. Privel je daleč z juga, zanimal se je za mlado Sapico, rad bi jo videl, preden bi zaprosil za njeno roko.

Mati Burja se je pa počutila prav slabo. Sitno je klicala: «Kdo neki se sladka okoli moje hiše? Ne morem prenašati te toplote, tega prilizovanja! Pa ne, da bi se lovil mladi Jugovič okoli moje Sapice? Ne morem pozabiti, koliko sem se morala bojevati z njegovim očetom!» In mati Burja je pogledala skozi okno, ni ga mogla videti, ker je soseda Luna zasenčila svojo lučko. Potegnila je sivo zaveso čez obraz in Jugovič je nemoteno plaval okoli gradu. Zapel je pesem o cvetočih livadah, opojno dehtečih cvetkah, o belih galebih nad modrimi valovi, opeval je toplo srce in mehko ročico ljube Sapice. Sapica ga je čula in zadrževala sapo. Soseda Luna se je smejala za zaveso. Gospa Burja je pa kar odpihnila nezaželjenega snubca in je bil mir.

*

Po dolgih sitnostih je gospa Burja le pri-
volila, da se poroči Sapica z vitezom Jugovičem.
Na dan poroke je Jugovič priplul na zapad, da
sprejme nevesto. Sapica je doma iskreno ob-
jela in pobožala dobre starše. Gospa Burja je
od same bridkosti zatulila, da je odneslo
streho. Gospod Sever je zaihtel, da so se
zrušili stolpi. Hlapci so razsajali, da so se
grajske dvorane razpihnile v nič.

Praznični oblaki so odpluli proti zapadu.

V temnosivem čolničku z vijoličastim robom
sta se peljala Lenka in Vetrič. Svetlosiv, sinje
obrobljen čolniček je nesel očeta in Meglico z
jezera. Tretji, najlepši čolniček, je bil bel kakor
češnjev cvet z rožastim odsevom in zlatim rob-
om; v njem je plula nevesta z materjo Burjo.

Gončič je pognal čolničke proti zapadu.
Žvižgon je zapiskal najlepše pesmi v slovo.
Sušec pa je sušil solze slovesa.

Jugovič je naročil na zapadu bajno razsvet-
ljavo za sprejem ljubih gostov. Palača na za-
tonu je zažarela v škrlatnordeči barvi, iz oken
so se usipali zlati žarki. Potem se je prvotna
barva palače prelivala v oranžasto, rumeno, ze-
leno, vijoličasto, robovi so se svetili v čistem
zlatu. Čolnički so pripluli, grajska vrata so se
odprla na stežaj in vitez Jugovič je pritisnil
Sapico na toplo srce.

Lenki se je tožilo po prijateljici Sapici, zato
je prosila Meglico z jezera, da jo ponese na
zemljo pred rojstno bajtico.

Toda, kaj se je zgodilo? Raztrgana streha,
napol porušeno zidovje, mačhe nikjer. Ko je
deklica žalostno ogledovala podrtino, je pripri-
hala gospa Sapica in jo tolažila:

«Pripeljala ti bom pomoč in srečo. Brat in
hlapci mi bodo pomagali. Malo potrpi!»

Za tretjo goro je sedel na samotni skali sa-
njav mladenič in žalostno gledal v tiho dolino.
Sam je bil.

Kar ga poboža rahla sapa in mu šepeče o
skritem jezeru, o zelenih in modrih valovih.

Mladeniča je gnala tajna sila na jezero, kjer
se je hotel nasrkati zdravja za dušo in telo.
Kmalu je veslal v lahkem čolniču po jezeru.
Sapica ga je gugala, hladila in dajala skrivna
naročila bratu in hlapcem.

Lenka je gospodinjala v borni bajti. Baš je
zakurila za skromno kosilo. Pihnila je v ogenj,
zapihalo je iz dimnika, ugasel je plamen. Še
enkrat isto. «Vetrič miruj», se je hudovala de-
klica. Za odgovor je še bolj pihalo iz dimnika,
ji zanašalo pepel in iskre v obraz. Pihalo je
skozi okno, da so se šopirile skromne zavese
kakor bogata krila. Piskalo in tulilo je, pri-
dvigavalo streho. Vetovi so razsajali. Črn
oblak je zatemnil dolino. Prvi blisk, drugi, tre-
tji. Blisk, tresk! Blisk, tresk! je divjalo. Visoka

smreka se je razklala. Sredi gozda visok plamen, tam zopet in tam. Blisk, tresk! Blisk, tresk! Zopet je zaihtela smreka. — Kaplje, prve debele kaplje, rešilne kaplje. Ploha je šumela, trkala, bobnala po ubogi strehi. — Toda ali ni potrkalo? — Že zopet, da že zopet. Lenka je hitro odprla. Pred bajto je stal tuj mladenič, mokri lasje so mu težko padali v čelo, iz obleke so lili potoki. Povabila ga je v koč. Naliv je nehal. Vetrovi so pregnali oblake. Solnce je skrbno posušilo obleko tujega mladeniča. —

Ogledoval je koč, napol podrto streho. Uslužni valovi so prigugali hlode, deske in slamo. Mladenič je gradil, podprl streho in jo krpal.

Lenka pa je okapala vrtec. Sapica ji je zasejala v mehko prst najboljšega semena za rože in koristno zel.

*

Vesela svatba v tihi dolini. Gončič je gnal čolne čez jezero. Žvižgon je žvižgal resne in okrogle. Vetrič je privabil vesele pevke zelenih gozdov. Sapica je prinašala cvetne pozdrave. Sever in Burja sta odganjala nezaželjene radovedneže od gozdne kapelice, kjer sta prisegala tuji mladenič in Lenka. Sušec ni smel v svate. Preveč so se bali za občutljivo in rahlo Meglico z jezera. Zato se je smel pozneje še večkrat narskati v jezeru.

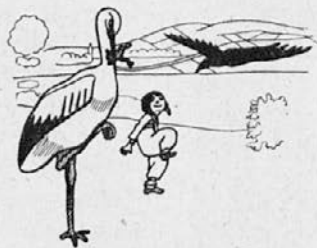
PALČEK POPIHALČEK MED ŽIVALCAMI

(Po Marti Voleski priredila Marija Grošljeva.)

Megle sive, nagajive
so za hrib odplule
in čez noč so drobne cvetke
log in gaj posule.
Malček Palček Popihalček
v posteljci se zdrami,
nič ne reče, ven poskoči
in uide mami.

Komaj pa pomladno solnce
pozlati mu lička,
hov, hov, hov se vanj spustita
dva poredna psička.
Tretji pa preži za hrbtom,
maje rjavo glavo.
«Lep začetek», reče Palček,
steče kot za stavo.

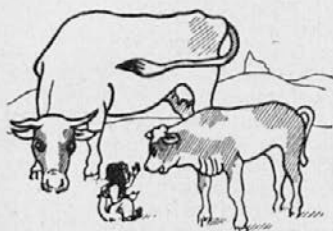

Žaba rega in se krega
— trebuh kakor sodček —
štorklja pravi: «Le počakaj,
zbašem te v želodček.»
Palček reče: «Občudujem,
tetka, vaša kraka
in vaš nos, ki prav gotovo
sega do oblaka.»
Nepoznani vrani vzklika:
«Čuješ me sestrinja,
bela mati, črno dete,
to se pa ne strinja.»
Palček štorkljo oponaša,
nosek si natega
in želi si, da bi zrastel,
segal onkraj brega.

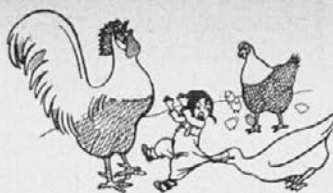
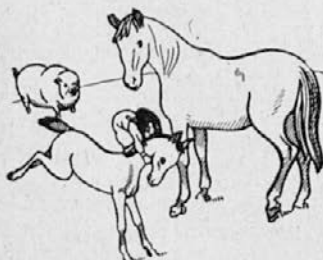
Križem-kražem, nič ne lažem,
je zaneslo Palčka,
koza pride mu nasproti,
s kozo dva trkalčka.
Koze nosijo rogove
in pod gobci brade,
trkajo se mlade koze
iz navade rade.
Palček po livadi teka
in nabira cvetke,
kar naenkrat vidi luno,
zvezde in Benetke.
V zraku naredi kozolec
in na zemljo pade,
trkajo se mlade koze
iz navade rade.

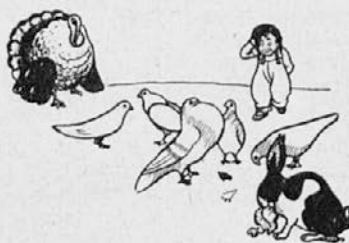
Na planjavi, v sočni travi,
pase se govedo,
Palček radoznalček mahne
kar v njegovo sredo.
Gleda, nagovarja vola,
opazuje kravo,
rep-muhalnik, mokri gobec
in rogato glavo.
Rjavi kravi Palček pravi:
«Daj mi čašo mleka»,
krava buli, travo muli,
pa se z njo prereka.
Rad bi se igral s teletom,
pa je menda gluho,
škoda muje, nič ne čuje,
z gobčka stresa muho.

Palček skoči brez pomoči
spretno na žrebička,
žrebe zdirja in odnese
drznega fantička.
Palček jezdi na žrebičku,
ej, to bo zabava!
Joj, pa vstran in gori, doli,
treska trup in glava.
Žrebe Palčka se otresa,
divje dalje bega,
Palček skače kakor žoga,
joj, kaj bo iz tega!
Leni pujs se radovedno
skobaca na krače,
dirka se še ni končala,
Palček v travi plače.

Vabi, kliče otročiče
očka petelinček:
«Hčerke, pridite po zrna,
po črvička, sinček!»
Palček meni: «Petelinček
ne bi hotel biti,
tvoji mali nebogljjenčki
niso nikdar siti.
Mislim pa, da ni spodobno
vpiti na vse grlo,
če ti kronca z glave pade,
se bo kaj potrla.»
Palček pazi, račji kljunček
zadaj v hlačke sega,
če bo luknja sredi sukna
huda bo zadrega.

Puran v kotu tam ob plotu
svojo jezo stresa
in v pahljačo našopiril
repna je peresa.
Pojejo v zabavo zajčkom
ptičice vesele,
a golobčka bo razneslo
kar na štiri dele.
Svoj balonček napihuje
stvarca domišljava,
meni, da ga bo odnesel
kar na vrh Triglava.
Palček svoj trebušček boči
le za šalo malo,
a če v hlačkah šivček počī,
se bo vse smejalo.

Ura taka, miška čaka,
mleko je zavrelo,
miška skoči iz zatiška,
to bo dobro jelo.
Ptička zažgoli veselo,
muca zamijavka,
tiho, tiho k ptičji kletki
splazi se hinavka.
Miški srčece zastane,
ptička plašno bega,
miška cvili, ptička vpije:
«Kdo me reši zlega?»
Hop! za rep pograbi muco
drzni mali pobček,
da se kar na tla skotali,
na požrešni gobček.

Lovec hodi vsepovsodi,
išče divjačine,
pika poka se razlega
v hribe in doline.
Palčku veverica z veje
kar v naročje skoči,
plaha zajčka pribežita,
prosita pomoči.
In zažvižgajo za njima,
kroglice svinčene,
oj, sirotki, če katera
v vajin srček krene.
Palček daje jima svete,
ju svari, tolaži,
glej ga spaka, lovec čaka
pa zaman na straži.

Veter piha brez oddiha,
 Palček ves drgeče,
 dosti vsega je doživel,
 žalosti in sreče.
 Trudne ovce v hlev hitijo,
 slušajo pastirja,
 Palček vpije: «K majki, k majki»,
 mimo črede dirja.

Hov-hov-hov pozdrav poslednji
 mu zalaja Brano,
 Palček teče kakor miška
 v luknjico skopano.
 Luknjico so mu zapredli
 čez poletje pajki,
 sede v mreže, jih razveže
 in poskoči k majki.

Ivan Matelič:

UGANKE V VERZIJH.

Ni kopriva, ni osat,
 niti trn in ne obad,
 vendar piči, zhode, speče:
 nihče naj je ne izreče.

Zal beseda.

Tanka nožica,
 drobna glavica
 mrtva leži.
 Če jo pogladiš,
 se obudi;
 kakor kresnica, kot plamenica
 vsa zaplamti.

Vzgalica.

Klopoče, klopota,
 klepeče, klepeta;
 nožica drobna hodi,
 jo spretna roka vodi;
 kaj hitro teče po celini,
 za njo gaz bela po belini.

Sivahni stroj.

Dolgi kljun
 jé, jé, jé, pa ne pojé,
 hrusta, hrusta, ne pohrusta,
 le pregrizne in prekolje,
 pa brez svoje volje.

Skarje.

Šilo bodilo
 v nebo se obrnilo,
 na vrh se je vzpelo,
 se v zemljo zarilo,
 na solncu žari,
 v nevihti vzplamti.

Strelovod.

Neutrudno prisluškuje,
 vse prebrska, vse izvoha,
 vse iztakne, zasledi;
 križem svet potuje,
 popotuje, svet opravlja,
 svet opravlja, svet presnavlja;
 v mnogih hišah ej vsakdanji gost,
 in a zelo preprost.

Casopis.

Izpod žive skale
 živ studenec žubori
 za oblačnih naših dni.

Solze.

Raskava baba ob sosedih se drgne,
 objeda, ujeda jih, zadirčno kriči,
 napake obira jim, jih razsvetli.

Pila.

Ko hodim, po blatu brodim,
 ko visim, se v dimu dušim,
 ko pred vami ležim, prijetno dišim.

Prasič.

Dokler na solncu živim,
 mlado in staro gostim;
 ko se v temi prelevim,
 mlade morim, stare krepim.
 Grozdlje — vino.

Spomladi grem v rejo,
 poleti na prejo.
 Prva predica,
 preprosta kmetica.

Šviloprejka.

Sključeno telo,
 dolg je vrat in gola brada:
 z brado bruno nam preklada.

Ključ.

Vsak dan jih vlačimo od zobeh,
 pa ni greh.

Kadar rešemo lase.

Ko srce ji gori,
 telo se ji tali.

Sveča.

V staji je čreda drobnice,
 pastir bistri ji glavice.

Šola.

Zemljemerec polje meri nam vse
 dni;

ko se zvečeri,
 nam izmerjene pedi oglaš.

Prepelica.

Motovilo motovili,
 rogovilo rogovili
 po sinjini, po jasnini.
 In drvi ti kakor skrat,
 ta najmlajši ptičji brat.

Letalo.

Na krivuljah po kosmuljah
 bega z brega.

Sanke.

Vitek možiček,
 ena nožica,
 parkeljca dva.
 Pa ti je ptiček:
 modra glavica
 pisati zna.

Kočnik s peresom.

Gospodična zlatolaska,
 kot gospa pa siva mati;
 njeni sinčki so letalci,
 veter jih vodi po trati.

Regratov cvel.

Kruljavi krulec,
 štulasti štulec,
 večni mrmrač,
 umazan prevžitkar,
 cenjen gostač.

Prasič.

Možicelj lesen,
 a jezik jeklen.

Struzilnik (oblič).

Križ voljno nosi večni trpin,
 vrh križa še druge težave,
 ni dal mu Bog prebrisane glave,
 ponižen je zemeljski sin,
 prav skromne postave.
 Siromaku dober pomočnik,
 če dušo bi imel, bi bil svetnik.

Osel.

Pogreb, pokop —
 v začasni grob:
 obet vstajenja
 in znak življenja.

Setev.

Duša sameva v trebušni inšuvni:
 žiznikom dolgim travo mumi
 —
 prekrasno odmeva.

Gosli.

Šviga švaga, sem pa tja
 se pase suha lakota;
 z jezikom dolgim travo mumi
 in rogati suhi štuli.

Kosa.

Noge so v črevlje obuli,
a po golih glavah hodijo,
po prahu in po blatu brodirjo.

Zrebji!

Rep in usta —
železo hrusta.

Krišče.

Ko sonce pripeka,
ga krije obleka,
ko v snegu stoji,
se nago ohladi.

Drevo.

Med palčki velikan,
med hrusti palček —
skakalček,
švigalček.
Kralj grmov,
kralj plotov.

Palček ali kraljiček.

Hišice bežne,
dolge vasi.
V njih mrgoli
bežnih ljudi.

Vlak.

Na hrbtu gladka ravnina,
na trebuhu sama ščetina.

Križca.

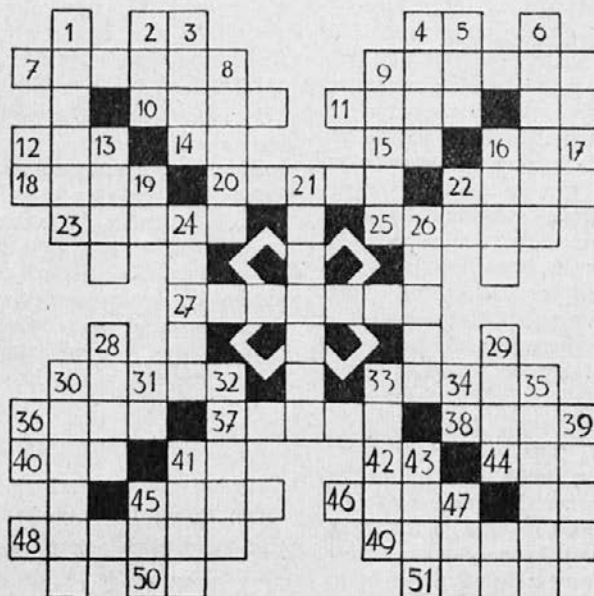
Ko se zbudim,
ko strela letim
po ozkih poteh,
po tankih vrveh.

Elektrika.

Kot prizmodež se vrti,
ko po svetu kam hiti.

Kolo.

KRIŽANKA.

Navpično pomeni:

- 1 jugoslovansko cigareto
2 zaimek
3 kuhinjsko pripravo
4 del telesa
5 žensko ime
6 del obleke
8 obrtnika
9 laži-zdravniča
12 del kolesa
13 boga ljubezni

- 16 obrtnika
17 igralno karto
19 enoto za električen upor
21 ime sportnega kluba
22 bivšo okrajšavo
24 tropično rastlino
26 del pohištva
28 gozdnega polboga
29 primorski izraz za jadra
30 mizarско orodje

- 31 okrajšavo
32 denar
33 hrvatskega politika
34 dolgočno mero
35 pomlad
36 prostorninsko mero
39 predlog
41 planjava
43 žensko ime
45 trgovsko okrajšavo
47 kar pride po vojni.

Vodoravno pomeni:

- 2 isto kot 12 navpično
4 nikalnico
7 mesto v Sloveniji
9 kar obesimo na steno,
10 sveto goro na Balkanu
11 mizarско orodje
12 pesniško obliko
14 staroslovenski izraz za pivo
15 pritrđilo
16 vrtno hišico

- 18 moško ime
20 hunskega kralja
22 velik ogenj
23 popotnika
25 del oblačila,
27 del sveta
30 prevozno sredstvo
33 krsto
36 otok
37 domovino Odiseja
38 gospodarski stroj

- 40 zdravilo
41 okrajšavo
42 okrajšavo za dolgočno mero
44 turškega gospoda
45 del roke
46 kraljestvo v Indiji
48 sladčičarja
49 žuželko
50 zaimek
51 ploskovno mero.

VESTNIK VODNIKOVE DRUŽBE.

DELOVANJE DRUŽBE V DRUGEM LETU.

Vodnikova družba more v drugem letu svojega obstoja pokazati znaten napredek, tako po številu članstva, ki je umelo ceniti družbino veliko poslovno in organizatorično delo, kot po svojih publikacijah, ki sta jih naše občinstvo in kritika sprejela s pohvalo in zglednim razumevanjem za težnje Vodnikove družbe na kulturnem in narodno-vzgojnem polju. Letošnji občni zbor, ki se je vršil dne 31. marca 1928. v Ljubljani, je podal pregledno sliko družbinega delovanja do konca drugega poslovnega leta (do 31. decembra 1927.). Po poročilih funkcionarjev Vodnikove družbe na tem zboru pomenamo sledeče kratke informativne vrstice.

Občni zbor je otvoril in vodil predsednik g. Rasto Pustoslavšek, ki je v svojem nagovoru naglasil razveseljivo dejstvo, da je družba v svojem drugem letu izdatno napredovala in se lahko nadejamo, da ji bo v nekaj letih ne samo zagotovljen obstoj, marveč bo postavljena že na tako krepke noge, da se bo lahko mogočno razvijala. Hvala za ta napredek gre predvsem požrtvovalnemu delovanju poverjenikov. Odbor jim izreka svojo iskreno zahvalo in priznanje in jih prosi, da ostanejo temu delu za narod tudi v bodoče zvesti. Največjo uslugo pa bi storili družbi in nje prospetu, če bi povsod zbrali vso članarino že takoj ob izročitvi novih knjig; ta vzor jim postavlja pred oči 3. občni zbor! H koncu se je predsednik spomnil pokojnih prijateljev Vodnikove družbe, in sicer ustanovnikov Milene dr. Žerjavove in dr. Ferda Pirnata ter poverjenikov Hinka Paternostra (Mengeš), Gabrijela Jelovška (Vrhnika), Antona Draščeka (Zalog), Valentina Kopitarja (Ljubljana), Josipa Špenka (Šmarjeta pri Novem mestu) in Antona Češnika (Sarajevo).

O delovanju družbinega odbora in pisarne je poročal tajnik dr. Pavel Karlin. Odbor je imel 10 rednih odborovih sej, na katerih je preudarno pretresal knjižni program, gospodarska in organizacijska vprašanja itd. Pisarna je odposlala na tisoče dopisov in okrožnic, zakaj napredek družbe je mogoč le tedaj, če je odbor po poverjenikih v stalnem stiku s članstvom. Z zahvalo vsem časopisom, ki podpirajo delo in stremljenje Vodnikove družbe, je tajnik zaključil svoje poročilo.

O družbinem gnotnem položaju je poročal blagajnik g. Milan Sterlekar. Družba je imela v zaključenem poslovnem letu 459.908-38 Din dohodkov in 466.100-87 Din stroškov, torej je bilo 6192-49 Din primanjkljaja, ki pa je krit s knjižno zalogo.

Zelo zanimivo podrobno poročilo je podal družbin gospodar prof. Jos. Breznik. Tudi on je poudaril, da je Vodnikova družba kljub težki denarni krizi, ki se čuti v mestih in na deželi, lepo napredovala. Za njeno interese požrtvovalno deluje 550 poverjenikov, vzornic pa četa tudi druž-

bina pisarna. V letu 1927. je štela Vodnikova družba 158 ustanovnikov (+ 18 v primeri z letom 1926.) in 17.384 letnikov (+ 2901). Članstvo je bilo razdeljeno takole: v ljubljanski oblasti 10.117 (+ 1713), v mariborski oblasti 6.119 (+ 898), izven Slovenije 946 (+ 445), izven države 202 (- 317), Edini minus izkazuje Amerika, to pa zavoljo ondodnih posebnih razmer, ki se bodo skušale premestiti na drug način. Večina članstva Vodnikove družbe je na kmetih, in sicer 9342 (+ 1602). V Ljubljani štejeemo 93 ustanovnikov in 2969 letnikov (+ 704), v Mariboru 13 ustanovnikov in 923 letnikov (+ 76), v Celju 5 ustanovnikov in 632 letnikov (+ 163). Knjig smo tiskali lani 72.060 izvodov, ki so veljali 352.000 Din.

Iz poročila književnega referenta dr. Ivana Laha posnemamo, da je odbor izbiral družbine publikacije po tehtnem preudarku in vsestranskem oziru na namen in cilje Vodnikove družbe. Priporočiti pa treba, da je družbi v tej dobi splošnega upadka razmeroma zelo malo pisateljev ponudilo svoja dela. Iz gospodarskih razlogov družbine knjige še ne smejo presegati 28 tiskanih pol. Posebno pozornost pa je odbor sklenil posvetiti opremi svojih izdanj, ki naj članom za skromno letnino nudijo v prikupni obliki kar mogoče dobre zabave in pouka.

Knjige za leto 1928.

Ustanovniki in letniki dobe letos štiri knjige kot redno izdanje Vodnikove družbe.

1. **Vodnikovo pratiko za leto 1929.** Ta izvrstno ilustrirana knjiga je postala to pot res prava narodna pratika. Zasnoval in izvršno lepo narisal jo je slikar Maksim Gaspari. Prinaša pa tudi letos mnogo zelo zanimivih člankov iz narodopisja, tehnike, prirodoslovja, kulturne zgodovine, zdravilstva itd. ter zabavni kotichek za mlade bravece. Napise k mesečnim vinjetam je zložil urednik.

2. **Fran Govekar: Olga.** Znani pisatelj te močne povesti iz poveljnega življenja se je rodil 9. decembra leta 1871. na Igu. Gimnazijo je študiral v Ljubljani, medicino na Dunaju, vstopil nato v uredništvo Slovenskega Naroda. Danes je višji magistratni svetnik v Ljubljani. Priobčil je veliko število povesti v naturalistični maniri, romane, študije, kritike, kulturno-književne in politične članke. Mnogo je tudi prevajal, največ za teater, in dramatisiral Rokovnjače ter spisal igre Legionarji, Martin Krpan, Grča in Mrakovi. Najbolj znana sta poleg pre mnogih novel njegova romana V krvi in Svitanje. Tudi je dal Govekar mnogo zaslužnih pobud slovenskemu gledališču.

3. **Ivan Matičič: Na mrtvi straži.** Avtor te zgodovinske povesti je rojen 24. decembra leta 1877. v

Ivanjem selu pri Rakeku. Po dveh gimnazijskih razredih se je izučil tiskarstva v Ljubljani, služboval nekaj let v Celovcu, nato odšel v Gorico k vojakom. Svetovno vojno je prebil na fronti. Po vojni opravlja službo korektorja v Ljubljani. Najprej je sodeloval z belestričnimi drobci pri celovškem «Miru», nato s črticami in novelami v naših listih in smotrah (Jugoslavija, Jutro, Narodni dnevnik, Književni Jug, Mladika, Gruda), napisal knjige «Na krvavih poljanah», «V robstvu», «Vzdih iz globeli» (v rokopisu); za oder tragedijo «Kalvarija», dramo «Molk» (ki ji je leta 1927. ocenjevalni odbor v Splitu prisodil nagrado). Prevaja črtice iz italijanščine in v srbo-hrvaščino iz slovenščine. Izdal je tudi slovarček strokovnih izrazov za tiskarne in napisal več člankov v Grafičko reviji.

Dolnji črtež nam kaže ozemlje, kjer se vrši naša povest.

4. Dr. Ivan Lah: V borbi za Jugoslavijo. Ob desetletnici Jugoslavije je smatrala «Vodnikova družba» za svojo dolžnost, da izda primerno spominsko delo. Hotela je izdati knjigo o svetovni vojni, toda zdi se nam, da mnogi naši ljudje, posebno mlajši ne poznajo onih najvažnejših dogodkov, ki so pripravljali naše osvobodjenje in ujedinjenje. Brez njih ne moremo prav presojati niti svetovne vojne niti vsega, kar se je zgodilo v nji in po nji. Ako hočemo prav razumeti naš sedanji položaj, je potrebno, da poznamo pot, po kateri smo hodili, da vemo, kako in kod, iz tega bomo potem tudi spoznali, kam in kako naj hodimo v boljše bodočnost. Družba je že lansko leto z «Vodniki in preroki» pokazala našim čitateljem, kako so nam naši pesniki in pisatelji pokazali pravo pot življenja. Letos so prišli na vrsto politiki in bojovníki, ki so pripravljali pot do svobode. Knjiga nam podaja pregled 19. stoletja, ki je najvažnejše v zgodovini evropskih narodov. Od prihoda Napoleonovega do svetovne vojne — skoraj ravno 100 let — je naša zgodovina ena sama borba razdeljenih, zaslužjenih in zatiranih jugoslovanskih narodov za svobodo in združenje. Posebno tri dobe so važne: takoj v začetku Ilirija in Karadžordževa Srbija, druga leta 1848. sredi sto-

letja, in tretja let 1875—1878., ko nastopi Rusija kot osvoboditeljica Balkana. V novem stoletju je pred vsem važno leto 1908., ko zažari Balkan v novih plamenih, leto 1908., ko so pokale puške tudi v Ljubljani, in leto 1912., ko se je osvobodila Srbija v balkanski vojni. V vseh dobah vidimo, kako se oglašajo v bratskih besedah vsi deli naše sedanje skupne države. Vse, kar je sledilo potem, bomo čitali prihodnje leto v naši knjigi o svetovni vojni. Mislimo torej, da je družba s to knjigo lepo izvršila svojo dolžnost do članov in do vseh onih naših velikih mož, ki se jih moramo letos spominjati, ker so bili glasniki in borci našega jugoslovenskega naroda. Skupno z drugo knjigo, ki izide prihodnje leto, bodo imeli naši člani v rokah najboljši pregled naše zgodovine od prebujenja do osvobodjenja.

Članarina za leto 1929.

Za prihodnje leto ostane članarina ista kot je bila letos. Letniki v Jugoslaviji plačajo Din 20.—, v sosednjih državah Din 34.—, v Ameriki pa 1 dolar. Ustanovnina znaša 500 Din za osebo, 1000 Din za družino, društvo, zadrugo, občino ali šolo. Stroške za dostavitev knjig morajo v Jugoslaviji nositi člani sami.

Odbor Vodnikove družbe.

Predsednik:

Rasto Pustoslemšek, ravnatelj v Ljubljani.

Podpredsednika:

Dr. Ljudevit Pivko, narodni poslanec v Mariboru;
dr. Janko Šlebinger, upravitelj licealne knjižnice v Ljubljani.

Tajnik:

Dr. Pavel Karlin, profesor in književnik v Ljubljani.

Blagajnik:

Milan Sterlekar, uradnik Mestne hranilnice v Ljubljani.

Književni referent:

Dr. Ivan Lah, profesor in pisatelj v Ljubljani.

Gospodar:

Josip Breznik, profesor v Ljubljani.

Odborniki:

Božidar Borko, časnikar v Ljubljani;

Anton Podbešek, književnik v Ljubljani.

Dr. Joža Rus, uradnik licealne knjižnice v Ljubljani.

Ivan Tavčar, uradnik Agrarnega urada v Ljubljani.

O P O Z O R I L O.

Drugi del Zofke Kvedrove mladinske knjige «Vladka in Mitka», ki so jo lani zlasti naše čitatelji sprejele z velikim navdušenjem, izda za letošnji božič založba Belo-modre knjižnice v Ljubljani, Dunajska cesta 2/V, pod naslovom «Žoga v bazaru». — Vsem prijateljem mladine in lepe knjige in vsem našim članom toplo priporočamo to iskreno delce.

VSEBINA.

Rodovnik kraljevskega doma.	O zrakoplovnicah (Stanko Trček)	71
Domnevno vreme leta 1929. po stoletnem koledarju.	O knjigah in čitivu (Miran Jarc)	75
Pratikarski del:		
Astronomski podatki, prazniki in vremenski ključ.	Ljudje, ki izumirajo (Vladimir Kapus)	78
Pratika (risbe Maksima Gasparija), napisi k mesečnim vinjetam (Pavel Karlin), kalendarij, beleške itd.	Zakaj nam ugaja ornament? (Saša Santel)	83
Pošine pristojbine.	Med lužiskimi Srbi	89
Kolkí za listine.	Opojne pijače in omamna sredstva pri raznih narodih	91
Koledar za leta 1801. do 1980.	Lev Tolstoj (B. Borko)	94
Poučni in zabavni del:		
Gospod Balant (Ivan Lah)	Deset let. (Odlomki. — Tone Gaspari)	98
List iz drobne kronike (P. K.)	Pogovor o reklami (Josip J. Kavčič)	101
Pot do «boljšega» kruha in do «imenitnejšega» mesta (prof. dr. K. Ozvald)	Beseda o naši najvišji kulturni dolžnosti (P. K.)	104
Pri spiritistih (Julij Nardin)	Filmska karavana v Jul. Alpah (Juš Kozak)	105
Države nove Evrope in Jugoslavija v njihovi družbi (dr. Jože Rus)	Liga narodov (dr. P. V. Brežnik)	107
Kapital spodobnosti in vljudnosti (F. G.)	Zakaj so umobolni nevarni? (prim. dr. Fran Goestl)	109
O strelí in strelovodu (ing. Ant. Ditrich)	Nekaj o egiptovski očesni bolezni (M. K.)	110
Iz življenja v naših vodah (Vladimir Levar)	Umetna gnojila na vrtu (V. Rohrman)	112
Moderna arhitektura in trgovinstvo (arh. Janko Omahen)	Sveta osveta. (V cirilici.)	116
Kraljeva žalost (knez Božidar Karadžordžević)	Kotiček za mlade bravce:	
Kmečka svatba na Gorenjskem (prof. A. Sič)	Prijateljica Sapica (Marija Jezernikova)	118
	Palček Popihalček med živalcami (Marija Grošljeva)	122
	Uganke v verzih (Ivan Matelič)	124
	Križanka (L. K.)	125
	Vestnik Vodnikove družbe	126

SNUBAČI.

Božje nedeljsko solnce je ogrevalo prijazno Staro vas. Vse je bilo na pragih in ženski jeziki so se urno gibali. Pripeljali so se snubači iz daljne Bele peči in so se ustavili pred Kopačevo hišo.

Snubač stric Petelinski Martin je Kopačevo pred hišo živahno pozdravljal. Zenin Matija pa je z bistrimi očmi urno premeril hišo in kar je bilo okoli nje. Zelo mu je ugajalo vse po svojem bahatem obsegu, le malo več snage si je želel. Zadovoljen pa je bil, da se bo z ženitvijo na mah znebil dolgov, ki mu jih je nakopala dolgotrajna bolezen staršev. Na njih nasvet in željo se je podal na to pot. Kopačevi so daleč naokrog sloveli po svojem bogastvu. A sam Bog vé, zakaj ne dá nikomur cele pogače sreče, ampak vsakemu le en kos, enemu večjega, drugemu manjšega, kakor se mu pač ureže. Kopačeve hčere so imele pač lepo doto, a njih oče se je moral nemalo potiti in žuliti jezik, ko jih je daleč naokrog ponujal snubcem. Bile so pač precej zale, a sicer ne zadosti prikupljive. Pa kos pogače je dober, če tudi malo pod mizo pade, si je mislil Matija.

Snubači vstopijo in stric Martin odpre vse registre svoje priznane zgovornosti. Matija pa molče ogleduje vse, kar vidi okrog sebe v hiši. Čim dalje ogleduje, tem daljši mu je obraz. Pod klopni pri peči v naglici odrinjeni kupi smeti, prahu povsod na debelo. Nevesta sicer drago oblečena, a neumita, slabo počesana — srajca kar siva. Manjši otroci vsi umazani, smrkavi in kilavi.

Matija v zadregi z nogama menca in suje strica Martina pod mizo ter si z desnim kazalcem drgne nos. Nevesta meri ženina od nog do glave in zadovoljstvo ji širi nosnice in napenja debele ustnice. Zdaj se popraska po laseh, zdaj se živo počehlja

po obširnih bedrih. Stric Martin pa na ves glas in na vse načine hvali ženina in od konca do kraja vse Kopačeve ter se masti in zaliva. Matija ima nos že ves rdeč od drgnjenja s prstom, trdovratno vztraja v molku in nehote naglo prikima, ko se zmenijo do konca.

Ves klavn zleze na voz — pika-pok —, pa spet oddrdrata od Kopačeve hiše. Za prvim vogalom pa se mu jezik hipno razveže in skoraj zatuli Martinu na uho: «Nak, te pa že ne!» Stric ga debelo in že malo jezno pogleda in obsuje s točo svojega ogorčenja. Nič ne pomaga! Spreta se in molče se zibata in trkata v naglem diru.

Peljeta se navzdol po dolgem klancu. Pod klancem leži ljubka vasica Razdrto. Pripeljeta se mimo male bajte. Matija pretrga dolgi molk: «Oha, ustavimo se!» Z vidnim dopadajenjem ogleduje srčkano,

prijazno in zlikano bajtico, posebno pa še brhko in rožnato dekle, ki je prepevalo na klopici pred njo. «Dober dan, Manica!» jo pozdravi. Poznata se že nekaj časa in včasih jo je že v vsi spodobnosti pospremil od maše do doma. «Ali imaš kaj pušeljca zame?» nadaljuje. Dekle živo zardi, pa s srebrnim glaskom zakliče: «Bi že dobil, ko bi bil moj fantič, katero rad imaš, tista naj ti ga dá!» — «Ne bodi, ne bodi taka!» jo zavrača. Pomigne stricu in mu reče: «Zastonj sem se vozil na tako daljo! Morda bližje dobim, kar mi srce poželi! Kar sem se namenil, moram danes izvršiti po svoji želji in volji! Poskusiva vsaj!» Martin pa se drži kot huda ura, zamrznil mu je jezik, ledeno stopa za Matijo v bajto. Zdaj pa je Matija zgovoren kot še nikoli, stric pa molči mesto njega. Beseda sem, beseda tja, — pa naenkrat veli Matija: «Mati, Manico mi dajte! Jo bom lepo gleštal! Pridno bova delala oba in če Bog dá srečo, bova lepo živela!» — «Ovbe, ovbe,» dé mati, «teško jo damo, saj jo imamo vsi preveč radi! Pa še edina hči je! No, pa kakor dekle samo hoče, s silo je ne bomo tiščali na domačo klop!» Smehljaje se postrani pogleda Manico, ki, vsa rdeča, sramežljivo, a odločno prikima. Stric pa jeze ne more več krotiti, srdit zapusti hišo in se trdo vsede na voz. Matija se zasmee in zamahne z roko za njim. «Veste kaj, mati,» pravi, «najbolj se mi to dopade pri Vas, da je vse tako snažno in zlikano, najbolj pa Manica! Povejte vendar, kaj ste le počeli z njo, da je taka, kot bi v jutranji zarji iz biserne rose vzrastla! «Hohoho!» se zasmee starica, «pa smo tudi skrbeli zanjo od rojstva do danes! In za snago pri hiši sploh. Pridno se kopljemo, se umivamo, vse peremo in čistimo, vse le z Zlatorog terpentinovim milom! Vedno je to milo pri naših rokah!» — «Pametno ravnate,» potrdi Matija, «snaga ni le pol zdravja, ampak pol premoženja. Snažen človek bo vedno tudi v vsem drugim redem in priden!»

Tako teče odločilni pomenek še nekaj časa in po ljubkem slovesu od Manice se tudi Matija pridruži jeznemu stricu, nakar jadrno oddrdrata proti svojemu domu.

Tako je snubil zastavni in pridni Matija s Hrastja. Kmalu na to sta se z Manico vzela in ni bila bosa, kar je njeni materi obljuboval. Kdor ne verjame, naj gre k njima v vas!

Kdaj potrebujete „ALGA“.

„ALGA“ je najboljša domača zdravilo in najboljši pomoček ob nešteti boleznih, mukah in bolečinah, ki nas v življenju napadajo. „ALGA“ je najboljši prijatelj rodbine, najboljši zaščitnik domačega ognjišča. Ker je nemogoče navesti vse prilike, pri katerih nam je potrebna „ALGA“, zato navajamo le majhno število primerov:

„ALGE“ nam je treba

v vsakem primeru protina, bolečin v členkih in v mišicah, trganja, zbadanja, revmatizma, ischiasa itd. itd.,

v vsakem primeru mrzlice, ker ublažuje in lajša prenašanje vročine,

v vsakem primeru glavobola, zobobola, bolečin v želodcu itd., ker hitro in popolnoma zanesljivo olajša bolečine,

v vsakem primeru nezavesti, omotice, morske bolezni itd., ker odstranjuje izmučenost, bistri duh in osvežuje vse telo.

„ALGA“ nas ščiti pred sovragi, kakor težkimi obolenji, mukami, slabostjo.

4 steklenice Din 77.—, 8 steklenic Din 131.—, 14 steklenic Din 205.—, a 25 steklenic Din 320.—. To pomeni, da vas stane vsaka posamezna steklenica toliko manj, kolikor več steklenic naenkrat naročite. Zato svetujte vsem sosedom, naj naroče vsi skupaj kolikor mogoče več naenkrat, da slehernega posamezna steklenica čim manj stane.

Dobiva se v vseh lekarnah in drogerijah.
1 steklenica s točnim navodilom Din 16.—.

Naročila naj se naslavlja jo točno tako-le:

Laboratorij „Alga“, Sušak, Ružičeva ulica br. 204.

Sušak

„ALGA“

Laboratorij

50 par

Tiskovina.

„ENERGIN“ železnato kina-vino proti slabokrvnosti, bledolličnosti, živčnim slabostim, slabemu teku in proti malariji.
„ALGA“ je zdravilo proti revmatizmu, glavobolu, zobobolu, padavici itd.
„MAGNA“ odvajalni prašek za čiščenje želodca in prebavo.
Izdeluje: Laboratorij „ALGA“, Sušak.

Tudi pri najmanjšem naročilu naših zdravil Vam pošljemo darilo 1 stenski koledar za leto 1929. v barvah. Laboratorij „ALGA“, Sušak.

Tudi pri najmanjšem naročilu naših zdravil Vam pošljemo darilo 1 stenski koledar za leto 1929. v barvah. Laboratorij „ALGA“, Sušak.

„ENERGIN“ železnato kina-vino proti slabokrvnosti, bledolličnosti, živčnim slabostim, slabemu teku in proti malariji.

„ALGA“ je zdravilo proti revmatizmu, glavobolu, zobobolu, padavici itd.

„MAGNA“ odvajalni prašek za čiščenje želodca in prebavo.

Izdeluje:

Laboratorij „ALGA“
SUŠAK

Tiskovina.

50 par

LABORATORIJ

„ALGA“

Sušak

STRAŠNA NESREČA

ni vedno samo tista, o kateri ljudje mnogo govore in ki se v življenju burno in glasno odigrava. Strašna nesreča ne nastane vedno nenadoma, po nesrečnem slučaju, najnevarnejše bolezni pa niso vedno tiste, ki nas kar naenkrat ob mrzlici in hudih bolečinah premagajo. Še veliko večja nesreča nas pogosto spremlja mnogo let skozi življenje, tajno, a mi je sploh ne opazimo ali jo zanemarjamo, ker nam je njen značaj neznan.

So na primer ljudje s slabo in bolno krvjo. Nihče na to ne polaga nobene važnosti. Otroci na primer so bledi, slabo razpoloženi, nimajo teka in njihov jezik je bel. Matere pa na to ne pazijo, ker ne slutijo, da krijejo ti mali neznatni pojavi čisto v sebi ogromne nevarnosti. Ne vedo, da spričo malokrvnosti ne le otroci, ampak tudi dekleta, žene in moški vsak dan čim dalje bolj oslabevajo, da jim telo hira, a oni vise nad robom propasti. Pri takih ljudeh zadostuje le najmanjši povod, da jih dolete grozne nesreče, najtežje in najnevarnejše bolezni jih premagajo, a v življenju postanejo nesposobni in nesrečni. Nesreča prihaja po navadi polagoma in skoro vedno smo je sami krivi. Treba je, da gradimo sami svojo srečo in da negujemo sami svoje zdravje. Težko je zdraviti nevarne bolezni, toda če jih tudi zdravimo, zapuščajo vendar sledove. Zato je treba paziti na čisto in zdravo kri, zakaj kri je vir življenja in moči, vir zdravja in vsake radosti v življenju.

V VSAKEM PRIMERU malokrvnosti, bledice, slabosti, nemirnega spanja, glavobola itd. vzemite takoj zdravilno železnato kina-vino

„ENERGIN“.

V VSAKEM PRIMERU, kadar Vi ali Vaši otroci, Vaš mož ali sorodnik nima teka, kar je znak nastopa neke bolezni, vzemite takoj zdravilno kina-vino

„ENERGIN“.

PO VSAKI BOLEZNI, kakršnikoli, naj Vam ojači telo in oslabele kri takoj zdravilno železnato kina-vino

„ENERGIN“.

V VSAKEM PRIMERU, kadar žene ali dekleta trpe spričo premočne ali preslabe mesečne krvavitve ali istočasno od glavobola, so razdražljive in se čutijo utrujene, naj vzamejo takoj zdravilni

„ENERGIN“.

V VSAKEM PRIMERU, kadar Vaš mož mnogo dela in se trudi, naj se okrepi s tem, da vzame zdravilno kina-vino

„ENERGIN“.

TUDI SVOJIM OTROKOM, kadar so slabi, zaostali v rasti, imajo mehke kosti, dajte zdravilni in blagonosni

„ENERGIN“.

V vseh lekarnah in drogerijah. 1 steklenica s točnim navodilom Din 40—, 3 steklenice, vsaka po 1/2 litra, stanejo samo Din 128—.

Naročila naj se naslavljaajo točno tako-le:

1 steklenica vsebuje 1/2 litra.

Laboratorij „Alga“, Sušak, Ružičeva ulica br. 204.

Tovarna gasilnega orodja in brizgalnic
Konrad Rosenbauer v Linzu
ob Donavi

Fran Košir v Celju, glavni zastopnik in zaloga za Slovenijo

nudi:

**Prenosno lahko
motorno brizgalnico,**

ki ima majhno težo in ki nadomešča s svojim učinkom 2 do 3 ročne brizgalnice; dobavlja se: kot prenosni stroj (agregat), kot dvokolna priklopna brizgalnica ali pa kot četverokolna brizgalnica.

**Priklopno
motorno brizgalnico**

z doslej nedosegljivo veliko uspešnostjo in majhno težo, ki meče pri normalnem pritisku do 1500 litrov vode.

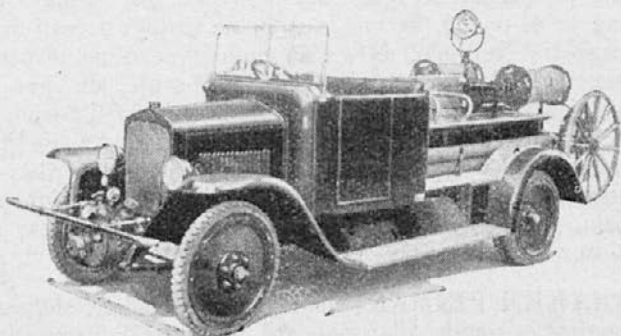
**Dvokolno
motorno brizgalnico,**

priklopljivo na voz za orodje; tvori lahko premakljiv podeželni gasilni oddelek.

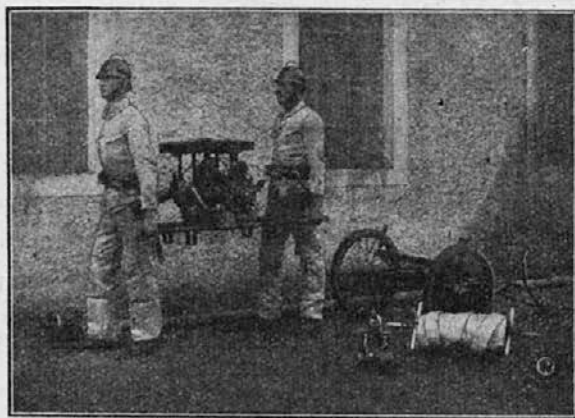
**Podeželno avto-
mobilno brizgalnico**

s spredaj vdelano črpalko; hitra vožnja, sposobna za hribovite in slabe ceste; uspešnost velika.

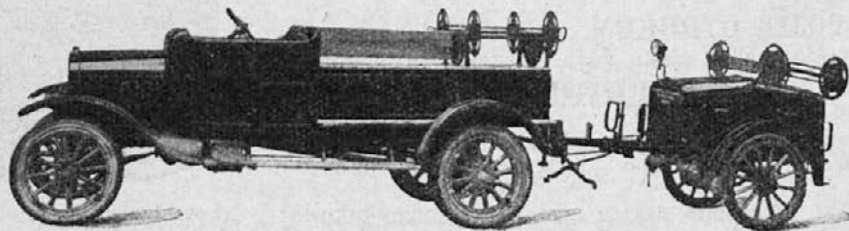
**Doslej prodanih nad
500 motornih brizgalnic!**

Podeželna automotorka s črpalko spredaj.

*Prenosna lahka motorna brizgalnica
(agregat, ki ga neseta dva gasilca).*

Priklopna motorna brizgalnica.

Zdrav ostati — boleznim uiti!

Najprej nekolikokrat kihneš, potem malo pokašljaš, in po tem veš, da si prehlajen. Ne veš pa, koliko časa bo trajal ta prehlad in kako se bo razvil. Prehlad lahko — ako imaš srečo — izgine v nekaj dneh, so pa tudi primeri, kjer ima lahek prehlad težke posledice. Zato se varuj prehlada!

Če si prehlajen, nahoden, če imaš hladne noge, če te boli glava, če te mučijo revmatične bolečine, če so ti oslabili živeci in mišičevje, ako si duševno in telesno utrujen, ako slabo spiš, če te bolijo zobje, ako imaš trganje v sklepih, bolečine na obrazu in po vsem telesu, če si preveč občutljiv za hladen zrak in ako se tudi drugače kažejo na tebi znaki slabosti in nezadostnega krvnega obtoka, potem je to dokaz, da nisi v svojih

zdravih dneh sploh ničesar storil, da bi se tega zla obvaroval. — Delaj prav isto, kar so naši dedje in pradedje vedno z enako dobrim uspehom poizkušali. Kupi v lekarni ali sorodni trgovini Feller-jev pravi dišeči „Elsa-fluid“, nateri dobro z njim bolna mesta, vzemi par kapljic „Elsa-fluida“ na sladkorju, z mlekom, čajem ali kavo in takoj se boš počutil osveženega in okrepljenega. Mišice in živeci se ti bodo okrepili, krvni obtok pa se bo ugodno pospešil po masaži z „Elsa-fluidom“ in s

tem se boš obvaroval bolezni. — Uporabljen od znotraj in zunaj te pravi Feller-jev „Elsa-fluid“ varuje prehlada in obolenja, ker je tudi izvrstno razkuževalno sredstvo in kozmetikum za roke, obraz, zobe, usta in

dihala in radi tega zanesljivo tudi proti gripi. Pomešan z vodo se rabi za grgranje, odstranjuje sluz in s tem tudi vzroke kašlja in hripavosti, a uporabljen kot obkladek na rane razkužuje in ublažuje. To 32letno domače sredstvo pomaga popolnoma zanesljivo proti boleznim, ki dolete človeka na potovanju, tako proti morski bolezni in drugim. Dobiva se v lekarnah in sorodnih trgovinah v poizkusnih steklenicah po Din 6.—, dvojnih steklenicah po Din 9.— ali v specialnih po Din 26.—. Po pošti pride ceneje, čim več se naroči naenkrat, ker 9 poizkusnih ali 6 dvojnih, 2 posebni steklenici, že všteto z zavojnino in poštnino, stane samo Din 62.—, 18 poizkusnih steklenic ali 12 dvojnih steklenic ali 4 posebne steklenice Din 102.—, 54 poizkusnih steklenic ali 36 dvojnih steklenic ali 12 specialnih steklenic stane samo Din 250.—

26.—. Po pošti pride ceneje, čim več se naroči naenkrat, ker 9 poizkusnih ali 6 dvojnih, 2 posebni steklenici, že všteto z zavojnino in poštnino, stane samo Din 62.—, 18 poizkusnih steklenic ali 12 dvojnih steklenic ali 4 posebne steklenice Din 102.—, 54 poizkusnih steklenic ali 36 dvojnih steklenic ali 12 specialnih steklenic stane samo Din 250.—

Naročila naj se adresirajo jasno na lekarnarja

EUGEN V. FELLER

Donja Stubica 726, Hrvatska.

NAGROBNI SPOMENIKI,

grobnice, mavzoleji, marmornate plošče
vseh barv za oprave in strojarje, luk-
suzni izdelki in dekoracije, kipi in por-
treti po fotografiji, cerkvena in vsaka
--- stavbna dela ter živo apno ---

pri kamnoseški industriji

ALOJZIJ VODNIK, Ljubljana

Ustanovljena leta 1860

Tajnost, potom katere vzdržujete Vaše telo sveže do visoke starosti, obstoja samo v pravi negi telesa in lepote. Vaše lice bo mladeniško sveže, Vaša koža gibka, Vaši lasje bujni in lepi, celo Vaše telo elastično in zdravo, odstranili bodele solnčne pege, mozolje in vse druge napake kože, ako bodele za dnevno nego telesa rabili: 1.) Fellerjevo Elsa-pomado za zaščito lica in kože, 2.) močno Fellerjevo Elsa-pomado za nego las in 3.) Fellerjeva Elsa-mila za zdravje in lepoto (lilijino-mlečno, rumenjakovo, glicerino, boraksovo in katranovo milo ter Elsa-milo za britje). Za poizkušnjo dva lončiča enovrstne ali po en lončič od obeh Elsa-pomad 40 Din, nadalje pet komadov Elsa-mila za 52 Din razpošilja lekarnar Eugen V. Feller, Stubica Donja šte. 726, Hrvatska.

ANT. KRISPER LJUBLJANA

Mestni trg 26 in Stritarjeva ulica 3.

Veletrgovina z galanterijo, tovarna čevljev. Trgovina modnega, za šivilje in krojače potrebnega blaga. — Tu se dobe **sloveči Favorit-Vobach**, mladinski albumi in vsi posamezni kroji.

Za krojače! Za krojače!
Izšla je nova, velika
KNJIGA KROJAŠTVA

za samouke v prikrojevanju. Vsakemu krojaču neobhodno potrebna, ker vsebuje vse, kar mu je treba vedeti. Dobi se pri

A. KUNC, LJUBLJANA
GOSPOSKA ULICA 7.

CHOLETHESAN čaj je najboljšo sredstvo proti žolčnemu kamenu in navalu krvi v jetra!

CHOLETHESAN čisti kri in uravnava prebavo!

Nebroj priznanj in zahvalnih pisem potrjuje visoko zdravilno vrednost tega čaja!

Dobi se v vseh lekarnah!

Izdeluje:

Kemična tvornica Ph. Mr. J. Kolář, Ljubljana VII.

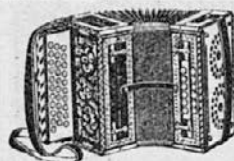
Gramofoni od Din 315— dalje

Gitare od Din 207— dalje

Mandoline od Din 136— dalje

Harmonike od Din 85— dalje

Nad 120.000 glasbenih instrumentov smo prodali v preteklem letu iz naše tovarne, kar dokazuje veliko zaupanje do naših izdelkov.

Največja odprema trvrka glasbenih instrumentov v državi.

SKLADIŠČE

MEINEL & HEROLD, MARIBOR šte. 220.

Veliko izbiro najdete v našem katalogu, katerega Vam pošljemo popolnoma brezplačno. Zahtevajte ga!

Violine od Din 95— dalje

Trobe od Din 505— dalje

V KANADO IN ZDRUŽENE DRŽAVE

CANADIAN PACIFIC

STEAMSHIPS-RAILWAYS-HOTELS-EXPRESS

Brzjavi: GACUPAC

Telefon št. 27-59

Največje podjetje sveta.

75 parnikov, 36.000 km železnic, 200.000 uradnikov, hoteli, brzjavi, banke, farme, zemljišča. — Tedenski odhod s slovitimi „Empress“ parniki iz

Hamburga — Antwerpna — Cherbourga — Liverpoola

Potniki potujejo naravnost iz Ljubljane:

Vožnja po odprtem morju traja samo 4 dni. Vsa potrebna pojasnila radi predpisov vseljenja in izseljenja daje brezplačno zastopstvo za Slovenijo

JOSIP ZIDAR, Ljubljana, Dunajska cesta 31.

Knjige Tiskovne zadruga v Ljubljani.

(Cene v oklepajih veljajo za vezane knjige.)

Povesti.

Sven Hedin: V azijskih puščavah . . .	36—	(44—)
Lev N. Tolstoj: Rodbinska sreča . . .	26—	(34—)
Juš Kozak: Boj za Mount Everest . . .	36—	(44—)
Janko Kersnik: Testament	18—	(26—)
Dr. Pavel Brežnik: Junaki prekocean- skih poletov	36—	(46—)
Jaroslav Hašek: Pustolovščine dobrega vojaka Svejka. I.	44—	(56—)
Cankarjev zbornik	20—	(30—)
Dr. Ivan Lah: Knjiga spominov	30—	(40—)
Fr. Milčinski: Drobiž	14—	(20—)
Anton Novačan: Samosilnik	30—	(38—)
Dr. Ivo Sorli: Zadnji val	30—	(40—)
Damir Feigel: Tik za fronto	14—	(20—)
Dr. Ivan Lah: Angelin Hidar		(20—)
Simon Jenko: Pesmi	6—	(12—)
Mirko Pretnar: V pristanu	24—	(32—)
Igo Kaš: Dalmatinske povesti	6—	(14—)
Jos. Starè: Lisjakova hči	6—	(14—)
Dr. Hinko Dolenc: Izbrani spisi	10—	(18—)
Jos. Stritar: Sodnikovi	10—	(20—)
Julius Zeyer: Tri legende o razpelu . . .		(20—)
A. S. Puškin: Kapetanova hči	20—	(28—)
Janko Kersnik: Cyklamen	20—	(28—)
Janko Kersnik: Agitator	18—	(26—)
Pastuškin: Križev pot Petra Kupljenika	16—	(24—)
Dr. Fr. Zbašnjik: Žrtve	24—	(34—)
Lafcadio Hearn: Knjiga o Japonski . . .	28—	(36—)
Marija Kmetova: Večerna pisma	16—	(24—)
Pavel Kunaver: Zadnja pot kapitana Scotta	36—	(44—)
Guy de Maupassant: Povesti iz dneva in noči	30—	(40—)
Meško: Kam plovemo	34—	(44—)
Edmond de Goncourt: Dekle Eliza . . .	10—	(18—)
Miguel Cervantes: Tri novele	8—	(16—)
Anatole France: Pingvinski otok	10—	(18—)
Henri Barbusse: Ogenj	20—	(30—)
Leonid Andrejev: Plat zvona	10—	(16—)
Andrej Strug: Jutri	10—	(16—)
Charles de Coster: Ulenspiegel	40—	(56—)
Sv. Hurban-Vajansky: Leteče sence . . .	20—	(28—)
Anton Fogazzaro: Svetnik	40—	(56—)
A. P. Čehov: Sosedje in druge novele . .	6—	(14—)
H. Sienkiewicz: Z ognjem in mečem . .	80—	(94—)
H. Sienkiewicz: Potop, I. del	110—	(134—)
II. del	100—	(124—)

Knjige za mladino.

Dom. Filip: Kako so se vrage ženili . .	24—	(30—)
Vlad. Levstik: Deček brez imena . . .	20—	(30—)
Fr. Milčinski: Tolovaj Mataj	16—	(26—)

Fr. Milčinski: Zgodbe kraljeviča Marka .		(16—)
Dr. Ivo Sorli: Bob in Tedi	10—	(18—)
Dr. Ivo Sorli: V deželi Čirimurcev . . .	16—	(24—)
Ilka Waschtetova: Pravljice		(16—)
Čika Jova Zmaj: Kalamandarija		(10—)
Čika Jova Zmaj: Pisani oblaki		(10—)

Igrokazi.

A. Novačan: Herman Celjski	40—	(48—)
Dr. Ivan Lah: Noč na Hmeljniku	7—	
Branislav GJ. Nušič: Navaden človek. Šala v treh dejanjih	7—	
Dr. Jos. Štolba: Stari grehi	8—	
Pet. Petrovič: Ploha	10—	
Lud. Thoma: Lokalna železnica	12—	
Ant. Linhart: Županova Micka. Komedija v dveh dejanjih. — Veseli dan ali Matiček se ženi. Komedija v petih dej.	14—	
F. Svoboda: Poslednji mož	14—	
K. Schönherr: Zemlja	15—	
Branislav Nušič: Narodni poslanec . . .	18—	
M. Korolija: Jugana, vila najmlajša . .	7—	
Pet. Petrovič: Vozel	18—	
J. Zagar: Vrtnec. Drama v treh dej. . .	18—	
F. Ks. Svoboda: Popek. Veseloigra v enem dejanju. — Bogatin in smrt . . .	15—	
Dr. I. Lah: Pepeluh	18—	
Ludovik Thoma: Lotkin rojstni dan. — Branislav Nušič: Naša deca	12—	
Manners: Peg, srček moj	18—	
Jirasek: Oče	14—	
Mrštik: Mariša	18—	
Fr. Govekar: Rokovnjači	20—	
Henrik Ibsen: Gospa z morja. Igra . . .	12—	(18—)
A. Novačan: Veleja. Drama v treh dej. .	12—	(18—)
Ivan Pregelj: Azazel. Žalna igra	14—	(22—)
Shakespeare - Župančič:		
Sen kresne noči	14—	(20—)
Macbeth	14—	(20—)
Othello	20—	(26—)
Kar hočete	24—	(32—)
Zimska pravljica	40—	(42—)

Poučne knjige.

A. Melik: Jugoslavija. Zemljepisni, sta- tistični in gospodarski pregled. I. del. 2. predelana in pomnožena izdaja . . .	40—	(50—)
A. Melik: Jugoslavija. Zemljepisni pre- gled, II. del	40—	(50—)
Bon ton. Knjiga o lepem vedenju, go- vorjenju in oblačenju v zasebnem in javnem življenju	65—	(80—)
Dr. Jos. Tičar: Nalezljive bolezni. S slik.	18—	
Dr. Kern: Prva pomoč obolelim živalim	34—	

Knjige se naročajo v knjigarni Tiskovne zadruga v Ljubljani, Prešernova ulica 54.

MARIBOR

„MIRIM“ ČOKOLADA

Je najboljša in najcenejša!

Tovarna MARIBORU,
Trubarjeva ulica št. 7.

F. BINDER

zlatar in graver

MARIBOR,

Orožnova ulica št. 6.

Izgotavljanje vsakovrstnega kinča. Predelavanje starega kinča v moderne fasone. Popravlja točno in céno. Vsakovrstno graviranje, monogrami in držala za pečate.

Atelje za izdelovanje perila Olga Rupnik, Maribor

Slovenska ulica št. 20,

se priporoča za izdelavo perila vsake vrste od najpreprostejšega do najelegančnejšega, nadalje za ročna dela in predtiskarije v najmodernejših oblikah.
Točna postržba! Solidne cene!

Slaščičarna EMAN ILICH, MARIBOR, Slovenska ulica št. 5.

Vsak dan sveže pečivo. Ob sezoni sladoled. Zaloga vsakovrstnih slaščic, čokolade, finih bonbončkov. Naročila za gostije, veselice itd. se sprejemajo in točno izvršujejo!
Najnižje cene! Solidna postržba!

Tvornica perila Maks Durjava & Co., Maribor, Gregorčičeva ulica 24.

Zahtevajte naše moško perilo, srajce, trde in poltrde ovratnike, pižame, ki se dobe v vseh boljših modnih trgovinah z znamko „MAM“

PAVEL HERIČKO

lončar in pečar

MARIBOR, Tattenbachova ulica 6

izvršuje vsa naročila točno in po zmernih cenah.

EKSPORTNA HIŠA „LUNA“

Maribor, Aleksandrova cesta št. 19

Na debelo!

Na drobno!

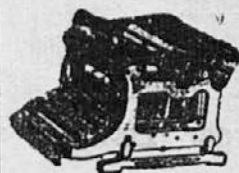
Največja zaloga nogavic za ženske, moške in dečke, i. s. ženske od Din 8'—, dečke od Din 5'—, moške od Din 6'— naprej. Lastna izdelovalnica dečjih, ženskih in moških telovnikov, tudi po meri, od Din 50'— naprej po komadu.

CONTINENTAL

NAJUSPEŠNEJŠI PISALNI STROJ

➔ Nad 370.000 strojev v rabi ➔

Samoprodaja:

Ivan Legat

mehanik

Maribor, Vetrinjska ul. 30

Telefon interurban št. 434

Posojilnica v Mariboru

Telefon št. 108

r. z. z. o. p. Ustanovljena l. 1883

NARODNI DOM

Obreštuje hranilne vloge na knjižice in v tekočem računaz dnevno razpolago po **6%**

na trimesečno odpoved po

7 1/2 %

Stanje hranilnih vlog nad 70.000.000 Din

PUGEL & ROSSMANN

veletrgovina z vinom

MARIBOR, Trg svobode št. 3.

BRANKO MEJOVŠEK

MARIBOR, Tattenbachova ulica 13, telefon 457

Stalna zaloga vseh vrst trboveljskega, velenjskega in leškega premoga (originalne rudniške cene), drv, koksa, angleškega kovaškega premoga, oglja in kolobarjev na malo in veliko.
Vse vrste gradbenih potrebščin (opeka, cement, apno.)

Veliko izbiro štofa za damske obleke in plašče, kakor tudi za gospode, različno manufakturno blago, blago za posteljnine, perje, puh in drugo, prodaja po najugodnejših cenah

ANTON MACUN

VELETRGOVINA Z MANUFAKTURO
v Mariboru, Gosposka ulica 10.

Ceneje kakor pri razprodaji se dobi
manufakturno blago pri

IVANU TRPINU

Maribor, Glavni trg 17.

FRANC SCHELL
TOVARNA BLAGAJN
Maribor, Koroška cesta št. 31

ŽELEZNINA
IVAN KORAŽIJA
MARIBOR

TVORNICA

ŠTAMPILJK

blazinice, barvila,
numeratorji, štampilje z datumom,
klišeji, pečatniki,
pečatne etikete i. t. d.

T. SOKLIČ
MARIBOR
ALEKSANDROVA CESTA

št. 43

CENEJE IN BOLJŠE
KOT POVSOD

kupite blago za
moške in ženske
obleke, izgotovljene
obleke, platno, perilo,
nogavice, odeje,
preproge, perje itd.
pri trrdki

I. N. ŠOŠTARIČ

MARIBOR, Aleksandrova cesta 13.

Vzorci in ceniki na razpolago!

Mariborska tiskarna

MARIBOR

Litografija, knjigoveznica, reklamni zavod

Dnevnik „Marburger Zeitung“

P. n. kmetovalce, kmetijske podružnice, občine, strojne zadruge itd. opozarjamo na naše priznane prvovrstne izdelke v parnih in motornih mlatilnicah, parnih lokomobilah, motorjih na bencin in petrolej in vseh drugih kmetijskih strojih. Za pogon manjših kmetijskih strojev, kakor mlatilnic — i takih s slamotresnikom in sitom — slamoreznic, sadnih mlinov, domačih žrnjil itd. priporočamo naš motor na bencin in petrolej „Orig. Moravia-Supra 2 HP“.

Zahtevajte ponudbo!

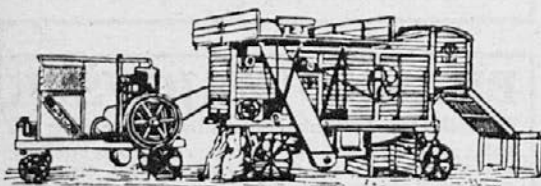
Javite se zastopniki in zaupniki!

TOVARNA KMETIJSKIH STROJEV V SOBOTINU
NA MORAVSKEM

Reprezentant za SHS.

Milan Ferlič

Maribor, Dr. Verstovškova ulica 4.

FRANC KORMANN

galanterija, pletenine, igrače in drobnine
na veliko na drobno
Maribor, Gosposka ulica 3.

IVAN KRAVOS, Maribor

ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 13. — TELEFON 207.
Razni kovčegi in torbice za potovanje v vseh velikostih,
opreme za konje, ovrtniki in nagobčniki za pse, nahrbtniki
in gamaše itd. Gonilni jermeni.
Kovčegi za potnike in vzorce se po naročilu izvrše v lastni
torbarski delavnici na Slomškovem trgu šte. 6.

„SANA“

tovarna čokolade
v HOČAH pri MARIBORU

izdeluje pristo prvovrstno
desertno čokolado, bonbone, in
čokolado za kuho.

MESTNA HRANILNICA V MARIBORU

je največji denarni zavod v mariborski oblasti.

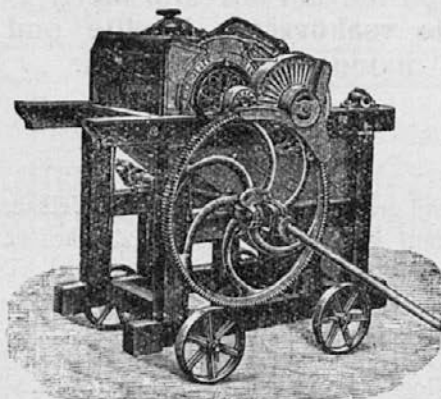
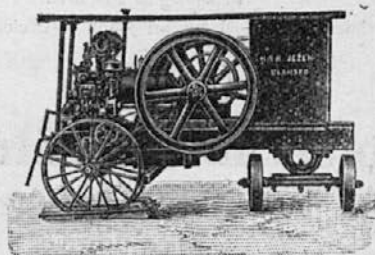
Stanje hranilnih vlog nad Din 90,000.000.—

Obrestuje vloge na hranilne knjižice in v tekočem računu po 6 %, večje
in na tri mesece vezane pa po 7½ %.

Hranilnica je pupilarno varen zavod, za katerega jamči mestna občina
mariborska z vsem svojim premoženjem in vso svojo davčno močjo.

K. & R. JEŽEK

tovarne strojev, livarne železa
Blansko (ČSR.) — Maribor

Najstarejše podjetje vseh
kmetijsko-gospodarskih in
drugih strojev.

Prospekti brezplačno.

CELJE

KARL LOIBNER

==== CELJE ====

TRGOVINA SPECERIJSKEGA,
DELIKATESNEGA BLAGA IN
VSEH VRST SEMENA

Modna krojačnica

Maks Zabukovšek, Celje

Cankarjeva ulica št. 2

Velika zaloga blaga svetovnih tovarn.

Ustanovljena leta 1864.

Telefon št. 35. — Račun pri poštni hranilnici št. 10.799.

Celjska mestna hranilnica

v Celju, Krekov trg

(v lastni palači)

sprejema vloge na hranilne knjižice in v
tekočem računu proti najugodnejšemu
obrestovanju

Prihrankom rojakov v Ameriki, denarju nedo-
letnih, ki ga vlagajo sodišča, naložbam cerk-
venega in občinskega denarja in vlogam manj-
premožnih slojev posveča posebno pažnjo

Za vloge jamči poleg premoženja hranil-
nice **še mesto Celje z vsem premo-**
ženjem in vso davčno močjo.

Hranilnica daje posojila po nizki obrestni
meri na posestva in na menice.

Vse prošnje rešuje brezplačno.

ITO

Pasto
za zobe
najboljšo

ITO

izdeluje stara lekarna pri „Orlu“

Pharm. mag. Ivo Tončič

Celje, Glavni trg 1.

Pupilarno varni zavod JUŽNOŠTAJERSKA HRANILNICA

CELJE, Cankarjeva ulica št. 11
v lastni hiši (nasproti pošte)
ustanovljena leta 1889.

Telefon št. 93 * Poštne hran. št. 10.727

Sprejema vloge ter jih obrestuje
po najvišji obrestni meri.
Daje vsakovrstne kredite pod
najugodnejšimi pogoji.

*

Ustanovni okraji:

Gornji grad, Sevnica, Šmarje pri Jelšah,
Šoštanj in Vrnsko, jamčijo za varnost
vlog kakor znaten rezervni zaklad. V
hranilnico nalagajo sodišča denar mlado-
letnih in sodnih varovancev.

Vloge se sprejemajo tudi po pošti.

FRAN STRUPI

— CELJE —

PRIPOROČA SVOJO BOGATO ZALOGO RAZNOVRSTNE STEKLENE IN PORCELANASTE POSODE

NAJNIZJE CENE IN TOČNA POSTREŽBA.

JOS. VRANJEK

dežnikarna

CELJE

KRALJA PETRA C. 18

priporoča svojo bogato zalogo solnčnikov in dežnikov po najnižjih in konkurenčnih cenah

Na debelo! Na drobno!

Prevzema in izvršuje vsa popravila in preobleke točno in solidno.

Priporoča se

HOTEL „UNION“

v palači „CELJSKI DOM“ v Celju

Elegantno opremljene tujske sobe, avtogaraža, restavracija in kavarna - Točijo se prvovrstna vina in vedno sveže pivo - Izborna kuhinja in točna postrežba po solidnih cenah

Senčnat vrt Telefon št. 59 Kegljišče

A. M. HLAVAČ, hotelir in restavrater

Najboljši vir za nakupovanje je
manufakturna in modna trgovina

MILOŠ PŠENIČNIK v Celju, Kralja Petra cesta

V tej trgovini se dobiva pristno angleško in češko blago v najmodernejših barvah za moške in damske obleke - Trgovina ima veliko izbiro svile, raznovrstnega perila, nogavic, rokavic in še mnogo drugih modnih predmetov

Vse po konkurenčno nizkih cenah!

Marija Brezje

želodčna grenčica

naj ne manjka v nobeni hiši!

Na drobno se dobiva v vsaki trgovini, na veliko pa jo izdeluje

F. S. LUKAS v Celju

Parna veležganjarna

ROBERT DIEHL

— CELJE (Slovenija)

NAJFINEJŠE ŽGANJE

iz vseh vrst sadja, kakor:
slivovka, brinjevec, borovničevce,
tropinovec, droženka itd., naj-
finejši medicinalni konjak iz
štajerskih vin in najfinejši
likerji iz konjaka in
zdravilnih rož

KNJIGARNA, UMETNINE, MUZIKALIJE

GORIČAR & LESKOVŠEK

CELJE, KRALJA PETRA CESTA 7-9

VELETRGOVINA S PAPIRJEM, PISALNIMI IN RISALNIMI POTREBŠČINAMI

Rekord urnih proizvodov predstavlja okolnost, da se lahko dobi prava švicarska žepna ura št. 100, Anker-stroj, Remontoir-Roskopf, za 49 Din 60 par, a švicarska budilka št. 105, zasiguran Anker-stroj, jamčena za tri leta, stane 64 Din 20 par. Za te rekordne cene dobite lahko ure iz lastne švicarske tovarne pri tvrdki H. Suttner v Ljubljani št. 627. Zahtevajte brezplačno veliki krasni ilustrirani cenik, v katerem boste našli veliko izbiro ur, zlatnine, srebrnine in drugih predmetov, primernih za darove in dnevne potrebe z označbo najnižje cene.

Tudi Vas se to tiče! Ker tudi Vi sigurno želite, da kupite dobro in ceno vse, kar potrebujete za Vas in Vašo družino. Bila bi to ura, srebrnina, orodje, obleka, perilo, čevlji ali kuhinjski predmeti, potrebščine za britje, muzikalični instrumenti, toaletni predmeti ali drugi prikladni predmeti — vse to boste našli naslikano z označbo cene v velikem, krasnem ceniku, katerega dobite brezplačno, ako pošljete svoj naslov svetovni odpošiljalni tvrdki H. Suttner v Ljubljani št. 627.

Mnogo denarja lahko zaslužite, ako se poleg svojega poklica bavite z godbo. Godbeniki se povsod iščejo in dobro plačajo. K temu Vam je pred vsem potrebno dobro glasbilo, katerega Vam lahko priporočamo, da ga naročite neposredno iz tovarniškega skladišča tvrdke Meinel & Herold, tovarna glasbil v Mariboru št. 220/A. Ta tvrdka ne dela z agenti itd., temveč prodaja svoje proizvode neposredno kupcem, vsled česar so njene cene tako izredno nizke. Kdor si torej namerava kupiti kako glasbilo, temu moremo le svetovati, da si pred nakupom nabavi glavni cenik te tvrdke, katerega dobi vsak na zahtevo brezplačno.

FRANJO DOLŽAN - CELJE

„ZA KRESIJO“

Kleparstvo in naprava strelovodov — Pokrivanje streh in zvonikov — Vodovodne inštalacije, naprava modernih higijeničnih kopalnih sob, klosetov in zdravstvenih naprav — Izvršuje vsa popravila točno in solidno ter po konkurenčni ceni — Proračuni brezplačno.

Na drobno! **Veletrgovina** Na debelo!

Ivan Ravnikar, Celje

priporoča svojo veliko zalogo

specerijskega, kolonijalnega in delikatnega blaga, poljskih in vrtnih semen, suhih in oljnatih barv in lakov, raznih čopičev in vseh vrst mineralnih voda.

Nakup manufakturnega in modnega blaga

se priporoča cenjenim odjemalcem
v Celju na Glavnem trgu št. 9.

Za obilen obisk se priporoča
ALOJZIJ DROFENIK

CELJSKA POSOJILNICA

D. D.

V CELJU

v lastni palači „Narodni dom“

Stanje hranilnih vlog nad Din 65,000.000.—

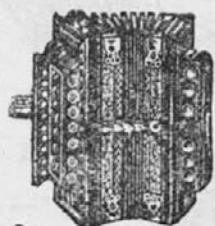
Stanje glavnice in rezerv Din 8,000.000.—

Sprejema hranilne vloge. Izvršuje vse denarne, kreditne in posojilne posle. Kupuje in prodaja devize in valute.

Podružnici: Maribor in Šoštanj z lastno hmeljarno v Šoštanju.

TU NAJDE VSAKDO NEKAJ!

Na sto in sto različnih predmetov za vse mogoče svrhe dobite v velikem SUTTNERjevem katalogu.

Koliko truda, koliko časa in nejevolje bi si prihranili, ako bi znali, za kako malo denarja si morete mnogo preskrbeti, kar Vam vsak dan nešteto krat donese koristi in veselje! Morate enkrat prelistati veliki ilustrirani krasni katalog svetovne razpošiljalne tvrdke H. SUTTNER, Ljubljana št. 627. Čudili se boste, koliko važnih stvari je tu, katere potrebujete in še ne poznate! Vsak dan prinese

— nove čudežne izume —

ki imajo namen, da olajšajo tudi Vam delo in Vam polepšajo življenje. Dovolj je, da pošljete svoj točni naslov svetovni razpošiljalni tvrdki H. Suttner. Doblili boste takoj brezplačno veliki praktični katalog. Tu samo mali izvleček iz istega:

Kaj potrebujejo gospodje!

Čudežni žepni nož, iz prvovrstnega jekla, s 7 rezili, izredno fini švicarski izdelek.

Vsestransko orodje, svetovnoznane klešče s kladivom, velika množina različnega orodja združena v enem kosu.

Priprava za malo žagico s potrebnim orodjem za izdelavo lepih predmetov iz lesa.

Kompletna garnitura za britje z zaneslj. aparatom za britje in škatlico za nože Ia kvalit. v eleg. škatlici.

Lasni stroji in stroji za striženje, britve, ščetke za glavo in brke, glavniki in sto reči, katere mož dnevno potrebuje.

Moške obleke in suknje v najmodernejši fazoni in iz najboljšega blaga.

Moške srajce, sp. hlače, perilo, nogavice, naramnice, rokavice, pasovi, gamaše itd.

Čevlji iz najboljšega usnja. Velika izbira za gospode, dame in otroke.

Muzikalni instrumenti v ogromni izbiri po najnižjih cenah, najboljše harmonike za roke in usta, gosli s škatlo, citre, mandoline, okarine itd.

Novost! Gramofoni in plošče po brezkonkurenčnih cenah. **Brez rizika!** Kar ne odgovarja, se zamenja ali se denar povrne. Zahtevajte takoj katalog od svetovnoznane tvrdke

H. SUTTNER, Ljubljana št. 627.

Kaj veseli žene!

Kuhinjska posoda, najnoviji praktični izumi, kuhinjski noži, železa za likanje, čajniki, trajno posodje itd.

Posodje za kuhanje iz „Silit“-jekla, novost, posodje, v katerem se more vse kuhati, ker mu ne morejo škoditi niti najhujše kisline, ter se ne razbije.

Jedilno orodje, prekrasne garniture v finih škatlicah, jako poceni.

Univerzalno dom. orodje iz enega kosa, za brušenje nožev, škarij itd., za odpiranje konzerv, za vlečenje zamaškov, za rezanje stekla, žice itd.

Moderne fine škarje za onduliranje las, glavniki, toaletni predmeti, ogledala, kasete itd.

Damski dežni plašči, volnени jumperi v različnih barvah, moderno izdelani, nogavice, robci, preproge, garniture za mize in postelje, odeje, zidne tapete itd.

Za otroke volnene obleke, igrače v vel. izbiri.

Denar naložite

najboljše in najvarnejše pri domačem zavodu

Kmetški hranilni in posojilni dom v Ljubljani

registr. zadruga z neomejeno zavezo

Tavčarjeva (Sodna) ulica 1

Brzjavke: „Kmetškidom“

Račun poštno hranilnice št. 14.257

Telefon št. 2847

Vloge na knjižice in tekoči račun
obrestuje po 6 %, pri trimesečni
odpovedi po 7½ %

Stanje vlog
nad Din 20.000.000.—

Jamstvo za vse vloge presega več-
kratno vrednost vlog

Strankam nudi brezplačno poštno po-
ložnice za nalaganje denarja
Vložne knjižice drugih zavodov spre-
jema kot gotovino brez prekinjenja
obrestovanja

Posojila

daje proti poročtvu, na vknjižbo
in proti zastavi premičnin in
vrednostnih papirjev pod naj-
ugodnejšimi pogoji

Blagajniške ure: ob delavnikih od
8-12½ in od 3-4½, le ob sobotah in
dnevh pred prazniki od 8-12½

Nosite Voika - čevlje

Din
169.—

Din
57.—

Čevlji Vaših otrok naj bodo lepi in higijenični

to so VOIKA - ČEVLIJ

VOIKA — Ljubljana

Krekov trg.

Državni nameščenci dobijo na obroke.

Zahtevajte cenik.

FRAN IGLIČ

KROJAŠKI ATELJE

Ljubljana, Kolodvorska ulica 28

IVAN KORENCAN

LJUBLJANA, MESTNI TRG ŠT. 20.

TRGOVINA NORIMBERŠKEGA- IN GALANTE-
RIJSKEGA BLAGA IN PLETENIN.

Kaj je „Damascelene“?

To je platno za namizne prte, ki ne sprejme
madežev, če se je po uporabi obriše z mokro
cunjjo. Se da lepo zlikati, ker vročina ne ško-
duje; je prožno, se ne lomi in ostane vedno
kot novo.

GLAVNA ZALOGA ZA SHS.

„LEVANTE“

Ljubljana, Kolodvorska ulica 30.

Zdravje in srečo
Vam bo dal z dnevnim negovanjem zob

SARGOV

KALODONT

